

KANSALLINEN KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS
NATIONELLA CENTRET FÖR UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

ARJEN TIEDOT JA TAIDOT HYVINVOINNIN PERUSTANA

Kotitalouden oppimistulokset perusopetuksen
päättövaiheessa 2014

Venäläinen Salla
Metsämuuronen Jari

ARJEN TIEDOT JA TAIDOT HYVINVOINNIN PERUSTANA

Kotitalouden oppimistulokset perusopetuksen
päättövaiheessa 2014

Salla Venäläinen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 2015:5

Julkaisija: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Kansi ja ulkoasu: Juha Juvonen

Taitto: Sirpa Ropponen

ISBN 978-952-206-277-2 nid.

ISBN 978-952-206-278-9 pdf

ISSN 2342-4176 (Painettu)

ISSN 2342-4184 (Verkojulkaisu)

ISSN-L 2342-4176

Painatus Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISELMÄ	6
SAMMANDRAG	10
ABSTRACT	14
1 ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT	19
2 KOTITALOUS OPPIAINEENA PERUSKOULUSSA.....	21
2.1 Kotitalous opetussuunnitelman perusteissa 1970–2014.....	21
2.2 Kotitalouden aineenopettajan kelpoisuus.....	27
2.3 Kotitalouden tavoitteet nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa.....	27
2.4 Kotitalouden keskeiset sisällöt opetussuunnitelman perusteissa	28
2.5 Kotitalouden päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle kahdeksan (8).....	30
3 ARVIOINNIN TAVOITTEET, TOTEUTUSTAPA JA AIKATAULU.....	33
4 MENETELMÄLLISIÄ RATKAISUJA	37
4.1 Arvioinnin toteuttaminen	37
4.1.1 Asiantuntija- ja tehtävänlaadintaryhmä.....	37
4.1.2 Arvioinnin otoskoulut, toteutus ja aineiston sensorointi.....	38
4.2 Arvioinnissa käytettyjen tehtävien laadinta.....	40
4.2.1 Erilaiset tehtävätyypit.....	40
4.2.2 Tehtävien vaikeustaso.....	41
4.2.3 Tehtävien jaottelu laadullisten tasojen mukaan.....	41
4.2.4 Kirjallisen kokeen esitestaus ja näyttökokeen esikokeilu.....	42
4.2.5 Varsinaisen kokeen tehtävien valinta.....	43
4.2.6 Mittarista rakennetut summamuuttujat.....	50
4.2.7 Oppimistulos- ja asennemittareiden valideetti ja reliabiliteetti.....	51
4.3 Otanta	54
4.4 Käytetyt termit ja analyysimenetelmät.....	57
4.5 Kouluarvosanan suhde arvioinnissa menestymiseen.....	59
5 OPETUSTA JA OPPILAITA KOSKEVAA TAUSTATIETOA.....	61
5.1 Oppilaskysely.....	61
5.1.1 Taustatiedot	61
5.1.2 Asenteet oppiainetta kohtaan	63
5.1.3 Kokemuksia kotitalouden opiskelusta.....	66
5.1.4 Oman osaamisen itsearviointi suhteessa opettajan näkemyksiin.....	69
5.2 Opettajakysely	73
5.2.1 Taustatiedot.....	73
5.2.2 Opetuksen järjestäminen ja opettajien välinen yhteistyö	75
5.2.3 Opetussuunnitelma ja sen hyödyntäminen	80
5.2.4 Opettajien itsearviointi ja opetukseen liittyvät käytännöt	82
5.3 Rehtorikysely.....	88

5.3.1	Taustatiedot.....	88
5.3.2	Opetusjärjestelyt	89
5.3.3	Koulujen resurssit.....	90
5.3.4	Osallisuus ja yhteistyö	91
6	TULOKSET	95
6.1	Kirjallisen kokeen ja näyttökokeen osaamisen yleistaso.....	95
6.2	Eri osa-alueiden osaaminen kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa	96
6.3	Osaaminen suhteutettuna kouluarvosanoihin	99
6.4	Alueellista ja koulujen välistä tarkastelua	103
6.5	Tyttöjen ja poikien arviointitulokset	108
6.6	Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden arviointitulokset	110
6.7	Oppilaiden jatkokoulutukseen hakeutuminen.....	112
6.8	Osaaminen eri tehtävätyypeittäin.....	114
7	ARVIOINTITEHTÄVIEN YKSITYISKOHTAISTA TARKASTELUA	117
7.1	Erilaiset tehtävätyypit ja niiden vaikeustaso kirjallisessa kokeessa.....	117
7.2	Kirjallisen kokeen tehtävien tarkastelua laadullisten tasojen mukaan.....	120
7.3	Näyttökokeen osa-alueiden tarkastelua.....	123
7.4	Ankkuritehtävät.....	125
8	MUITA TAUSTAMUUTTUIJA JA NIIDEN YHTEYKSIÄ ASENTESIIN JA OPPIMISTULOKSIIN..	127
8.1	Kotitalous valinnaisaineena	127
8.1.1	Valinnaisuuden yhteys oppimistuloksiin	127
8.1.2	Valinnaisuuden yhteys asenteisiin ja harrastuneisuuteen	130
8.2	Tukea tarvitsevat oppilaat	130
8.2.1	Tukea tarvitsevien oppilaiden osaaminen	131
8.2.2	Tukea tarvitsevien oppilaiden asenteet ja harrastuneisuus	132
8.3	Oppilaat, joiden kotikielenä muu kuin suomi tai ruotsi	132
8.3.1	Koemenestys	132
8.3.2	Asenteet kotitaloutta kohtaan	134
8.4	Oppilaiden harrastuneisuus suhteessa oppimistuloksiin	135
8.5	Vanhempien koulutustaustan yhteys koemenestykseen.....	138
8.6	Oppilaiden asenteiden ja koulussa viihtymisen yhteys kotitalouden oppimistuloksiin	140
8.7	Oppilaiden oman osaamisen arvioinnin suhde kokeessa menestymiseen.....	141
8.8	Opettajien vaikutus oppilaiden menestymiseen arvioinnissa	142
9	OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI OPETTAJIEN, REHTOREIDEN JA OPPILAIDEN NÄKÖKULMASTA	145
9.1	Kotitalouden oppimistulosten arviointi opettajien näkökulmasta.....	145
9.2	Kotitalouden oppimistulosten arviointi rehtoreiden näkökulmasta	149
9.3	Kotitalouden oppimistulosten arviointi oppilaiden näkökulmasta.....	150

10	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ KOTITALOUDEN OPPIMISTULOSTEN ARVIOINNISTA.....	153
10.1	Tulosten vertailua aiempiin oppimistulosarviointeihin	153
10.2	Kokoavia havaintoja opettajakyselystä, rehtorikyselystä ja oppilaiden taustakyselystä	156
10.3	Oppimistulosarviointien tarkastelua suhteessa kouluarvosanoihin.....	159
10.4	Tulosten tarkastelua uusien opetussuunnitelman perusteiden näkökulmasta.....	161
11	KEHITTÄMISEHDOTUKSIA.....	169
12	INLÄRNINGSRESULTATEN I HUSLIG EKONOMI	171
12.1	Bakgrundsinformation	171
12.2	Allmänna kunskaper i det skriftliga och det praktiska provet.....	172
12.3	Sambandet mellan valfri huslig ekonomi och resultatet i det nationella provet	177
12.4	Information som erhöles av lärarna i de svenskspråkiga skolorna.....	179
12.5	Information som erhöles av rektorerna i de svenskspråkiga skolorna	181
LÄHTEET	.....	183
LIITTEET	.....	186

TIIVISTELMÄ

Kotitalouden oppimistuloksia arvioitiin ensimmäisen kerran osana valtakunnallista koulutuksen arviointisuunnitelmaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a) maaliskuussa 2014. Arviointihanke aloitettiin helmikuussa 2013 Opetushallituksessa ja sitä jatkettiin Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa, kun perusopetuksen oppimistulosten arviointitoiminta siirrettiin sen tehtäväksi 1.5.2014 alkaen. Tiedot oppimistulosarviointiin kerättiin ositetulla otannalla 89 suomenkielisestä ja 15 ruotsinkielisestä koulusta, jotka edustivat kattavasti eri AVI-alueita ja kuntaryhmiä. Oppilaat poimittiin kaikkien otoskoulujen 9. vuosiluokan oppilaiden joukosta systemaattisella tasaväliotannalla. Mukana otoksessa oli sekä kaikille yhteiset kotitalouden opinnot suorittaneita että valinnaiseen kotitalousopetukseen osallistuneita otosoppilaita. Tämän raportin analyysit ja tulokset perustuvat 3 541 otosoppilaan suorituksiin.

Kansallinen koe oli kaksivaiheinen. Kirjallinen koe ja käytännön työtaitoja mittaava näyttökoe perustuivat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) määriteltyihin kotitalous-oppiaineen keskeisten sisältöalueiden tietojen ja taitojen hallintaan sekä päättöarvosanalle kahdeksan (8) annettuihin kriteereihin. Arvioinnin tavoitteena oli selvittää 9. vuosiluokan oppilaiden kotitalouden osaamisen kansallinen taso suhteessa opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin tavoiteisiin. Kirjallisen kokeen arviointitehtävien laadinnassa otettiin huomioon tehtävien vaihtelevuus tehtävyyppien ja niiden vaikeustason mukaan. Näyttökokeen suunnittelussa pyrittiin mahdollisimman aitoon todelliseen elämäntilanteeseen. Siinä otettiin huomioon kotitalouden opetussuunnitelman perusteiden osa-alueet: yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, käytännön työtaidot sekä tiedonhankinta- ja käsittelytaidot.

Arviointia täydennettiin osioilla, joissa tiedusteltiin oppilaiden taustatietoja ja näkemyksiä kotitalouden opiskelusta, oppimisesta sekä harrastuneisuudesta. Arviointiin kuuluivat kirjallisesti toteutettu opettajakysely ja sähköisesti toteutettu rehtorikysely. Opettajakyselyssä kysyttiin otoskoulujen kotitalousopettajilta heidän käsityksiään ja näkemyksiään opetussuunnitelmasta, arvioinnista ja omista opetuskäytännöistä. Rehtorikyselyssä tiedusteltiin koulun käytänteisiin, opetusjärjestelyihin, oppimisen edellytyksiin ja johtamistaitoihin liittyviä asioita.

Otosoppilaiden keskimääräinen ratkaisuosuus kirjallisessa ja näyttökokeessa oli yhteensä 63 prosenttia. Kirjallisessa kokeessa oppilaat saivat keskimäärin 61 prosenttia enimmäispistemäärästä, ja näyttökokeessa keskimääräinen ratkaisuosuus oli 72 prosenttia. Tytöt menestyivät molemmissa kokeissa keskimäärin paremmin, ja heidän keskimääräinen ratkaisuosuus (68 %) oli kirjallisessa kokeessa 12 prosenttia parempi kuin poikien. Lisäksi tyttöjen keskimääräinen ratkaisuosuus (77 %) näyttökokeessa oli 10 prosenttia parempi kuin poikien. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 määritellyistä kotitalouden keskeisistä sisältöalueista parhaiten osattiin kirjallisessa kokeessa Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen (ratkaisuosuus 66,2 %) tehtävät ja heikoiten Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen (ratkaisuosuus 54,7 %) tehtävät.

Suomenkielisten koulujen otosoppilaat (ratkaisuosuus 62,8 %) menestyivät koko kokeessa keskimäärin paremmin kuin ruotsinkielisten koulujen otosoppilaat (ratkaisuosuus 58,2 %). Pelkästään kirjallisessa kokeessa kieliryhmien välinen ratkaisuosuuksien ero oli samaa suuruusluokkaa (suomenkielisten koulujen oppilaat 61,6 % ja ruotsinkielisten koulujen oppilaat 56,6 %). Näyttökokeen keskimääräinen ratkaisuosuus oli molemmilla kieliryhmillä sama 72 prosenttia.

Kotitaloutta valinnaisaineena opiskelleiden oppilaiden osaaminen oli kirjallisessa kokeessa (ratkaisuosuus 63 %) ja näyttökokeessa (ratkaisuosuus 75 %) parempaa kuin otosoppilailla, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen. Kun tarkasteltiin otosoppilaita, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen, havaittiin, että heidän keskimääräinen ratkaisuosuutensa oli kirjallisessa kokeessa neljä prosenttiyksikköä heikompi ja näyttökokeessa seitsemän prosenttiyksikköä heikompi kuin valinnaiseen opetukseen osallistuneilla.

Tukea tarvitsevien oppilaiden (osuus kaikista otosoppilaista 10,6 %) osaaminen oli molemmissa kokeissa heikompa suhteessa muihin oppilaisiin. Tukea tarvitseviin luokiteltiin otosoppilaat, joille oli tehty päätös erityisestä tai tehostetusta tuesta tai sitä vastaava aikaisempi päätös erityisopetukseen ottamisesta tai joilla oli yksilöllistetty opetussuunnitelma kotitaloudessa. Heillä keskimääräinen ratkaisuosuus oli kirjallisessa kokeessa keskimäärin 12 prosenttiyksikköä heikompi ja näyttökokeessa keskimäärin 11 prosenttiyksikköä heikompi kuin muilla oppilailla. Tukea tarvitsevilla oppilailla osaaminen oli erityisen heikkoa kirjallisen kokeen tuottamistehtävissä, joissa keskimääräinen ratkaisuosuuksien ero muihin oppilaisiin oli 15 prosenttiyksikköä.

Oppilaat, joiden kotikieli oli muu kuin suomi tai ruotsi (osuus kaikista 2,1 %), menestyivät kirjallisessa kokeessa keskimäärin heikommin kuin muut, mutta näyttökokeessa ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää eroa suhteessa muihin. Oppilaat, joiden kotikieli oli muu kuin suomi tai ruotsi, harrastivat oppilaskyselyn perusteella enemmän kotitalouden aihepiireihin liittyviä asioita vapaa-ajallaan kuin oppilaat, joiden kotikieli oli suomi tai ruotsi.

Vanhempien ylioppilastaustalla oli yhteys koemenestykseen kotitalouden oppimistuloksiin liittyvässä arvioinnissa. Kotitalouden arvioinnin kirjallisessa kokeessa ne oppilaat, jotka ilmoittivat molempien vanhempien olevan ylioppilaita, menestyivät hieman paremmin kuin muut ryhmät. Lisäksi kotitalous-oppiaineesta saaduilla arvosanoilla oli yhteys koemenestykseen, eli parempia arvosanoja saaneet otosoppilaat menestyivät arvioinnissa parhaiten ja päinvastoin. Myös kotitalouden sisältöihin liittyvällä harrastuneisuudella oli yhteyttä kansallisessa kokeessa menestymiseen. Mikäli otosoppilaiden keskimääräinen harrastuneisuus oli edes kohtalainen, tämä näkyi parempana menestyksenä kotitalouden oppimistuloksiin liittyvässä arvioinnissa. Jos tarkastellaan otosoppilaiden keskimääräistä osaamista eri tehtävätyypeittäin, osaaminen oli huomattavasti parempaa valintatehtävissä (ratkaisuosuus 65,6 %) kuin tuottamistehtävissä (ratkaisuosuus 52,2 %). Tosin valintatehtävissä oli enemmän helpompia tehtäviä kuin tuottamistehtävissä.

Arviointiin osallistuneista otosoppilaista 70 prosenttia ilmoitti viihtyvänsä koulussa melko hyvin tai erittäin hyvin. Arvioinnissa selvitettiin myös otosoppilaiden mielipiteitä siitä, pitävätkö he kotitalous-oppiaineesta, millainen käsitys heillä on oppiaineen hyödyllisyydestä ja millainen kokemus heillä on omasta osaamisestaan ja opetuskäytännöistä. Kokonaisuasenne kotitalousoppiainetta kohtaan oli kaikilla otosoppilailla positiivinen ja tyttöillä positiivisempi kuin pojilla. Verrattuna poikien asennoitumiseen tytöt pitivät kotitaloudesta oppiaineena enemmän, he kokivat osaavansa kotitalouden oppisisältöjä enemmän ja he kokivat, että heille on kotitaloudesta enemmän hyötyä. Parhaiten arvioinnissa menestyneeseen desiiliin kuuluvien otosoppilaiden keskimääräinen asennoituminen oli kaikilla asennemittarin osa-alueilla merkittävästi myönteisempää suhteessa heikoimman desiilin otosoppilaiden asennoitumiseen. Asennoitumisessa ei ollut tilastolisesti merkittävää eroa suomenkielisten ja ruotsinkielisten otoskoulujen oppilaiden välillä.

Kotitalouden oppimistulosarviointiin liitettyvään opettajakyselyyn vastasi 163 otoskoulun kotitalousopettajaa. Vastaajien ikäjakauma oli 25–64 vuotta. Suomenkielisten koulujen opettajista 86 prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen opettajista 81 prosenttia ilmoittivat olevansa kelpoisia kotitalousopettajia. Lisäksi 57 prosenttia ilmoitti olevansa myös kelpoinen muun aineen opettaja. Opetusmenetelminä käytettiin keskimäärin eniten pari- ja ryhmätyöskentelyä, oppilaan itsenäistä työskentelyä tunnilla ja toiminnallisia harjoituksia. Vähiten käytettiin väittelyitä, älytaulua, tabletteja tai roolileikkiä tai draamaa. Arvosanan antoon opettajakyselyyn vastanneilla vaikutti keskimäärin eniten jatkuva seuranta, tuntityöskentely, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä ruoanvalmistustaidot. Oppimateriaaleista opettajat käyttivät eniten oppikirjoja, itselaadittua materiaalia ja havaintovälineitä ja vähiten oppimisperlejä ja oppiaineen työkirjaa. Opettajien mielestä eniten hyvien oppimistulosten saavuttamista heikensi oppilaiden kiinnostuksen kohdistuminen muihin asioihin kuin koulutyöhön.

Rehtorikyselyyn vastasi 89 prosenttia otoskoulujen rehtoreista. Kyselyyn vastanneiden rehtoreiden mukaan kotitalouden opetusryhmien keskikoko vaihteli, mutta oli keskimäärin 16 oppilasta. Enemmistö (78,9 %) oli hankkinut kotitalousopetukseen oppikirjoja tai muuta materiaalia kuluvan lukuvuoden aikana, ja jokainen ilmoitti, että heidän koulun kotitalousopettajalla on mahdollisuus päästä täydennyskoulutukseen ilman ansionmenetystä vähintään 1–2 päivää lukuvuodessa. Rehtorit pääsivät itsekin osallistumaan täydennyskoulutukseen varsin hyvin. Koulujen taloudelliset resurssit kotitalousopetukseen eivät olleet täysin vertailukelpoisia, koska ne laskettiin kouluissa eri tavoin. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että opetussuunnitelman mukaista kotitalousopetusta voidaan kouluissa toteuttaa melko hyvin tai erittäin hyvin. Enemmistö rehtoreista (89 %) ilmoitti, että kolmiportaisen tuen malli on heidän mielestään toimiva. Eniten mainintoja (70 %) sai rehtoreiden vastauksissa oppilaskuntatyö, kun kysyttiin, millaisia vaikutusmahdollisuuksia oppilailla on kouluissa. Vanhempien vaikuttaminen tapahtuu rehtoreiden ilmoituksen perusteella pääsääntöisesti vanhempainiltojen ja vanhempainyhdistysten kautta. Wilma-järjestelmä koettiin hyvänä apuvälineenä. Suomenkielisten koulujen rehtoreista 77 prosenttia piti kotitaloutta tärkeänä oppiaineena, kun vastaava luku ruotsinkielisten

koulujen rehtoreilla oli 84 prosenttia. Noin 30 prosenttia rehtoreista oli sitä mieltä, että opetushenkilöstön tukena ei ole täysin riittävästi kouluterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluita, ja sama määrä oli sitä mieltä, että opetushenkilöstön tukena ei ole tarpeeksi kouluavustajia.

SAMMANDRAG

I mars 2014 utvärderades inlärningsresultaten i huslig ekonomi första gången som en del av den nationella utvärderingsplanen för utbildning (Undervisnings- och kulturministeriet 2012a). Utvärderingsprojektet inleddes vid Utbildningsstyrelsen i februari 2013 och fortsatte vid Nationella centret för utbildningsutvärdering, då utvärderingen av inlärningsresultat i den grundläggande utbildningen överfördes till centret den 1 maj 2014. För utvärderingen av inlärningsresultaten samlades data in genom stratifierat urval från 89 finskspråkiga och 15 svenskspråkiga skolor. Skolorna representerade på ett heltäckande sätt olika regionförvaltningsområden (RFV-områden) och kommungrupper. Eleverna valdes ut genom systematiskt urval bland alla elever i årskurs nio i samskolorna. I samplet ingick både elever som hade deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi och elever som haft huslig ekonomi som valfritt ämne. Analyserna och resultaten i denna rapport baserar sig på 3 541 sampelelevers prestationer.

Det nationella provet bestod av två delar, ett skriftligt och ett praktiskt prov. Det skriftliga och provet, som mätte de praktiska arbetsfärdigheterna, baserade sig på kunskaper och färdigheter som ingår i det centrala innehållet för läroämnet huslig ekonomi i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2004) samt på kriterierna för slutvitsordet åtta (8). Målet med utvärderingen var att hos elever i årskurs nio utreda den nationella nivån på kunskaperna i huslig ekonomi i förhållande till de mål som ställts upp i grunderna för läroplanen. Utvärderingsuppgifterna i det skriftliga provet utarbetades så att provet bestod av varierade uppgiftstyper och uppgifter av varierad svårighetsgrad. När det praktiska provet planerades strävade man efter en så genuint verklig livssituation som möjligt. De olika delområdena i grunderna för läroplanen för huslig ekonomi beaktades: samarbets- och interaktionsfärdigheter, skicklighet i praktiskt arbete och färdigheter i informationsökning och informationshantering.

Utvärderingen kompletterades med delar där man samlade in bakgrundsinformation om eleverna och deras åsikter om undervisningen, inläringen och intresset för huslig ekonomi. Till utvärderingen hörde också en skriftlig lärarenkät och en elektronisk rektorsenkät. I lärarenkäten frågade man vad lärare i huslig ekonomi vid samskolorna ansåg om läroplanen, bedömningen och de egna undervisningsrutinerna. Rektorsenkäten riktades in på sådant som rörde skolans rutiner, undervisningsarrangemangen, förutsättningarna för inläring och ledarförmågan.

Sampelelevernans genomsnittliga lösningsandel i det skriftliga och det praktiska provet var sammanlagt 63 procent. I det skriftliga provet fick eleverna i genomsnitt 61 procent av det maximala poängtalet och i det praktiska provet var den genomsnittliga lösningsandelen 72 procent. Flickorna klarade sig i genomsnitt bättre i båda proven, och i det skriftliga provet var deras genomsnittliga lösningsandel (68 %) 12 procent

bättre än pojkarnas. I det praktiska provet var dessutom flickornas genomsnittliga lösningsandel (77 %) 10 procent bättre än pojkarnas. Av det centrala innehållet för huslig ekonomi i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004 behärskades i det skriftliga provet uppgifterna inom ämnesområdet Familjen och livet tillsammans med andra bäst (lösningsandel 66,2 %), medan uppgifterna inom ämnesområdet Näring och matkultur behärskades sämst (lösningsandel 54,7 %).

Sampeleleverna i de finskspråkiga skolorna (lösningsandel 62,8 %) klarade sig i genomsnitt bättre i hela provet än sampeleleverna i de svenskspråkiga skolorna (lösningsandel 58,2 %). Endast i det skriftliga provet var skillnaden i lösningsandelarna mellan språkgrupperna i samma storleksklass (61,6 % för eleverna i finskspråkiga skolor och 56,6 % för eleverna i svenskspråkiga skolor). Den genomsnittliga lösningsandelen i det praktiska provet var 72 procent i båda språkgrupperna.

Kunnandet hos de elever som deltagit i valfri undervisning i huslig ekonomi var i det skriftliga provet (lösningsandel 63 %) och i det praktiska provet (lösningsandel 75 %) bättre än hos de sampelelever som endast hade deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi. Vid granskningen av de sampelelever som endast hade deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi framkom att deras genomsnittliga lösningsandel var fyra procentenheter sämre i det skriftliga provet och sju procentenheter sämre i det praktiska provet än hos dem som hade deltagit i den valfria undervisningen.

Kunnandet hos de elever som behöver stöd (andel av alla sampelelever 10,6 %) var i båda proven sämre jämfört med övriga elever. Som elever som behöver stöd klassificerades de sampelelever som hade beslut om särskilt eller intensifierat stöd eller hade ett tidigare beslut om intagning till specialundervisning eller som hade individuell läroplan i huslig ekonomi. Den genomsnittliga lösningsandelen för dem var i det skriftliga provet i genomsnitt 12 procentenheter sämre och i det praktiska provet i genomsnitt 11 procentenheter sämre än hos övriga elever. Kunnandet hos de elever som behöver stöd var särskilt svagt i de produktiva uppgifterna i det skriftliga provet, där den genomsnittliga skillnaden i lösningsandelarna var 15 procentenheter jämfört med övriga elever.

De elever som hade ett annat hemspråk än finska eller svenska (2,1 % av alla elever) klarade sig i genomsnitt sämre i det skriftliga provet än övriga, men i det praktiska provet framkom inte någon statistiskt signifikant skillnad i förhållande till övriga elever. Elever med ett annat hemspråk än finska eller svenska sysslade enligt elevenkäten mer med saker som har koppling till huslig ekonomi på sin fritid än elever med finska eller svenska som hemspråk.

I utvärderingen av inlärningsresultaten i huslig ekonomi fanns det en koppling mellan det faktum att båda föräldrarna hade avlagt studentexamen och i framgången i proven. I det skriftliga provet klarade sig de elever som uppgav att båda föräldrarna hade avlagt studentexamen något bättre än övriga grupper. Dessutom hade vitsordet i läroämnet

huslig ekonomi koppling till framgången i proven, dvs. de sampelelever som hade fått bättre vitsord klarade sig bäst i utvärderingen och vice versa. Ett intresse för sådant som berör innehållet i huslig ekonomi hade också koppling till framgång i det nationella provet. Om sampelelevernas genomsnittliga intresse ens var måttligt, märktes detta i form av bättre framgång i utvärderingen av inlärningsresultaten i huslig ekonomi. Om man granskar sampelelevernas genomsnittliga kunnande utifrån de olika uppgiftstyperna var kunnandet märkbart bättre i uppgifter som innehöll svarsalternativ (lösningsandel 65,6 %) än i produktiva uppgifter (lösningsandel 52,2 %). Å andra sidan fanns det fler lätta uppgifter i flervalstuppgifterna än i de produktiva uppgifterna.

Av de sampelelever som deltog i utvärderingen uppgav 70 procent att de trivs ganska bra eller mycket bra i skolan. I utvärderingen utreddes också om sampeleleverna tyckte om läroämnet huslig ekonomi samt hurdan uppfattning de hade om nyttan med läroämnet och vad de ansåg om det egna kunnandet och de egna inlärningsrutinerna. Alla sampelelever hade en positiv helhetsattityd till ämnet huslig ekonomi. Flickornas attityd var emellertid mera positiv än pojkarnas. Jämfört med pojkarnas attityder tyckte flickorna bättre om huslig ekonomi som läroämne. De upplevde att de behärskade innehållet i huslig ekonomi bättre och att de har större nytta av huslig ekonomi. Den genomsnittliga attityden hos sampeleleverna i den decil som lyckades bäst i utvärderingen var märkbart mera positiv på attitydmätarens alla delområden i förhållande till attityden hos sampeleleverna i den svagaste decilen. Det finns ingen statistiskt signifikant skillnad i attityder mellan eleverna i de finskspråkiga och de svenskspråkiga sampskolorna.

Sammanlagt 163 lärare i huslig ekonomi vid sampskolorna besvarade den lärarenkät som är kopplad till utvärderingen av inlärningsresultaten i huslig ekonomi. Åldersspannet för de som svarade var 25–64 år. Av lärarna vid finskspråkiga skolor uppgav 86 procent att de är behöriga lärare i huslig ekonomi, och av lärarna i de svenskspråkiga skolorna 81 procent. Dessutom uppgav 57 procent att de också var behörig lärare i ett annat ämne. Som undervisningsmetoder användes i genomsnitt mest par- och grupparbete, självständigt arbete för eleverna på timmen och övningar som bygger på aktivitet. Minst användes debatter, interaktiv skrivtavla, läsplattor samt rollekar och drama. På vitsordsgivningen invercade hos dem som svarade i genomsnitt mest kontinuerlig uppföljning, arbetet på timmarna, samarbets- och interaktionsfärdigheter samt matlagningskunskaper. Av läromedlen använde lärarna mest läroböcker samt material och hjälpmedel som de själva utarbetat. Minst använde de inlärningsspel och arbetsböcker i läroämnet. Enligt lärarna försämrades uppnåendet av goda inlärningsresultat av att elevernas intresse riktas in på andra saker än skolarbete.

På rektorsenkäten svarade 89 procent av sampskolornas rektorer. Enligt de rektorer som besvarade enkäten varierade undervisningsgruppernas storlek, men en undervisningsgrupp bestod i genomsnitt av 16 elever. Merparten (78,9 %) hade skaffat läroböcker eller annat material för undervisningen i huslig ekonomi under läsåret, och alla uppgav att lärarna i huslig ekonomi i deras skola har möjlighet till fortbildning 1–2 dagar per läsår utan förlorad arbetsförtjänst. Rektorererna kunde också själva

delta i fortbildning rätt väl. Skolornas ekonomiska resurser för undervisningen i huslig ekonomi var inte helt jämförbara, eftersom de räknades på olika sätt i skolorna. Största delen av de som svarande ansåg dock att undervisningen i huslig ekonomi enligt läroplanen kan förverkligas rätt väl eller mycket väl i skolorna. Majoriteten av rektorerna (89 %) uppgav att de tyckte att trestegsmodellen för stöd fungerade väl. När man frågade vilka möjligheter eleverna har att påverka saker i skolan, nämnde rektorerna främst elevkåren (70 %). Enligt rektorerna har föräldrarna möjlighet att påverka främst genom skolans föräldrakvällar och föreningen Hem och skola. Wilma-systemet ansågs vara ett bra hjälpmedel. Av rektorerna vid de finskspråkiga skolorna ansåg 77 procent att huslig ekonomi är ett viktigt läroämne, medan motsvarande andel bland rektorerna vid de svenskspråkiga skolorna var 84 procent. Omkring 30 procent av rektorerna ansåg att undervisningspersonalen inte hade tillräckligt stöd av skolhälsovårdstjänster och socialvårdstjänster, och lika stor andel ansåg att det inte finns tillräckligt med skolgångsbiträden till stöd för undervisningspersonalen.

ABSTRACT

The first assessment of learning outcomes in home economics took place in March 2014, as part of the national education evaluation plan. The project was launched in February 2013 by the Finnish National Board of Education, and was continued by the National Centre for Education Evaluation when it took over the assessment of learning outcomes in basic education on 1 May 2014. Data for the assessment was collected by a stratified sampling from 89 Finnish-speaking and 15 Swedish-speaking schools, with a broad representation of AVI areas (operating areas of the Regional State Administrative Agencies) and municipal groups. Systematic sampling was used to select 9th grade students from each of the participating schools. The student sample covered both those who had taken home economics as part of their core subjects and those on optional home economics courses. The analyses and results of this report are based on the performance of a sample of 3,541 students.

The national test was comprised of two parts: a written exam and a demonstration of practical skills. Both parts were based on the core contents of home economics and the final assessment criteria for the grade of eight (8), as determined in the 2004 national core curriculum for basic education. The purpose of the assessment was to analyse the national level of competence acquired by ninth graders in home economics in relation to the objectives set out in the national core curriculum. In preparing the written exam questions, the variability of tasks, in terms of task type and level of difficulty, was considered. The demonstration was designed to simulate a real-life situation as much as possible, while covering the areas highlighted in the national core curriculum: cooperation and interaction skills, practical work skills, and information acquisition and processing skills.

The assessment was supplemented with sections on student background data, and the students' views on the studying and learning of home economics and their related extracurricular activities. The assessment also included a written survey for teachers, and an electronic survey for principals in the sample schools. Home economics teachers were asked about their views and opinions concerning the curriculum, assessment, and their own teaching practices, while the questionnaire for principals focused on school practices, teaching arrangements, prerequisites for learning, and leadership skills.

In the written exam and the demonstration, the student sample correctly completed 63 per cent of the tasks on average, scoring an average of 61 per cent of the maximum points in the written exam and 72 per cent in the demonstration. On average, girls performed better than boys in both exams. In the written exam, they correctly completed 68 per cent of the questions on average, their results being 12 per cent higher than those of boys. In the demonstration, girls correctly completed 77 per cent of the tasks on average, an improvement of 10 per cent compared to the boys. With regard to the core contents, described in the 2004 national core curriculum for home economics, the best results were achieved in the written exam on "Family and Living

Together” (66.2 per cent correctly completed) and the weakest results on “Nutrition and Culture of Food” (54.7 per cent of maximum points).

On average, the student sample in Finnish-speaking schools performed better (62.8 per cent of maximum points) in the whole exam when compared to the sample in Swedish-speaking schools (58.2 per cent of maximum points). A similar difference in the proportion of correctly completed questions was observed between the language groups in the written exam (61.6 per cent in Finnish-speaking schools and 56.6 per cent in Swedish-speaking schools), while both language groups scored the same average result in the demonstration (72 per cent).

Comparing students who had taken home economics as an optional subject and those who only studied it as part of their core subjects, the students on optional courses performed better in the written exam (63 per cent of maximum points) and in the demonstration (75 per cent of maximum points) than those on the core subjects courses. Analysing the students who only took home economics as part of their core studies, it was found that their average percentage of correctly completed questions remained four percentage points lower in the written exam and seven percentage points lower in the demonstration than those of students on optional courses.

Students in need of special support (10.6 per cent of the sample group) scored lower results in both exams in comparison with other students. The group of students in need of special support included those who had received a decision on the need for special or enhanced support, or a corresponding previous decision on admittance for special needs education, or who had an individualised curriculum in home economics. Their average percentage of correctly completed questions remained 12 percentage points lower in the written exam and 11 percentage points lower in the demonstration than the respective results of other students. The performance of students in need of special support was particularly weak in the productive tasks of the written exam, where the difference was 15 percentage points compared to the average percentage of correctly completed questions.

While students whose home language was other than Finnish or Swedish (2.1 per cent of the sample group) scored lower average results in the written exam compared to other students, their performance in the demonstration did not attain statistical significance. Based on the results of the student survey, students whose home language was other than Finnish or Swedish were engaged in more extracurricular activities related to home economics than those whose home language was Finnish or Swedish.

Parents’ matriculation examination correlated with students’ exam performance. In the written exam, students who reported both of their parents having passed the matriculation examination demonstrated slightly better achievement than other groups. The home economics grades also correlated with exam performance, as stu-

dents who had received higher grades performed better in the assessment, and vice versa. Similarly, extracurricular home economics activities influenced the national assessment performance. On average, extracurricular activities, even at a moderate level, showed as higher achievement in the assessment of learning outcomes in home economics. Analysing the sample group's average learning outcomes by the task type, results were considerably higher in multiple choice questions (65.6 per cent solved correctly) than in tasks requiring students to produce the answers (52.2 per cent solved correctly). That said, the multiple choice questions included a higher number of easy tasks compared to the production tasks.

Of the sample student group, 70 per cent said they enjoyed school to a fairly high or very high degree. The sample students were also asked whether they liked home economics, whether they thought the subject was useful, and what kinds of opinions they had of their own skills and of teaching practices. Generally, all sampled students showed positive attitudes towards home economics, but girls more so than boys. Compared to the boys' attitudes, girls liked home economics more, thought they had learned the course contents better, and felt that home economics was more useful for them. The attitudes of those in the best-performing decile were, on average, more positive in all areas of the assessment than those of the students in the weakest-performing decile. The differences in attitudes between the students in Finnish-speaking and Swedish-speaking schools were not identified as being statistically significant.

A total of 163 teachers (aged 25–64) responded to the teacher survey, as part of the assessment of the sample schools. Of the teachers, 86 per cent in Finnish-speaking schools and 81 per cent in Swedish-speaking schools said they were qualified home economics teachers, while 57 per cent of the teachers across the sample group reported as being qualified for some other subject as well. On average, the most common teaching methods were couple and group work, independent work during lessons, and functional exercises. The least used methods were debates, smart boards, tablets, and role playing or theatre. With regard to grading, respondents said their grading was, on average, largely influenced by continuous monitoring, lesson work, cooperation and interactive skills, and food preparation skills. Of the learning materials, the teachers primarily used textbooks, self-prepared materials and visualisation tools, while the least used materials were learning games and subject-specific exercise books. Teachers thought the most important factor preventing good learning outcomes was the students being more interested in things other than school work.

The principal survey was responded by 89 per cent of the sample school principals. According to the respondents, while the size of teaching groups in home economics varied, on average it was 16 students. The majority of the principals (78.9 per cent) said their school had purchased home economics textbooks or other material during the current school year, and all of them reported their school's home economics teacher having had access to continuing education without loss of income for at least 1–2

days per school year. The principals themselves were also sufficiently able to access continuing education. As the schools used different methods for calculating their financial resources, the figures given for home economics resources were not fully comparable. However, most of the respondents thought their ability to implement home economics, as defined by the national core curriculum, was either fairly good or very good. The majority of the principals (89 per cent) found the three-tier support model to be efficient. When asked about the students' opportunities to influence school work, "student association" was the most common answer (70 per cent) given by the principals, while parents were reported to be mostly participating through parents' evenings and associations. The principals found the Wilma system to be a good tool. Of the principals in Finnish-speaking schools, 77 percent thought home economics was an important subject, compared to 84 per cent of the principals in Swedish-speaking schools. Roughly 30 per cent of the principals thought there was insufficient provision of school healthcare or social services for supporting the teaching staff, and the same percentage of principals said that there were not sufficient enough teaching assistants available to support the teachers.

Milloin pihvi on kypsä?

Pestäänkö urheilusukka kuudessakymmenessä asteessa?

Milloin täytyy vaihtaa imurin pölypussi?

Kastellaanko kukat kerran vai kaksi viikossa?

Mistä tietää kuka on se oikea?

Milloin pihvi on kypsä?

Silitetäänkö verho kahdelta puolelta?

Ommellaanko nappi kaksinkertaisella langalla?

Repeääkö liha, kun lapsi syntyy?

Miten täytetään veroilmoitus?

Mitä korvaa sairausvakuutus?

Mihin maksetaan vuokra?

Miten arkku lasketaan hautaan?

Miten paljon on paljon?

Miten vähän on vähän?

Mitä jos nukkuu liian pitkään?

Mitä jos ei avaa ovea?

Mitä jos avaa oven?

(Kaisa Raittila 2001, s. 25 Unelmat jotka tahtoisin jakaa)

1 ARVIOINNIN LÄHTÖKOHDAT

Perusopetuksen oppimistulosten arvioinnit ovat osa valtakunnallista koulutuksen arviointijärjestelmää. Maaliskuussa 2014 toteutettu kotitalouden oppimistulosten arviointi on osa perusopetuslain (628/1998) 21§:n edellyttämää koulutuksen arviointia. Kotitalouden oppimistulosten arviointi sisältyy opetus- ja kulttuuriministeriön Koulutuksen arviointisuunnitelmaan vuosille 2012–2015 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a). Kotitalouden arviointi toteutettiin ensimmäisen kerran 16-vuotisen arviointijärjestelmän historiassa, ja arvioinnin tekeminen alkoi Opetushallituksessa ja jatkui Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa.

Oppimistulosten arvioinnit koskevat tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista, ja ne kuuluvat Kansallista koulutuksen arviointikeskusta koskevan lain 2 §:n (1295/2013) mukaan kyseisen arviointikeskuksen tehtäviin. Tämän lisäksi arviointikeskuksen tehtävänä on tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa ja kehittää koulutuksen arviointia.

Arvioinnissa kerättävä tieto liittyy Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 määriteltyihin kunkin oppiaineen tavoitteisiin, keskeisiin sisältöihin ja päättöarvioinnin arvosanalle kahdeksan (8) annettuihin kriteereihin. Opetushallitus on seurannut näiden toteutumista opetuksen järjestäjien ja koulujen osalta otantaperustaisin arvioinnein (Metsämuuronen 2009a, 7) vuodesta 1998 lähtien. Arviointien tehtävänä on ollut tuottaa tietoa siitä, miten hyvin opetussuunnitelman perusteiden mukaiset oppiaineiden tavoitteet on saavutettu (Jakku-Sihvonen 2011, 7). Arvioinneista saatua tietoa hyödynnetään opetuksen tilan arvioinnissa, opetuksen, oppilasarvioinnin ja opetussuunnitelman kehittämisessä sekä koulutuksen tasa-arvon toteutumisen arvioinnissa: koulutuspoliittisessa päätöksenteossa ja koulutuksen kehittämisessä. Tasa-arvon toteutumista tarkastellaan opetuskielen, oppilaiden sukupuolen ja alueellisen jakautumisen kannalta (Jakku-Sihvonen 2013, 16.)

Kansallisissa arvioinneissa kiinnostuksen kohteina eivät ole yksittäiset koulut, oppilaat tai opettajat ja heidän suoriutumisensa, vaan yleinen osaamisen taso ja saavutetut valmiudet (Jakku-Sihvonen 2010, 322; Metsämuuronen 2009a, 11). Otosperustaisissa oppimistulosten arvioinneissa ei ole kyse koko ikäluokan päättökokeesta, eikä tarkoituksena ole yksittäisten koulujen tai oppilaiden keskinäisen järjestyksen määrittäminen. Sen sijaan arviointien tavoitteena on saada luotettava yleiskuva arvioitavien oppiaineiden osaamistasosta perusopetuksen päättövaiheessa. Oppilaille suunnattujen tehtävien lisäksi oppimistulosten arvioinneissa kerätään tietoa rehtoreilta ja arvioitavan oppiaineen opettajilta. Rehtoreilta kysytään opetusjärjestelyistä ja opettajilta opetuksen toteuttamiseen ja opetussuunnitelmaan liittyvistä asioista. Heiltä saatua tietoa käytetään oppimistulosten ja opetusta sekä opetusjärjestelyjä koskevien yhteyksien selvittämiseen (Jakku-Sihvonen 2013, 21.)

Maaliskuussa 2014 järjestettiin kotitalouden oppimistulosten arviointi, ja se keskittyi kaikkiin neljään kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueisiin: Perhe ja yhdessä eläminen, Ravitseminen ja ruokakulttuuri, Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta sekä Koti ja ympäristö. Kansallisessa kokeessa oli kaksi oppilaskohtaista osaa: kirjallinen koe ja käytännön työtaitoihin painottunut näyttökoe. Lisäksi arviointiin liitettiin kirjallinen opettajakysely ja sähköinen rehtorikysely.

2 KOTITALOUS OPPIAINEENA PERUSKOULUSSA

2.1 Kotitalous opetussuunnitelman perusteissa 1970–2014

Käsillä olevassa kotitalouden oppimistulosten arviointiraportissa keskeistä on tarkastella oppimistuloksia erityisesti Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 esitettyjen tavoitteiden kautta. Kokonaiskuvan saamiseksi kotitalous-oppiaineen sijoittumisesta osaksi perusopetusta ja sen sisältöalueiden muutosta ja kehitystä tarkastellaan seuraavasti lyhyesti kaikkia opetussuunnitelmajulkaisuja (1970, 1985, 1994, 2004). Lisäksi tarkastellaan kotitalous-oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä vuonna 2016 voimaan tulevissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Uudessa opetussuunnitelmassa keskeisiä teemoja ovat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet, laaja-alaiset osaamisen taidot ja oppiaineysteistyön korostuminen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 17–27). Kaikissa edellä mainituissa opetussuunnitelmissa kotitalous on nähty oppiaineena, jossa on mahdollista hyödyntää monien eri oppiaineiden tietoja ja johon helposti nivoutuu yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa. Tämä osaltaan auttaa oppilasta ymmärtämään tietoa kokonaisvaltaisesti.

Kotitalous kaikille yhteisenä yleissivistävänä oppiaineena on vakiinnuttanut asemansa pikkuhiljaa 1950-luvulta lähtien. Haverinen (2012, 4) kuvaa hyvää kansakoulun jatkuokkien kotitalousopettajaa 1950-luvulla seuraavasti: ”1) kotitalousopettaja on kasvattaja, jonka arvomaailmaa hallitsevat koti, uskonto ja isänmaa; 2) kotitalousopettaja on ”tuhattaituri”, hän osaa itse tehdä ne kaikki työt, joita suomalaisissa kodeissa tehdään; 3) hän on tarkka taloudenhoitaja, joka osaa ohjata oppilaita säästäväisyyteen ja ahkeruuteen.”

Peruskoulujärjestelmään siirryttäessä 1970-luvulla tuntijako toteutui kotitalouden osalta niin, että 7. luokalla toteutettiin kaikille oppilaille yhteinen kolmen vuosi- viikkotuntin mittainen kotitalouden peruskurssi, ja valinnaiseksi kotitalouden saivat valita 8.–9. luokilla. Lisäksi peruskoulun opetussuunnitelmakomitean vuonna 1970 antaman mietinnön kanta oli, että 9. luokalla tulee olla kaikille yhteinen lastenhoitoa ja perhekasvatusta käsittelevä kurssi, joka liitettiin tuntijaossa osaksi kansalaistaitoa. (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö 2, 1970, 24; Sysiharju 1995, 196–197.) Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietinnössä kotitalousopetuksen tavoitteena oli kehittää oppilaiden koko persoonallisuutta peruskoulun kokonaisu- tavoitteiden suunnassa. Tavoitteet jaettiin seuraavaan viiteen oppiainealueeseen: Ravitsemuskasvatus, Kodinhoito, Kodin talous ja kuluttajatieto, Asumisen peruskysymyksiä sekä Perhekasvatus ja lastenhoito. Kaikille yhteinen oppimäärä 7. luokalla piti 1970-luvun opetussuunnitelman perusteissa sisällään seuraavia kokonaisuuksia: ravinto ja terveys, elintarviketieto, rationaalinen ruoanvalmistus, koti toiminnallise- na kokonaisuutena, työfysiologian perusteita sekä kodin talous- ja kuluttajatietoa.

Valinnaisessa oppimäärässä oli mietinnön mukaan tavoitteena laajentaa ja syventää opittuja kokonaisuuksia, jolloin vaikeustaso kasvaa ja aihepiirit laajenevat. Yhdeksännellä luokalla kotitalouden tavoitteena oli muun muassa tarkastella kotitalouksien kansantaloudellista merkitystä, perehtyä kodin rahatalouteen sekä liittää mukaan maakuntaruokien ja muiden kansallisruokien tuntemusta. Uusina aihepiireinä liitettiin kotitalousopetukseen asunto-oppi, jossa käsiteltiin asumisen peruskysymyksiä (asunnon hankinnasta kuluttajan mahdollisuuksiin vaikuttaa asuntopolitiikkaan) ja lastenhoidon peruskysymyksiä (hedelmöittymisestä lasten kotitapaturmien ehkäisyyn). (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö 2, 1970, 367–375.)

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa 1985 kotitalouden opetuksen tavoitteena oli edistää oppilaan kehittymistä vastuuntuntoiseksi ja yhteistyökykyiseksi ihmiseksi sekä perheen ja yhteiskunnan jäseneksi. Kotitalouden oppimäärä muodostui perusteissa seuraavista neljästä sisältöalueesta: Ravinto ja terveys, Asuinympäristö ja hygienia, Kodin talous ja kuluttajatieto sekä Perhe ja ihmissuhteet. Yhdeksännen vuosiluokan perhe- ja kuluttajakasvatuksen sisällöiksi opetussuunnitelman perusteissa lueteltiin kodinhoitoon, kodin talouteen, lastenhoitoon ja kasvatukseen liittyviä aihepiirejä. Vuoden 1985 perusteissa kehoitettiin laatimaan kunnan opetussuunnitelma niin, että eheyttäisiin kokonaisopetusta ja muodostettaisiin tiettyjä opetuskokonaisuuksia. Lisäksi opettajia kehoitettiin suunnittelemaan opetuksen järjestämistä yhdessä eri oppiaineiden kanssa ottamalla huomioon yhteiset aihekokonaisuudet. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 220.)

Arjen hallinta -termi tuli Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden kotitalouden osuuteen vuonna 1994. Tämän opetussuunnitelman mukaan kotitaloudessa oli tavoitteena kehittää oppilaassa valmiuksia, jotka auttavat häntä selviytymään arkipäivän hallinnasta. Kotitalous-oppiaineessa keskeistä oli perehtyä moniin ihmisen hyvinvoinnin kannalta keskeisiin kysymyksiin, jotka käsittelevät häntä itseään, kotia ja perhettä sekä niiden yhteyksiä yhteiskuntaan ja ympäristöön. Oppilaalla oli tavoitteena oppia ottamaan vastuuta omasta terveydestään, taloudestaan, ihmissuhteistaan ja lähiympäristönsä viihtyvyydestä. Keskeiset sisältöalueet kotitaloudessa olivat: Ravitsemus ja ruokakulttuuri, Harkitseva kuluttaja, Koti ja ympäristö sekä Yhdessä eläminen. Tuolloin korostettiin kotitalouden integroitumista luontevasti moniin oppiaineisiin ja samalla painotettiin, että useat aihekokonaisuudet liittyvät samoihin elämänhallinnan taitoihin, jotka ovat keskeisiä myös kotitalousopetuksessa (mm. kuluttajakasvatus, perhekasvatus, terveiden elämäntapojen edistäminen ja luonnonvaroja säästävät ja ympäristön viihtyvyyttä lisäävät käytännöt). Lisäksi opetussuunnitelmassa mainittiin, että yhteistyö kouluruokailun, kouluterveydenhuollon ja kotien kanssa tukee kotitalouden tavoitteiden saavuttamista. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 105–106.)

Tämä kotitalouden arviointihanke liittyy vuonna 2004 laadittuihin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Vuoden 2004 perusteissa kotitalouden opetuksen tarkoituksiksi on määritelty arjen hallinnan edellyttämien käytännön taitojen, yhteistyövalmiuksien ja tiedonhankintataitojen kehittäminen ja soveltaminen. Kotitalouden sisällöt ovat Perhe ja yhdessä eläminen, Ravitsemus ja ruokakulttuuri, Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta sekä Koti ja ympäristö. Kotitalousopetuksen sisällöt ja eheyttävä luonne liittyvät myös opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien tavoitteisiin ja sisältöihin. Vuoden 2004 opetussuunnitelman aihekokonaisuudet sisältävät kansalaiskasvatuksen aineksia ja heijastelevat ympäröivän maailman ilmiöitä. Aihekokonaisuuksia ovat Ihmisenä kasvaminen, Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyyskasvatus, Viestintä ja mediataito, Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta, Turvallisuus ja liikenne sekä Ihminen ja teknologia. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 38–41.) Tässä raportissa vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteita tarkastellaan kotitalouden osalta lähemmin luvussa 2.3.

Suomen hallitus päätti kesäkuussa 2012 perusopetuksen tuntijaon uudistamisesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b). Valtioneuvoston asetuksen (422/2012) mukaan perusopetuksen yläluokilla kotitalous pysyy vatedeskin itsenäisenä oppiaineena ja sitä opetetaan myös tulevana vuosina yläluokkien aikana vähintään kolme vuosi-viikkotuntia. Uusi tuntijako mahdollistaa kotitalouden opetuksen myös alaluokilla valinnaisena aineena, jos kouluissa niin halutaan. Valtioneuvoston asetuksessa todetaan perusopetuksen tarpeellisia tietoja ja taitoja pohdittaessa, että peruskoulussa ”opetuksessa vahvistetaan vuorovaikutuksen ja yhteistyön taitoja ja opetuksen tulee edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia, turvallisuutta ja arjenhallintaa sekä kehittää niihin liittyviä valmiuksia”. Näistä erityisesti yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, oppilaan terveyden, hyvinvointiin ja arjenhallintaan liittyvät tiedot ja taidot liittyvät keskeisesti kotitalouden sisältöalueisiin.

Uudet esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuivat vuoden 2014 lopussa. Perusteiden mukaisesti laadittujen paikallisten opetussuunnitelmien tulee olla hyväksytyinä siten, että niiden mukaiseen opetukseen voidaan vuosiluokilla 1–6 siirtyä 1.8.2016 alkavan lukuvuoden alusta lukien. Käyttöön otossa edetään portaittain niin, että yhdeksännen vuosiluokan osalta opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2019. Uusissa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 painotetaan jokaisessa oppiaineessa laaja-alaisia osaamiskokonaisuuksia, jotka ovat: Ajattelu ja oppimaan oppiminen, Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, Monilukutaito, Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen, Työelämätaidot ja yrittäjyys sekä Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 17–23.)

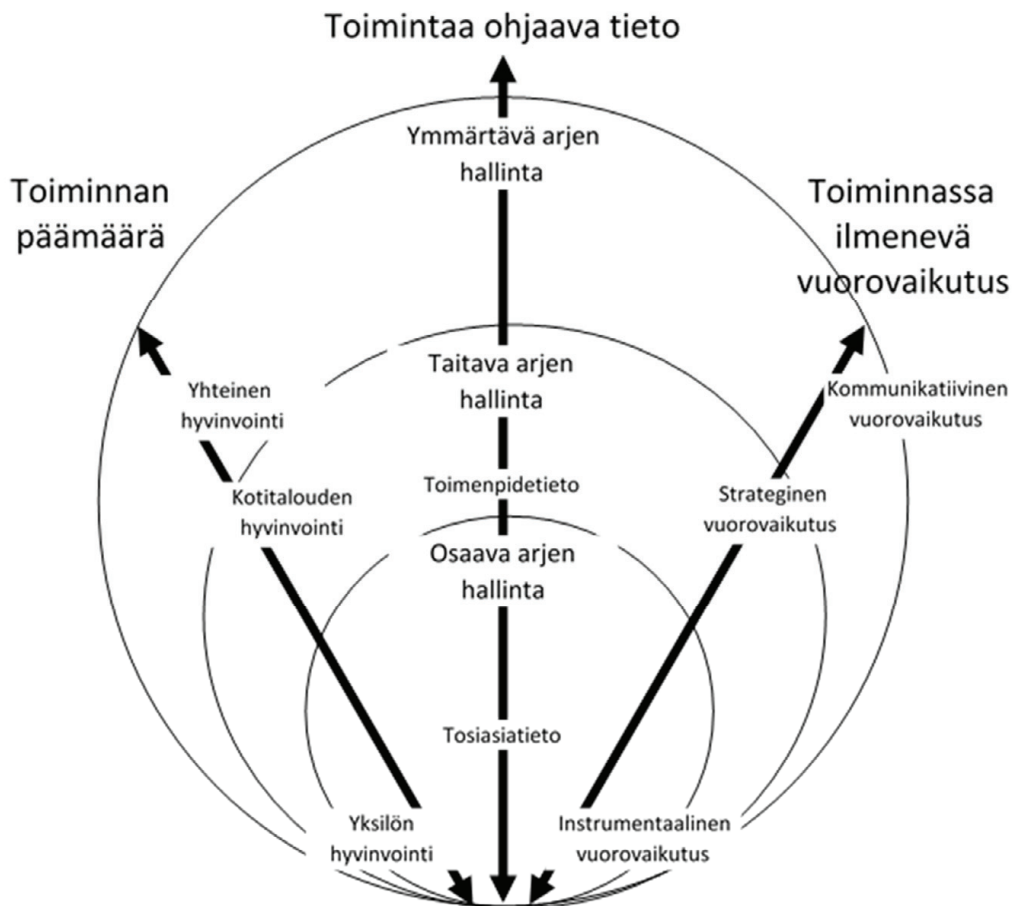

Nämä laaja-alaisen osaamisen avaintaidot ovat keskeisiä myös kotitalous-oppiaineessa. Kotitalous-oppiaineen tehtävä uusissa perusteissa on kehittää juuri kodin arjen hallinnan ja kestäväen elämäntavan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Oppilaan kasvua tuetaan, jotta hän kasvaisi vastuulliseksi kuluttajaksi, joka pitää huolta lähimmäisestään ja kehittyy aktiiviseksi perheen, kodin ja yhteiskunnan jäseneksi. Vuonna 2016 voimaan tulevan kotitalouden opetussuunnitelman tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet ovat: Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri, Asuminen ja yhdessä eläminen sekä Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa. Kotitalouden opetuksen tavoitteet jaetaan kolmeen kokonaisuuteen, jotka ovat Käytännön toimintataidot, Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ja Tiedonhallintataidot. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 509–510.)

Aiemmin julkaistuissa peruskoulun kotitalouden opetussuunnitelman perusteissa (1970, 1985, 1994, 2004) on monia yhtymäkohtia uusiin joulukuussa 2014 vahvistettuihin opetussuunnitelman perusteisiin. Uusissa opetussuunnitelman perusteissa peräänkuulutettu oppiaineysteistyö on asia, joka on mainittu kaikissa aiemmin julkaistuissa kotitalouden opetussuunnitelman perusteissa. Vuoden 1970-luvun mietinnössä ohjattiin niveltämään kotitaloutta muihin oppiaineisiin, kuten uskontoon, äidinkielen, vieraisiin kieliin, matematiikkaan, fysiikkaan ja kemiaan, maantietoon ja luonnonhistoriaan, taloustietoon, kansalaistaitoon, kuvaamataitoon, musiikkiin, liikuntaan, tekstiilityöhön sekä kone- ja sähköoppiin. Opetussuunnitelman eheyttämisen tavoitteet koskivat useita oppiaineita, ja tarkoituksena oli laajempien kokonaisuuksien muodostaminen ajattelun avulla eikä vain ulkoa muistamalla. Tarkoituksena oli myös se, että opittuja asioita osattaisiin hyödyntää erilaisissa elämän- ja ongelmanratkaisutilanteissa. Vuonna 1985 voimaan tulleissa perusteissa kotitalouden osuudessa täsmennettiin, että kotitalouden sisältöalueet ja opintojen kulku tulisi pyrkiä suunnittelemaan muiden aineiden kanssa yhteistyössä. Vuoden 1994 opetussuunnitelman perusteissa käsitellyissä kotitalouden sisällöissä mainittiin siitä, että monien muiden oppiaineiden keskeisiä ilmiöitä pystyttiin havainnollistamaan ja konkretisoimaan. Lisäksi edellisissä painotettiin, että muiden oppiaineiden lisäksi yhteistyö kouluruokailun, kouluterveydenhuollon ja kotien kanssa tukee kotitalouden tavoitteiden saavuttamista. Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa painotettiin opetuksen eheyttämistä eri aihekokonaisuuksilla, ja tavoitteena oli ohjata oppilasta tarkastelemaan ilmiöitä eri tiedonalojen näkökulmista ja luomaan kokonaisuuksia. Uusissa opetussuunnitelman perusteissa opetuksen eheyttäminen nähdään tärkeänä osana perusopetuksen yhtenäisyyttä tukevaa toimintakulttuuria. Eheyttämisellä tavoitellaan sitä, että oppilas pystyy yhdistämään eri tiedonaloja ja taitoja ja yhdistämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö 1, 1970, 62; Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö 2, 1970, 367–375; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 278; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 106; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 36; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 29.)

Opetussuunnitelmissa toistuvaa arjen hallinta -termiä voidaan luonnehtia monesta näkökulmasta. Lähtökohtana käsitteen tarkasteluun on koti ja kotitalouden toiminta. Kodeissa huolehditaan monista jokapäiväiseen hyvinvointiin ja aineelliseen hyvinvointiin liittyvistä asioista, kuten ruoasta, vaatteista ja puhtaudesta. Kodin toimintoihin kytkeytyvät myös henkisen hyvinvoinnin tekijät, kuten turvallisuus, viihtyisyys, terveys, lepo, lasten kasvatusta ja yhdessäolo. Viime vuosikymmeninä kotitalouksien toiminta on muuttunut, ja muun muassa teollisuuden ruokatuotanto, teknologian kehitys ja työelämän muutokset ovat aikaansaaneet sen, että kotitalouksien elämänolosuhteet ja arkitoiminta ovat erilaistuneet. Nykypäivänä on vaikea määrittellä kaikkein oleellisimpia kotien ja perheiden hyvinvointiin liittyviä asioita. (Haverinen & Saarilahti 2009, 69.)

Haverisen (1996, 12) mukaan arjen hallinta on määritelty käsitteeksi, johon liittyy (ensisijaisesti kotitalouden) toiminnan päämäärä ja joka koordinoi tietoa, taitoa ja vuorovaikutusta ja jonka avulla voidaan luonnehtia arjen hallinnan sisältöä ja kehittymistä. Seuraavassa arjen hallinnan käsitteellisessä mallissa (kuvio 1) kuvataan käsitteen sisältöä tarkemmin.

KUVIO 1. Arjen hallinta -käsitteen laadulliset ulottuvuudet ja tasot (Haverinen 1996, 179)

Arjen hallinta -käsitteen laadulliset tasot ovat osaava, taitava ja ymmärtävä arjen hallinta, ja ne ilmentävät taitojen kehittymistä. Kuviossa olevat nuolet tarkoittavat toiminnan päämäärää, toimintaa ohjaavaa tietoa ja toiminnassa ilmenevää vuorovaikutusta. Laadullisesti tarkastellen keskeisiä piirteitä käsitteessä ovat päämäärään liittyvä yhteisen hyvinvoinnin ensisijaisuus, tieto-taito-ulottuvuuden yhteydessä esitetty arvotietoisuus ja vuorovaikutukseen liittyvä pyrkiminen yhteisymmärrykseen. (Haverinen & Saarilahti 1996, 69–73.)

Arjen hallinta -käsite ja sen moninaisuuden ymmärtäminen ovat keskeisiä asioita perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelman sisällöissä. Palojoen (2009, 186–187) mukaan nykykotien arjen tutkiminen on tarpeellista kotitalousopetuksen kehittämisen kannalta. Hänen mukaansa kotitalousopetuksen haastavuutta lisää yhteiskunnan muutosten mukana muuttuva arki, joka ilmenee kotien erilaistumisena ja monikulttuuristumisena sekä arvojen ja perhekäsitysten erilaistumisena. Nykypäivän kotitalousopettaja ei voi peilata opetussisältöjä yhden tyyppiseen, ehkä perinteiseen käsitykseen kodista ja arjesta, vaan hänen pitää pystyä olemaan avoin ja näkemään yhteiskunnan muutokset ja sen vaikutukset luokan arjessa ja kotitalouden oppisisältöjen soveltamisessa.

2.2 Kotitalouden aineenopettajan kelpoisuus

Kotitalousopettajien koulutus akatemisoitui muun opettajankoulutuksen yhteydessä 1970-luvulla. Haverisen (2012, 55) mukaan tieteellisen asenteen oppimista on painotettu kotitalouden sisältöjen opetuksessa, ja samalla pyritään ilmiöiden ymmärtämiseen ja kokonaisuuksien hallintaan. Kotitalous nimenä viittaa tieteenalan ja yliopistollisen oppiaineen lisäksi yleissivistävän koulun oppiaineeseen sekä yksityiseen kotitalouteen ja sen merkitykseen keskeisenä osana yhteiskunnallista toimintaa. Nykyisin kotitalousopettajaksi voi kouluttautua Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella ja Itä-Suomen yliopiston soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa Savonlinnassa. Lisäksi ruotsinkielistä kotitalousopettajan yliopistokoulusta tarjoo Vaasan kampuksella Åbo Akademi.

Peruskoulussa kotitaloutta on kelpoinen opettamaan henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, opetettavassa aineessa vähintään 60 opintopisteen laajuiset aineenopettajan koulutukseen kuuluvan opetettavan aineen perus- ja aineopinnot. Lisäksi aineenopettajalta vaaditaan 60 opintopisteen laajuiset opettajan pedagogiset opinnot. Lukiossa aineenopetusta antavalta vaaditaan yhdessä opetettavassa aineessa vähintään 120 opintopisteen laajuiset perus-, aine- ja syventävät opinnot ja kaikissa muissa aineissa vähintään 60 opintopisteen perus- ja aineopinnot. (Valtioneuvoston asetus 986/1998.)

2.3 Kotitalouden tavoitteet nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa

Tavoitteena perusopetuksen opetussuunnitelman 2004 perusteissa on ohjata oppilaita ottamaan vastuuta terveydestään, ihmissuhteistaan, taloudestaan sekä lähiympäristön viihtyisyydestä ja turvallisuudesta. Oppiaineen opetuksen tulee perustua käytännön toimintaan, ryhmässä toimimiseen ja oppilaan omien lähtökohtien huomioon ottamiseen. Kotitalousopetuksessa perehdytään moniin ihmisen hyvinvoinnin ja hyvän elämän kannalta tärkeisiin kysymyksiin, jotka käsittelevät nuorta itseään, kotia ja perhettä sekä niiden yhteyksiä muuttuvaan yhteiskuntaan ja ympäristöön. Kotitalouden opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet on koottu taulukkoon 1. Arviointiin liittyvä oppilasarviointi (kirjallinen koe ja näyttökoe) sekä opettajakysely suunniteltiin niin, että kaikki tavoitteiden aihealueet tulivat huomioiduiksi.

TAULUKKO 1. Kotitalouden opetussuunnitelman tavoitteet

TAVOITTEET
Oppilas oppii
<ul style="list-style-type: none">
– ymmärtämään hyvien tapojen ja tasa-arvon merkityksen yksilön ja perheen hyvinvoinnin kannalta
– pohtimaan kotitalouden arjen hallintaa ja sen yhteyksiä omiin valintoihinsa ja toimintaansa
– tekemään ruokatalouden, asunnon ja tekstiilien hoitoon liittyviä perustehtäviä ja käyttämään tarkoituksenmukaisia, turvallisia ja kestävästi kehityksen mukaisia aineita, välineitä ja työtapoja
– toimimaan harkitsevana ja vastuunsa tuntevana kuluttajana sekä tiedostaaan kulutukseen liittyviä ongelmia
– tiedostamaan kotitalouksien toimintaan liittyvää kansallista kulttuuria sekä
– kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden tuomia mahdollisuuksia.
(Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 250.)

2.4 Kotitalouden keskeiset sisällöt opetussuunnitelman perusteissa

Arviointitehtäviä kirjalliseen ja näyttökokeeseen suunniteltaessa otettiin huomioon mahdollisimman tasapuolisesti edellä mainitut opetussuunnitelman tavoitteet ja kaikki kotitalouden sisältöalueet. Taulukossa 2 on lueteltu kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueet. Perhe ja yhdessä eläminen sisältöalueeseen kuuluvia tapakulttuuria ja kodin juhlia käsitteleviä asioita huomioitiin enemmän kirjallisessa kokeessa. Näyttökokeessa painottuivat enemmän sosiaalinen vastuu ja ajankäyttö. Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueesta kaikki muut aihealueet paitsi ruokakulttuurien muuttuminen korostuivat molemmissa kokeissa. Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen aiheista kirjallisessa kokeessa painottuivat kuluttajan vastuu- ja vaikutusmahdollisuudet, tuotteiden ja palveluiden hankinta ja käyttö sekä kulutuksen ympäristövaikutukset. Koti ja ympäristö -sisältöalueen aiheista sekä kirjallisessa että näyttökokeessa painottuivat asunnon ja tekstiilien hoito, kotitalouden jätehuolto sekä kotitalouskoneiden ja laitteiden käyttö.

TAULUKKO 2. Kotitalous-oppiaineen keskeiset sisällöt

KESKEISET SISÄLLÖT
Perhe ja yhdessä eläminen <ul style="list-style-type: none">
– hyvät tavat, tapakulttuuri ja kodin juhlat
– sosiaalinen vastuu ja välittämisen ilmapiiri
– tasa-arvo ja ajankäyttö perheessä
Ravitsemus ja ruokakulttuuri <ul style="list-style-type: none">
– ravitsemussuositukset ja terveellinen ruoka
– ruoan laatu ja turvallisuus
– perusruoanvalmistusmenetelmät
– aterioiden suunnittelu ja erilaisia ruokailutilanteita suomalaisessa ruokakulttuurissa
– ruokakulttuurien muuttuminen
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta <ul style="list-style-type: none">
– oman rahankäytön suunnittelua
– kuluttajan vastuu ja vaikutusmahdollisuudet
– tuotteiden ja palvelujen hankinta ja käyttö
– kulutuksen ympäristövaikutukset
Koti ja ympäristö <ul style="list-style-type: none">
– asunnon ja tekstiilien hoito
– kotitalouden jätehuolto
– kotitalouskoneiden ja kodin laitteiden käyttöä
(Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 250–251.)

Lisäksi, jos mahdollista, kirjallisen ja näyttökokeen arviointitehtäviä laadittaessa pyrittiin ottamaan huomioon oppilaiden arkielämä ja kotikonteksti. Näyttökokeen koetilanteesta pyrittiin luomaan kotitaloustunnin kaltainen tilanne.

2.5 Kotitalouden päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle kahdeksan (8)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on esitetty kuvaus kotitalouden hyvästä osaamisesta sekä määritelty kriteerit arvosanalle kahdeksan (8) (ks. taulukko 3). Tämä määrittää valtakunnallisesti sen tieto- ja taitotason, joka on oppilaan arvioinnin pohjana. Päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle kahdeksan helpottavat kansallisesti vertailukelpoisen ja oppilaiden osalta tasavertaisen arvioinnin toteuttamista. Oppiaineen kriteerit arvosanalle kahdeksan tarkoittavat sitä, että oppilas osoittaa keskimäärin oppiaineen kriteerien edellyttämää osaamista.

TAULUKKO 3. Kotitalouden päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle kahdeksan (8)

PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITTEERIT ARVOSANALLE 8
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot
Oppilas
<ul style="list-style-type: none">
– osaa noudattaa hyviä tapoja ja ottaa muut huomioon käyttäytymisellään sekä toimia itsenäisesti ja ryhmässä
– tuntee kotitaloustyön suunnittelun, tasapuolisen työnjaon ja ajankäytön perusteita ja osaa soveltaa niitä oppimistilanteessa.
Käytännön työtaidot
Oppilas
<ul style="list-style-type: none">
– tuntee ruoka-aineiden ominaisuuksia, tavallisimpia ruoanvalmistuksen menetelmiä ja osaa käyttää näitä hyväkseen ruoanvalmistuksessa
– osaa valmistaa ohjatusti suomalaisia perusruokia ja leivonnaisia ja koostaa ateriansa ravitsemussuositukset huomioon ottaen
– osaa käyttää tarkoituksenmukaisia työtapoja ja tavallisimpia kodinkoneita ja välineitä turvallisesti
– osaa tulkita tekstiilien hoito-ohjeita ja hoitaa tavallisimpia tekstiilejä
– osaa tehdä kodin siivouksen perustehtäviä
– osaa toimia ympäristöä säästären, valita tarkoituksenmukaisia pesu- ja puhdistusaineita sekä huolehtia kodin jätteen peruslajittelusta.
Tiedonhankinta- ja käsittelytaidot
Oppilas
<ul style="list-style-type: none">
– osaa etsiä ja hyödyntää kotitalouden tietoja eri lähteistä, tulkita yleisimpiä tuote- ja pakkausmerkintöjä ja symboleja sekä pohtia erilaisen tiedon luotettavuutta
– osaa pääpiirteittäin kertoa, mistä kotitalouksien menot koostuvat ja tehdä oman rahankäyttösuunnitelmansa
– tuntee tärkeimmät kuluttajan vastuut ja vaikutusmahdollisuudet.
(Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 251)

Edellä mainittuja kriteereitä hyödynnettiin arviointitehtävien laadinnassa. Kriteereissä mainitut asiat ovat todella laajoja kokonaisuuksia, mikä tarkoittaa sitä, että kaksi koetta sisältävässä kansallisessa arvioinnissa kriteereiden yksityiskohtainen soveltaminen ei ole mahdollista. Osa kriteereiden asioista liittyy niin sanotun jatkuvan seurannan piiriin ja on tarkoitettukin arvioitavaksi pidemmän ajanjakson aikana eli koko sinä aikana, kun oppilas osallistuu opetukseen.

3 ARVIOINNIN TAVOITTEET, TOTEUTUSTAPA JA AIKATAULU

Kotitalouden oppimistulosten arviointihankkeen tavoitteena oli saada luotettava yleiskuva opetussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja oppilaiden osaamisen tasosta perusopetuksen päättövaiheessa. Koska arviointia ei tässä oppiaineessa ole aiemmin toteutettu, päädyttiin painottamaan jokaista perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelman neljää sisältöaluetta (luku 2.4) yhtä paljon. Vuoden 2004 kotitalouden opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet, sisältöalueet ja päättöarvioinnin kriteerit on laadittu yleisellä tasolla, ja ne pitävät sisällään laajoja oppisisältöihin liittyviä laadullisia teemoja. Tämän vuoksi arviointiin liittyvät mittarit laadittiin niin, että niillä mahdollisimman kattavasti ja monipuolisesti tavoitetaan kotitalouden opetussuunnitelmaan liitetyt oppisisällöt.

Kuten aiemmissakin oppimistulosarvioinneissa, yhtenä tavoitteena arviointihankkeessa oli selvittää koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Arvioinnin tulosten toivotaan hyödyttävän opetushallintoa (sekä kansallisella että paikallisella tasolla), opettajankouluttajia ja kentällä toimivia kotitalousopettajia. Vaikka kotitalouden arvioinnin tulokset eivät kaikilta osin ehtineet vaikuttaa uusien Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 laadintatyöhön, niitä pyritään tarkastelemaan uusien, tulosten julkaisuvaiheessa jo vahvistettujen, perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelman perusteiden valossa.

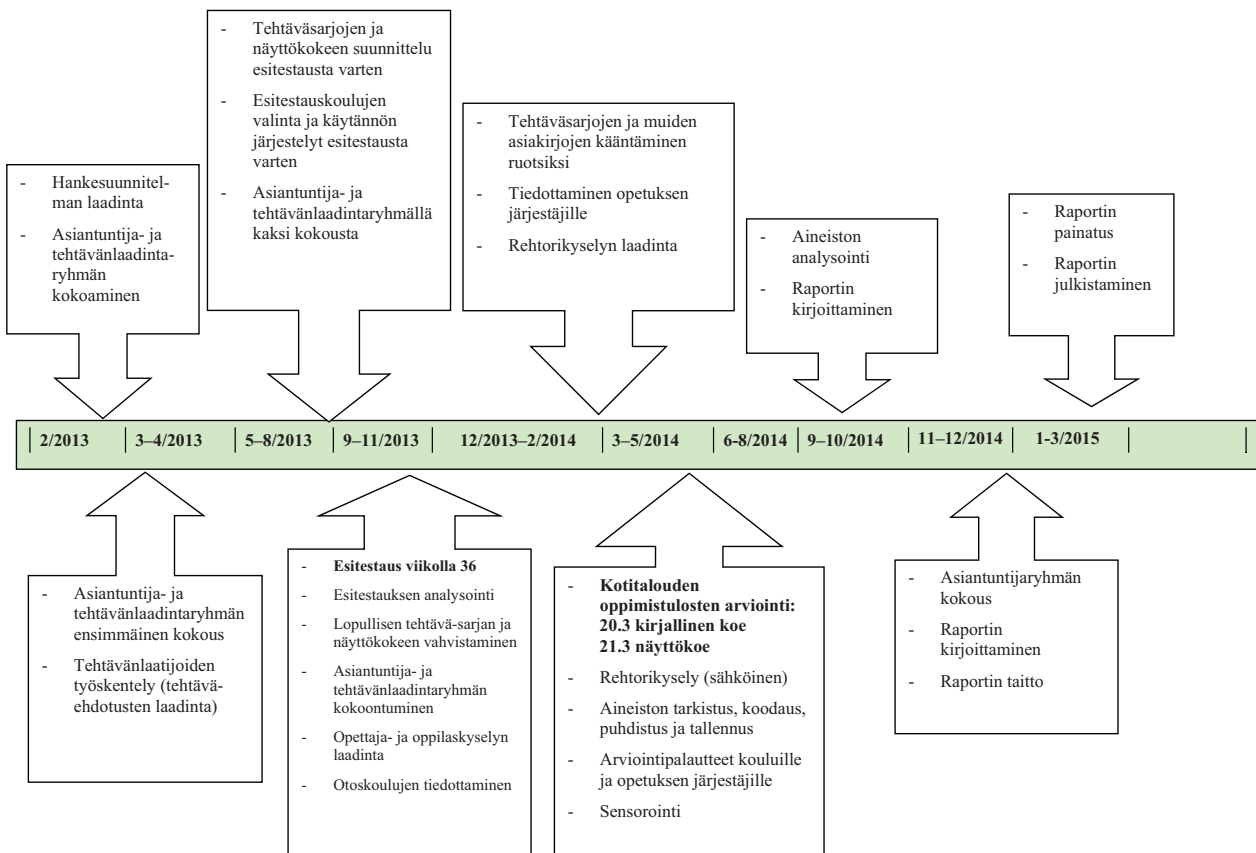
Tämä arviointihanke perustui vuoden 2004 kotitalouden opetussuunnitelman perusteisiin, joissa painotettiin oppiaineen luonteen mukaisesti yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, käytännön taitoja sekä tiedonhankinta- ja käsittelytaitoja. Nämä kaikki pyrittiin huomioimaan kansallisessa kokeessa, ja siksi koe jaettiin kahteen osaan, kirjalliseen kokeeseen ja näyttökokeeseen. Kirjallisen kokeen tehtävätyypeistä ja näyttökokeen rakenteesta kerrotaan tarkemmin luvussa 4.2.

Opetushallituksen oppimistulosarvioinnin oppiainekohtaisiin arviointeihin on liitetty perinteisesti oppiaineen sisällöllisiä tietoja ja taitoja mittaavan kokeen lisäksi oppilaskysely, opettajakysely sekä rehtorikysely. Koska arviointi kotitaloudessa tehtiin ensimmäistä kertaa, oli perusteltua toteuttaa kaikki nämä varsin laajoina.

Oppilaskysely liitettiin oppimistuloksia mittaavaan kokeeseen ja koko kokonaisuutta kutsutaan tässä raportissa tehtävävihkoksi. Tehtävävihkon alussa oli oppilaan taustamuuttujaosiot, joissa kysyttiin sukupuolen, äidinkielen ja vanhempien koulutustaustan lisäksi oppilaan kotitaloutta koskevaa valinnaisainevalintaa, kotitalouden viimeisintä arvosanaa, koulupoissaoloja ja koulussa viihtymistä. Lisäksi tehtävävihkossa oli kotitalouden oppiainesisällöistä laadittuja kysymyksiä (kirjallinen koe), ja loppuun oli sijoitettu useampi osio, joissa tiedusteltiin oppilaiden kotitalous-oppiainetta koskevia asenteita sekä oppisisältöihin liittyvää harrastuneisuutta.

Opettajakyselyissä on Opetushallituksen edellisissä eri oppiaineiden oppimistulosarvioinneissa kysytty vaihtelevasti opettajan taustaan, työhön ja mielipiteisiin liittyviä asioita. Kotitalousopettajille kohdennettu ja tähän arviointiin liitetty opettajakysely toteutettiin kirjallisena ja jäsennettiin niin, että mukaan otettiin samoja asioita kuin aiemmissa eri aineiden arvioinneissa, jotka mahdollistavat asioiden vertailun. Mukaan otettiin myös asioita, joilla saatiin ainekohtaista tietoa kotitalousopetukseen liittyvistä asioista. Opettajakyselyssä oli ryhmäkokoja, tuntijakoa, opetusta ja opetussuunnitelmaa koskevia asioita sekä kotitalouden opettamisessa käytettyihin menetelmiin ja materiaaleihin liittyviä asioita. Lisäksi opettajakyselyyn liitettiin samat opetussuunnitelman tavoitteista rakennetut väittämät kuin mitä oppilaskyselyssä oli. Näin voitiin vertailla sekä oppilaan että opettajan mielipidettä oppilaan osaamisesta. Opettajilta kysyttiin myös mielipiteitä kansallisesta kokeesta ja koejärjestelyistä, ja he saivat esittää toiveitaan koskien tulevaisuuden kotitalouden arviointeja.

Rehtorikysely toteutettiin sähköisenä ja siinä kysyttiin arviointiin osallistuneiden otoskoulujen rehtoreiden taustatietojen lisäksi kotitalousopetuksen järjestelyihin ja resursseihin liittyviä asioita. Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin, onko oppilailla ja huoltajilla mahdollisuutta vaikuttaa koulun asioihin, ja rehtoreilta kysyttiin heidän näkemyksiään kouluviihtyvyydestä, koulun ilmapiiristä, heidän omista johtamistaidoistaan sekä opetussuunnitelman toteuttamisesta.

KUVIO 2. Kotitalouden arviointihankkeen aikataulukana

Hanke (kuvio 2) oli tiivis kokonaisuus, joka alkoi mittareiden rakentamisesta ja niiden esitestauksesta sekä esitestauksen jälkeisestä mittareiden työstämisestä arvioinnin toteuttamiseen. Varsinaisen oppimistulosaineiston keräämisen jälkeen aineisto käsiteltiin, analysoitiin ja kirjoitettiin raportin muotoon. Seuraavassa luvussa syvennyttään arviointihankkeen menetelmällisiin ratkaisuihin.

4 MENETELMÄLLISIÄ RATKAISUJA

4.1 Arvioinnin toteuttaminen

4.1.1 Asiantuntija- ja tehtävänlaadintaryhmä

Kotitalouden oppimistulosten arviointihanke käynnistettiin Opetushallituksessa vuoden 2013 alussa. Projektipäällikkö Salla Venäläinen aloitti työnsä helmikuun 2013 alussa. Maaliskuussa 2013 Opetushallitus nimitti asiantuntija- ja tehtävänlaadintaryhmän, jonka osallistujat olivat kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueiden asiantuntijoita, kokeneita opettajia ja opettajankouluttajia, didaktiikan tuntijoita tai perusopetuksen parissa työskenteleviä kotitalousopettajia. Asiantuntijaryhmään kuuluivat filosofian tohtori, yliopistonlehtori Anne Malin (Helsingin yliopisto, OKL, kotitalousopettajan koulutus), filosofian tohtori, yliopistonlehtori Pirjo Korvela (Helsingin yliopisto, OKL, kotitalousopettajan koulutus), kasvatustieteen maisteri, sivistystoimenjohtaja Outi Lohi (Ranuan kunta, Ranua), kasvatustieteen maisteri, rehtori Simo Juntunen (Martinkallion koulu, Espoo) pedagogie magister, lektori i huslig ekonomi Anna-Maria Niskanen (Ekenäs högstadieskola) ja kasvatustieteen maisteri ja terveystieteiden maisteri, projektipäällikkö Anna-Mari Summanen (Opetushallitus). Tehtävänlaatijoina toimivat yliopisto-opettaja Helena Soljanto (Helsingin yliopisto, OKL, kotitalousopettajan koulutus), kasvatustieteen maisteri, kotitalouden lehtori Ville-Pekka Pulkkinen (Kalevan lukio, Tampere), kasvatustieteen maisteri, kotitalouden lehtori Maisa Riitala-Kontio (Mertalan koulu, Savonlinna), yliopistonlehtori Anne Malin (Helsingin yliopisto, OKL, kotitalousopettajan koulutus) ja kotitalouden oppimistulosten arvioinnin projektipäällikkö Salla Venäläinen. Asiantuntija- ja tehtävänlaadintaryhmän tehtävänä oli kotitalouden sisältöalueiden keskeisten tavoitteiden analysointi ja koko arviointihankkeen suuntaviivojen asettaminen. Lisäksi asiantuntijaryhmäläiset kommentoivat tehtävänlaatijoiden tekemiä kirjallisen kokeen tehtäväehdotuksia, näyttökoe-ehdotuksia ja arviointiohjeita. Tehtävänlaatijat aloittivat työnsä maaliskuussa 2013 asiantuntijaryhmän kokouksessa. Tehtäväehdotukset laadittiin kevään ja alkukesän 2013 aikana.

Opetushallituksesta kotitalouden arviointiprojektissa oli lisäksi mukana tutkimusprofessori Ritva Jakku-Sihvonen. Opetushallituksesta ja 1.5.2014 alkaen Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta arviointiprosessiin osallistuivat erikoistutkija Jari Metsämuuronen, opetusneuvos Anu Räisänen, specialplanerare Chris Silverström, tutkimussihteri Mari Huhtanen, julkaisusihteri Sirpa Ropponen ja harjoittelija Tiina Kortetjärvi. Käytännön järjestelyistä vastannut tutkimussihteri Kristiina Vainio oli mukana kesään 2014 asti. Syksystä 2014 alkaen tutkimussihterinä toimi Mika Puukko.

Tehtäväsarjojen esikokeilu toteutettiin 12 koulussa syyskuussa 2013. Kirjallisen kokeen esitestauksen metodisena asiantuntijana toimi projektisuunnittelija Jukka Marjanen Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskuksen tulosityksiköstä. Näyttökokeen esikokeiluversion kommentoi sivistystoimenjohtaja Marja Myllykangas (Sallan kunta, Salla). Niiden tilastollisen käsittelyn jälkeen projektipäällikkö perehtyi kirjallisen kokeen esitestauksen tuloksiin ja esitteli ne sekä näyttökokeen esikokeilun kootut kommentit asiantuntijaryhmälle joulukuun alussa. Tällöin myös valittiin lopulliset arviointitehtävät sekä kirjalliseen kokeeseen että näyttökokeeseen. Varsinainen arviointi toteutettiin maaliskuussa 2014, ja saman vuoden syksyllä asiantuntijat kuulivat alustavia valtakunnallisia tuloksia.

Kotitalouden oppimistulosten arvioinnin suunnittelu, toteutus, tulosten tulkinta ja raportointi ovat edellyttäneet laajaa yhteistyötä eri tahojen välillä. Arvioinnin onnistumiseen ovat vaikuttaneet asiantuntijaryhmän jäsenet, Opetushallituksesta ja Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta arviointiprosessiin osallistuneet henkilöt, esitestauskoulujen rehtorit, opettajat ja oppilaat, otoskoulujen rehtorit, opettajat ja oppilaat sekä muut työntekijät.

4.1.2 Arvioinnin otoskoulut, toteutus ja aineiston sensorointi

Otokseen valittuja kouluja tiedotettiin ensimmäisen kerran arvioinnista marraskuussa 2013. Kouluilta kerättiin samalla tietoa muun muassa koko koulun oppilasmäärästä ja yhdeksännen luokan oppilaiden sekä kotitalousopettajien määrästä. Kotitalousopettajien määrä oli kotitalouden kansalliseen kokeeseen liittyvän näyttökokeen kannalta erityisen tärkeä, sillä jos otoskoulussa oli vain yksi kotitalousopettaja, Opetushallitus lähetti toisen kotitalousopettajan arvioimaan näyttökoetta. Joissain tapauksissa koulu ehdotti itse toista arvioivaa opettajaa (jos koulussa oli esimerkiksi toinen kelpoinen kotitalousopettaja muissa tehtävissä). Helmikuussa 2013 otoskoulujen rehtoreille lähetettiin ohjeet otannan tekemisestä ja arvioinnin käytännön järjestelyistä. Maaliskuun alussa otoskoulut saivat tehtäväaineiston, yksityiskohtaiset ohjeet arvioinnin toteuttamisesta, tehtävien arviointiohjeet sekä opettaja- ja oppilaskyselyn. Näyttökokeen yksityiskohtaiset ohjeet ja arviointikriteerit lähetettiin yhdessä muun tehtäväaineiston kanssa ja opettajia kehoitettiin tutustumaan huolellisesti arviointiaineistoon ennen näyttökoetta. Rehtorikysely toteutettiin sähköisesti ja lähetettiin rehtoreille huhtikuun alussa.

Kotitalouden kansallinen koe järjestettiin otoskouluissa kaksivaiheisesti niin, että kirjallinen koe pidettiin torstaina 20.3.2014 ja näyttökoe pidettiin perjantaina 21.3.2014 yhtenäisten järjestely- ja valvontaohjeiden mukaisesti. Kirjallisen kokeen tekemiseen oli varattu aikaa 90 minuuttia ja näyttökokeeseen 2 x 45 minuuttia. Kirjallisen kokeen yhteydessä oppilaat vastasivat myös taustakyselyyn ja opiskelumotivaatiota mittaaviin asenneväittämiin sekä arvioivat omaa osaamistaan.

Otoskouluissa oppiaineen opettajat tarkastivat ja pisteyttivät kirjallisen kokeen avovastaukset sekä osan valintatehtävien vastauksista annettujen ohjeiden mukaisesti. Tähän työhön varattiin aikaa runsaat kaksi viikkoa. Pisteytysohjeissa pyrittiin yksityiskohtaiseen ja selkeään ilmaisuun, jotta arviointi olisi kouluissa mahdollisimman yhdenmukaista, mikä on tärkeää arvioinnin luotettavuuden kannalta. Pisteytyksen myötä opettajat saivat tietoa omien oppilaittensa menestymisestä kotitalouden oppimistulosten arvioinnissa. Lisäksi opettajat pystyivät hyödyntämään arviointia osana oppilasarviointia otosoppilaiden kohdalla. Otoskoulujen näyttökokeet arvioitiin näyttökoepäivänä, ja arvioinnin tekivät kaksi kotitalousopettajaa etukäteen opettajille lähetettyjen arviointikriteereiden mukaisesti.

Oppilaiden tehtävähkot palautettiin Opetushallitukseen, jossa aineistot koottiin, koodattiin ja tarkastettiin¹. Tämän jälkeen aineisto skannattiin Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskuksessa. Oppilaan tausta- ja asennekysymysten avovastaukset, opettaja- ja rehtorikyselyn avovastaukset sekä näyttökokeen itsearviointin kaikki avovastaukset käytiin läpi ja luokiteltiin.

Kotitalouden oppimistulosten kansallisen kokeen jälkeen kaksi sensoria tarkisti kaikki tuottamistehtävät reilulta 10 prosentilta otosoppilaita. Jokaisesta koulusta tarkastettiin vähintään yhden pojan ja yhden tytön vastaus, jos otosoppilaita oli riittävästi. Tavoitteena sensoroinnilla oli varmistaa, ettei opettajan antamassa pisteytyksessä ollut systemaattisia tai satunnaisia virheitä. Tuottamistehtävien luotettavuus riippuu pisteytysohjeiden tarkkuudesta. Kun kaikki tehtävähkot oli palautettu Opetushallitukseen, niistä tarkistettiin ns. pisteytysympyröinnit, sillä joskus asiakirjalukulaite tulkitsee tummennetut ympyrät väärin. Sensoroinnin seurauksena huomattiin, että jotkut yksittäiset opettajat olivat hyväksyneet joskus myös vääriä vastauksia tai tulkinneet väljästi arviointiohjeita sekä tummentaneet ympyröitä väärin. Kuitenkaan ei löydetty selkeää systemaattista virhettä, jonka vuoksi Opetushallituksen olisi pitänyt korjata jokin tietty tehtävä kaikilta otosoppilailta.

Esimerkki opettajan väljästi tulkitsemasta arviointiohjeesta on oppilaan vastaus kysymykseen, jossa oppilasta pyydettiin selittämään, mitä lähiruoka-termillä tarkoitetaan. Moni opettaja hyväksyi oppilaan pelkän vastauksen ”se tulee läheltä”, vaikka korjausohjeessa mainittiin hyväksyttäväksi vastaukseksi muun muassa ”ruoantuotanto ja -kulutus, joka käyttää oman alueensa raaka-aineita” tai ”ruokatutuotantoa oman asuinpaikan tai oleskelupaikan (koti, mökki, matkailukohde ym.) lähellä”. Lisäksi tehtävässä, jossa oppilasta pyydettiin tutkimaan vedenkulutukseen liittyvää kuvaa ja antamaan esimerkki, miten kodin eri osa-alueilla (esim. keittiö tai wc) voi säästää vettä, opettajat olivat hyväksyneet vastauksen ”ei liruta vettä paljon”. Hyväksyttäväksi vastausvaihtoehdoiksi annettiin esimerkiksi keittiön kohdalla: ”ei pese astioita juoksevan veden alla, vaan laskee altaisiin vettä, jos pesee astioita käsin”, ”ei likaa turhia astioita”, ”pesee vain täysii astianpesukoneellisia”, ”käyttää vettä vain tarvittavan määrän”.

---

1 Esim. onko vastausympyrät tummennettu ohjeiden mukaisesti, puuttuuko pisteytyksiä tai muita olennaisia tietoja.

Kotitalouden oppimistulosarvioinnin sensoriaineisto ei poikennut radikaalisti opettaja-aineistosta, mikä tarkoitti sitä, että opettajien antamiin pisteilytyksiin voitiin luottaa. Muutamien tehtävien kohdalla sensoreiden ja opettajan välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä, muttei suuruudeltaan merkittävä (yleisesti ottaen $d < 0,2$).

Toukokuussa 2014 otoskoulujen rehtorit ja opetuksen järjestäjät saivat alustavat koulukohtaiset tulokset ja palautteet kotitalouden oppimistulosten arvioinnista ja siinä menestymisestä.

4.2 Arvioinnissa käytettyjen tehtävien laadinta

Kotitalouden oppimistulosten arviointi oli luonteeltaan sekä summatiivista, kriteeriperusteista että normiperusteista. Summatiivisessa arvioinnissa otetaan huomioon koko koulutuksen aikainen oppiaineen oppimäärä tai jokin selkeä opintokokonaisuus (Jakku-Sihvonen 2013, 17). Kotitalouden arviointitehtävät perustuivat perusopetuksen kaikille yhteisen kotitalouden oppisisältöihin. Monissa kouluissa kaikille yhteinen kotitalous (3 vvt) järjestetään 7. vuosiluokalla ja mahdolliset valinnaiskurssit kotitaloudesta järjestetään 8.–9. luokalla. Kansallinen arviointi kohdistui 9. vuosiluokan oppilaisiin ja siksi koesuoriutumiseen hyvin todennäköisesti vaikutti myös 8.–9. luokalla kertynyt kotitalouden osaaminen. Oppilaiden oppimistuloksia verrattiin opetussuunnitelman oppimistavoitteista johdettuihin kriteereihin (kotitalouden päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8), ja tällä perusteella arviointi oli myös kriteeriperusteista. Osa kotitalouden päättöarvioinnin kriteereistä on hyvin yleisellä tasolla, joten niitä ei voinut käyttää suoraan mittauksen kriteereinä. Normiperusteista arviointi oli siinä suhteessa, että kokeen vaikeustaso määritellään etukäteen esitestattujen osioiden mukaan ja kokeesta pyritään tekemään maksimaalisen erotteleva (Metsämuuronen 2009a, 17). Kotitalouden arvioinnin kirjallisen kokeen esitestaukseen osallistuneiden oppilaiden keskimääräinen ratkaisuosuus oli noin 62 prosenttia. Metsämuuronen mukaan (2009, 30) tehtävien vaikeustaso pyritään pitämään sellaisena, että lopullisessa kokeessa saadaan oikein keskimäärin 60–65 prosenttia enimmäispistemäärästä.

4.2.1 Erilaiset tehtävätyypit

Arviointitehtävien laadinnassa huomioitiin opetussuunnitelman perusteissa mainittujen tavoitteiden, sisältöjen ja arvosanalle kahdeksan määriteltyjen kriteereiden lisäksi erilaiset tehtävätyypit. Kotitalouden kansallisessa kokeessa oli kaksi osaa, kirjallinen koe ja käytännön työtaitoja mittaava näyttökoe. Kirjallisen kokeen pisteistä puolet kertyi objektiivisesti mitattavasta osiosta (valintatehtävät) ja puolet tuottamistehtävistä (avotehtävät). Valintatehtävät koostuivat neljän tai viiden vaihtoehdon monivalintatehtävistä ja erilaisista yhdistelytehtävistä, ja näistä arviointitulosta saatiin ilman tulkintaa. Avotehtävissä oppilas pystyi tuomaan kirjallisesti esiin omaa tietämystään, ja niiden pisteyttäminen on aina tulkinnanvaraista.

Näyttökokeeseen valittiin esikokeilun perusteella tehtäviä, joissa sovellettiin opetus-suunnitelman sisältöalueita. Myllykangas (2002, 171) painottaa, että näyttökokeessa pyritään mahdollisimman aitoon todellisen elämän tilanteeseen ja näyttökokeessa tulisi olla erillinen kirjallinen ja käytännöllinen osuus. Lisäksi Myllykangas mainitsee, että kotitalouden näyttökoe tulisi laatia tiedonhankinta- ja käsittelytaitoja, käytännön toimintataitoja ja yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja arvioivaksi. Siihen tulisi lisäksi liittää osioita oppilaan itsearviointia ja -reflektointia varten. Kotitalouden kansallisen kokeen osana olevan näyttökokeen tehtävien valintaan vaikutti tehtävien toimivuuden ja opetussuunnitelman sisältöalueiden lisäksi myös esikokeiluun osallistuneiden opettajien kommentit kokonaisuuden toimivuudesta.

4.2.2 Tehtävien vaikeustaso

Kirjallisen kokeen tehtäviä laadittaessa otettiin huomioon kaikki neljä kotitalouden opetussuunnitelman sisältöaluetta ja samalla tehtävistä pyrittiin tekemään vaikeustasoltaan erilaisia. Metsämuurosen (2009a, 30) mukaan kokeesta tulisi erottelukyvyltään maksimaalisen erottelava, jos kaikki tehtävät olisivat keskivaikeita. Opetushallituksessa on kuitenkin ollut periaatteena, että kokeeseen valitaan mukaan helppoja tehtäviä (30 %), keskivaikeita tehtäviä (40 %) ja vaikeita tehtäviä (30 %). Kirjallisen kokeen ja näyttökokeen suunnitteluvaiheessa vaikeustason määrittelyssä käytettiin apuna perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä arvosanan hyvä (8) kriteerikuvauksia ja asiantuntijaryhmän arvioita. Sekä kirjallisen kokeen esitestauksesta että näyttökokeen esikokeilusta saatiin empiiristä tietoa tehtävien vaikeustasosta.

4.2.3 Tehtävien jaottelu laadullisten tasojen mukaan

Kirjallisen kokeen tehtävät jaoteltiin Myllykankaan (2002, 179–180) laatimien kotitalouden laadullisten tasojen mukaisesti. Alin taso edustaa tiedän-tason kysymyksiä (vastaa kysymyksiin mitä, mikä, kuka). Keskimäinen taso edustaa taidan-tason kysymyksiä (vastaa kysymyksiin miten, miksi), jotka ovat luonteeltaan soveltavia. Ylimmän tason eli perustelen-tason kysymykset (vastaavat kysymykseen miksi) edustavat vastuullisen hallinnan tasoa.

Tiedän-tasolla käytännön toimintataitoihin liittyy oppilaalla arkitietoa, jonka hän on oppinut seuraamalla kodin, opettajan tai toisten oppilaiden antamia malleja. Tiedonhallinta- ja tiedonkäsittelytaidot ovat tiedon hankkimisen tasolla, eikä oppilas pysty soveltamaan tietoa uusissa tilanteissa tai arvioimaan sen luotettavuutta. Taidan-tasolla yhdistyy käytännön toimintataitoja ohjaavat arkitieto sekä teoreettinen tieto. Tällä tasolla oppilas osaa perustella valittuja ratkaisuja, ja näin tulee esiin myös oppilaan omaksuma teoreettinen tieto. Ylimmällä tasolla eli laadullisella perustelen-tasolla oppilaan käytännön toimintoja ohjaa teoreettinen tieto. Tällä tasolla oppilaan

toimintaan kytkeytyy eettinen ja moraalinen vastuu sekä vallitsevien käytäntöjen ja oman toiminnan kyseenalaistaminen. Oppilas kykenee vertailuun ja kyseenalaistaa saamaansa tietoa. Lisäksi oppilas kykenee esim. perustelevaan valittuja ratkaisuja kestäväen kehityksen näkökulmasta. (Myllykangas 2002, 180–181.)

Näyttökokeessa pyrittiin kotitaloustunnin tilanteeseen, jossa tavoitteena oli arvioida kattavasti kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueisiin liittyviä käytännön taitoja. Arviointikriteerit (liite 1) pyrittiin rakentamaan edellä mainittujen Myllykankaan (2002) laatimien laadullisten tasojen (tiedän, taidan ja perustelen) mukaisesti. Näyttökokeen suunnittelun lähtökohtana oli, että näyttökoe kirjallisen kokeen osana tuo oppilaan osaamista monipuolisesti esille. Näyttökoe rakentui oppilaiden yhteisestä ja yksilöllisestä suunnitteluosuudesta, itsenäisestä ja ryhmätyöskentelystä sekä koko prosessiin liittyvästä itsearviointista.

4.2.4 Kirjallisen kokeen esitetaus ja näyttökokeen esikokeilu

Kotitalouden kansallista koetta varten kirjallista koetta esitetaattiin ja näyttökoe esikokeiltiin syksyllä 2013. Tavoitteena oli selvittää kirjallisen kokeen toimivuus sekä kokeeseen valikoituvien tehtävien ja osioiden toimivuus ja erottelukyky. Toimivuuden ja erottelukyvyn ohella kirjallisen kokeen esitetauksessa varmistettiin tehtävien validiteetti, reliabiliteetti ja vaikeustaso (ratkaisuosuus).

Tehtävänlaatijat laativat kirjallisen kokeen esitetaussarjoihin tehtäviä jokaiselta kotitalouden sisältöalueelta kolminkertaisen määrän varsinaiseen kokeeseen nähden ja viisinkertaisen määrän näyttökokeen toteutukseen nähden. Kirjallisen kokeen esitetausta varten laadittiin kaksi tehtäväsarjaa, jotka vastasivat toisiaan opetussuunnitelman eri osa-alueilla, tehtävätyypeissä ja laadullisilla tasoilla. Esitetaus järjestettiin syyskuussa 2013 kahdessaatoista yläkoulussa, ja esitetaukseen osallistui yhteensä 307 yhdeksännen vuosiluokan oppilasta eri puolilta Suomea. Mukana olleista vain kaikille yhteistä kotitaloutta opiskelleita oli 132 sekä kotitaloutta myös valinnaisaineena opiskelleita 9. vuosiluokan oppilaita oli 175.

Näyttökokeen esikokeiluryhmät muodostettiin siten, että neljän hengen 9.-luokkalaisista koostuvissa oppilasryhmissä kaksi oppilasta oli suorittanut vain kaikille yhteisen kotitalouden ja kaksi oppilasta oli osallistunut myös valinnaiseen kotitalouteen. Molemmissa ryhmissä oli yhtä paljon tyttöjä ja poikia. Näyttökokeen esikokeilulla pyrittiin löytämään yksittäisen oppilaan käytännön taitoja mittaavia tehtäviä eri opetussuunnitelman osa-alueilla ja kuitenkin rakentamaan näyttökoe niin, että oppiaineessa hyvin keskeisiä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja pystyttäisiin arvioimaan. Tehtävät pyrittiin luomaan niin, että käytännön taitoa mittaava koetilanne olisi mahdollisimman lähellä aitoa kotitalousluokan luokkatilannetta. Näyttökokeen esikokeilun tehtävät liittyivät ryhmän ja oman toiminnan suunnitteluun sekä itsenäisiin oppilaskohtaisiin tehtäviin. Tehtävät liittyivät perusruoanvalmistukseen sekä asunnon ja tekstiilien hoitoon ja sosiaaliseen vastuuseen. Lisäksi näyttökokeen jälkeen oli kirjallinen ryhmätehtävä, joka liittyi kulutuksen ympäristövaikutuksiin.

Jokaista esikokeiltua näyttökoetta arvioi kaksi opettajaa, ja arviointikriteerit oli laadittu seitsemänportaiseksi (4–10) jokaista näyttökokeen osa-aluetta (Suunnitelman tekeminen, Käytännön työtaidot, Jälkityöt ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot) varten erikseen. Lisäksi esikokeiluun osallistuneet oppilaat tekivät näyttökokeeseen liittyvän itsearvioinnin.

Sekä kirjallisen kokeen esitestauksen että näyttökokeen esikokeilun yhteydessä kysyttiin opettajan ja oppilaiden mielipiteitä tehtävistä ja niiden ymmärrettävyydestä. Opettajat korjasivat ja pisteyttivät kirjallista koetta varten laaditut esitestaussarjat, ja näin saatiin tietoa arviointiohjeiden toimivuudesta ja ymmärrettävyydestä. Lisäksi opettajat saivat kommentoida molempien kokeiden sisältöjä, näyttökokeen arviointikriteerejä ja kokeiden yleistä toimivuutta.

4.2.5 Varsinaisen kokeen tehtävien valinta

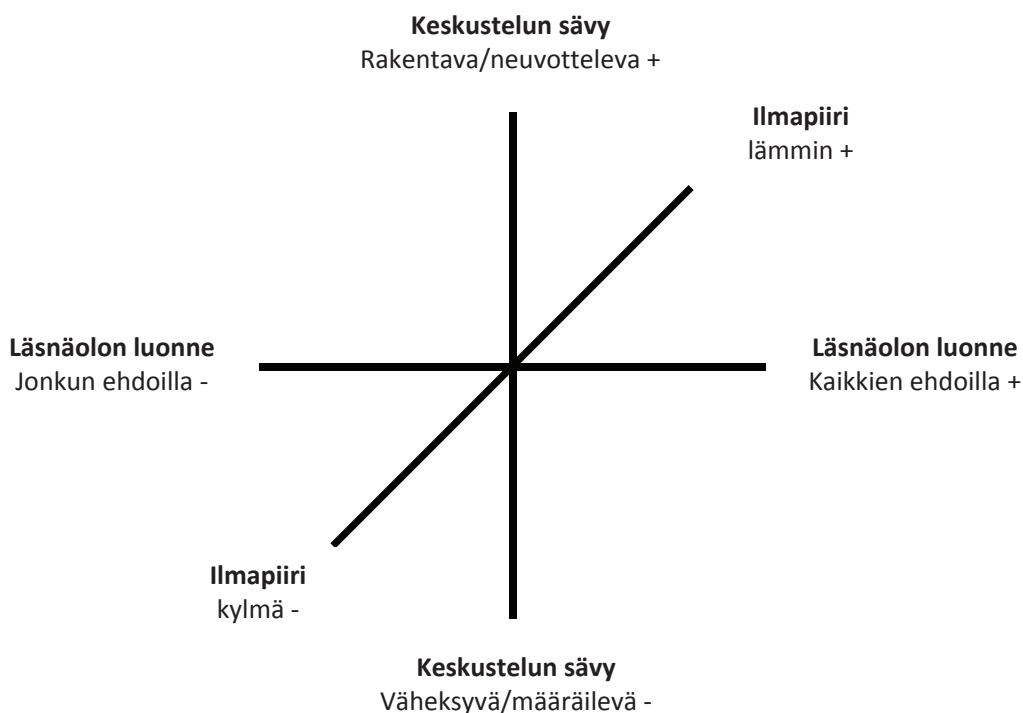
Kirjallinen koe

Varsinaisen kirjallisen kokeen tehtävät valittiin esitestattujen tehtävien joukosta huomioimalla sekä tehtävien sisällön validiteetti että tehtävien rakennevaliditeetti. Näin varmistettiin, että kokeessa on mukana jokaiseen kotitalouden perusopetuksen opetussuunnitelman sisältöalueeseen liittyviä tehtäviä. Esitestausanalyysien pohjalta pyrittiin valitsemaan parhaiten erottelevat ja toimivimmat tehtävät. Erottelevuuden kriteerinä on pidetty yksittäisen tehtävän positiivista ja kohtalaisen voimakasta korrelaatiota ($r > 0,20$) koko kokeen kokonaisratkaisuosuuteen (Metsämuuronen 2009a, 24). Tästä ohjearvosta poikettiin muutaman tehtävän kohdalla, koska muuten kyseinen opetussuunnitelman osa-alue olisi jäänyt kokonaan pois. Varsinaiseen kirjalliseen kokeeseen valikoituneiden tehtävien ratkaisuosuudet vaihtelivat 30 prosentista (vaikea) 90 prosenttiin (hyvin helppo).

Varsinaisessa kirjallisessa kokeessa tehtävämäärät jakaantuivat neljän opetussuunnitelman sisältöalueen suhteen seuraavasti: Perhe ja yhdessä eläminen 7 kpl, Koti ja ympäristö 9 kpl, Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta 10 kpl ja Ravitsemus ja ruokakulttuuri 11 kpl. Kaiken kaikkiaan tehtäviä oli 37, joista avotehtäviä oli 15 kpl ja valintatehtäviä 22 kpl. Yhteispistemäärä koko kokeessa oli 90 pistettä. Avotehtävistä sai pisteitä 38 ja valintatehtävistä 52. Tiedän-tason kysymyksiä kaikista kysymyksistä oli 49 prosenttia, taidan-tason kysymyksiä oli yhteensä 30 prosenttia ja perustelentason kysymyksiä oli mukana kahdeksan prosenttia. Tehtävistä viittä ei luokiteltu näiden kotitalouden taitotasojen mukaan, sillä simulaatiotyypiset tehtävät liittyivät välittämisen ilmapiiriin, tasa-arvoon ja sosiaaliseen vastuuseen. Kokeeseen valittiin mukaan kaksi ankkuritehtävää edellisistä Opetushallituksen oppimistulosten arvioinneista. Mukana oli yksi samasanainen tehtävä perusopetuksen 9. luokan terveystiedon arvioinnista (Summanen 2014) ja toinen samasanainen tehtävä luonnontiedon arvioinnista (Kärnä, Hakonen & Kuusela 2011). Tavoitteena ankkuritehtävien käyttämisessä on arvioida kysyttävän asian osaamistasoa eri arvioinneissa. Liitteessä 2 on taulukko tehtävien jaottelusta.

Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen tehtävistä neljä oli simulaatiotyyppejä tehtäviä, joilla pyrittiin arvioimaan oppilaiden sosiaalisen vuorovaikutuksen herkkyyttä ja tasoja erilaisissa kotitalousluokan käytännön tilanteissa. Perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelmassa tämän alueen sisällöt liittyvät hyviin tapoihin, sosiaaliseen vastuuseen, välittämisen ilmapiiriin ja tasa-arvoon. Myös opetussuunnitelman päättöarvioinnin arvosanan kahdeksan (8) kriteerien kokonaisuus Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sisältää samanlaisia teemoja. Niissä painottuvat hyvien tapojen noudattaminen, muiden huomioiminen sekä toimiminen itsenäisesti ja ryhmässä. Näitä asioita arvioidaan kotitaloudessa usein jatkuvan arvioinnin periaatteella eli oppilasta havainnoidaan luokan vuorovaikutustilanteissa koko kotitalouden kurssin ajan. Yhteistyö ja vuorovaikutustaidot ovat oppiaineen kannalta keskeisiä ja toistuvat lähes jokaisella oppitunnilla, kun oppilaat työskentelevät pienryhmissä.

Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen teemoja täydentämään kehiteltiin kirjalliseen kokeeseen simulaatiotehtäviä. Simulaatiotehtävien tasot rakennettiin Haverisen ja Martikaisen (2004, 27) kehittämän välittämisen ilmapiirin käsitteen avulla, joka syntyi heidän tutkiessaan ja analysoidessaan perheiden vuorovaikutustilanteita. Käsite välittämisen ilmapiiri ja siihen liittyvä ydinkategoria rakentuu kuviossa 3 esitettyjen ominaisuuksien positiivisten ääripäiden kokonaisuudesta. Käsitteeseen liittyvä kategorisointi liittyy tunneilmaston tarkasteluun erilaisilla dimensioilla. Välittämisen ilmapiirin kategoriat rakentuvat kolmen erilaisen dimension kautta: kenen ehdoilla toimitaan (jonkun ehdoilla – kaikkien ehdoilla), keskustelun sävy (väheksyvä – määräilevä) ja tunneilmasto (kylmä – lämmin).

KUVIO 3. Ydinkategoriaan liittyvät ominaisuudet (Haverinen & Martikainen 2004, 27)

Välittäminen ilmeni eri tavoin Haverisen ja Martikaisen (2004, 28) kuvaamissa perhevaiheissa. Perheenjäseneksi kasvun perhevaiheissa juuri vanhempien luoma lämmin tunneilmasto ja sen ilmaiseminen lapsille loi välittämisen ilmapiirin ytimen. Kuitenkaan yhdessä eläminen ei voi aina perheessä tapahtua kaikkien ehdoilla ja neuvotellen, vaan kasvatustilanteessa pyritään vanhempijohtoisuuteen. Ilmapiiri ei kuitenkaan saisi muuttua kylmäksi tai vihamieliseksi. Murrosikäisten perheissä erimielisyydet aiheuttavat rajuja muutoksia perheen ilmapiiriin. Välittämisen ilmapiiriin liittyy toisen kunnioitus ja kuunteleminen, ja perheenjäsenten välittäminen turvaa sen, ettei kylmä ilmapiiri pääse vallitsevaksi.

Välittämisen ilmapiirin kategorisointia pyrittiin käyttämään apuna, kun rakennettiin aitoihin luokkatilanteisiin liittyneitä simulaatiotyyppejä osioita ja vastausvaihtoehtoja. Tämän kategorisoinnin kautta ei päästy tarpeeksi erotteleviin tasoihin, ja siksi välittämisen ilmapiirin tunneilmaston määrittelyn apuna käytettiin Kauppilan (2011) mukailemaa Balesin (1970) vuorovaikutuksen luokitusta (kuvio 4) ryhmän havainnointiin, jossa kolme ensimmäistä (1.–3.) luokkaa edustavat myönteistä tunnealuetta, kolme seuraavaa luokkaa (4.–6.) edustavat vastausyrityksiä tehtävatasolla, luokat 7.–9. ovat kysymyksiä tehtävälueella ja loput (10.–12.) liittyvät kielteiseen tunnealueeseen. Tehtävien simuloidut tilanteet pyrittiin miettimään niin, että ne olisivat mahdollisimman lähellä luonnollisia ja jokapäiväisiä kotitalouden oppitunneilla tapahtuvia tilanteita. Käytännön tilanteita ja simulaatiotehtävien eri tasoja pohdittiin yhdessä asiantuntijaryhmän kanssa.

VUOROVAIKUTUSLUOKITUS	
1.	Osoittaa yhteenkuuluvuutta, ystävällisyyttä (kohottaa toisen sosiaalista asemaa, auttaa, palkitsee)
2.	Osoittaa vapautuneisuutta (ilmaisee tyytyväisyyttä, laskee leikkiä, nauraa)
3.	On samaa mieltä (hyväksyy passiivisesti, ymmärtää, yhtyy, mukautuu)
4.	Tekee ehdotuksen (antaa toimintaohjeita, kehotuksia)
5.	Ilmaisee mielipiteen (esittää näkemyksen, esittää toiveen)
6.	Antaa informaatiota (selostaa, selventää, ohjaa)
7.	Pyytää opastusta, kysyy (neuvoa, opastusta, varmennusta)
8.	Kysyy mielipidettä (tiedustelee, kysyy näkemystä)
9.	Pyytää ehdotusta (kysyy toimintaohjetta, kysyy menettelytapaa tai näkemystä)
10.	On eri mieltä (osoittaa torjuntaa, ilmaisee erimielisyyttä)
11.	Osoittaa jännittyneisyyttä (ilmaisee jännittyneisyyttä, vetäytyy syrjään)
12.	Osoittaa epäystävällisyyttä, vihamielisyyttä (väheksyy, osoittaa aggressiota)

KUVIO 4. Vuorovaikutusluokitus (Kauppila 2011, 105, Balesia 1970 mukailen)

Seuraavassa taulukossa on esimerkki yhdestä lopullisessa kokeessa käytetystä simulaatiotehtävästä ja siihen liittyvästä pisteytyksestä.

TAULUKKO 4. Esimerkki simulaatiotehtävästä ja sen pisteytyksestä

Tehtävä: Luokkatoverisi Liisa ei suostu tiskaamaan astioita kotitalousluokassa, vaikka olisi hänen vuoronsa. Miten toimit? Tummenna yksi vaihtoehto.	
Vastausvaihtoehdot	
5 pistettä	Ehdotat, että tiskaat Liisan kanssa ja menet auttamaan häntä.
4 pistettä	Yrität neuvottelemalla saada Liisan tiskaamaan, koska on hänen vuoronsa.
3 pistettä	Yrität järjestellä tiskausvuoroja niin, että joku muu kuin Liisa (sinä tai joku muu ryhmän jäsen) tiskaisi tänään.
2 pistettä	Yrität saada jonkun muun ryhmänne jäsenen tiskaamaan, koska et itsenkään halua tiskata, sillä ei ole sinun vuorosi.
1 pistettä	Ajattelet, että olet itse tehnyt sinulle kuuluvat jälkityöt valmiiksi ja jätät opettajan selvittämään asiaa.
0 pistettä	Olet tehnyt omat tehtäväsi ja lähdet ulos luokasta, koska kello soi väli-tunnille.
Välittämisen ilmapiirin kategoriat (Haverinen ja Martikainen, 2004)	
5 pistettä	Ilmapiiri on lämmin. Läsnaolon luonne: kaikkien ehdoilla. Keskustelun sävy: rakentava/neuvotteleva.
4 pistettä	Ilmapiiri on lämmin. Läsnaolon luonne: kaikkien ehdoilla. Keskustelun sävy: rakentava/neuvotteleva.
3 pistettä	Ilmapiiri lämmin/kylmä. Läsnaolon luonne: kaikkien ehdoilla/jonkun ehdolla.
2 pistettä	Ilmapiiri lämmin/kylmä. Läsnaolon luonne: jonkun ehdolla.
1 pistettä	Ilmapiiri lämmin/kylmä, Läsnaolon luonne: mennään jonkun ehdoilla. Keskustelun sävy: määräilevä.
0 pistettä	Ilmapiiri kylmä. Läsnaolon luonne: mennään jonkun ehdoilla. Keskustelun sävy: määräilevä.
Balesin (1970) havainnointiluokitus	
5 pistettä	Osoittaa yhteenkuuluvuutta, ystävällisyyttä (kohottaa toisen sosiaalista asemaa, auttaa, palkitsee)
4 pistettä	On samaa mieltä (hyväksyy passiivisesti, ymmärtää, yhtyy, mukautuu)
3 pistettä	Tekee ehdotuksen (antaa toimintaohjeita, kehotuksia), ilmaisee mielipiteen ja huomioi toisen mielipiteen, antaa informaatiota (selostaa, selventää, ohjaa)
2 pistettä	Pyytää opastusta, kysyy neuvoa/opastusta/varmennusta, pyytää ehdotusta (kysyy toimintaohjetta)
1 pistettä	On eri mieltä (osoittaa torjuntaa, ilmaisee erimielisyyttä), osoittaa jännittyneisyyttä (vetäytyy syrjään)
0 pistettä	Osoittaa epäystävällisyyttä, vihamielisyyttä (väheksyy, osoittaa aggressiota)

Taulukon tehtävänannon alla on oppilaan vastausvaihtoehdot ja niistä saadut pistemäärät. Keskellä kuviota on välittämisen ilmapiirin kategoriat pisteittäin jaoteltuna, ja kuviossa alimpana on Kauppilan (2011) luokitus Balesia (1970) mukailleen pisteittäin jaoteltuna. Jokaisen simulaatiotehtävän pisteet määriteltiin saman kategorisoinnin (välittämisen ilmapiiriin liittyvän tunneilmaston kategorisoinnin ja Kauppilan havainnointiluokituksen) avulla. **Viiden pisteen** tasolla oppilas auttoi itse, mukana oli selkeästi sosiaalista vastuuta, oppilas otti kaikki muut huomioon ja asioista neuvoteltiin. **Neljän pisteen** tasolla oppilas hyväksyi ja ymmärsi tilanteet ja muita otettiin huomioon sekä asioista neuvoteltiin. **Kolmen pisteen** tasolla oppilas teki ehdotuksen käsillä olevaan asiaan, esitti mielipiteen, antoi informaatiota, mutta läsnäolon luonne tilanteessa saattoi olla vain jonkun ehdoilla. **Kahden pisteen** tasolla oppilas saattoi jo pyytää opastusta opettajalta, kysyi menettelytapaa, läsnäolon luonne oli vain jonkun ehdoilla ja keskustelun sävy saattoi olla neuvotteleva tai määräilevä. **Yhden pisteen** tasolla oppilas tarvitsi apua tilanteen selvittelyyn, on selkeästi eri mieltä tai vetäytyi syrjään, läsnäolon luonne oli jonkun ehdoilla ja keskustelun sävy oli määräilevä. **Nollan pisteen** tasolla oppilas osoitti epäystävällisyyttä tai vihamielisyyttä, tilanteessa menttiin jonkun ehdoilla tai keskustelun sävy oli määräilevä. Eri tasojen kriteereillä pyrittiin tekemään kaikista simulaatiotehtävistä keskenään vertailukelpoisia ja johdonmukaisia sekä sellaisia, että ne erottelisivat oppilaita ja toisivat esiin heidän omaa ajattelu- ja toimintamalliaan käytännönläheisessä luokkatilanteessa. Tällaisten tehtävien vaarana on, että oppilas ei tuo esiin omaa toimintamalliaan, vaan tietää ja arvaa, miten tehtävään kuuluisi vastata ja mistä saa täydet pisteet, ja valitsee vastauksen tätä kautta. Simulaatiotehtävien vastaamisen luotettavuutta tutkittiin esitestausvaiheessa Cronbachin alfa-kertoimella, ja sen (alfa 0,61) perusteella väittämät onnistuivat arvioimaan riittävän hyvin ja johdonmukaisesti erilaisia sosiaalisen vastuun tasoja. Lopullisen kokeen jälkeen yksi simulaatiotehtävä (kysymys 1) poistettiin analyysivaiheessa, koska se heikensi Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen reliabiliteettia (joka kyseisen tehtävän poistonkin jälkeen jäi hieman alhaiseksi, alfa oli 0,50).

Näyttökoe

Käytännön osaamista testaavan näyttökokeen sisältö oli laadittu vuoden 2004 kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueiden mukaisesti. Näyttökokeesta muodostui esikokeilun perusteella kahden oppitunnin (2 x 45 min) mittainen kokonaisuus, johon osallistui neljä satunnaisotoksella valikoitua 9. vuosiluokan oppilasta kerrallaan. Yhdessä neljän hengen ryhmässä oli kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. Toinen tytöistä ja toinen pojista oli suorittanut vain kaikille yhteisen kotitalouden ja toinen tytöistä ja toinen pojista oli opiskellut kotitaloutta pitkänä/laajana (2 vvt) valinnaisaineena². Tehtävät liittyivät koko oppilasryhmän ja oppilaan oman toiminnan suunnitteluun sekä itsenäisiin oppilaskohtaisiin tehtäviin, jotka liittyivät perusruoanvalmistukseen sekä asunnon ja tekstiilien hoitoon ja sosiaaliseen vastuuseen (liite 3).

---

2 Koulujen eri tilanteiden vuoksi tämä ei aina onnistunut. Joissain otoskouluiissa kotitalous oli niin suosittu valinnaisaine, että vain kaikille yhteisen kotitalouden suorittaneita tyttöjä tai poikia ei löytynyt tarpeeksi.

Näyttökoe oli arvioimassa oman kotitalousopettajan lisäksi toinen kotitalousopettaja. Opettajat arvioivat näyttökokeen osa-alueita viisiportaisella asteikolla (liitteet 1, 4 ja 5). Näyttökokeen suunnittelussa otettiin huomioon opetussuunnitelman kriteereiden osa-alueet Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, Käytännön työtaidot ja Tiedonhankinta- ja käsittelytaidot. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot korostuvat koko ryhmän käytännön toiminnan ajan ja erityisesti ryhmän suunnittelu- ja keskusteluosioissa. Opettajille annetuissa arviointikriteereissä painotettiin tässä osa-alueessa opetussuunnitelmassa mainittuja hyviä tapoja, muiden huomioimista ja kykyä toimia sekä itsenäisesti että ryhmässä. Lisäksi arvioitiin työn suunnittelua, tasapuolista työnjakoa ja ajankäyttöä sekä niiden soveltamista. Käytännön työtaitojen arviointi painottui tehtävien käytännön työn osuuksiin. Opettajille annetuissa arviointikriteereissä painotettiin opetussuunnitelmassa mainittuja asioita, kuten tavallisimpien ruoanvalmistus- ja leivontamenetelmien tuntemusta, ruoan ja leivonnaisten valmistusta ohjatusti (valmistusohjeen mukaan), tarkoituksenmukaisten työtapojen ja työvälineiden käyttöä, siivouksen perustehtävien ja tarkoituksenmukaisten pesu- ja puhdistusaineiden valintaa ja jätteiden lajittelua. Tiedonhankinta- ja käsittelytaitojen arviointi oli tässä näyttökokeessa mahdollista ryhmän suunnittelutyön sekä käytännön töiden aikana. Lisäksi kirjalliseen kokeeseen liitettiin edellä mainittuun osa-alueeseen liittyvä yleisimpien tuote- ja pakkausmerkintöjen tulkitsemiseen liittyvä tehtävä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 250–251.)

Perhe ja yhdessä eläminen sisältöalueesta näyttökokeen tehtävissä huomioitiin suunnittelutyön ja käytännön töiden aikana hyvät tavat ja sosiaalinen vastuu. Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueesta painottui sisältöalue perusruoanvalmistusmenetelmät, ja Koti ja ympäristö -sisältöalueesta näyttökokeen tehtävissä mukana oli asunnon ja tekstiilien hoito, kotitalouden jätehuolto ja kotitalouskoneiden ja kodin laitteiden käyttö. Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueeseen liittyvät kokonaisuudet huomioitiin kirjallisessa kokeessa.

Esikokeilun perusteella päädyttiin viisiportaiseen arviointiasteikkoon, sillä esikokeiluun osallistuneet opettajat kokivat seitsemänportaisen asteikon hankalana ja monimutkaisena arvioidessaan suhteellisen lyhyen ajanjakson aikana oppilaita erilaisissa käytännön tilanteissa. Lisäksi varsinaiseen näyttökokeeseen valitussa viisiportaisessa arviointiasteikossa ja opettajan arviointilomakkeessa pyrittiin huomioimaan esikokeiluun osallistuneiden opettajien toiveet, jotka liittyivät arviointikriteereiden napakkuuteen, selkeyteen ja nopeaan luettavuuteen luokkatilanteen aikana. Viisiportaisen asteikon käyttö poissulki myös sen, että arvioivat opettajat eivät arvioineet heille tuttua oppilasta oppilaan kotitalouden arvosanan mukaan tai muilla kotitalouden tunneilla osoittamansa taitotason mukaan. Arviointiasteikossa pyrittiin ottamaan huomioon tiedän-, taidan- ja perustelen-taitotasot. Kuten arviointikriteereistä (liite 1) käy ilmi, jokaista näyttökokeen osa-aluetta (Suunnitelman tekeminen, Käytännön työtaidot, Jälkityöt, Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, Maku ja Kattaus) varten laadittiin arviointikriteerit erikseen.

Jokainen näyttökokeeseen osallistunut neljän hengen oppilasryhmä suunnitteli yhdessä näyttökoetta ja jakoi annetut yksilötehtävät keskenään (liite 3). Ryhmä täytti yhteisen suunnittelupaperin (liite 6), jossa pohdittiin työnjakoa, yhteisiä tehtäviä, ajankäyttöä ja kattausta. Yhteisen suunnitteluosuuden jälkeen oppilaat pohtivat omaa yksilötehtäväänsä ja saivat kirjata oppilaskohtaiselle suunnittelulomakkeelle (liite 7) tehtävän, jonka aikoivat tehdä, sekä kirjata paperille omin sanoin, miten he aikovat tehtävän suorittaa. Lisäksi oppilaita pyydettiin kirjaamaan tärkeitä asioita, joita pitää huomioida, että päästään onnistuneeseen lopputuloksen, sekä pohtimaan omaa ajankäyttöään yksilötehtävän aikana.

Lisäksi näyttökokeeseen osallistuneet oppilaat tekivät myös näyttökokeeseen liittyvän itsearviointin (liite 8), jossa he saivat arvioida samoja kokonaisuuksia (Suunnitelman tekeminen, Käytännön työt, Jälkityöt ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot) kuin opettajatkin. Oppilailla oli mahdollisuus arvioida näyttökokeen vaikeustasoa ja omaa onnistumistaan tehtävässä. Oppilailla oli myös mahdollisuus kirjata asioita, jotka vaikuttivat siihen, millaisen jälkiruoan he päättivät tehdä tai mitä he olisivat voineet koko näyttökokeessa tehdä toisin. Lopuksi he saivat antaa itselleen kokonaisarvosanan näyttökokeesta koulun arvosana-asteikolla (4–10).

4.2.6 Mittarista rakennetut summamuuttujat

Tässä luvussa esitellään kirjallisen kokeen ja näyttökokeen summamuuttujat, jotka rakennettiin samaan ilmiöön liittyvistä osioista. Alla on taulukko pääsummista.

TAULUKKO 5. Analysointivaiheessa käytetyt summamuuttujat

Pääsummat:	Maksimipistemäärä	Osioiden määrä	alfa-kerroin
Kirjallinen koe	85	43	0,87
Näyttökoe	16	6	0,85
Kirjallinen koe ja näyttökoe yhdessä	101	49	0,89
Sisältöalueet:			
Perhe ja yhdessä eläminen	24	6	0,50
Ravitseminen ja ruokakulttuuri	30	20	0,78
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	14	10	0,66
Koti ja ympäristö	21	9	0,60
Tehtävätyypit:			
Objektiiviset tehtävät	57	28	0,78
Subjektiiiviset tehtävät	28	15	0,79
Avotehtävät	36	20	0,83
Laadulliset tasot:			
Tiedän	28	18	0,75
Taidan	28	11	0,70
Perustelen	6	3	0,44
Asennesummat:			
Asenne oppiainetta kohtaan	20	5	0,89
Minä osaajana	20	5	0,75
Oppiaineen hyödyllisyys	20	5	0,72
Kokonaisasenne	60	15	0,88
Kotitaloustunnin käytännöt	36	9	0,83
OPS-väittämät	84	14	0,94
Harrastuneisuus	40	10	0,80

Taulukon summamuuttuja ”koko koe” pitää sisällään sekä kirjallisen että näyttökokeen osiot, jotka liittyivät kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueisiin. Tehtävävihkosta, joka käsitti opetussuunnitelman kotitalouden sisältöalueista rakennetun mittarin lisäksi oppilaiden tausta- ja asennekyselyn, tehtiin useampia summamuuttujia omien selkeiden kokonaisuuksien mukaisesti. Kaikki kirjallisen kokeen osiot, jotka oli tehty kotitalouden opetussuunnitelman neljän sisältöalueen mukaan, muodostivat yhden summan nimeltä ”kirjallinen koe”. Lisäksi kirjallisen kokeen osioista erotettiin sisältöaluekohtaiset osiot ja niistä tehtiin omat summat. Myös näyttökokeen osa-alueista (Suunnitelman tekeminen, Käytännön työt, Jälkityöt ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot) tehtiin omat summat ja objektiivisia, subjektiivisia ja avotehtäviä tarkasteltiin erikseen. Lisäksi laadullisista tiedän-, taidan- ja perustelen-tasoihin liittyvistä osioista laadittiin omat summat.

Taulukon 5 alaosassa on kirjallisen kokeen tausta- ja asenneväittämistä tehdyt summamuuttujat. Samat summat (oppiaineesta pitäminen, minä osaajana ja oppiaineen hyödyllisyys) ovat toistuneet kaikissa oppimistulosarvioinneissa, joita Opetushallituksessa on tehty. Lisäksi asenneväittämiä täydennettiin kotitaloutta koskevilla kysymyksillä, jotka liittyivät oppilaan mielipiteeseen kotitaloustuntien käytännöistä, ja näistä tehtiin oma summa. Summa ”OPS-väittämät” tehtiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin liittyvistä väittämistä, jotka liittyivät oppilaan mielipiteeseen hänen omasta osaamisestaan. Viimeisenä kirjallisesta kokeesta laadittiin summa kymmenestä oppilaan harrastuneisuuteen liittyvästä väittämästä.

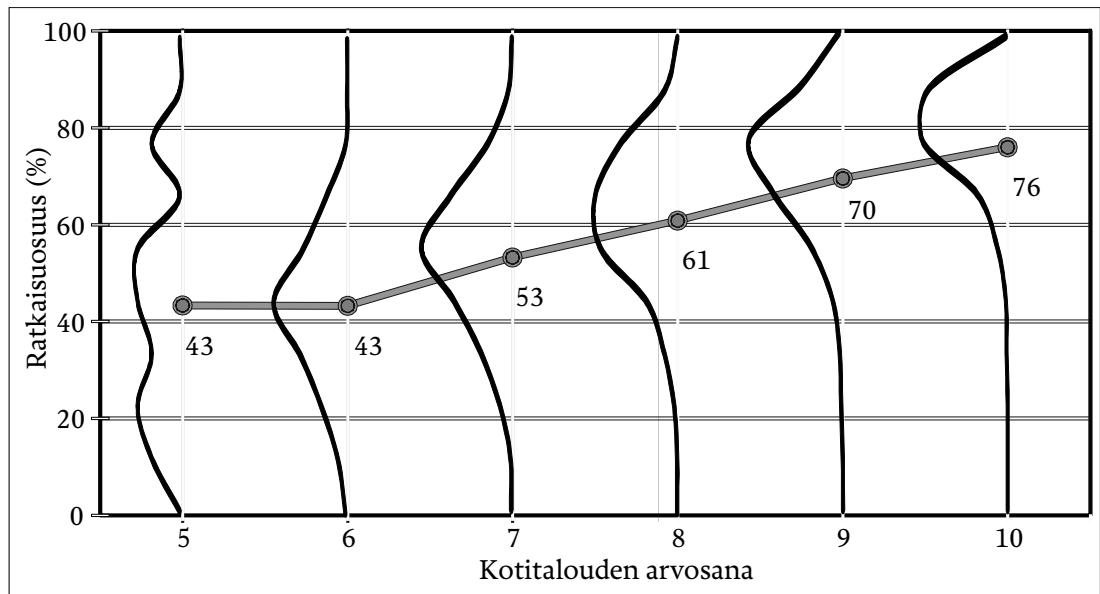
4.2.7 Oppimistulos- ja asennemittareiden validiteetti ja reliabiliteetti

Tavoitteena oppimistulosarvioinneissa on luoda mittari, jolla saadaan pätevästi ja tarkoituksenmukaisesti kerättyä ja analysoitua tietoa opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta. Luotettavuustarkasteluissa huomioidaan arvioinnin validiteetti ja reliabiliteetti.

Validiteetti ilmaisee sen, miten hyvin mittausten menetelmä mittaa sen, mitä on tarkoituskin mitata. Validiteetti voidaan jakaa sekä ulkoiseen että sisäiseen validiteettiin. Ulkoisessa validiteetissa keskeistä on, onko kyseinen tutkimus yleistettävissä, ja jos on, niin mihin ryhmään. Sisäinen validiteetti tarkoittaa arvioinnin omaa luotettavuutta. Jälkimmäinen liittyy siihen, onko mittari rakenteellisesti oikein muodostettu ja mitataanko sitä, mitä on tarkoitus mitata, sekä mitkä tekijät mittaustilanteessa heikentävät luotettavuutta. Sisäiseen validiteettiin kuulu rakennevalidius, jossa pohditaan, vastaako mittarin rakenne teoreettista viitekehystä, sekä kriteerivalidius, jossa verrataan mittarilla saatua arvoa johonkin arvoon, joka toimii validiuden kriteerinä. (Metsämuuronen 2009a, 28–29.)

Tässä arviointihankkeessa ulkoinen validiteetti varmistettiin riittävän suurella ja edustavalla otoksella, jossa suljettiin pois esitestauskoulut ja tehtävänlaajien edustamat koulut. Jotta saatiin edustava kuva kansallisista kotitalouden oppimistuloksista, otosta tehdessä huomioitiin tasaisesti aluehallintoviranomaisen toiminta-alueet (AVI-alueet) ja erilaiset kuntaryhmät (kaupunki, taajama, maaseutu). Sisäisen validiteetin osalta mittari pyrittiin rakentamaan niin, että arvioinnissa käytetyt käsitteet olivat opetussuunnitelman perusteiden mukaiset ja ne oli muutettu mitattavaan muotoon. Rakenneliditeettiä arvioitaessa voidaan huomioida, että mittari pyrittiin laatimaan niin, että se vastaa kotitalouden opetussuunnitelman sisältöaluetta tasapuolisesti. Kriteerivaliditeetin osalta verrattiin otosoppilaiden arvioinnissa menestymistä opettajan hänelle antamaan arvosanaan. Metsämuuronen (2009a, 29) toteaa, että opettajan antamaa arvosanaa voidaan kuitenkin pitää vain karkeana kriteerivaliditeetin mittarina (sillä oppilaan arvosana ei välttämättä muodostu ainoastaan oppimistulosten perusteella). Kuvioon 5 on koottu opettajien antamat viimeiset kotitalouden arvosanat ja niitä vastaava keskimääräinen ratkaisuosuus kotitalouden oppimistulosten arvioinnissa. Kuvioon on myös piirretty kunkin arvosanan saaneiden oppilaiden ratkaisuosuuksien jakauma. Näiltä osin kuviota luetaan sivusuunnasta, jolloin havaitaan normaalijakauman muotoja. Kuvioista nähdään myös, että arvosanoiltaan erinomaiset (10) ja kiitettävät (9) saivat keskimäärin parhaimmat ratkaisuosuudet ja heikoimpia arvosanoja (pl. arvosana 5) saaneet saivat keskimäärin heikoimmat ratkaisuosuudet koko kokeessa. Arvosanan viisi (5) saaneiden joukossa oli muutama ehkä muista syistä (poissaolot tms.) kuin osaamiseen liittyvistä syistä kyseisen arvosanan saaneita.

Opettajan antaman kotitalouden arvosanan ja arvioinnin kokonaisratkaisuosuuden yhteneväisyyttä voidaan tarkastella myös korrelaatiokertoimen avulla. Opettajan antaman arvosanan ja kotitalouden arviointituloksen välillä oli vahva ja positiivinen korrelaatio (0,53).

KUVIO 5. Oppilaan arvosanan suhde koemenestykseen ja arvosanakohtaiset jakaumat

Osaamismittarista on taipumusta tulla reliabeeli, mikäli samaa ilmiötä mitataan samalla mittarilla useaan kertaan ja vastaukset samoilta vastaajilta eri mittauskerroilla ovat yhteneväisiä. Virheiden minimoinnilla, selkeillä ja yksiselitteisillä sanavalinnoilla ja tarkkoilla ohjeilla voidaan reliabiliteettiä parantaa. Silloin kuin reliabiliteetti on korkea, mittarit pystyvät erottelemaan riittävän tarkasti hyvin ja heikoimmin menestyneitä oppilaita kaikilla mitatuilla osa-alueilla. (Metsämuuronen 2009a, 35–36.)

Kotitalouden arvioinnin reliabiliteettiä pyrittiin parantamaan sillä, että otoskouluille laadittiin mahdollisimman tarkat ja yksityiskohtaiset ja yhdenmukaiset ohjeet, jotka koskivat arvioinnin toteuttamista, koulukohtaisen otoksen ottamista ja arviointitehtävien tarkistamista. Tavoitteena oli Opetushallituksen oppimistulosarvioinnin käytäntöjen mukaisesti vakioida koetilanne mahdollisimman samankaltaiseksi kaikissa otoskouluissa (Metsämuuronen 2009a, 31).

Oppimistulos- ja asennemittareiden summamuuttujien sisäistä yhdenmukaisuutta tarkastellaan Cronbachin alfa-kertoimen avulla. Alfa-kerroin kuvaa sitä, kuinka yhdenmukaisesti tehtävät tai asenneväittämät mittaavat samaa muodostettua ulottuvuutta. Esitestausvaiheessa mittarin luotettavuuden arvioinnissa on Opetushallituksessa perinteisesti käytetty alarajaa, jonka mukaan α :n tulee olla korkeampi kuin 0,60 (Metsämuuronen 2009a, 36). Taulukossa 5 on esitelty kunkin keskiarvomuttujan yhteenlaskettu kokonaispistemäärä, osioiden lukumäärä sekä alfa-kerroin.

Koko kokeen ($\alpha = 0,89$), pelkästään kirjallisen kokeen ($\alpha = 0,87$) tai pelkästään näyttökokeen ($\alpha = 0,85$) reliabiliteetteja voidaan pitää korkeina. Kotitalouden opetussuunnitelmien neljän sisältöalueen reliabiliteetit olivat varsin korkeita lukuun ottamatta Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöaluetta ($\alpha = 0,50$). Alhaista reliabiliteettiä tässä sisältöalueessa voi selittää se, että mukaan on laskettu simulaatiotehtävät sekä sisältöalueen muita eri aihepiiriin liittyviä tehtäviä, eli saman summamuuttujan tehtävät

eivät mitanneet samaa asiaa. Erilaisten tehtävyyppien ja laadullisten tasojen (pois lukien perustelen-tason summa) reliabiliteetit olivat myös korkeita. Varsin korkeina voidaan pitää myös oppilaskyselyn asennemittarin summien reliabiliteetteja, joita käsitellään omassa luvussa 5.1.2.

Luotettavuustarkasteluun liittyy kiinteästi otoskoulun opettajien, rehtoreiden ja oppilaiden mielipiteet kansallisesta kotitalouden oppimistulosten arvioinnista ja sen sisällöstä. Näitä tarkastellaan raportin lopussa luvussa 9.

4.3 Otanta

Oppimistulosten arvioinneissa käytetään kaksivaiheista otantaa. Ensimmäisessä vaiheessa valitaan ositetusti koulut. Toinen otantavaihe on koulun sisäinen otos, joka toteutetaan aakkosellisen luettelon mukaan systemaattista tasaväliotantaa käyttäen. Otosta tehtäessä otetaan huomioon, että siihen tulevat koulut edustavat maan eri osia (aluehallintoviranomaisten toimialajako, ns. AVI-alueet) ja erilaisia toimintaympäristöjä: kaupunkia, taajamia ja haja-asutusalueita (kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat). Kotitalouden oppimistulosten arvioinnin otantaa tehtäessä huomioitiin tämän lisäksi myös Opetushallituksen keväällä 2014 toteuttama äidinkielen ja kirjallisuuden arviointi sekä ruotsi äidinkielenä -oppimistulosten arviointi siten, etteivät samat koulut kuormittuisi liikaa valtakunnallisilla perusopetuksen päättövaiheen oppimistulosarvioinneilla.

Perusopetuksen oppimistulosten arvioinneissa otoskoko on yleensä 5–10 prosenttia ikäluokasta (Jakku-Sihvonen 2013, 24). Kotitalouden arviointiin poimittiin mukaan koko maan kouluja edustava 105 koulun otos, joista 90 oli suomenkielistä ja 15 ruotsinkielistä. Arviointiin tulleiden koulujen sisäinen otos tehtiin aakkosellisen oppilasluettelon mukaan systemaattista tasaväliotantaa käyttäen. Otokseen poimittiin sekä vain kaikille yhteisen kotitalouden suorittaneita oppilaita että kotitalouden pitkän valinnaisen³ suorittaneita oppilaita. Jos koulussa oli yhdeksännen luokan oppilaita enintään 40, kaikki 9. luokan oppilaat kuuluivat kirjallisen kokeen otantaan. Mikäli kouluissa oli yhdeksännen luokan oppilaita vähintään 41, kirjallisen kokeen otokseen poimittiin 40 oppilasta 9. vuosiluokalta. Kaikista kouluista, joissa oli vähintään kahdeksan 9. luokan oppilasta, poimittiin näyttökokeeseen kahdeksan oppilasta. Jos 9. vuosiluokan oppilaita oli alle kahdeksan, poimittiin näyttökokeeseen otokseen neljä oppilasta. Jos 9. luokan oppilaita oli alle neljä, otettiin näyttökokeeseen kaikki 9. luokan oppilaat. Kaikki näyttökokeeseen valikoituneet oppilaat kuuluivat myös kirjallisen kokeen otosoppilaisiin. Jos otokseen kuulunut oppilas oli arviointipäivänä pois koulusta, hänen tilalleen otettiin aakkosissa seuraavana oleva oppilas muuttamatta otoksen poimintajärjestystä muuten alkuperäisestä.

³ Jos otoskouluissa ei ollut kriteereitä täyttäviä oppilaita, ne korvattiin toisella lähes kriteerit täyttävällä oppilaalla. Jos esimerkiksi pitkän (2vvt) valinnaisen suorittaneita ei ollut tarpeeksi, voitiin valita lyhyen (1 vvt) valinnaisen suorittanut oppilas.

Kotitalouden oppimistulosten arvioinnin piiriin kuuluivat suomi tai ruotsi äidinkielenä -oppimäärän mukaan opiskelevat ja suomea tai ruotsia toisena kielenä opiskelevat oppilaat. Arviointiin osallistuivat myös oppilaat, joille oli tehty päätös erityisestä tai tehostetusta tuesta tai sitä vastaava aikaisempi päätös erityisopetukseen ottamisesta. Samoin arvioinnissa olivat mukana ne oppilaat, joilla oli yksilöllistetty oppimäärä kotitaloudessa tai joilla oli esimerkiksi lukivaikeus. Koulun rehtorille annettiin har- kintamahdollisuus edellä mainittujen oppilaiden edellytyksistä osallistua arviointiin. Lisäksi heidän koejärjestelyistään oli mahdollista poiketa rehtorin päätöksellä.

Osa otosoppilaista oli poissa koulusta joko kirjallisen kokeen tai näyttökokeen arviointipäivänä. Pienissä kouluissa poissaolijoita ei ollut mahdollista korvata aak- kosjärjestyksessä seuraavalla oppilaalla, ja joissakin suuremmissa kouluissa rehtorit eivät noudattaneet otosohjeita ja korvanneet poissaollutta oppilasta seuraavalla. Tavoitteena oli, että jokainen näyttökokeeseen osallistuva oppilas tekee myös kir- jallisen kokeen, mutta edellä mainituista syistä 67 näyttökokeeseen osallistunutta oppilasta ei tehnyt kirjallista koetta. Perusopetuslain (628/1998) mukaan opetuksen järjestäjä on velvollinen toimittamaan opetushallinnon viranomaisille niiden mää- räämät koulutuksen arvioinnin edellyttämät tiedot, joten käytännössä otoskouluilta palautuneissa aineistoissa ei ollut kovin suurta katoa.

Koulujen oppilasmäärän perusteella laskettuna kotitalouden oppimistulosten arvi- oinnin otoskoko olisi ollut 3 664 oppilasta, joista näyttökokeen tekijöiden osuus olisi ollut 823 oppilasta. Toteutuneen otoksen koulujen lukumäärä oli 89 suomenkielistä ja 15 ruotsinkielistä koulua. Kaikista kouluista ei kuitenkaan saatu ohjeistettua määrää oppilaita⁴, ja siksi toteutunut otoskoko koko kokeessa oli 3 541 oppilasta. Kirjalliseen kokeeseen osallistui 3 473 oppilasta ja näyttökokeeseen 817 oppilasta. Toteutunut os- tokoko oli 97 % suunnitellusta otoskoosta kirjallisessa kokeessa ja 99 % suunnitellusta otoskoosta näyttökokeessa. Kirjalliseen kokeeseen osallistui 1 687 (48,6 %) tyttöä ja 1 786 (51,4 %) poikaa, ja näyttökokeeseen osallistui 410 (50,2 %) tyttöä ja 407 (49,8 %) poikaa. Ruotsinkielisistä kouluista kirjalliseen kokeen osallistui 510 (14,4 %) oppilasta ja näyttökokeeseen 120 (14,7 %) oppilasta. Taulukkoon 6 on koottu perusjoukon oppilaiden jakautuminen eri aluehallintoviranomaisten toimialueisiin, ja taulukossa 7 nähdään kirjalliseen ja näyttökokeeseen kuuluneiden otosoppilaiden määrät AVI- alueittain (Tilastokeskus 2014). Ruotsinkielisistä kouluista oli kirjallisessa kokeessa mukana Etelä-Suomen AVI-alueelta 263 oppilasta, Lounais-Suomen AVI-alueelta 51 oppilasta ja Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueelta 196 oppilasta. Näyttökokeessa ruotsinkielisistä kouluista oli mukana AVI-alueittain seuraavat oppilasmäärät: Etelä- Suomi 56 oppilasta, Lounais-Suomi 24 oppilasta ja Länsi- ja Sisä-Suomi 40 oppilasta.

---

4 Joistain kouluista oli lähetetty enemmän kuin pyydetty 40 tehtävävihkoa. Ylimääräisiä ei otettu mukaan otokseen.

Koko otoksen oppilaista 55 prosentilla koulu sijaitti kaupunkimaisissa kunnissa, 15 prosentilla taajaan asutuissa kunnissa ja 30 prosentilla maaseutumaisissa kunnissa. Ahvenanmaa ei ole mukana taulukossa, koska siellä on käytössä omat opetussuunnitelmansa.

Toisin kuin aikaisemmissa kansallisissa perusopetuksen oppimistulosten arvioinneissa, koulujen oppilasmäärät oli vakioitu samoiksi, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (40 kirjallisessa kokeessa ja 8 näyttökokeessa). Toisaalta otoksessa ruotsinkielisten oppilaiden osuus oli suhteessa huomattavasti suurempi kuin perusjoukossa. Näistä syistä tulokset analysoitiin ja raportoidaan painotettuina. Tällöin kukin oppilas painotetaan suhteessa hänen edustamaansa perusjoukkoon koulun kielen, AVI-alueen ja tilastollisen kuntaryhmituksen osalta. Esimerkiksi ruotsinkielisten koulujen oppilaiden määrä otoksessa on 14 prosenttia, mutta koko 9.-luokkalaisten oppilaiden muodostamassa perusjoukossa heitä on vain 5,6 %. Näin ollen jokainen ruotsinkielinen oppilas aineistossa saa hieman pienemmän painoarvon kuin heidän osuutensa on otoksessa. Vastaavasti Etelä-Suomen AVI-alueen kaupunkimaisten koulujen oppilaat olivat aliedustettuina, mikä painotuksella korjaantui.

TAULUKKO 6. Otoskoulujen ja -oppilaiden jakautuminen AVI-alueittain

AVI-alue	Perusjoukko				Toteutunut otos				Otosoppi- laita perus- joukosta %
	kouluja		oppilaita 9. lk		kouluja		oppilaita 9. lk		
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	
Etelä-Suomi	254	35,8	23 914	40,8	36	34,6	1 333	37,6	2,3
Lounais-Suomi	93	13,1	7270	12,4	14	13,5	413	11,7	0,7
Länsi- ja Sisä-Suomi	158	22,3	13 384	22,8	25	24,0	908	25,6	1,5
Itä-Suomi	88	12,4	6222	10,6	12	11,5	341	9,6	0,6
Pohjois-Suomi	77	10,9	5 879	10,0	10	9,6	369	10,4	0,6
Lappi	39	5,5	1 990	3,4	7	6,7	177	5,0	0,3
Yhteensä	709	100	58 659	100	104	100	3 541	100	6,0

TAULUKKO 7. Kirjallisen ja näyttökokeen otosoppilaiden jakautuminen AVI-alueittain

AVI-alue	Toteutunut otos				Otosoppilaita perusjoukosta (kirjallinen) %	Otosoppilaita perusjoukosta (näyttö) %
	oppilaita 9.lk (kirjallinen)		oppilaita 9.lk (näyttö)			
	lkm	%	lkm	%		
Etelä-Suomi	1 314	37,8	288	35,2	2,2	0,5
Lounais-Suomi	401	11,5	107	13,1	0,7	0,2
Länsi- ja Sisä-Suomi	890	25,7	200	24,5	1,5	0,3
Itä-Suomi	334	9,7	86	10,5	0,6	0,1
Pohjois-Suomi	366	10,5	80	9,8	0,6	0,1
Lappi	168	4,8	56	6,9	0,3	0,1
Yhteensä	3 473	100	817	100	5,9	1,4

4.4 Käytetyt termit ja analyysimenetelmät

Tutkimusote kotitalouden oppimistulosten arvioinnissa oli kvantitatiivinen, ja arvioinnissa pyrittiin koko perusjoukkoon yleistettäviin tuloksiin. Tulokset kuvataan raportissa pääsääntöisesti ratkaisuosuuksina (ratkaisuprosentteina). Ratkaisuosuus kuvastaa sitä, kuinka suuren osan enimmäispistemäärästä oppilaat ovat keskimäärin saaneet. Näin tehdään, koska eri osuuksien enimmäispistemäärät vaihtelevat tehtävityypeittäin ja kotitalouden sisältöalueittain.

Tuloksia tarkasteltaessa ja vertailtaessa käytetään frekvenssi- ja prosenttijakaumia sekä tavallisimpia keski- ja hajontalukuja. Jatkossa termillä hajonta viitataan keskihajontaan ja keskiarvosta käytetään lyhennettä ka. Opettajakyselyssä opettajilta kysyttiin useita asiakokonaisuuksia, jotka liittyivät opetussuunnitelmaan, oppiaineyhteistyöhön, opetusmenetelmiin ja oppimateriaaliin. Näitä sekä oppilaiden asenteita mitattiin viisiportaisella Likert-asteikolla. Väittämässä arvo 1 edusti kielteisintä ja arvo 5 myönteisintä suhtautumista tai asennoitumista.

Kahden ryhmän (esim. tytöt ja pojat) väliset keskimääräiset keskiarvoerot on analysoitu t-testillä ja usean ryhmän väliset erot yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA). Tässä raportissa tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) tarkoittaa pääsääntöisesti enintään yhden prosentin riskiä tehdä virhepäätelmiä ($p < 0,01$). Ero ryhmien välillä voi olla tilastollisesti merkitsevä, eli ryhmien välillä on varmasti eroa, mutta ero ei ole välttämättä suuri. Efektikoko kertoo, kuinka suuri ero ryhmien välillä on, eli tarkemmin, kuinka paljon eri ryhmien havainnot (esim. tyttöjen ja poikien jakaumat) ovat päällekkäin. Jos eri ryhmien väliset keskiarvot ovat samat ja jakaumat samanlaiset, efektikoko on nolla. (Metsämuuronen 2009a, 57.) Efektikoon mittana käytetään tässä

raportissa Cohenin f- ja d-indikaattoreita. Karkeat rajat edellä mainituille efektikoon suuruudelle on esitetty taulukossa 8.

TAULUKKO 8. Effektikoon rajat (Cohen d ja Cohen f)

Efektikoon indikaattori	pieni efektikoko	keskisuuri efektikoko	suuri efektikoko
Cohenin d	< 0,20	noin 0,40–0,45	> 0,80
Cohenin f	< 0,10	noin 0,20	> 0,40

Määrällisten muuttujien vertaamiseen on käytetty korrelaatiokerrointa. Jos verrataan korrelaatiota ja Cohenin d:tä, saadaan näkemys siitä, kuinka suuri korrelaatio on merkittävä. Effektikoko huomioiden yli 0,37:n korrelaatiota voidaan pitää merkittävänä, vaikka selitysaste jää 17 prosenttiin. (Metsämuuronen 2009b, 478.)

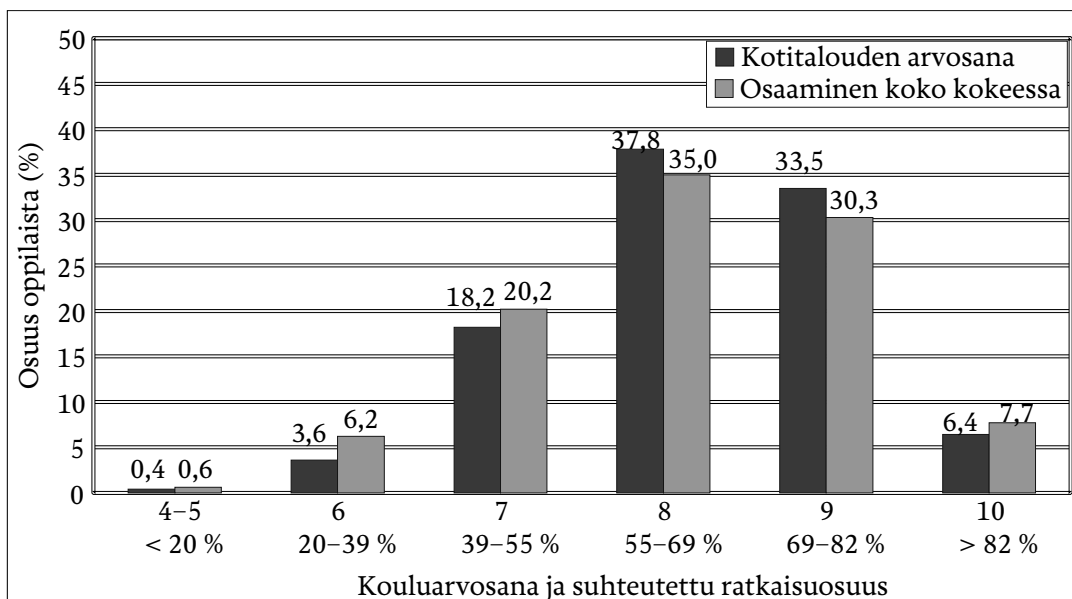
Tehtävävihkossa esitettyjen oppilaiden asennekysymysten ja opettajakyselyn eri teemoihin liittyvien kokonaisuuksien (esim. käytetyt opetusmenetelmät ja oppilasarviointissa huomioidut asiat) tiivistämiseen käytettiin faktorianalyysiä. Niistä muodostettiin keskiarvomuuuttujia.

Lisäksi aineiston keskeisten ennustetekijöiden löytymisessä hyödynnettiin Decision Tree -analyysiä (DTA). Edellä mainittu on joukko erilaisia menetelmiä analysoida laajoja aineistoja ja luokitella selittäviä muuttujia (independent variables) kiinnostavan kohdemuuttujan (dependent variable) suhteen (Metsämuuronen 2013, 56).

Opetushallituksen oppimistulosten arviointiaineistot koostuvat vähintään kahdesta tasosta (koulutaso ja oppilastaso). Kun aineisto rakentuu hierarkkisesti, voidaan tulosten analysoinnissa hyödyntää monitasomallinnusta. Tällöin yksittäisten oppilaiden koesuoritukset riippuvat toisistaan. Esimerkiksi pitkään samassa koulussa, samalla luokalla ja samojen opettajien opetuksessa olleiden oppilaiden testisuoritukset riippuvat toisistaan enemmän kuin satunnaisesti valikoitujen oppilaiden testisuoritukset. Ilmiön nimi on ryvästyminen; tämä tuo tutkimusaineistoon sisäkorrelaatioksi kutsutun ilmiön. Mitä suurempi sisäkorrelaatio on, sitä enemmän oppimistulosten vaihtelu selittyy koulujen välisillä eroilla. Monitasomallinnuksen avulla sisäkorrelaatiota pystytään hyödyntämään aineiston analyysissä. Tässä raportissa monitasomallinnus on suoritettu SPSS-ohjelmistolla.

4.5 Kouluarvosanan suhde arvioinnissa menestymiseen

Tässä raportissa oppilaiden osaamisen tasoa kuvataan suhteuttamalla koko kokeen ratkaisuosuudet oppilaan viimeksi saamaan kouluarvosanaan kotitaloudessa. Luokittelun pohjana käytettiin otosoppilaiden kotitalouden arvosanojen jakaumaa, jolloin luotetaan siihen, että opettajan antama ja oppilaan ilmoittama arvosana kuvaa riittäväällä tarkkuudella oppilaan osaamista kotitaloudessa. Kuviossa 6 näkyy otosoppilaiden arvosanajakauma sekä siihen suhteutettu ratkaisuosuuksien jakauma. Luokittelussa haluttiin pysyä kokonaisluvuissa, minkä vuoksi jakaumat eroavat toisistaan hiukan.

KUVIO 6. Ratkaisuosuusjakauma suhteutettuna otosoppilaiden kotitalouden arvosanajakaumaan

Kuviosta voidaan nähdä, että arvosanan kahdeksan (8) saaneiden otosoppilaiden (osuus koko otoksesta hieman yli 35 prosenttia) ratkaisuosuudet koko kotitalouden kokeessa asettuivat keskimäärin 55–69 prosentin välille. Kiitettävän (9) arvosanan saaneiden ratkaisuosuudet asettuivat keskimäärin 69–82 prosentin välille, ja erinomaisen (10) arvosanan saaneiden ratkaisuosuudet olivat keskimäärin yli 82 prosenttia. Kiitettävän ja erinomaisen arvosanan saaneita oli koko kokeessa 40 prosenttia otosoppilaista. Vastaavasti arvosanan 6–7 saaneita oli hieman yli 25 prosenttia, ja arvosanan 4–5 saaneita oli otoksessa alle prosentti. Arvosanan kahdeksan saaneiden osaamisen jakaumia tarkastellaan tarkemmin luvussa 6.3.

5 OPETUSTA JA OPPILAITA KOSKEVAA TAUSTATIIETOA

5.1 Oppilaskysely

5.1.1 Taustatiedot

Keväällä 2014 toteutettuun kotitalouden kansalliseen arviointiin osallistui yhteensä 3 541 oppilasta. Kirjalliseen kokeeseen osallistui yhteensä 3 473 oppilasta ja näyttökokeeseen 817 oppilasta. Tavoitteena oli, että kaikki näyttökokeeseen osallistuvat oppilaat olisivat osallistuneet myös kirjalliseen kokeeseen, mutta toteutuneessa otoksessa oli 67 näyttökokeeseen osallistunutta oppilasta, jotka eivät osallistuneet kirjalliseen kokeeseen. Tämä johtui oppilaiden poissaoloista ja muista otoskoulujen järjestelyistä. Toteutunut otoskoko oli 97 % suunnitellusta otoskoosta kirjallisessa kokeessa ja 99 % suunnitellusta otoskoosta näyttökokeessa. Kirjalliseen kokeeseen osallistui 1 687 (48,6 %) tyttöä ja 1 786 (51,4 %) poikaa, ja näyttökokeeseen osallistui 410 (50,2 %) tyttöä ja 407 (49,8 %) poikaa.

Kaikista otokseen osallistuneista oppilaista suomenkielistä koulua kävi 3 031 (85,6 %) oppilasta ja ruotsinkielistä koulua kävi 510 (14,4 %) oppilasta. Oppilaista 10,6 prosenttia oli tehostetun tai erityisen tuen piirissä, heille oli tehty aikaisempi päätös erityisopetukseen ottamisesta tai he opiskelivat yksilöllistetyn oppimäärän mukaan äidinkielessä tai kotitaloudessa. Kirjalliseen kokeeseen osallistuneista oppilaista 84 prosenttia ilmoitti äidinkieleksi suomen, 13 prosenttia ruotsin ja 2,3 prosenttia muun kuin suomen tai ruotsin.

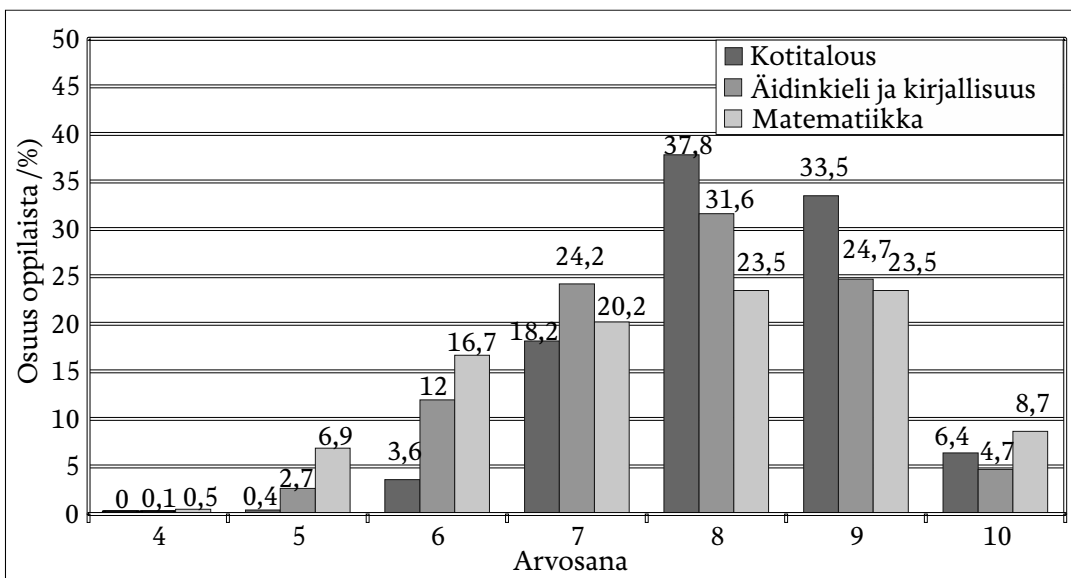
Otokseen osallistuneista oppilaista 1 028 (29,7 %) oli opiskellut kotitaloutta vain seitsemännellä luokalla ja 2 102 (60,7 %) 7., 8. ja 9. luokalla. Oppilaista 228 (6,6 %) ilmoitti opiskelleensa kotitaloutta 7. ja 8. luokalla ja 106 (3,1 %) 7. ja 9. luokalla. Näyttökokeeseen osallistuneista oppilaista 242 (29,6 %) oli opiskellut kotitaloutta vain seitsemännellä luokalla ja 426 (52,1 %) oli opiskellut kotitaloutta 7., 8. ja 9. luokilla. Oppilaista 59 (7,2 %) oli opiskellut kotitaloutta 7. ja 8. luokalla ja 20 (2,4 %) vain 7. ja 9. luokalla.

Vastanneista otosoppilaista 8,3 prosenttia ilmoitti, että heillä ei ole ollut mahdollisuutta valita kotitaloutta valinnaisaineeksi. Tämä voi johtua oppilaan muista valinnaisaineista tai siitä, ettei kouluissa ole mahdollisuutta perustaa kotitalouden valinnaisryhmiä kaikille halukkaille. Oppilaista 16,6 prosenttia oli valinnut yhden kurssin, 21,5 prosenttia kaksi kurssia ja 17,9 prosenttia kolme kurssia tai enemmän kotitaloutta valinnaisaineeksi. Vastajista 28,8 prosenttia ilmoitti, ettei ollut valinnut yhtään kurssia valinnaisaineeksi 8.–9. luokalla. Oppilaista 6,9 prosenttia jätti vastamatta tähän kysymykseen.

Tehtävävihkon taustaosiossa tiedusteltiin koulukiusaamisen kohteeksi joutumista (9. vuosiluokan aikana) neljäportaisella asteikolla, jonka vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: 1 = ei lainkaan, 2 = harvemmin, 3 = noin kerran viikossa, 4 = useita kertoja viikossa. Keskiarvo kaikkien otosoppilaiden vastauksista asettui kohtaan 1,24, eli heitä oli oman ilmoituksen perusteella kiusattu keskimäärin vähän.

Kirjalliseen kokeeseen osallistuneista otosoppilaista hieman yli puolet (54,0 %) ilmoitti pyrkineensä yhteishaussa ensisijaisesti lukioon. Ammatilliseen koulutukseen pyrki hieman alle puolet (44,1 %), ja pieni osa (0,7 %) ilmoitti aikovansa hankkia lisävalmiuksia jatko-opintoihin tai pitävänsä välivuoden. Oppilaista 1 prosentti jätti vastaamatta jatko-opintoja koskevaan kysymykseen. Oppilaista 13 prosenttia ilmoitti halukkuudestaan valita kotitalouden valinnaiskursseja lukiossa (jos niitä olisi tarjolla), ja 14 prosenttia ilmoitti, ettei valitsisi kotitaloutta lukiossa valinnaisaineeksi. Vastaajista 16 prosenttia vastasi, ettei tiedä, valitsisiko lukiossa kotitaloutta vai ei, ja loput jättivät vastaamatta kysymykseen.

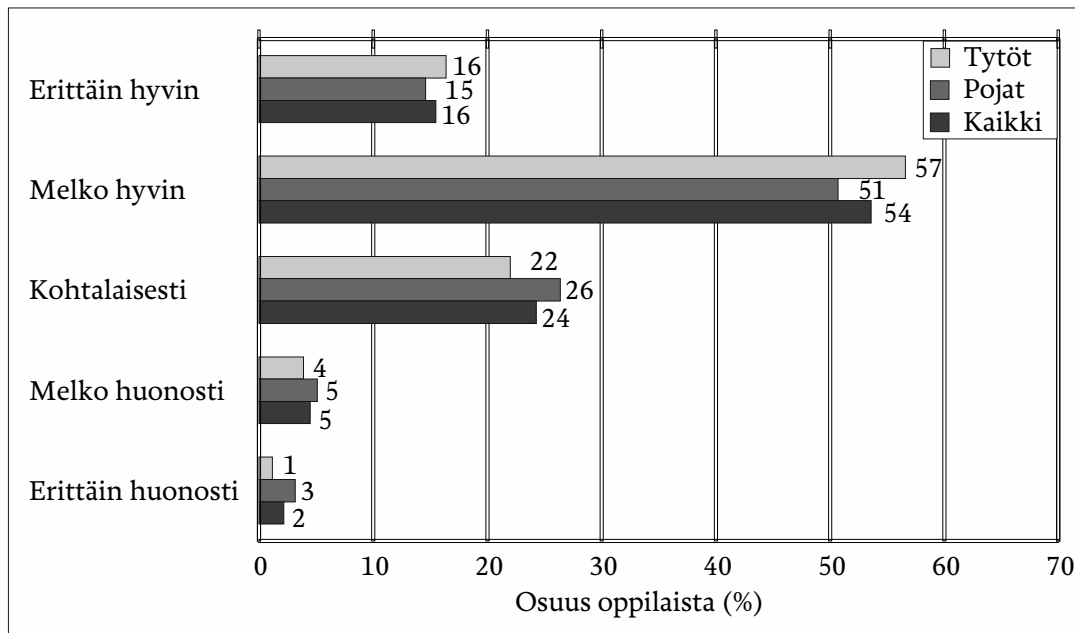
Kirjallisen kokeen taustakyselyssä oppilailta kysyttiin viimeisimpiä arvosanoja kotitaloudesta, äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineesta ja matematiikasta. Kyseiset arvosanaajakaumat on esitetty kuviossa 7. Oppilaiden arvosanojen keskiarvo kotitaloudessa oli 8,2 (hajonta 0,96). Tyttöjen kotitalouden arvosanojen keskiarvo oli 8,6 (hajonta 0,81) ja poikien 7,82 (hajonta 0,93). Tyttöillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0,001$, $f = 0,45$) paremmat arvosanat kotitaloudessa.

KUVIO 7. Otosoppilaiden arvosanaajakaumat kotitaloudessa, matematiikassa ja äidinkielessä

Lukioon hakeutuvien oppilaiden kotitalouden arvosanojen keskiarvo oli 8,48 (hajonta 0,83) ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien arvosanojen keskiarvo oli 7,78 (hajonta 0,97). Lukioon hakeutuneiden kotitalouden arvosanat olivat koko otoksessa lähes arvosanan parempia kuin ammatilliseen koulutukseen hakeutuneilla oppilailla ($p < 0,001$, $f = 0,38$).

Yli puolet (57 %) tytöistä ja noin puolet (51 %) pojista ilmoittivat viihtyvänsä koulussa melko hyvin. Kuvioon 8 on koottu prosenttiluvut oppilaiden koulussa viihtymistä koskevista vastauksista. Taustakyselyssä oppilaalta tiedusteltiin asiaa viisiportaisella Likert-asteikolla (1 = erittäin huonosti, 2 = melko huonosti, 3 = kohtalaisesti, 4 = melko hyvin ja 5 = erittäin hyvin). Ruotsinkielisissä kouluissa viihdyttiin hieman paremmin kuin suomenkielisissä kouluissa ($p < 0,001$, $f = 0,07$).

KUVIO 8. Otosoppilaiden koulussa viihtyminen

Oppilaista 10,5 prosenttia ilmoitti olleensa kyseisen lukuvuoden aikana pois koulusta yli 20 päivää, 10,7 prosenttia ilmoitti poissaoloikseen 11–20 päivää ja 23,8 prosenttia ilmoitti poissaoloikseen 6–10 päivää kyseisen lukuvuoden aikana. Enemmistö vastanneista (40,1 %) ilmoitti olleensa lukuvuoden aikana pois koulusta 1–5 päivää ja 11,1 prosenttia ilmoitti, ettei ole ollut yhtään päivää pois koulusta lukuvuoden aikana.

5.1.2 Asenteet oppiainetta kohtaan

Kotitalouden arvioinnin kirjallisessa kokeessa oppilaat vastasivat kotitalouden opiskelua ja taitoa koskeviin väittämiin, joilla selvitettiin heidän käsityksiään ja suhtautumistaan kotitalouden opiskeluun ja omiin taitoihin. Ensimmäiset 15 asenneväittämää pohjautuivat Opetushallituksen aikaisemmissa perusopetuksen arvioinneissa käytettyihin kysymyksiin (Fennema & Sherman 1978, Metsämuurosen 2009a, 37 mukaan), jotka oli sovellettu kotitalous-oppiaineeseen. Samaa asennemittaria on käytetty eri oppiaineiden arvioinneissa vuodesta 2001 lähtien, ja sen osiot on havaittu erottelukyvyyiltään hyviksi (Metsämuuronen 2009a, 20, 37). Likert-asteikollisella mittarilla pyritään saamaan selville, miten hyödyllisenä ja mieluisana oppilaat kokevat kotitalouden opiskelun. Mittarissa kartoitetaan oppilaan asenteita oppiainetta kohtaan kolmella osa-alueella: minä osaajana eli käsitys omista taidoista, käsitys oppiaineen

hyödyllisyydestä itselle ja oppiaineesta pitäminen. Vastausvaihtoehdot väittämiin ovat seuraavat: olen täysin eri mieltä, olen jonkin verran eri mieltä, kantani on epävarma tai minulla ei ole selvää käsitystä asiasta, olen jonkin verran samaa mieltä ja olen täysin samaa mieltä⁵. Osa väittämistä on negatiivisia, ja ne käännetään analyysivaiheessa positiiviseksi (Metsämuuronen 2009a, 20).

Edellä mainittujen asennekysymysten lisäksi kysyttiin oppilailta muita kotitalous-oppiaineen kannalta kiinnostavia väittämiä, jotka liittyivät oppilaiden mielipiteisiin kotitaloustuntien käytännöistä. Myös muissa aiemmin tehdyissä perusopetuksen arvioinneissa on asennemittaria täydennetty oppiaineen kannalta kiinnostavilla osioilla (Jakku-Sihvonen 2013, 24).

Taulukossa 9 näkyvät asennemittarin väittämät ja reliabiliteetit. Ylempänä on Opetushallituksen perusopetuksen oppimistulosten arvioinneissa perinteisesti käytetty asennemittari ja alhaalla kotitalouden arvioinnissa mukana olleet lisäväittämät.

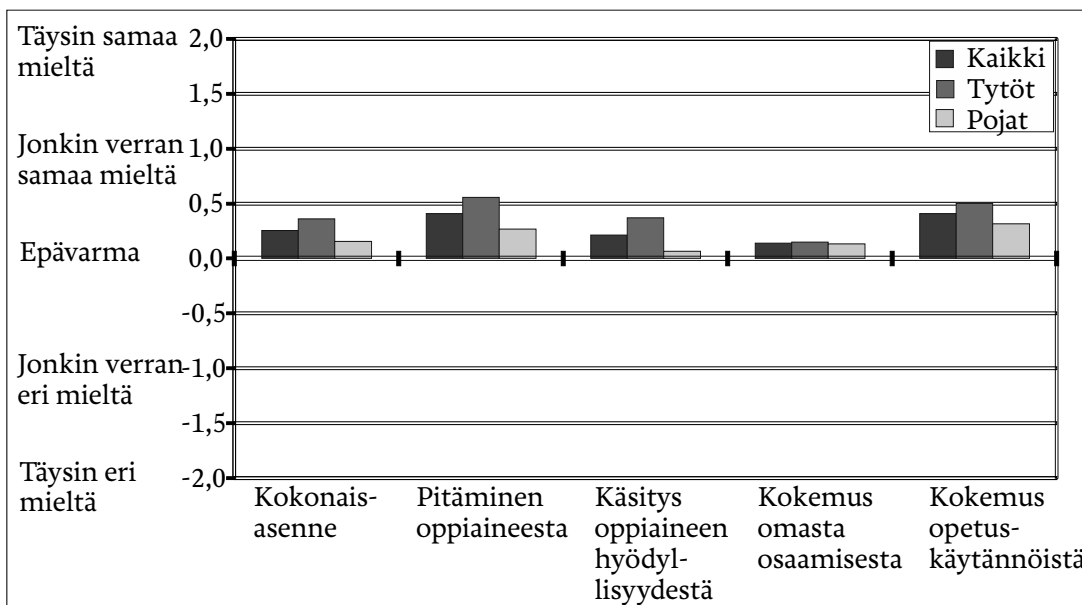
---

5 Tehtävivihkossa asennemittarin vastausvaihtoehdot olivat 1 = olen täysin eri mieltä, 2 = olen jonkin verran eri mieltä, 3 = kantani on epävarma tai minulla ei ole selvää käsitystä asiasta, 4 = olen jonkin verran samaa mieltä ja 5 = olen täysin samaa mieltä.

TAULUKKO 9. Asennemittari

Asenneväittämien luokittelu
Toistuvat asenneväittämät:
Pitäminen oppiaineesta ($\alpha = 0,89$)
Kotitalous on ikävyyttävä oppiaine.
Pidän kotitalouden tunteista.
Kotitalous on yksi lempiaineistani.
Yleensä meillä on kotitaloudessa kiinnostavia tehtäviä.
Opiskelen mielelläni kotitaloutta.
Kokemus omasta osaamisesta ($\alpha = 0,75$)
Kotitalous on helppo oppiaine.
Minun on mahdotonta päästä hyviin tuloksiin kotitaloudessa.
Mielestäni olen hyvä kotitaloudessa.
Monet asiat ovat kotitaloudessa vaikeita.
Pystyn selviytymään vaikeistakin kotitalouden tehtävistä.
Käsitys oppiaineen hyödyllisyydestä ($\alpha = 0,72$)
Tulevissa opinnoissani tarvitsen kotitalouteen liittyviä tietoja ja taitoja.
Kotitalouden tiedot ja taidot ovat arkielämän tilanteissa tarpeen.
En tarvitsetulevaisuudessa juurikaan sitä, mitä kotitaloustunneilla on tähän mennessä opiskeltu.
Uskon tarvitsevani työelämässä kotitalouteen liittyviä tietoja ja taitoja.
Mielestäni kotitalouteen liittyvien asioiden osaaminen on tärkeää.
Kotitalouden arvioinnissa mukana olleet lisäväittämät:
Mielipide opetuskäytännöistä ($\alpha = 0,83$)
Kotitaloudessa oppilaat asettavat itselleen oppimistavoitteita ja arvioivat edistymistään.
Kotitalousopettaja ottaa huomioon kotitalousopetukseen liittyvät oppilaiden ideat ja toiveet.
Kotitalousopettaja kertoo kurssin alussa kurssin tavoitteet.
Kotitalousopettaja kertoo kurssin alussa arvosanan määräytymisperusteet.
Kotitalousopettaja on perillä nuorten arkipäivän asioista.
Kotitaloustunneilla käytetään monenlaisia opetustapoja.
Kotitaloustunneilla on yleensä hyvä työrauha.
Kotitaloustunneilla on yleensä hyvä ilmapiiri.
Kotitaloustunneilla käytetään paljon tietoteknisiä laitteita.

Kaikkien oppilaiden sekä tyttöjen ja poikien asenneväittämiin liittyvien vastausten keskiarvot on esitetty kuviossa 9 asennemittarin luokittelun mukaisesti. Kokonaisasenteen lisäksi kuviossa on keskiarvot kotitalous-oppiaineesta pitämisestä, käsityksestä omasta osaamisesta kotitaloudessa ja kotitalous-oppiaineen hyödyllisyydestä sekä kokemus opetuskäytännöistä kotitalousluokassa. Tyttöjen ja poikien ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$) kaikissa asenneväittämien luokissa. Tytöt pitivät kotitaloudesta oppiaineena enemmän ($f = 0,25$), he kokivat osaavansa kotitalouden oppisisältöjä paremmin ($f = 0,19$), he kokivat, että kotitalouden opiskelusta on heille enemmän hyötyä ($f = 0,36$), ja heidän kokemuksensa kotitalousluokan opetuskäytännöistä olivat positiivisempia ($f = 0,28$).

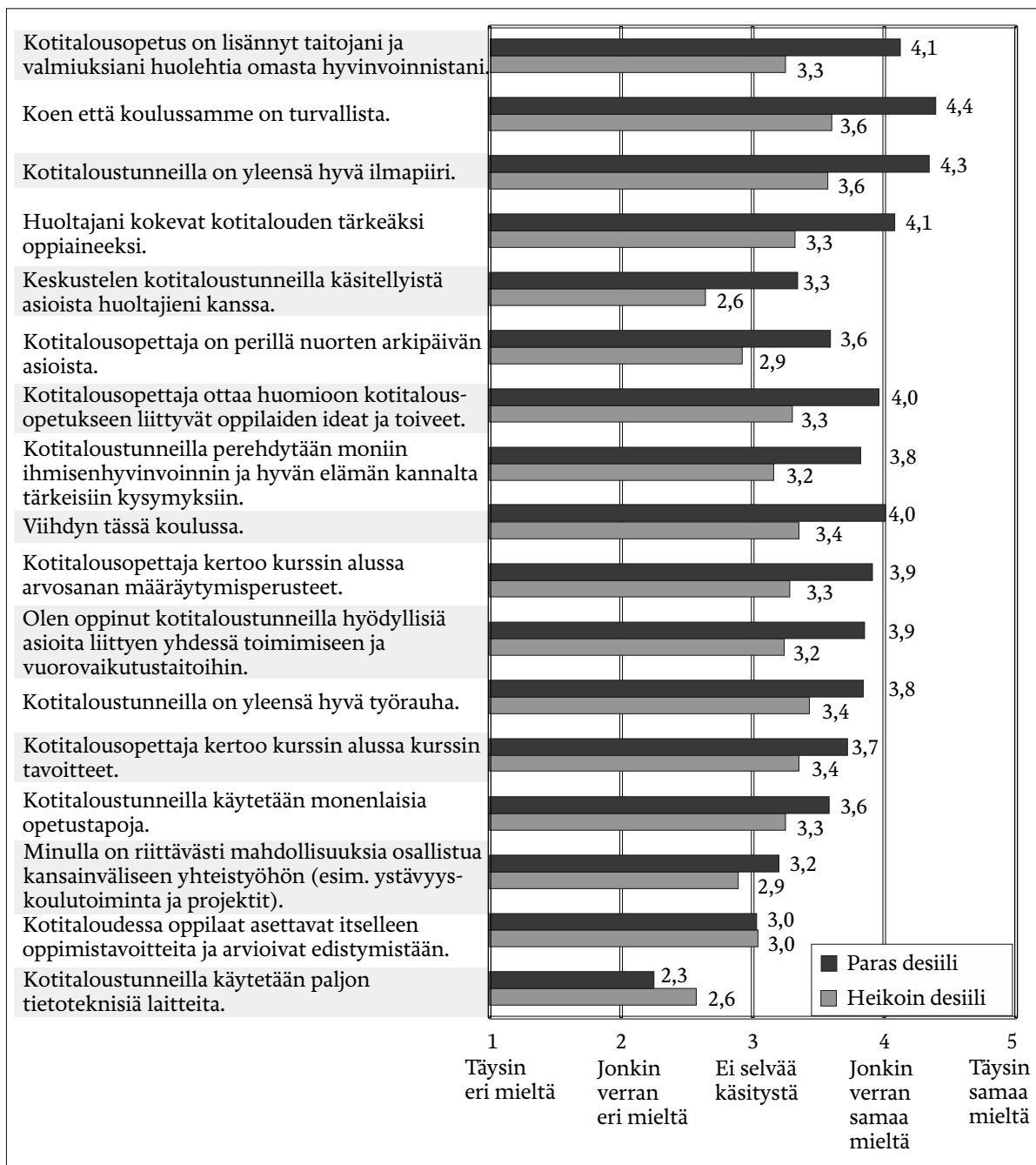
KUVIO 9. Tyttöjen ja poikien kotitalous-oppiainetta koskevat käsitykset ja asenteet

Verrattaessa suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden asennoitumista ei tilastollisesti merkitseviä eroja löytynyt. Sekä suomen- että ruotsinkielisten koulujen oppilaiden asenteet olivat positiivisia, mitä tulee kotitalous-oppiaineesta pitämiseen, käsitykseen omasta osaamisesta kotitaloudessa, oppiaineen hyödylliseksi kokemiseen sekä kokemuksiin kotitalousluokan opetuskäytännöistä.

5.1.3 Kokemuksia kotitalouden opiskelusta

Kun tarkastellaan lähemmin yksittäisiä taustakyselyn väittämiä, jotka liittyvät oppilaiden kokemuksiin kotitalouden opetuskäytännöistä, huomataan, että useiden käytäntöjen kohdalla esiintyy tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja. Erojen hahmottamiseksi on seuraavaan kuvioon koottu oppilaiden parhaimman ja heikoimman

desiilin⁶ vastaukset opetuskäytäntöjä koskeviin mielipideväittämiin. Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat seuraavat: olen täysin eri mieltä, olen jonkin verran eri mieltä, kantani on epävarma tai minulla ei ole selvää käsitystä asiasta, olen jonkin verran samaa mieltä ja olen täysin samaa mieltä. Kuviossa väittämät on jaoteltu erojen mukaan suurimmasta pienimpään ylhäältä alaspäin.

KUVIO 10. Parhaimman ja heikoimman desiilin vertailua oppilaiden asenteista ja käsityksistä

⁶ Desiilien avulla jakauma jaetaan kymmeneen yhtä paljon tapauksia (esim. henkilöitä) sisältävään osaan.

Edellisen kuvion 18 väittämän kokonaisuudesta yhdessä ("Kotitaloudessa oppilaat asettavat itselleen oppimistavoitteita ja arvioivat edistymistään") ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa parhaimman ja heikoimman desiilin oppilaiden kokemuksen kohdalla. Yhdessä ("Minulla on riittävästi mahdollisuuksia osallistua kansainväliseen yhteistyöhön (esim. ystävyyskoulutoiminta ja projektit)) ero oli tilastollisesti merkitsevää ($p = 0,001$) ja lopun 16:n kohdalla ero oli erittäin merkitsevää ($p < 0,001$). Suurin ero parhaimman ja heikoimman desiilin oppilaiden kokemuksen välillä oli väittämässä "kotitalousopetus on lisännyt taitojani ja valmiuksiani huolehtia omasta hyvinvoinnistani" ($f = 0,42$). Parhaimman desiilin oppilaat olivat enemmän samaa mieltä siitä, että koulussa on turvallista ($f = 0,40$), sekä siitä, että kotitaloustunneilla on yleensä hyvä ilmapiiri ($f = 0,40$). Ero kuviossa esitetyn kahden ryhmän oppilaiden kokemuksen välillä oli lähellä suurta myös väittämässä, jotka liittyivät koulussa viihtymiseen ($f = 0,30$), opettajan oppilaiden toiveiden huomioonottamiseen ($f = 0,31$), kotitalousopettajan tietoon nuorten arkipäivän asioista ($f = 0,31$), siihen, onko oppilas kokenut oppineensa kotitaloustunneilla hyödyllisiä asioita yhdessä toimimisesta ja vuorovaikutustaidoista ($f = 0,29$), sekä siihen, miten tärkeäksi oppiaineeksi huoltajat kokevat kotitalouden ($f = 0,36$). Parhaimman ja heikoimman desiilin oppilaiden kokemusten erot olivat keskisuuria kohdissa "Kotitalousopettaja kertoo tunnin alussa arvosanan määräytymisperusteet" ($f = 0,28$), "Keskustelen kotitaloustunneilla käsitellyistä asioista huoltajieni kanssa" ($f = 0,27$) ja "Kotitaloustunneilla on yleensä hyvä työrauha" ($f = 0,19$). Pienet erot ryhmien oppilaiden kokemusten välillä oli myös kuvion väittämällä "Kotitalousopettaja kertoo kurssin alussa kurssin tavoitteet" ($f = 0,17$) ja "Kotitaloustunneilla käytetään monenlaisia opetustapoja" ($f = 0,16$). Taulukossa 10 on jaoteltu heikoimpaan ja parhaimpaan desiiliin kuuluneita oppilaita jatko-opintosuuntautumisen mukaan.

TAULUKKO 10. Heikoimman ja parhaimman desiilin oppilaiden taustatietoja

Desiili		Sukupuoli		Lukio		Muu kuin lukio	
		N	%	N	%	N	%
Paras	Tytöt	292	88,8	247	95,7	45	45
	Pojat	81	19,7	67	50,8	14	5
Heikoin	Tytöt	37	11,2	11	4,3	26	26
	Pojat	331	80,3	65	49,2	266	95

Heikoimmassa ja parhaimmassa desiiliissä oli yhteensä 741 oppilasta, joista tyttöjä oli 329 ja poikia 412. Tytöistä 89 prosenttia ja pojista vain 20 prosenttia kuului parhaimpaan desiiliin. Vastaavasti heikoimmassa desiilissä oli poikia 80 prosenttia ja tyttöjä 11 prosenttia. Ääridesiileihin luokittuneista tytöistä, jotka ilmoittivat jatkavansa lukio-opintoihin, peräti 96 prosenttia kuului parhaaseen desiiliin. Vastaavasti 95 prosenttia pojista, jotka ilmoittivat jatkavansa opintoja muualla kuin lukiossa, kuului heikoimpaan desiiliin.

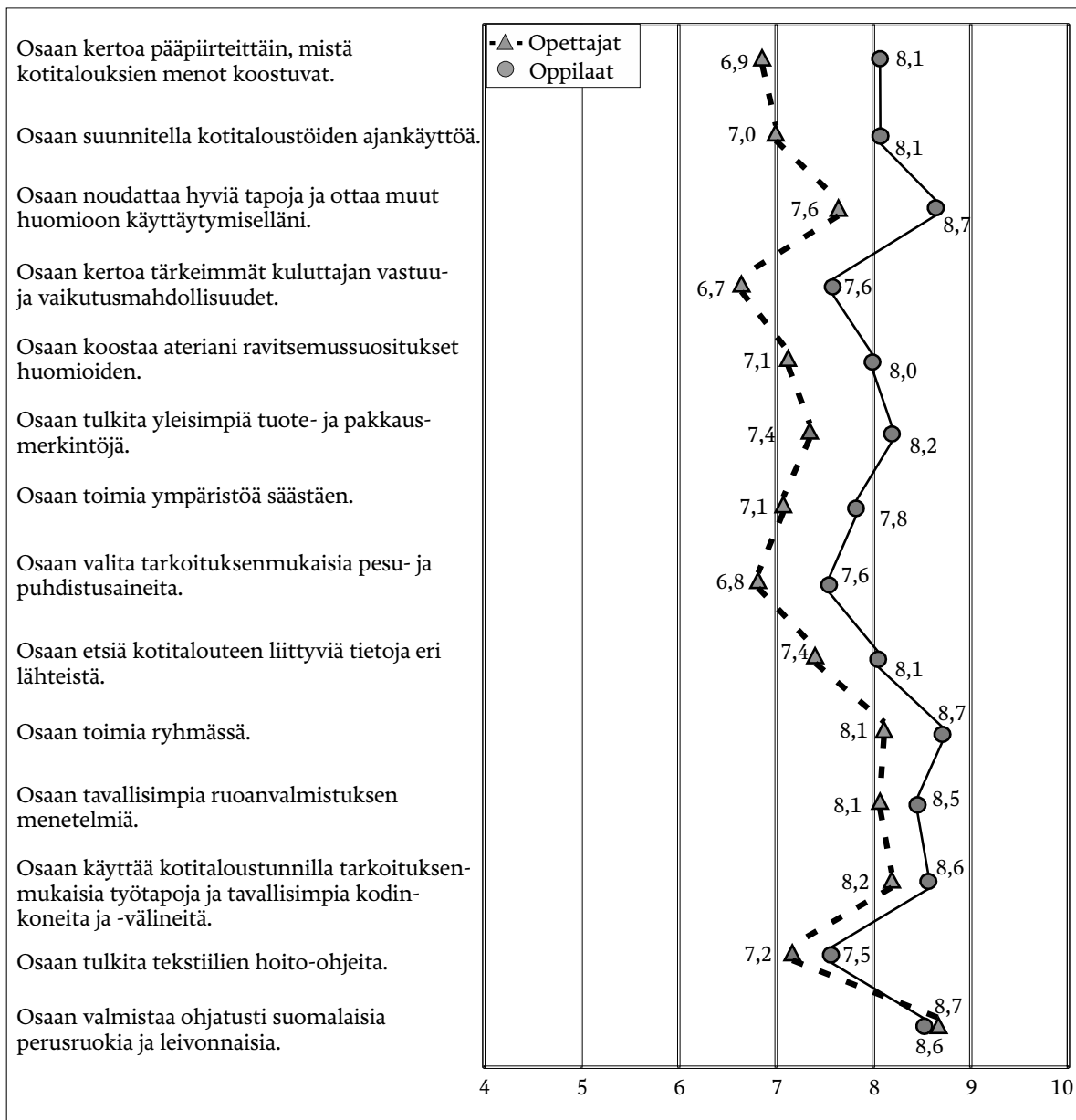
5.1.4 Oman osaamisen itsearviointi suhteessa opettajan näkemyksiin

Tehtävävihkon lopussa oli 14 väittämää, joissa oppilaat saivat arvioida omaa osaamistaan liittyen perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelmassa mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Oman osaamisen arvioinnissa käytettiin oppilailla mitta-asteikkona kouluarvosanoja 4–10. Kuviossa 11 oppilaiden vastaukset esitettyihin väittämiin on profiloitu tyttöjen keskiarvojen mukaan niin, että parhaimman keskiarvon saanut väite on ylimpänä. Tytöt arvioivat oman osaamisensa hieman korkeammalle kuin pojat ($p < 0,001$) jokaisessa väittämässä. Tyttöjen ja poikien välinen ero oli keskimäärin 0,44 yksikköä tyttöjen eduksi.

KUVIO 11. Oppilaiden itsearviointi kotitalouden osaamisesta (tytöt ja pojat)

Edellä mainittuja asioita kysyttiin myös opettajakyselyssä otoskoulujen opettajilta. Väitteet oli esitetty täsmälleen samanlaisina, ja opettajan tehtävä oli arvioida oppilaidensa osaamisen tasoa väittämien avulla. Opettajakyselyssä mitta-asteikkona käytettiin viisiportaista Likert-asteikkoa, jossa 1 = huonosti, 2 = melko huonosti, 3 = keskiarvoisesti, 4 = melko hyvin ja 5 = hyvin. Opettajan ja oppilaan mielipiteen vertailun mahdollistamiseksi opettajan arvosana-asteikko muutettiin kouluarvosana-asteikoksi. Kuviossa 12 nähdään opettajan ja oppilaan arvioinnin ero, joka koskee opetus suunnitelman kriteereiden väittämiä.

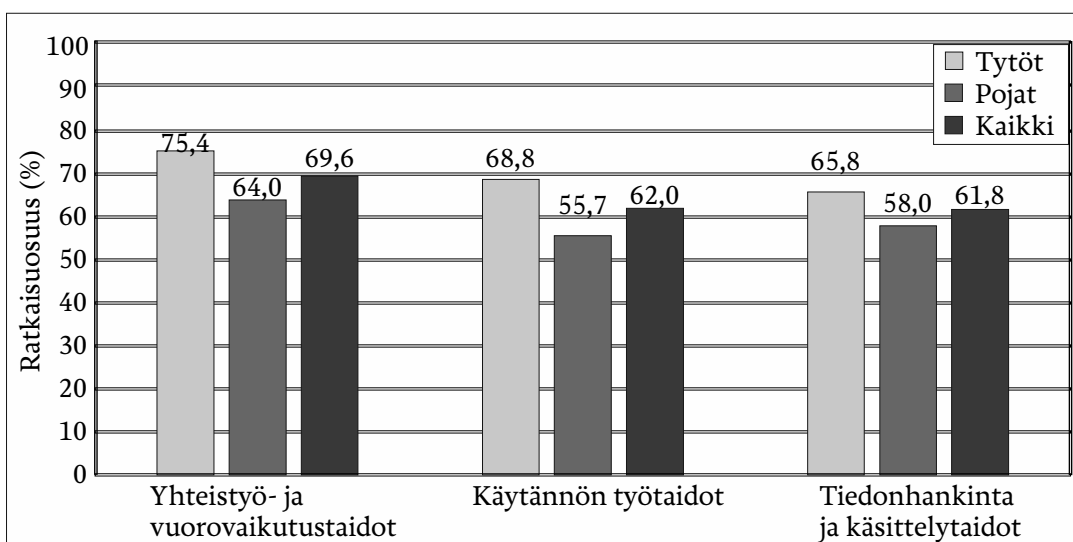

KUVIO 12. Oppilaiden ja koulujen opettajien näkemykset oppilaiden kotitalouden osaamisesta

Kaikissa muissa kohdissa paitsi ”osaan valmistaa ohjatusti suomalaisia perusruokia ja leivonnaisia” ero oppilaiden ja opettajien välillä oli erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Kun tarkastellaan eron suuruutta, suurimmat erot olivat väitteissä ”osaa noudattaa hyviä tapoja ja ottaa muut huomioon käyttäytymisellään” ($d = 1,17$), osaa kertoa pääpiirteittäin, mistä kotitalouksien menot koostuvat ($d = 1,05$), ”osaa suunnitella kotitalousten ajankäyttöä” ($d = 0,87$), ”osaa tulkita yleisimpiä tuote- ja pakkausmerkintöjä” ($d = 0,87$), ”osaa kertoa tärkeimmät kuluttajan vastuu ja vaikutusmahdollisuudet” ($d = 0,85$) ja ”osaa koostaa ateriansa ravitsemussuosituksien huomioiden” ($d = 0,80$).

Taulukkoa tarkasteltaessa on ensinnäkin syytä muistaa, että opettajista vain 30 prosenttia ilmoitti opettaneensa 7. luokalla lähes jokaista kansalliseen kokeeseen osallistunutta oppilasta, 25 prosenttia noin puolta heistä ja 30 prosenttia ei ollut opettanut heitä lainkaan. Toiseksi opettajan mielipide on aina kokonaisnäkemys oppilaiden yleisestä osaamisen tasosta. Huomioitavaa on myös se, että joistakin eroavaisuuksista huolimatta opettajien ja oppilaiden näkemykset olivat melko samansuuntaisia.

Kaikkia edellisessä kuviossa olleita väitteiden sisältöjä vastaavia tehtäviä sisältyi kirjalliseen kokeeseen, ja osa väitteiden asioista sisältyi lisäksi näyttökokeen tehtäviin. Väitteet on perusopetuksen opetussuunnitelman kriteereissä jaoteltu kolmeen luokkaan. Nämä kriteerialueet ovat Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, Käytännön työtaidot ja Tiedonhankinta- ja käsittelytaidot. Kuviossa 13 tarkastellaan oppilaiden yhteenlaskettuja ratkaisuosuuksia opetussuunnitelman päättöarvioinnin kriteeriluokkien mukaan jaoteltuna. Kirjallisen ja näyttökokeen tehtävät on jaoteltu kriteeriluokkiin niin, että luokkaa vastaavat tehtävät kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa ja niiden ratkaisuosuudet on yhdistetty.

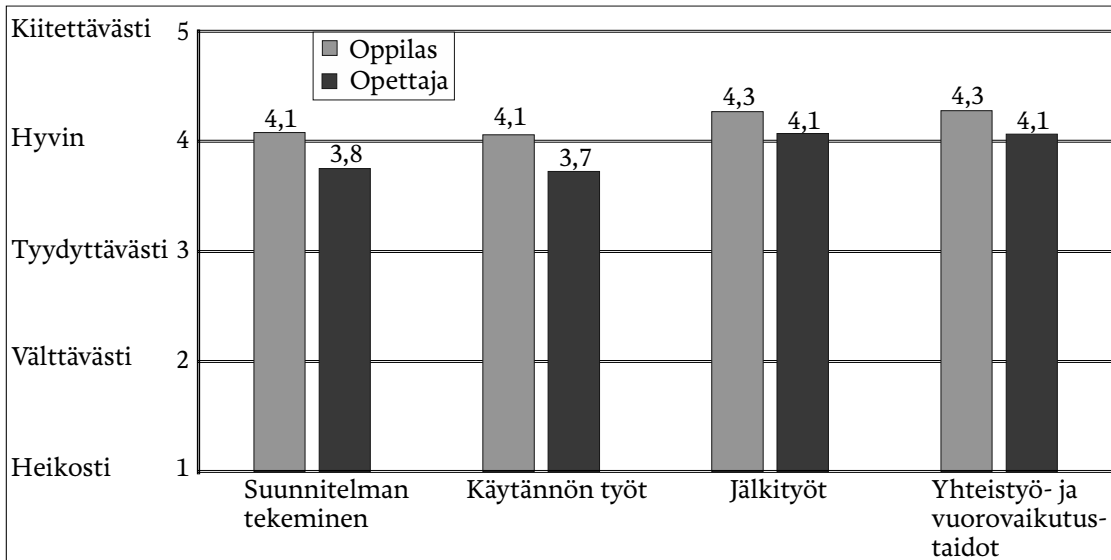

KUVIO 13. Oppilaiden osaaminen päättöarvioinnin osa-alueiden mukaan

Tyttöjen osaaminen oli jokaisella osa-alueella parempaa kuin poikien. Ero oli keskimäärin +11 prosenttiyksikköä tyttöjen hyväksi ($p < 0,001$, $f = 0,20$).

Oppilaat tekivät näyttökokeen jälkeen itsearviointin ja arvioivat samoihin näyttökokeen osa-alueisiin liittyvää toimintaansa kuin opettajat oppilaiden näyttökoesuoritumista arvioidessaan. Kuviossa 14 on esitetty oppilaiden näyttökokeen vastausten keskiarvot oman osaamisen eri osa-alueilta ja opettajien vastausten keskiarvot samoilta näyttökokeen osa-alueilta.

KUVIO 14. Opettajan ja oppilaan arviointi näyttökokeessa osaamisesta

Oppilaat arvioivat itsensä keskimäärin 0,3 arvosanayksikköä paremmaksi kuin opettajat ($p < 0,001$). Suurimmat erot opettajan käsityksen ja oppilaan käsityksen välillä olivat näyttökokeen osa-alueella Suunnitelman tekeminen ($d = 0,30$) ja Käytännön työt ($d = 0,34$). Ero oli pientä osa-alueilla Jälkityöt ($d = 0,21$) ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ($d = 0,22$). Oppilaat siis kokevat osaavansa suunnitella ja tehdä käytännön töitä paremmin kuin mitä opettajat heidän taidoikseen näillä osa-alueilla arvioivat. Suunnitelman tekeminen ja käytännön työt ovat laajoja kokonaisuuksia ja opettajat ja oppilaat saattoivat hahmottaa kyseiset osa-alueet kokonaisuutena eri tavoin. Esimerkiksi suunnitelman tekeminen saattoi näyttökokeen vastauksia tarkasteltaessa tarkoittaa joidenkin oppilaiden mielestä vain työnjakoa oppilaiden kesken. Opettajat puolestaan liittävät suunnitelman tekemisen arviointiin kriteereiden mukaisesti koko prosessin suunnittelun, ajankäytön ja vastuullisuuden suunnitelman valmistumisesta.

5.2 Opettajakysely

5.2.1 Taustatiedot

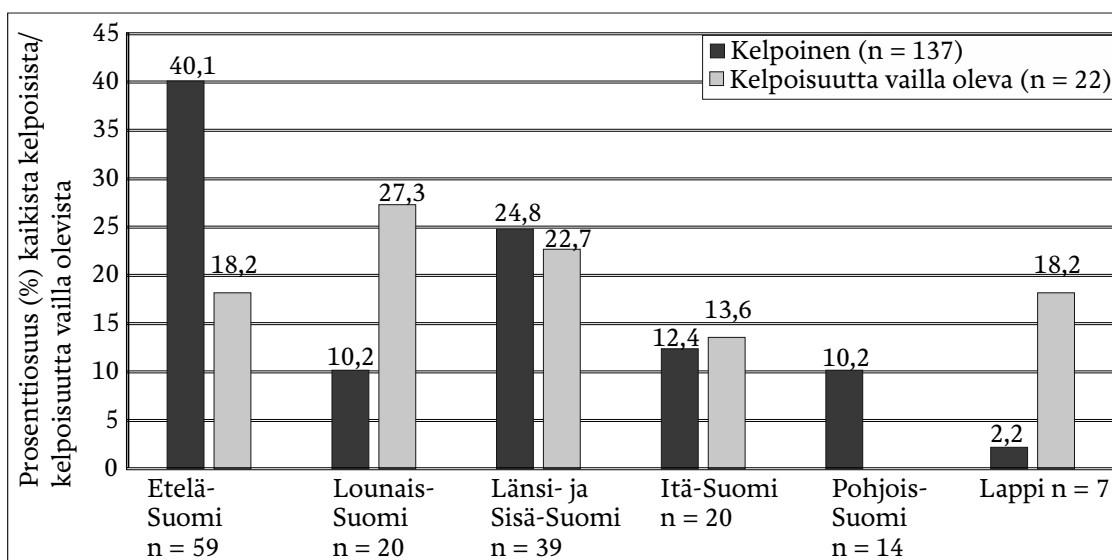
Kotitalouden oppimistulosten arvioinnin yhteydessä selvitettiin kotitalousopettajien käsityksiä ja näkemyksiä tämän oppiaineen kannalta kiinnostaviin kysymyksiin. Opettajat saivat kertoa mielipiteensä muun muassa kotitalousopetuksen suunnittelusta, opetussuunnitelmasta, arvioinnista ja resursseista. Opettajakyselyn tulokset perustuvat 163 opettajan⁷ vastauksiin. Opettajista 21 oli ruotsinkielisten koulujen opettajia ja loput suomenkielisten koulujen opettajia. Vastauksia saatiin yhteensä 87 suomenkieliseltä ja 15 ruotsinkieliseltä koululta.

Opettajien ikäjakauma oli 25–64 vuotta. Vastaajista 73 prosentilla oli toistaiseksi voimassa oleva virkasuhde. Opettajakyselyyn vastanneista opettajista 29 prosenttia oli opettanut lähes jokaista kansalliseen kokeeseen osallistunutta oppilasta 7. luokalla. Opettajista sama määrä eli 29 prosenttia ilmoitti, että ei ollut opettanut otosoppilaita 7. luokalla, ja 25 prosenttia kertoi opettaneensa noin puolta kansalliseen kokeeseen osallistuneista 7. luokalla.

Vastaajista 56 prosenttia ilmoitti koulutukseensa ylemmän korkeakoulututkinnon. Opistotasoisesta koulutuksesta ilmoitti 28 prosenttia, alemmasta korkeakoulututkinnosta 16 prosenttia, luokanopettajan koulutuksesta 7 prosenttia ja restonomin koulutuksesta 6 prosenttia opettajista. Vastaajista 10 prosenttia oli merkinnyt sekä opistotasoisena että ylemmän korkeakoulututkinnon, ja yhdeksän prosenttia vastaajista oli ilmoittanut joko opistotasoisena tai restonomin koulutuksen lisäksi suorittaneensa opettajan pedagogiset opinnot (35 ov/60 op). Kyselyyn vastanneista kukaan ei vastannut olevansa lisenssiaatti tai tohtori. Suomenkielisten koulujen opettajista 86 prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen opettajista 81 prosenttia ilmoitti olevansa kelpoisia kotitalousopettajia. Vastaajista 57 prosenttia ilmoitti olevansa muodollisesti kelpoinen muun oppiaineen opettaja. Opettajista 18 prosenttia oli kotitalousopettajan kelpoisuutta vailla, ja kahdeksalla prosentilla ei ollut mitään opettajan kelpoisuutta. Kuviossa 15 näkyy opettajien kelpoisuus AVI-alueittain luokiteltuna.

---

⁷ Kun tuonnempana tässä luvussa viitataan opettajiin, tarkoitetaan otoskoulujen opettajia, jotka vastasivat opettajakyselyyn.

KUVIO 15. Otokoulujen opettajien kelpoisuudet AVI-alueittain

Kuvion pylvää kertovat kelpoisten ja kelpoisuutta vailla olevien opettajien lukumäärän suhteessa kaikkiin otoksen opettajiin. Lapin AVI-alueen kotitalousopettajien kelpoisten ja kelpoisuutta vailla olevien opettajien suhteelliset lukumäärät eivät vastanne todellista tilannetta Lapissa. Otokseen sattuneiden otosopettajien joukossa oli sijaisia ja sivutoimisia kotitalousopettajia, mikä osaltaan selittää, miksi luvut eivät vastaa Lapin Aluehallintoviraston tekemää koontia Lapin alueen kelpoisten ja kelpoisuutta vailla olevien päätoimisten opettajien lukumäärästä. Opetushallituksen koordinoima Opettajat Suomessa 2013 -julkaisussa on raportoitu opettajakelpoisuuksista Tilastokeskuksen tiedonkeruun perusteella. Raportin aineenopettajatarkastelun mukaan muodollisesti kelpoisten kotitalouden lehtoreiden tai päätoimisten tuntiopettajien (n = 887) kelpoisuus opettajan eniten opettaman oppiaineen mukaan suomenkielisissä kouluissa oli 93,8 prosenttia ja ruotsinkielisissä kouluissa 91,8 prosenttia. (Karhu 2014, 79.)

Opettajista 30 prosenttia oli opettanut kotitaloutta 11–20 vuotta ja 28 prosenttia yli 20 vuotta. Vastaajista 21 prosenttia oli opettanut kotitaloutta 6–10 vuotta ja 15 prosenttia 1–5 vuotta. Vastaajista 37 prosenttia ilmoitti toimineensa kaiken kaikkiaan opettajana 11–20 vuotta, ja yli 20 vuotta opettajana oli toiminut 32 prosenttia vastaajista. Opettajista 69 prosenttia jätti vastaamatta kysymykseen, mitä oppiaineita opettaa lukuvuonna 2013–2014. Vastausprosentin alhaisuuteen on voinut vaikuttaa se, että kysymyksessä pyydettiin yksilöimään kaikkien opetettävien aineiden kursien lukumäärää alakoulussa, yläkoulussa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Opettajista 30 prosenttia ilmoitti opettavansa jotain muuta oppiainetta, ja näistä 19 prosenttia ilmoitti opettavansa terveystietoa ja seitsemän prosenttia tekstiilityötä. Muita yksittäisiä opetettavia aineita olivat matemaattiset aineet, kielet ja uskonto. Muutama vastaaja toimi opinto-ohjaajana tai erityisopettajana.

Rehtorikyselystä (esitely tarkemmin luvussa 5.3) käy ilmi, että ainakin kaikkien rehtorikyselyyn vastanneiden (92 rehtoria 104 otoskoulusta) koulujen kotitalousopettajilla oli ollut mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen vähintään 1–2 päivää lukuvuodessa ilman ansionmenetystä. Vastanneista opettajista 27 prosenttia ei ollut osallistunut yhtään päivää täydennyskoulutukseen viimeisimmän kolmen vuoden aikana. Vastanneista 33 prosenttia oli osallistunut 1–3 päivää ja 22 prosenttia enemmän kuin kuusi päivää. Vastaajista 45 prosentilla oli kotitalousopetukseen näistä mainituista täydennyskoulutuspäivistä liittynyt 1–3 päivää. Opettajista 46 prosenttia oli osallistunut täydennyskoulutukseen, joka ei liittynyt kotitalousopetukseen.

Halukkuudestaan osallistua täydennyskoulutukseen lähitulevaisuudesta ilmoitti 75 prosenttia opettajista, ja 20 prosenttia vastasi, että ”ei osaa sanoa”, onko halukas täydennyskoulutukseen vai ei. Seuraavassa taulukossa 11 on kerätty aiheita, joista opettajat eniten toivoivat täydennyskoulutusta.

TAULUKKO 11. Aiheita, joista opettajat toivoivat täydennyskoulutusta

Aiheita, joista täydennyskoulutusta toivottiin	Vastaajia lkm	Prosenttiosuus kaikista vastaajista N = 163
TVT kotitalousopetuksessa	48	29
Erilaiset oppijat kotitalousopetuksessa	26	16
Kuluttajakasvatus	24	15
Ravitsemus	18	11
Arviointi kotitalousopetuksessa	11	7
Kaikenlainen koulutus kiinnostaa	17	10
Muita aiheita	58	36

Tieto- ja viestintätekniikka oli eniten mainittu aihe. Kuudesosa vastaajista toivoi erilaisten oppijoiden kohtaamiseen liittyvää koulutusta ja suunnilleen saman verran toivoi koulutusta yleisesti kuluttajakasvatuksesta. Opettajista 36 prosenttia mainitsi hyvin monen tyyppisiä aiheita, joista eniten mainintoja keräsi oppiaineyhteistyö (kuusi mainintaa), kestävä kehitys ja ympäristöasiat (kuusi mainintaa), uusi opetus-suunnitelma (kolme mainintaa) ja erityisruokavaliot (kolme mainintaa).

5.2.2 Opetuksen järjestäminen ja opettajien välinen yhteistyö

Kotitalouden opetusryhmien koko vaihteli kyselyyn vastanneiden opettajien yhdeksänsänsillä luokilla niin, että 58 prosenttia vastaajista ilmoitti keskimääräiseksi luokkakooksi 11–15 oppilasta ja 36 prosenttia 16–20 oppilasta. Opettajien kyselylomakkeen tuntijakoa koskeva kysymys oli seuraava: ”Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 on määritelty kotitalouden kaikille yhteiset vuosiviikkotunnit (3 vvt). Merkitse kotitalouden vuosiviikkotuntien jakautuminen eri luokka-asteille

koulussasi.” Opettajista 97 prosenttia ilmoitti, että kaikille yhteiset kolme vuosiviikkotuntia opetetaan koulussa 7. vuosiluokan aikana. Tämä luku vastaa myös yleistä käsitystä siitä, kouluissa kaikille yhteinen kotitalous opetetaan pääosin seitsemännellä luokalla. Opettajista 55 prosenttia oli sitä mieltä, että kaikille yhteisten tuntien määrä on sopiva, ja 45 prosenttia sitä mieltä, että kotitalouden määrä on liian vähäinen.

Yhden ja kahden vuosiviikkotunnin valinnaisaineet olivat kyselyyn vastanneiden opettajien kouluissa jakautuneet vaihtelevasti. Vastaajista 93 prosenttia ilmoitti, että heidän kouluissaan oli kotitaloutta tarjottu oppilaille kahden vuosiviikkotunnin valinnaisaineena. Opettajista 20 prosenttia ilmoitti, että valinnaista kotitaloutta oli tarjottu 8. vuosiluokalla yhden vuosiviikkotunnin valinnaisaineena, ja 17 prosenttia ilmoitti, että kotitaloutta oli tarjottu 9. vuosiluokalla yhden vuosiviikkotunnin valinnaisaineena. Vastaajista 34 prosenttia ilmoitti, että kouluissa oli rajoitettu kotitalouden valinnaistuntien oppilaskohtaista määrää eri syiden vuoksi.

Suurimmassa osassa kouluja (79 %) ei ollut tarjottu kotitalouteen liittyviä kerhoja, mutta 21 prosentissa vastaajien kouluista oli kerhoja tarjottu ja ne olivat myös toteutuneet.

Puolessa vastaajien kouluista oli kaksi, neljäsosassa yksi ja viidesosassa kolme kotitalousopettajaa. Yhteistyötä kotitalousopettajakollegan kanssa oli lukuvuonna 2013–2014 tehnyt usein 69 prosenttia vastaajista. Viidesosa vastaajista oli tehnyt yhteistyötä melko usein, kahdeksan prosenttia harvoin ja vain kaksi prosenttia ei lainkaan. Taulukossa 12 on verrattu vuoden 2014 kotitalouden kansallisen kokeen koulujen opettajien vastauksia ja vuoden 2013 terveystiedon kansallisen kokeen koulujen opettajien vastauksia, jotka koskivat yhteistyötä oman oppiaineen kollegoiden kanssa.

TAULUKKO 12. Kotitalousopettajien ja terveystiedon opettajien yhteistyö saman oppiaineen kollegan kanssa

Yhteistyö koulun muiden saman oppiaineen opettajien kanssa	Kotitalouden kansallinen arviointi 2014 N = 163 %	Terveystiedon kansallinen arviointi 2013 N = 193 %
usein	69,4	15,9
melko usein	20,2	20,6
melko harvoin	ei kysytty	27,6
harvoin	8,1	28,3
en lainkaan	2,4	7,2

Kun verrataan kotitalousopettajien ja terveystiedon opettajien yhteistyön määrää oman oppiaineen kollegoiden kanssa, voidaan todeta, että kotitalousopettajat tekevät suhteellisen paljon yhteistyötä keskenään. Voitaneen ajatella, että jotain yhteistyön määrästä selittää oppiaineen luonne. Taloudellisuutta ajatellen raaka-ainehankinnat kannattaa kollegan kanssa yhdistää, ja näin ollen yhteisten tilausten myötä tulee keskustelleeksi ja helposti samalla suunnitelleeksi opetusta yhdessä kollegan kanssa. Taulukossa 13 on tarkemmin eritelty vastauksia opettajien mainitsemista yhteistyömuodoista saman aineen kollegan kanssa.

TAULUKKO 13. Yhteistyön laatu oman oppiaineen kollegan kanssa

Yhteistyö oman oppiaineen kollegan kanssa	%
Keskustelua kotitalousopetuksesta	71,8
Keskustelua raaka-ainehankinnoista	72,4
Kurssien suunnittelua yhdessä	55,2
Oppimateriaalien laadintaa yhdessä	43,6
Arvioinnin suunnittelua yhdessä	44,2
Täydennyskoulutukseen osallistumista yhdessä	15,3
Kurssien toteuttamista yhdessä (siten että toinen pitää osan kurssin oppitunneista)	3,1

Yhteisestä oppiaineesta keskustelu ja raaka-ainehankinnoista keskustelu ovat merkittävimmät yhteistyömuodot. Lisäksi suurella osalla vastaajista oli yhteistyömuodoiksi merkitty kurssien suunnittelu, oppimateriaalin laadinta ja arvioinnin suunnittelu yhdessä.

Opettajista 60 prosenttia ilmoitti tehneensä oppiaineyhteistyötä vähän, ja 39 prosenttia ilmoitti, ettei ole tehnyt lainkaan oppiaineyhteistyötä. Opettajista 62 prosenttia oli sitä mieltä, että kotitalouden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on yhtäläisyyksiä sopivasti muiden oppiaineiden kanssa. Vastaajista 18 prosenttia oli sitä mieltä, että yhtäläisyyksiä on paljon, ja 14 sitä mieltä, että yhtäläisyyksiä on vähän. Opettajat ilmoittivat, että olivat suunnitelleet yhteistyötä taulukossa 14 esiintyvien oppiaineiden opettajien kanssa ja että yhteistyö oli toteutunut.

TAULUKKO 14. Oppiaineet, joiden kanssa kotitalousopettajat olivat tehneet oppiaineyhteistyötä

Oppiaine/oppiaineet, joiden kanssa yhteistyötä on tehty	Prosenttiosuus (%) kyllä-vastauksista	Vastaajia N
Terveystieto	38,7	63
Vieraat kielet	17,8	29
Kemia	12,9	21
Biologia	12,3	20
Kuvataide	9,8	16
Toinen kotimainen kieli	9,8	16
Matematiikka	8	13
Muu	8	13
Käsityö	6,7	11
Liikunta	6,1	10
Yhteiskuntaoppi	6,1	10
Äidinkieli	4,3	7
Maantieto	3,7	6
Uskonto	3,7	6
Fysiikka	2,5	4
Historia	1,8	1
Musiikki	1,2	2

Eniten opettajat olivat tehneet yhteistyötä terveystiedon opettajan kanssa. Seuraavaksi eniten oli tehty yhteistyötä vieraiden kielten opettajien kanssa. Noin 12–13 prosenttia vastaajista oli tehnyt yhteistyötä myös biologian ja kemian opettajan kanssa.

Opettajista 41 prosenttia oli suunnitellut kotitalouden opetusta yhdessä erityisopettajan kanssa tai saanut tukea erityisopettajalta opetukseensa ja 51 prosenttia ei ollut saanut lainkaan tukea erityisopettajalta. Vastanneista kotitalousopettajista 57 prosenttia oli tehnyt yhteistyötä koulun ruokapalveluhenkilökunnan kanssa.

Oppiaineyhteistyötä tehneiltä opettajilta kysyttiin mielipiteitä siitä, miksi tietty oppiaine on valikoitunut oppiaineyhteistyökumppaniksi. Suurimmalla osalla opettajista perustelut liittyivät seuraaviin asioihin: samat aiheet oppisisällöissä (mm. terveystieto, biologia, kemia, matematiikka, liikunta, yhteiskuntaoppi, uskonto, äidinkieli ja saksa), opettajien välinen hyvä henkilökemia ja projektityyppisen työskentelyn mahdollisuus.

Opettajan vastausten perusteella 63 prosentilla oli käytössä tietokone opettajanhuoneessa ja 88 prosentilla oli tietokone käytössä kotitalousluokassa. Älytaulu jossain koulun luokassa (jota myös kotitalousopettaja sai hyödyntää) oli 17 prosentilla ja

kotitalousluokassa 11 prosentilla vastanneista opettajista. Kotitalousopettajista 36 prosenttia ilmoitti, että oppilailla oli käytössään tietokoneita opetuksen tukena. Tablettitietokoneita (esim. iPad) oli käytössä 20 prosentilla vastaajista.

Opettajien kyselylomakkeen kysymyksellä ”Paljonko sinulla on käytössäsi rahaa kotitalousopetuksessa per tunti per oppilas?” oli tarkoitus selvittää, miten rahalliset resurssit eroavat toisistaan eri kouluissa. Vastausvaihtoehdot olivat: ”alle 70 snt”, ”71–80 snt”, ”81–90 snt”, ”91 snt–1 €” ja ”enemmän kuin 1 €, paljonko?”. Samaa asiaa kysyttiin samalla tavalla myös rehtorikyselyssä. Kysymys ja sen vastaukset tai niiden vertailu ei kuitenkaan ole ongelmattonta. Kysymyksessä olisi pitänyt täsmentää, että tarkoitetaan raaka-ainekuluja, sillä esimerkiksi kotitalousopetuksen sijaiskulut tai oppikirjakulut oli mahdollista laskea mukaan, kun kysymys esitettiin näin yleisellä tasolla. Suurin osa opettajista ja rehtoreista oli kuitenkin ymmärtänyt kysymyksen niin, että mukaan oli laskettu vain raaka-aineresurssit. Seuraavassa taulukossa 15 on verrattu opettajien ja rehtoreiden vastauksia tähän kysymykseen.

TAULUKKO 15. Koulujen kotitalousopetuksen raaka-ainebudjetti

Paljonko koulussa on varattu rahaa kotitalousopetuksen toteuttamiseen (€/h/oppilas)?	Opettajat	Rehtorit
alle 70 snt	21,3	24,4
71-80 snt	14,2	12,2
81-90 snt	21,3	15,6
91 snt-1€	26,2	27,8
enemmän kuin 1 €, paljonko?	17,0	20,0

Isoja eroja opettajien ja rehtoreiden ilmoittamissa määrissä ei ole. Suurin ero (5,7 %) rehtoreiden ja opettajien ilmoitusten välillä on kohdassa ”81–90 snt”. Rehtoreista 15 oli kirjoittanut jotain taulukossa mainittuun kohtaan ”enemmän kuin 1 €, paljonko?”. Merkittviä summia oli neljä välillä 1,2–2,35 €. Tämän lisäksi oli kirjoitettu 48 €/oppilas ja 1,68 €/opetuskerta. Kuusi rehtoria vastasi, että ei ole määritelty kysytyllä tavalla, ei ole tarkkaa määrää, ei ole rajattu tai ei voi jakaa tuntia kohti. Yksi rehtori kommentoi, että kysymys on epäselvä, kun ei kerrota millä aikavälillä.

Opettajista 75 prosenttia oli sitä mieltä, että koulun kotitalouden taloudelliset resurssit ovat kuitenkin riittävät monipuolisten ja opetusta tukevien raaka-aineiden hankintaan. Vastaajista 25 prosenttia piti resursseja riittämättömänä. Seuraavassa taulukossa 16 on jaoteltu kotitalousopetuksen käytössä olevia rahoja AVI-alueittain ja kuntaryhmittäin. Määrät on otettu opettajakyselystä.

TAULUKKO 16. Kotitalousopetukseen käytössä olevat rahat AVI-alueittain

Kotitalousopetukseen käytössä olevat rahat (€/h/oppilas)		
AVI-alue	alle 70 snt %	91 snt tai enemmän %
Etelä-Suomi	13,5	55,8
Lounais-Suomi	12,5	37,5
Länsi- ja sisä-Suomi	32,4	23,5
Pohjois-Suomi	9,1	45,5
Lappi	28,6	42,9
Kuntayhtymä		
Kaupunkimaiset kunnat	20,5	41,1
Taajaan asutut kunnat	12,5	41,7
Maaseutumaiset kunnat	28,9	47,4

Otokseen kuuluvista Etelä-Suomen kouluista yli puolella (55,8 %) ja otoksen maaseutumaisista kouluista lähes puolella (47,4 %) on kotitalousopetukseen käytössä rahaa 0,91 €/h/oppilas. Luvuista nähdään myös, että AVI-alueista Itä-Suomessa ja Lapissa on prosentuaalisesti melkein puolet sellaisia kouluja, joissa on rahaa käytössä 0,91 €/h/oppilas, mutta myös noin 30 prosenttia tai ylikin sellaisia kouluja, joissa rahaa on alle 0,70 €/h/oppilas.

Opettajista 43 prosenttia ilmoitti, että heidän opetusryhmissään opiskelee äidinkielenään muita kuin suomea, ruotsia ja saamea opiskelevia. Opettajat saivat luetella, mitä positiivista ja/tai millaisia haasteita nämä oppilaat tuovat opetusryhmiin. Opettajista 27 prosenttia luetteli erilaisia monikulttuuristumiseen liittyviä positiivisia asioita, joita oppilaat tuovat opetustilanteisiin. Näitä olivat esimerkiksi tutustuminen oppilaiden edustamiin ruoka- ja tapakulttuureihin sekä yleisesti erilaisuuden hyväksymisen ja suvaitsevaisuuden näkökulmat. Opettajista 34 prosenttia mainitsi, että edellä mainitun ryhmän oppilaat aikaansaavat opetuksessa kielellisiä haasteita.

5.2.3 Opetussuunnitelma ja sen hyödyntäminen

Kyselyyn vastanneista opettajista 92 prosenttia ilmoitti käyttävänsä valtakunnallista perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelmaa työssään. Paikallista opetussuunnitelmaa ilmoitti käyttävänsä 91 prosenttia vastaajista. Taulukosta 17 käy ilmi, mihin opettajien ilmoituksen perusteella paikallista kotitalouden opetussuunnitelmaa heidän kouluissa käytetään.

TAULUKKO 17. Paikallisen opetussuunnitelman käyttö

Paikallisen opetussuunnitelman käyttö	Kyllä %	N
Sisältöjen ja tavoitteiden tarkistaminen	77,3	126
Opetuksen suunnittelu	68,1	111
Oppilasarviointi	66,3	108
Tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen suunnittelu ja toteutus	19,0	31
Muuhun	0,6	1

Suurin osa niistä yhdeksästä prosentista opettajista, joka ilmoittivat, etteivät käytä paikallista kotitalouden opetussuunnitelmaa, ilmoitti syyksi opettavansa oppikirjan mukaan. Alla olevassa taulukossa 18 ovat vastaajien prosenttiosuudet opetussuunnitelman sisältöalueista, joita opettajat ilmoittivat painottavansa opetuksessaan, sekä prosenttiosuudet sisältöalueista, jotka opettajat kokivat helppoina tai vaikeina opettaa.

TAULUKKO 18. Opetussuunnitelmassa painotetut sisältöalueet

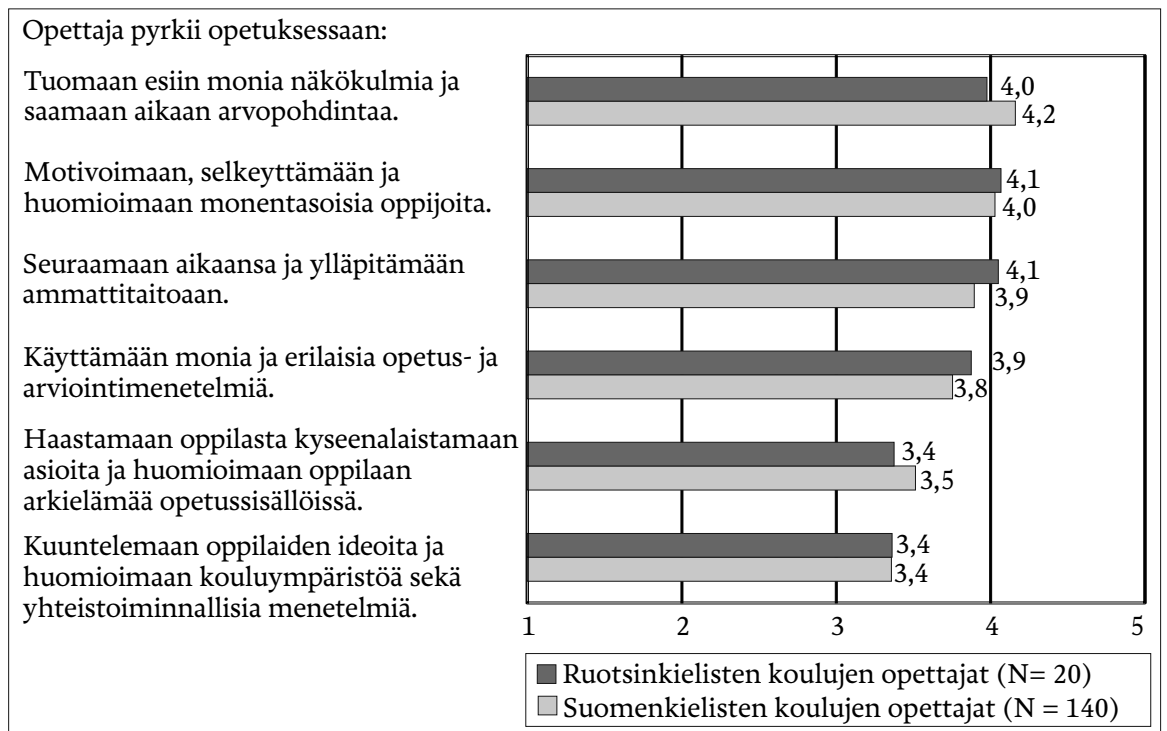
Opetussuunnitelman sisältöalue, jota painotan opetuksessani	Vastaajista %	N
Ravitsemus ja ruokakulttuuri	84,7	138
Koti ja ympäristö	39,3	64
Perhe ja yhdessä eläminen	26,4	43
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	14,7	24
Opetussuunnitelman sisältöalue, jonka koen vaikeaksi opettaa	Vastaajista %	N
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	46,0	75
Ravitsemus ja ruokakulttuuri	20,2	33
Koti ja ympäristö	14,1	23
Perhe ja yhdessä eläminen	2,5	4
Opetussuunnitelman sisältö, jonka koen helpoksi opettaa	Vastaajista %	N
Perhe ja yhdessä eläminen	90,8	148
Ravitsemus ja ruokakulttuuri	79,1	129
Koti ja ympäristö	32,5	110
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	4,9	8

Vastanneista opettajista 85 prosenttia painotti Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöaluetta, ja vain 15 prosenttia sisältöaluetta Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta. Opettajat kokivat juuri Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen vaikeimmaksi opettaa. Helpoimmaksi opettaa koettiin sisältöalueet Perhe ja yhdessä eläminen (90,8 %) ja Ravitsemus ja ruokakulttuuri (79,1 %).

Opettajakyselyssä kysyttiin opettajien mielipiteitä vuoden 2004 perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelman perusteista. Likert-asteikollisella mittarilla vastausvaihtoehtoja eri väitteisiin oli viisi (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = kantani on epävarma, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä). Opettajista 54 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että perusteissa esitetty vaatimustaso on sopiva. Vastaajista 59 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä, että tavoitteet on ilmaistu riittävän selkeästi. Opettajista 46 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä ja 28 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä väitteestä, että perusteista saa riittävästi ohjausta oppilasarviointiin. Opettajista 73 prosenttia oli täysin eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä väitteestä: ”Kotitalouden opetussuunnitelman perusteet on sisällölliseltä laajuudeltaan liian suppea.”

5.2.4 Opettajien itsearviointi ja opetukseen liittyvät käytännöt

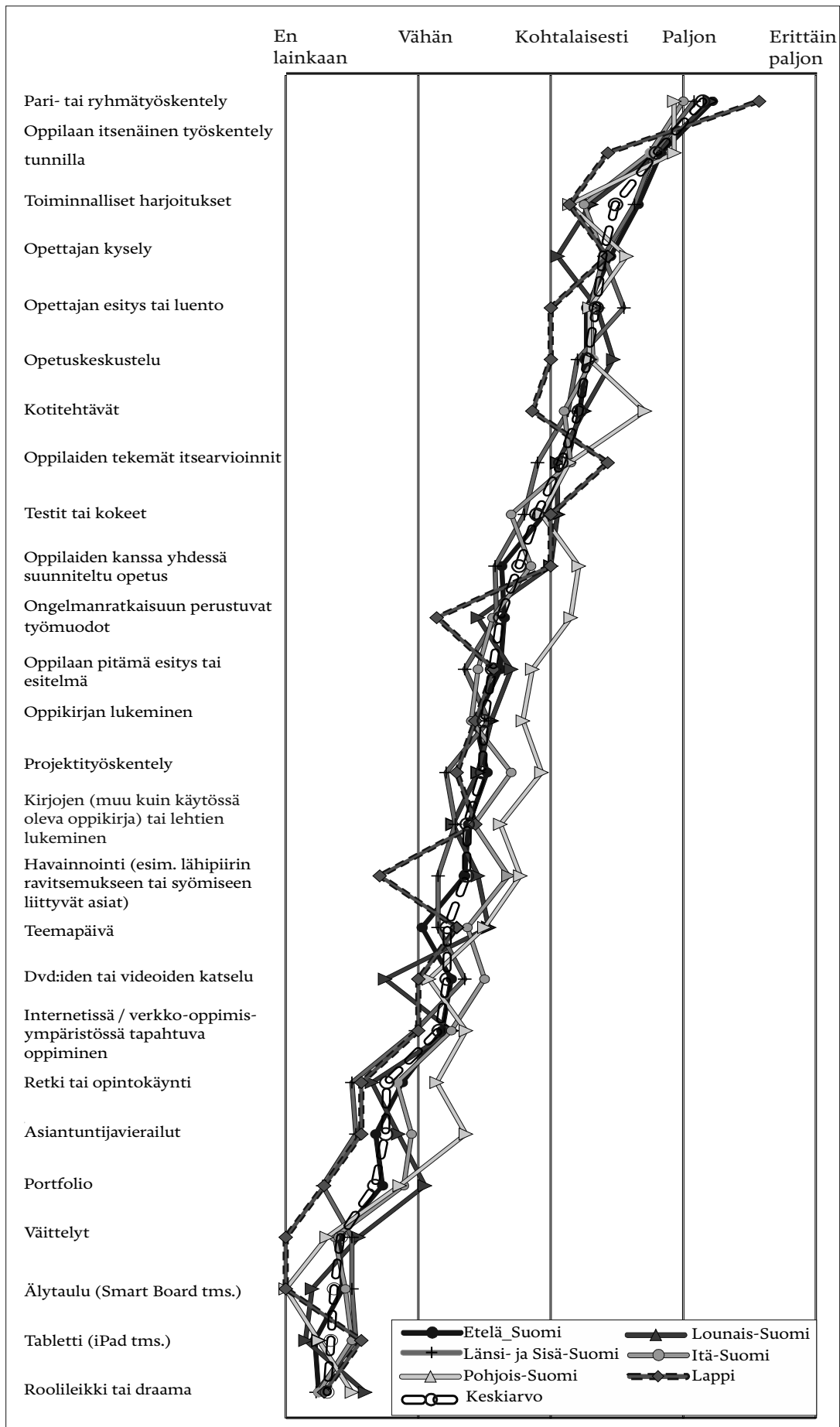
Opettajia pyydettiin arvioimaan omaa kotitalousopetustaan ja vastaamaan 28 eri väitteeseen kotitaloustuntien käytänteistä. Väitteitä kotitaloustuntien käytänteisiin liittyen pohdittiin yhdessä asiantuntijaryhmän kanssa. Vastausvaihtoehtoja annettiin viisi: 1 = en lainkaan, 2 = erittäin harvoin, 3 = joskus, 4 = usein, 5 = lähes aina. Kyselykokonaisuuden tiivistämiseen käytettiin faktorianalyysiä. Faktorianalyysin päälatausten avulla löytyi kuvion 16 kaltaiset samaa ilmiötä mittaavat kokonaisuudet.

KUVIO 16. Opettajan itsearviointi opetustyöstä

Opettajat pyrkivät tuomaan opetuksessaan usein esiin erilaisia näkökulmia ja saamaan aikaan arvopohdintaa. Myös monentasoisten oppijoiden huomioimiseen ja motivointiin sekä opetuksen selkeyttämiseen ja oman ammattitaidon ylläpitämiseen liittyviin väitteisiin opettajat vastasivat myös niin, että keskiarvo asettui kohtaan ”usein”. Monia erilaisia opetus- ja arviointimenetelmiä opettajat käyttivät suhteellisen usein. Keskimäärin ”joskus” tai vähän useammin opettajat haastoivat oppilaita kyseenalaistamaan asioita, huomioivat oppilaan arkea oppisisällöissä, kuuntelivat oppilaiden ideoita ja huomioivat yhteistoiminnallisia menetelmiä.

Opettajilta kysyttiin heidän käyttämistään opetusmenetelmistä 27 väittämän avulla (asteikko 1 = en lainkaan, 2 = vähän, 3 = kohtalaisesti, 4 = paljon ja 5 = erittäin paljon). Seuraavassa kuviossa 17 on kyselyyn vastanneiden opettajien vastauksia heidän käyttämistään opetusmenetelmistä (luokiteltu AVI-alueiden mukaisesti).

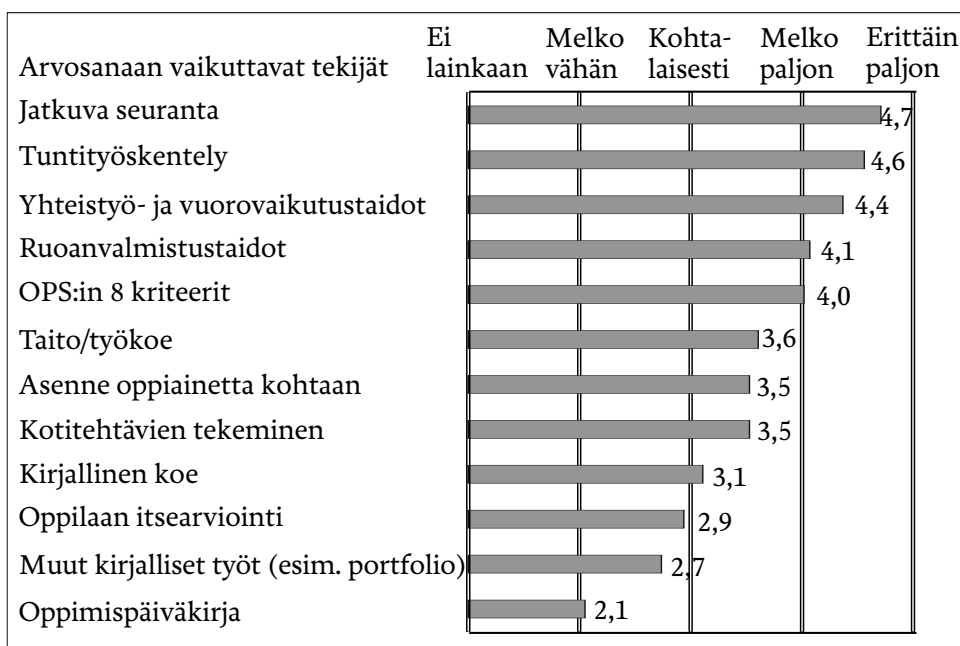

KUVIO 17. Opettajien käyttämät opetusmenetelmät AVI-alueittain

Kyselyyn vastanneista opettajista puolet ilmoitti käyttävänsä kotitaloustunneilla erittäin paljon pari- tai ryhmätyöskentelyä ja sama määrä ilmoitti käyttävänsä paljon oppilaan itsenäistä työskentelyä tunneilla. Reilu 50 prosenttia vastaajista käytti toiminnallisia harjoituksia paljon tai erittäin paljon. Lapin AVI-alueen otoskoulujen kyselyyn vastanneet opettajat teettivät vähän tai kohtalaisesti kotitehtäviä, kun taas Pohjois-Suomen AVI-alueen kyselyyn vastanneet opettajat teettivät kotitehtäviä lähelle vaihtoehtoa ”paljon”, ja ero oli jokaiseen muuhun AVI-alueeseen verrattuna tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Samoin ”asiantuntijavierailuja” käytettiin Pohjois-Suomen AVI-alueilla alueen opettajien ilmoituksen perusteella enemmän kuin muilla AVI-alueilla ($p < 0,001$). Projektityöskentelyä käytettiin Pohjois-Suomen AVI-alueen otoskoulujen kotitalousopetuksessa enemmän ($p < 0,001$) suhteessa kaikkien muiden kuin Itä-Suomen AVI-alueen kouluihin.

Kun tarkastellaan muita samojen alueiden välisiä isoimpia eroja, huomataan, että Lapin alueen kyselyyn vastanneet opettajat käyttivät keskimäärin vähän ongelmanratkaisuun liittyviä työmuotoja, kun taas Pohjois-Suomen AVI-alueen opettajat käyttivät keskimäärin kohtalaisesti tai hieman ylikin. Lapin otoskoulujen opettajien vastausten perusteella havainnointia (esim. lähipiirin ravitsemukseen tai syömiseen liittyvät asiat) käytettiin keskimäärin vähemmän kuin vaihtoehdon vähän, kun taas Pohjois-Suomessa havainnointia koskevat vastaukset olivat lähempänä kohtaa kohtalaisesti. Opettajista 55 prosenttia ilmoitti, ettei käytä lainkaan portfolioita, ja 63 prosenttia ilmoitti, ettei käytä opetusmenetelmänä väittelyitä lainkaan. Kyselyyn vastaajista 78 prosenttia ilmoitti, ettei käytä kotitalouden oppitunneilla opetuksen tukena tablettia (esim. iPad), ja 86 prosenttia ilmoitti, ettei käytä älytaulua.

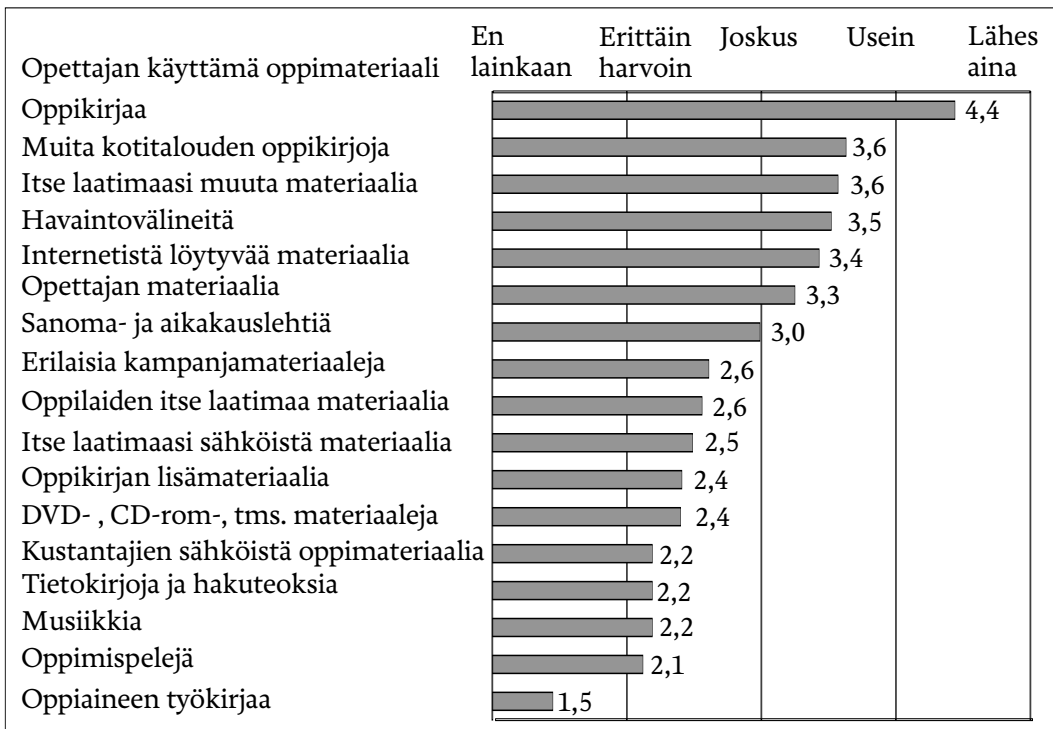
Arvosananantoon vaikuttavista tekijöistä kysyttiin 12 väitteen avulla, ja opettajakyselyssä annettuja vastausvaihtoehtoja oli viisi: 1 = ei lainkaan, 2 = melko vähän, 3 = kohtalaisesti, 4 = melko paljon ja 5 = erittäin paljon. Kuviossa 18 näkyy kyselyyn vastanneiden opettajien arvosanan antoon vaikuttaneita tekijöitä.

KUVIO 18. Oppilaiden kotitalouden arvosanaan vaikuttavat tekijät

Opettajien mukaan arvosanaan eniten vaikuttava tekijä oli jatkuvan seurannan avulla todettu osaaminen. Lähes yhtä paljon arvosanaan vaikuttavia asioita olivat tuntityöskentely sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Keskimäärin melko paljon arvosanan antoon vaikuttivat ruoanvalmistustaidot ja opetussuunnitelman kriteerit arvosanalle kahdeksan (8). Kohtalaisesti arvosanan antoon vaikuttivat kirjallinen koe ja oppilaan itsearviointi. Melko vähän arvosanan antoon vaikutti oppimispäiväkirja. Suomen- ja ruotsinkielisten koulujen opettajien vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa kuin kohdassa ”kotitehtävien tekeminen”. Ruotsinkielisten koulujen opettajilla kotitehtävät vaikuttivat arvosanan antoon enemmän ($p = 0,007$, $f = 0,22$) kuin suomenkielisten koulujen opettajilla. Pohdittavaksi jää, miksi juuri edellä mainitut asiat vaikuttavat arvosanan antoon eniten. Todennäköisesti opettajat painottavat arvioinnissaan eniten käytännön taitoihin, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin sekä tiedonhankinta- ja käsittelytaitoihin liittyviä tavoitteita, joita arvioidaan jatkuvan seurannan periaatteella eli lähes jokaisella oppitunnilla.

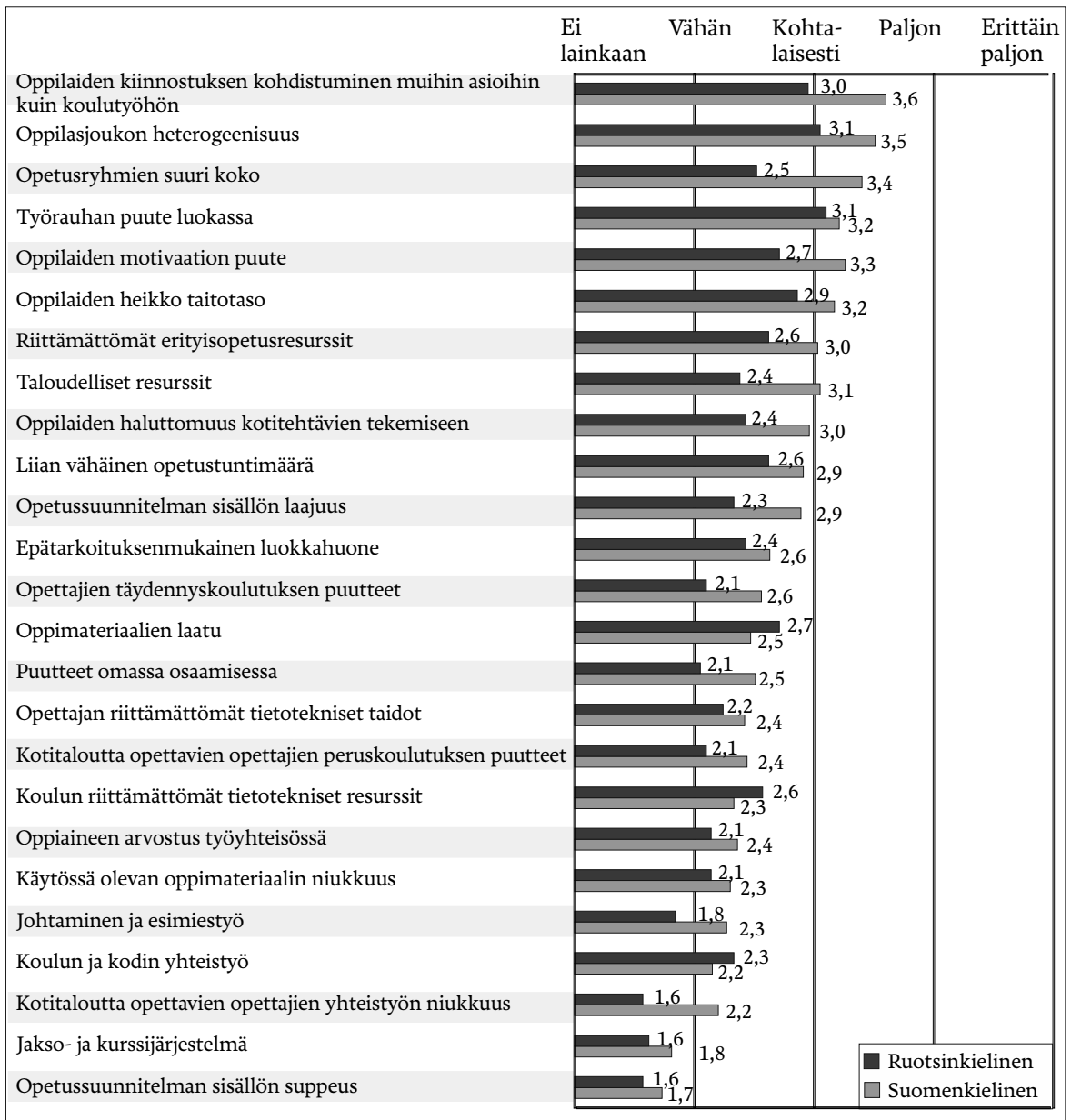
Kysymyspatteri, joka liittyi erilaisten oppimateriaalien käyttämiseen, sisälsi 18 erilaista asiaa, ja vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: 1 = en lainkaan, 2 = erittäin harvoin, 3 = joskus, 4 = usein ja 5 = lähes aina. Kuten kuviosta 19 näkyy, opettajien vastausten perusteella oppikirjaa käytettiin usein (54,9 %) tai lähes aina (35,8 %).

KUVIO 19. Opettajakyselyyn vastanneiden opettajien käyttämä oppimateriaali

Muita kotitalouden oppikirjoja, itse laadittua materiaalia, havaintovälineitä, internetistä löytyvää materiaalia ja opettajan materiaalia käytettiin vastausten perusteella keskimäärin enemmän kuin ”joskus”. Oppiaineen työkirjoja käytettiin tuskin lainkaan ja oppimislejää, musiikkia, tietokirjoja ja hakuteoksia tai kustantajien sähköistä oppimateriaalia käytettiin opettajien vastausten perusteella keskimäärin ”erittäin harvoin”.

Kuviossa 20 on esitelty asioita, joihin kyselyyn vastanneet opettajat saivat ottaa kantaa. Asiat liittyivät siihen, mitkä seikat heidän mielestään vaikeuttavat hyvien oppimistulosten saavuttamista. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: 1 = ei lainkaan, 2 = vähän, 3 = kohtalaisesti, 4 = paljon ja 5 = erittäin paljon. Kuviossa on esitetty suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen opettajien mielipiteiden keskiarvot erikseen.

KUVIO 20. Hyvien oppimistulosten saavuttamista vaikeuttavat asiat

Eniten hyviä oppimistuloksia vaikeuttaneita asioita olivat kohdat ”oppilaiden kiinnostuksen kohdistuminen muihin asioihin kuin koulutyöhön”, ”oppilasjoukon heterogeenisyys” ja ”opetusryhmien suuri koko”. Suomenkielisten koulujen opettajat pitivät kaikkia kolmea kohtaa enemmän ongelmallisina kuin ruotsinkieliset opettajat, mutta ero näiden kahden kieliryhmän välillä oli merkitsevä ($p = 0,007$) vain kohdassa ”opetusryhmien suuri koko”. Vähiten hyvien oppimistuloksien saavuttamista haittaavat seikat olivat ”opetussuunnitelman sisällön suppeus”, ”jakso- ja kurssijärjestelmä” ja ”kotitaloutta opettavien opettajien yhteistyön niukkuus”. Suomenkielisten koulujen opettajat kokivat kysytyjen asioiden vaikeuttavan hyvien oppimistulosten saavuttamista lähes jokaisessa väitteessä hieman enemmän kuin ruotsinkielisten koulujen opettajat (ero keskimäärin + 0,3 yksikköä). Vain kohdissa ”oppimateriaalin laatu”, ”koulun riittämättömät tietotekniset resurssit” ja ”koulun ja kodin yhteistyö” ruotsinkielisten koulujen opettajat kokivat kyseisen asian vaikeuttavan hyvien arvosanojen saavuttamista suomenkielisiä enemmän. Tosin on huomattava, että ruotsinkielisten koulujen vastaajien keskiarvo asettuu kohtiin vähän tai kohtalaisesti. Yhteenvetona voidaan pohtia, liittyvätkö opettajien mainitsemat hyvien oppimistulosten saavuttamista vaikeuttavat seikat tarpeeseen eriyttää tai yksilöllistää opetusta. Voitaisiinko opetusta eriyttämällä vaikuttaa oppilaiden keskittymiseen, motivaatioon tai työrauhaan? Auttaisivatko eriyttävät menetelmät paitsi heterogeenisen oppilasjoukon hallintaa myös heidän oppimistaan?

5.3 Rehtorikysely

5.3.1 Taustatiedot

Perusopetuksen kotitalouden oppimistulosten arvioinnissa kerättiin tietoa sekä suomen- että ruotsinkielisten koulujen rehtoreilta sähköisen kyselylomakkeen avulla huhtikuussa 2014. Sähköinen kysely tavoitti hyvin rehtorit, sillä vastausprosentti oli korkea (88,5 %) ja vastauksia saatiin 92 rehtorilta 104 otoskoulun rehtorin joukosta. Kyselyyn vastanneiden rehtoreiden sukupuolijakauma oli varsin tasainen, sillä naisia oli 48 % ja miehiä 52 %.

Kyselyyn vastanneista rehtoreista suurin osa (59,8 %) kuului ikäjakaumaltaan ryhmään 45–54-vuotiaat. Toiseksi suurin vastanneiden ikäryhmä oli vähintään 55-vuotiaat (28,3 %). Rehtoreiden opettajakelpoisuus vaihteli niin, että luokanopettajan kelpoisuudesta ilmoitti 33 prosenttia vastanneista ja aineenopettajan kelpoisuudesta 67 prosenttia.

Rehtoreilla oli laaja joukko erilaisia aineenopettajan kelpoisuuksia, ja muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta heillä oli useamman kuin yhden aineenopettajan kelpoisuus. Suurin osa vastanneista rehtoreista oli kelpoisia matemaattisten aineiden opettajia (21 %). Toiseksi eniten oli kelpoisia historian ja yhteiskuntaopin opettajia, joita oli vastaajista yhdeksän prosenttia. Oppilaanohjaajan/opinto-ohjaajan kelpoisuus oli kuudella prosentilla rehtoreista. Kotitalousopettajan kelpoisuus oli yhdellä rehtorilla.

Kyselyyn vastanneista rehtoreista seitsemän (7,6 %) oli toiminut nykyisessä koulussa alle vuoden. Suurin ryhmä oli 1–5 vuotta rehtorina toimineet, joita oli 33 prosenttia vastaajista. Rehtoreista 26 prosenttia oli toiminut rehtorina 6–10 vuotta ja 27 prosenttia 11–20 vuotta. Yli 20 vuotta koulussa toimineita rehtoreita oli vastanneiden joukossa kuusi (6,5 %).

Kyselyyn vastanneiden rehtoreiden ilmoituksen mukaan 1.–9. vuosiluokan yhtenäiskouluja oli kyselyyn vastanneiden kouluista 45 prosenttia ja 7.–9. vuosiluokan kouluja 48 prosenttia. Lisäksi vastaajien joukosta neljässä koulussa oli vuosiluokat esikoulusta 9. luokkaan ja yhdessä koulussa vuosiluokat 1.–10. Rehtoreiden vastausten perusteella opetus oli kouluissa lukuvuonna 2013–2014 jaksotettu niin, että suurin osa (38 %) opiskeli viisijaksoisen järjestelmän mukaan. Muut koulut jakaantuivat seuraavasti: nelijaksoinen järjestelmä 20 prosentissa kouluista, kaksijaksoinen 19 prosentissa kouluista, yksijaksoinen järjestelmä 13 prosentissa kouluista, kolmejaksoinen 4 prosentissa kouluista ja kuusijaksoinen 4 prosentissa kyselyyn vastanneiden rehtoreiden kouluista. Tämän lisäksi kahdessa koulussa opetus oli jaksotettu muulla tavoin.

Rehtorien ilmoituksen mukaan kouluissa oli yleisopetuksen 9. vuosiluokan opetusryhmiä yhdestä kahdeksaantoista. Yleisimmät opetusryhmien määrät olivat neljä (19 %), kaksi (17 %), kolme (15 %) ja viisi (13 %) opetusryhmää. Suosituin oppitunnin pituus oli kyselyyn vastanneiden rehtoreiden kouluissa 45 minuuttia (75 % kouluista). Rehtoreista 10 prosenttia ilmoitti koululla olevan käytössä 75 minuutin mittaiset oppitunnit.

5.3.2 Opetusjärjestelyt

Rehtoreiden mukaan kotitalouden opetusryhmien keskikoko seitsemänsillä luokilla vaihteli 10 ja 21 oppilaan välillä. Enemmistö oli Kotitalousopettajien liitto ry:n (2013) suosittaman enimmäiskoon kokoisia 16 oppilaan ryhmiä (21 %), toiseksi eniten 15 oppilaan ryhmiä (15 %) ja kolmanneksi eniten 14 oppilaan ryhmiä (14 %). Yli 16 oppilaan ryhmistä ilmoitti vain kuusi rehtoria. Samoin kotitalouden opetusryhmien keskikoko vaihteli 9. vuosiluokilla viidestä oppilaasta 18:aan. Eniten esiintyi 16 oppilaan ryhmiä, joita oli 27 prosenttia. Toiseksi eniten oli 15 oppilaan ryhmiä (20 %) ja kolmanneksi eniten 14 oppilaan ryhmiä (13 %). Yli 16 oppilaan ryhmistä ilmoitti vain kolme rehtoria.

Rehtoreilta kysyttiin, ovatko he hankkineet lukuvuonna 2013–2014 oppikirjoja tai muuta materiaalia kotitalousopetuksen käyttöön. Rehtoreista 79 prosenttia oli hankkinut materiaalia ja 21 prosenttia ei. Koulujen painotuksista kysyttäessä suurin osa (73 %) rehtoreista ilmoitti, että kouluissa ei painoteta mitään oppiainetta. Vastanneista 27 prosenttia ilmoitti, että heidän koulussaan painotetaan jotain oppiainetta. Eniten painotetut oppiaineet olivat matemaattiset ja luonnontieteelliset aineet, musiikki sekä liikunta.

Kysyttäessä kolmiportaisen tuen mallin toimivuudesta enemmistö (89 %) vastanneista rehtoreista piti uutta mallia toimivana. Rehtoreista 11 % ilmoitti, ettei kolmiportaisen tuen malli ole toimiva. Eniten esiintyneitä syitä tyytymättömyyteen oli resurssien puute ja byrokratian raskaus.

5.3.3. Koulujen resurssit

Rehtoreilta kysyttiin, kuinka monta päivää lukuvuodessa kotitalousopettajilla on ollut mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen ilman ansionmenetystä. Kaikilla kyselyyn vastanneiden rehtoreiden koulujen kotitalousopettajilla oli mahdollisuus päästä täydennyskoulutukseen ilman ansionmenetystä. Rehtoreista 44 prosenttia ilmoitti kotitalousopettajan mahdollisuudesta osallistua koulutukseen 1–2 päivää lukuvuodessa ilman ansionmenetystä ja 56 prosenttia enemmän kuin 2 päivää lukuvuodessa. Rehtorit itse pääsivät osallistumaan täydennyskoulutukseen varsin hyvin. Vain 6 prosenttia rehtoreista ilmoitti, ettei ole osallistunut täydennyskoulutukseen lukuvuoden 2013–2014 aikana. Vastaajista 44 prosenttia oli osallistunut 4–6 päivää ja 37 prosenttia 1–3 päivää. Enemmän kuin kuusi päivää per lukuvuosi täydennyskoulutuksessa olleita rehtoreita oli vastanneista 13 prosenttia.

Rehtorikyselyssä kartoitettiin koulun kotitalouden oppitunneilla käytössä olevia taloudellisia resursseja (euroa per oppitunti per oppilas). Samaa asiaa kysyttiin myös opettajakyselyssä (ks. taulukko 15). Määrissä oli rehtoreiden vastausten perusteella vaihtelua alle 70 sentistä yli yhteen euroon. Alle 70 senttiä oli käytettävissä 24 prosentilla rehtoreiden kouluista, 71–80 senttiä 12 prosentilla kouluista, 81–90 senttiä 16 prosentilla kouluista ja 91 senttiä - 1 € enemmistöllä eli 28 prosentilla kouluista. Yli euron oli käytettävissä 20 prosentilla kyselyyn vastanneiden rehtoreiden kouluista. Näissä kouluissa summat vaihtelivat reilusta 1 eurosta yli kahteen euroon. Kahdeksan rehtoreista ilmoitti, ettei ole laskenut taloudellisia resursseja tällä tavoin, summaa ei ollut määritelty tai sitä ei ollut rajattu tarkasti. Rahamäärät eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä koulujen laskukaava saattaa poiketa toisistaan ja kouluissa sisällytetään eri asioita koulujen oppitunneittain käytössä olevaan rahamäärään. Joissain kunnissa kotitalouden taloudellisiin resursseihin lasketaan oppikirjat ja sijaiskulut ja toisissa ei. Tämä selittää yli kahden euron ylitykset resursseja kysyttäessä.

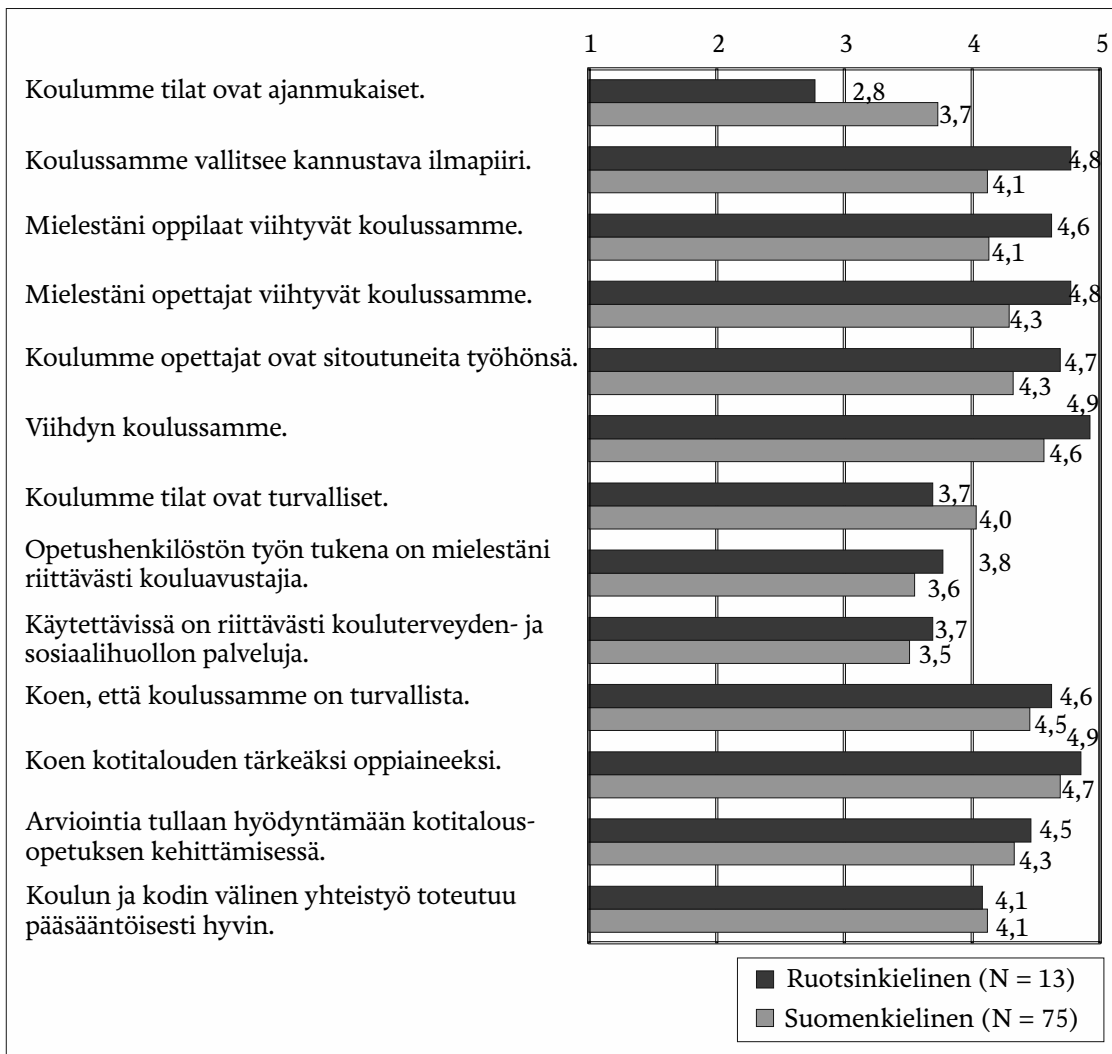
Suurin osa (97,8 %) kyselyyn vastanneista rehtoreista oli sitä mieltä, että kotitalousluokan fyysinen ympäristö tukee opetussuunnitelman mukaista opetusta. Vain kaksi prosenttia oli eri mieltä. Rehtoreista noin puolet (41 %) oli sitä mieltä, että kouluissa voidaan yleisesti toteuttaa perusopetuksen mukaista opetussuunnitelmaa nykyisillä resursseilla melko hyvin, ja 43 prosenttia vastasi, että perusopetuksen opetussuunnitelman mukaista opetusta voidaan toteuttaa erittäin hyvin. Vain kuusi prosenttia oli sitä mieltä, että opetussuunnitelman toteuttaminen nykyisillä resursseilla onnistuu heikosti.

5.3.4 Osallisuus ja yhteistyö

Rehtorikyselyn tuloksena selvisi, että oppilailla on kouluissa erilaisia vaikutusmahdollisuuksia, joista eniten (70 %) avovastauksissa mainintoja sai oppilaskuntatyö. Tämän lisäksi oppilaita otetaan mukaan koulun yleiseen suunnittelutyöhön (9 %), ja monessa koulussa on aktiivinen tukioppilasjärjestelmä (22 %). Huoltajien osallistumien ja vaikuttaminen koulun asioihin tapahtuu pääsääntöisesti kaikissa kouluissa vanhempainiltojen ja vanhempainyhdistysten/neuvottelukuntien kautta. Myös suorat yhteydenotot ovat lisääntyneet, ja kouluissa tehdään kyselyitä vanhemmille. Erityisesti koettiin, että Wilma-järjestelmä on auttanut tässä. Kouluissa, joissa ei ollut vanhempainyhdistystä, arvioitiin vaikutusmahdollisuuksien olevan heikompia. Rehtorit arvioivat yleisesti koulun ja kodin välisen yhteistyön toteutuvan hyvin. Toisaalta joissain vastauksissa moitittiin vanhempia heidän osallistumattomuudestaan. Vaikka koulu järjestäisi välineitä ja kanavia, jotkut vanhemmat eivät kiinnostu tai innostu vaikuttamaan.

Oppimisympäristön turvallisuudesta kysyttäessä rehtorit kertoivat, että kouluissa oli oppilashuollon, KiVa-tiimin, rehtorin tai luokanvalvojan kesken käsitelty nykyisten 9.-luokkalaisten kiusaamistapauksia yläkoulun aikana vaihteleva määrä (0–21 tapausta per koulu). Vastanneiden rehtoreiden kouluista 14 prosentissa kiusaamistapauksia oli yläkoulun aikana yli 10.

Rehtoreita pyydettiin arvioimaan 5-portaisella asteikolla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = en osaa sanoa, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä) tyytyväisyyttään kuviossa 21 esiteltyihin asioihin (mm. koulun turvallisuuden, kouluviihtyvyyteen, koulun kannustavaan ilmapiiriin, kotitalous-oppiaineen tärkeyteen). Kuten kuviosta käy ilmi, sekä suomen- että ruotsinkielisten koulujen rehtorit olivat pääosin hyvin tyytyväisiä suurimpaan osaan kysytyistä asioista.

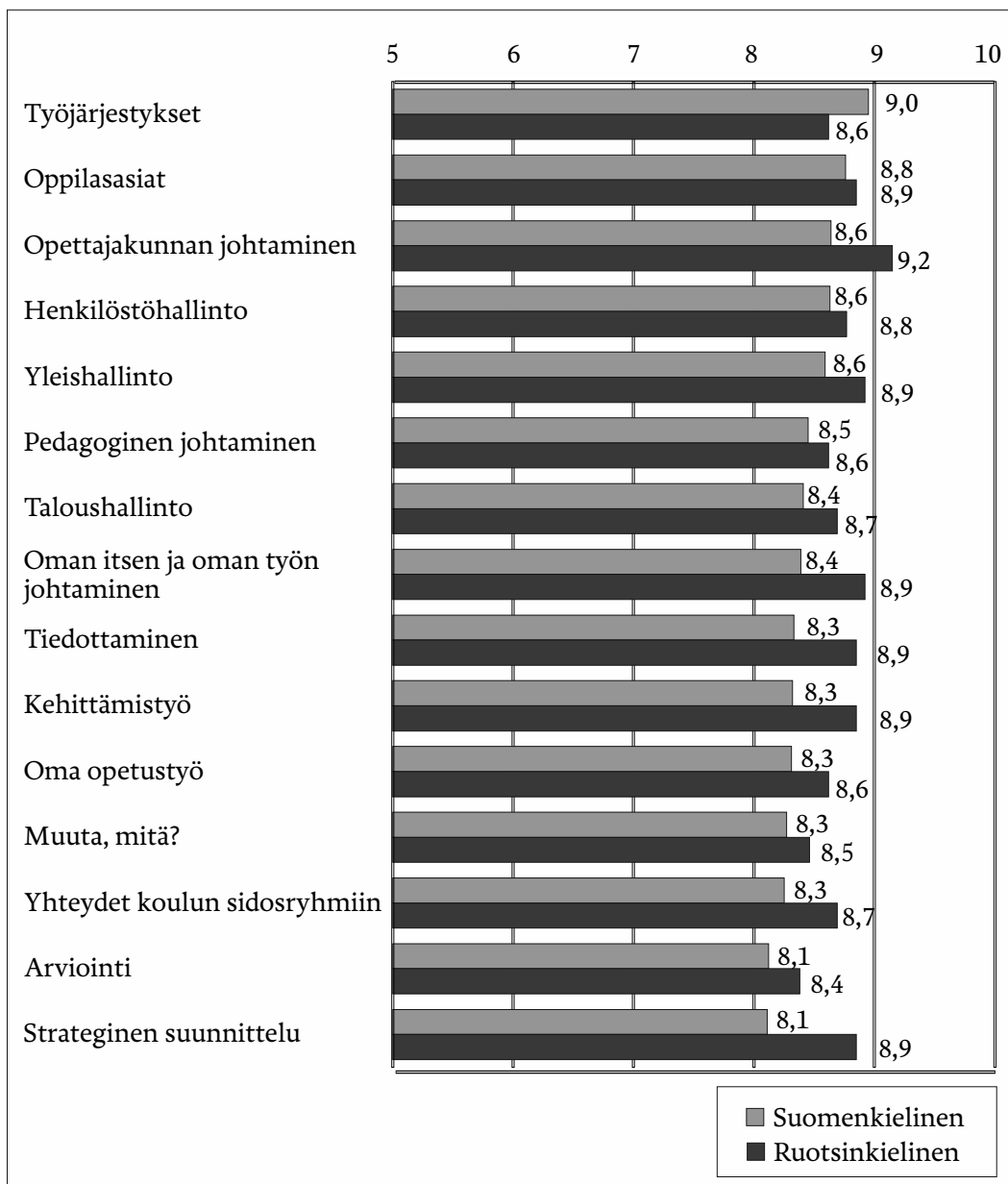

KUVIO 21. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen rehtoreiden näkemyksiä kouluun liittyvistä asioista

Rehtorikyselyssä esitetyt väittämät on edellä olevassa kuviossa jaoteltu sen mukaan, missä on suomen- ja ruotsinkielisten koulujen välillä suurimmat erot. Kuten kuviosta näkyy, kyselyyn vastanneiden ruotsinkielisten rehtoreiden mukaan koulutilat eivät ole yhtä ajanmukaiset kuin ne suomenkielisten koulujen rehtoreiden mielestä ovat. Yhteensä 39 prosenttia ruotsinkielisistä rehtoreista vastasi väitteeseen ”koulumme tilat ovat ajanmukaiset” vaihtoehdon ”jokseenkin eri mieltä”. Ruotsinkielisten koulujen rehtoreista 77 prosenttia oli ”täysin samaa mieltä” väitteestä ”koulussamme on kannustava ilmapiiri”, kun vastaavasti samaan mielipiteeseen päätyi vain 25 prosenttia suomenkielisten koulujen rehtoreista.

Kyselyyn vastanneista suomenkielisten koulujen rehtoreista 77 prosenttia koki kotitalouden tärkeäksi oppiaineeksi, kun vastaava luku ruotsinkielisten koulujen rehtoreilla oli 84 prosenttia. Kysymykseen opetushenkilöstön tukena olevien koulu-terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluiden riittävydestä 29 prosenttia suomenkielisten koulujen rehtoreista ja 15 prosenttia ruotsinkielisten koulujen rehtoreista vastasi, että palvelut eivät ole täysin riittäviä. Suomenkielisellä puolella rehtoreista 29 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja 38 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, kun kysyttiin, onko opetushenkilöstön tukena tarpeeksi kouluavustajia. Ruotsinkielisellä puolella rehtoreista 54 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että kouluavustajien määrä on riittävä.

Rehtoreita pyydettiin arvioimaan heidän omia johtamistaitojaan kouluarvosana-asteikolla 5–10. Kuviosta 22 näkyy, että rehtoreiden arvio omista johtamistaidoistaan oli sekä suomen- että ruotsinkielisissä kouluissa varsin hyvä. Kuvio on profiloitu niin, että ylimpänä on osa-alue ”työjärjestyksen tekeminen”, jossa suomenkielisten koulujen rehtorit ovat arvioineet itsensä korkeimmalle. Edellä mainittu oli ainoa osa-alue, jossa suomenkielisten koulujen rehtorit arvioivat itsensä keskimäärin korkeammalle kuin ruotsinkielisten koulujen rehtorit. Suomenkielisten koulujen vastanneista rehtoreista 55 prosenttia antoi itselleen edellä mainitusta kohdasta arvosanan yhdeksän ja 21 prosenttia antoi arvosanan 10. Ruotsinkielisten koulujen rehtoreista arvosanan kahdeksan antoi itselleen 54 prosenttia, mutta arvosanan 10 vain 8 prosenttia rehtoreista. Suurin ero kieliryhmien välillä oli kohdassa strateginen suunnittelu, jossa 69 prosenttia vastanneista ruotsinkielisten koulujen rehtoreista antoi itselleen arvosanan yhdeksän. Suomenkielisten koulujen rehtoreista vain 33 prosenttia arvioi itseään näin korkealle.

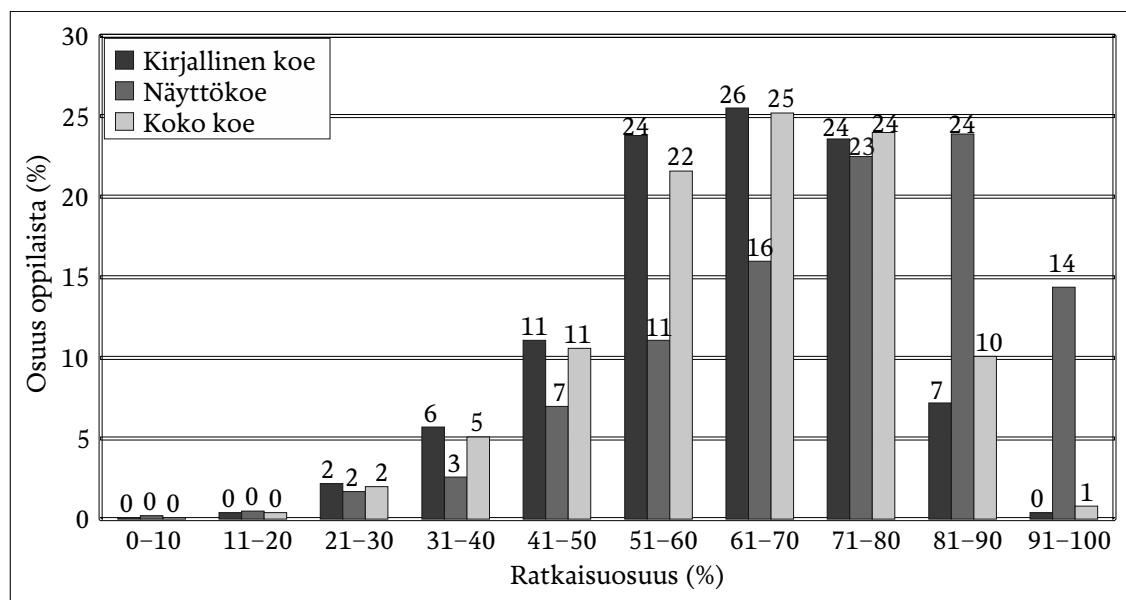
KUVIO 22. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen rehtoreiden mielipiteitä heidän omista johtamistaidoistaan

Kotitalouden arvioinnin järjestelyt sujuivat suurimmassa osassa (69 %) kouluja hyvin. Lähes kolmasosa (28 %) rehtoreista oli myös sitä mieltä, että arviointi oli työlästä, ja rehtorit luonnehtivat arvioinnin tekemistä urakaksi. Erityiskiitoksen monet rehtorit antoivat koulunsa kotitalousopettajille, jotka hoitivat kaikki koejärjestelyt muiden opetusvelvollisuuksiensa ohessa ilman lisäresursointia. Kyselyyn vastanneet rehtorit halusivat arviointityöstä (mm. tehtäväsarjojen korjauksesta ja pisteytyksestä) korvauksen opettajille/kouluille, koska kokivat arvioinnin työlääksi.

6 TULOKSET

6.1 Kirjallisen kokeen ja näyttökokeen osaamisen yleistaso

Oppilaat saivat keskimäärin 63 prosenttia (hajonta 14,6) kotitalouden arvioinnin enimmäispistemäärästä kirjallisessa ja näyttökokeessa yhteensä. Kaikkien otosoppilaiden kirjallisen kokeen ratkaisuprosentti oli 61 (14,3) ja näyttökokeen 72 (37,2⁸). Tyttöjen ratkaisuosuus kirjallisessa kokeessa oli 68 prosenttia ja poikien 56 prosenttia. Vastaavat luvut näyttökokeessa olivat tytöillä 77 prosenttia ja pojilla 67 prosenttia. Kuvioissa 23 näkyy koko kotitalouden kokeen ratkaisuosuuksien jakauma, kirjallisen kokeen jakauma ja näyttökokeen jakauma kymmenen prosenttiyksikön luokkiin jaettuna. Koska yksi monivalintatehtävä poistettiin ennen arviointitulosten tulkintaa huonon erottelukyvyn vuoksi, yhteispistemäärä kirjallisessa kokeessa oli 85 pistettä. Kaiken kaikkiaan kirjallisen kokeen tehtäviä oli 36, joista avotehtäviä oli 15 kpl ja valintatehtäviä 21 kpl. Avotehtävistä sai 38 pistettä ja valintatehtävistä 47 pistettä. Näyttökokeen enimmäispistemäärä vaihteli oppilaskohtaisesti, sillä kaikki oppilaat eivät tehneet täsmälleen samoja asioita. Näyttökokeen oppilailta arvioitiin⁹ viisiportaisella Likert-asteikolla Suunnitelman tekemistä, Käytännön työtaitoja, Jälkitöiden tekemistä ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, ja näiden yhteenlaskettu enimmäispistemäärä näyttökokeessa oli 20 pistettä. Lisäksi osalta oppilaista arvioitiin kattauksen tekemistä ja näyttökokeessa valmistettujen ruokien makua samalla viisiportaisella Likert-asteikolla.

KUVIO 23. Osaamisen yleistason jakauma koko kokeessa, kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa

8 Hajonta on suuri (variaatiokerroin 51,7). Jakauman muoto on selvästi vino vasemmalle.

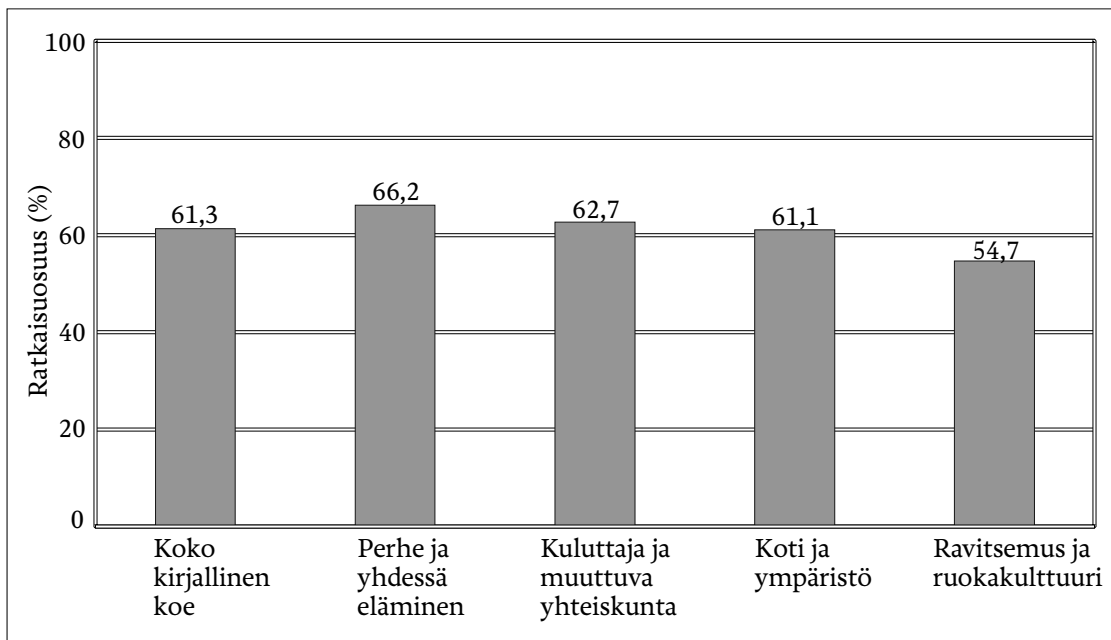
9 Jokaista oppilasta arvioi kaksi kotitalousopettajaa.

Kirjallisen kokeen tekijöistä 73 prosentilla ratkaisuosuus oli 51–80 prosenttia. Näyttökokeen tekijöistä 61 prosentilla ratkaisuosuus oli 71–100 prosenttia. Kirjallisen kokeen tekijöistä keskimäärin 8 prosentilla ja näyttökokeen tekijöistä 11 prosentilla ratkaisuosuus oli vähintään 81 %. Pienellä osalla (0,5 %) kirjallisen kokeen tekijöistä ja pienellä osalla (0,7 %) näyttökokeen tekijöistä ratkaisuosuus jäi 20 prosenttiin tai sen alle.

6.2 Eri osa-alueiden osaaminen kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 määritellyistä kotitalouden keskeisistä sisältöalueista osattiin kirjallisessa kokeessa parhaiten sisältöalueen Perhe ja yhdessä eläminen tehtävät (ratkaisuosuus 66 %) ja heikoiten sisältöalueen Ravitsemus ja ruokakulttuuri tehtävät (ratkaisuosuus 55 %). Oppilaat saavuttivat Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävien enimmäispistemäärästä 63 prosenttia ja 61 prosenttia Koti ja ympäristö -sisältöalueen tehtävien enimmäispistemäärästä. Kuviossa 24 näkyy koko kokeen ratkaisuosuudet sisältöalueittain luokiteltuna.

KUVIO 24. Opetussuunnitelman sisältöalueiden ratkaisuosuudet kirjallisessa kokeessa

Taulukkoon 19 on koottu tyttöjen ja poikien ratkaisuosuuksien erojen tilastolliset merkitsevyydet sekä efektikoot kirjallisen kokeen kotitalouden opetussuunnitelman eri sisältöalueilla.

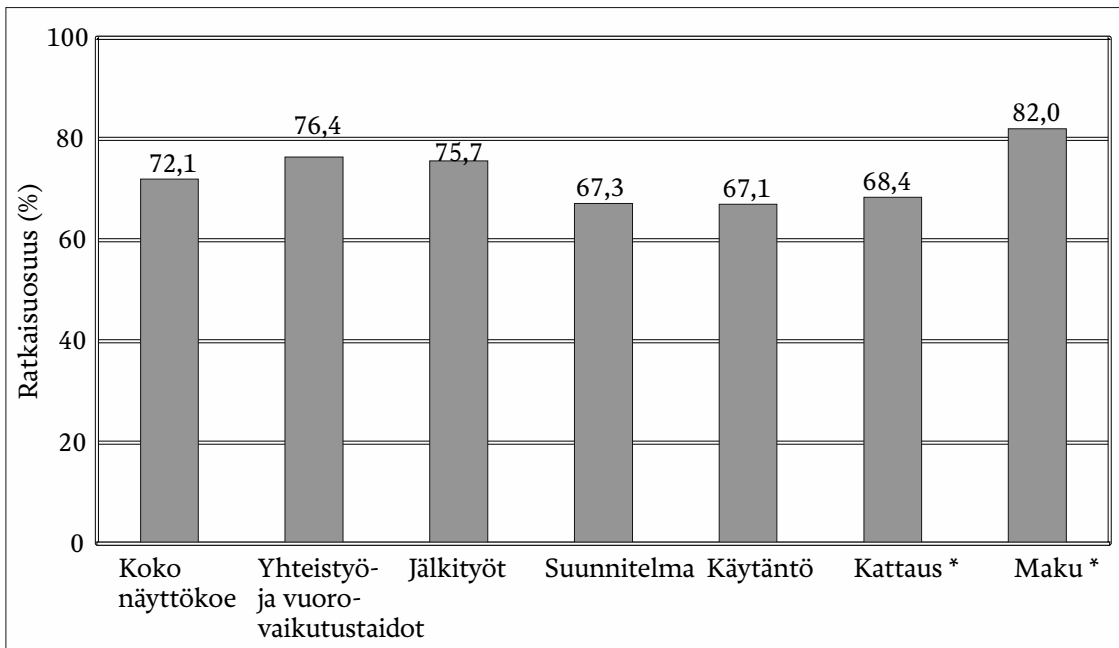
TAULUKKO 19. Tilastolliset merkitsevyydet tyttöjen ja poikien osaamisen välillä kirjallisen kokeen eri sisältöalueilla

Kirjallisen kokeen sisältöalueet	Keskiarvo kaikki (%) N = 3 473	Keski-hajonta kaikki	Keskiarvo pojat N = 1 786	Keski-hajonta pojat	Keskiarvo tytöt N = 1 687	Keski-hajonta tytöt	p Tytöt vs. pojat	Cohen d
Perhe ja yhdessä eläminen	66,2	17,4	60,3	18,6	72,7	13,5	< 0,001	0,67
Ravitsemus ja ruokakulttuuri	54,7	17,5	48,1	17,1	62,1	14,7	< 0,001	0,91
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	62,7	21,4	57,6	21,5	68,3	19,9	< 0,001	0,52
Koti ja ympäristö	61,1	15,0	55,9	14,9	66,8	12,9	< 0,001	0,81

Tyttöjen osaaminen suhteessa poikien osaamiseen oli jokaisella kotitalouden opettussuunnitelman sisältöalueella parempaa. Ero oli kaikilla osa-alueilla tilastollisesti erittäin merkitsevä ja keski-suuri tai suuri. Suuria erot sukupuoliryhmien välillä olivat sisältöalueilla Ravitsemus ja ruokakulttuuri ($d = 0,91$) sekä Koti ja ympäristö ($d = 0,81$).

Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen tehtävistä osattiin parhaiten sosiaaliseen vastuuseen ja kodin juhliin liittyvät tehtävät ja heikoiten kattamiseen liittyvä tehtävä. Ravitsemus ja ruokakulttuuri sisältöalueen tehtävistä oppilaat hallitsivat parhaiten lautasmalliin ja ruoanvalmistukseen liittyvät tehtävät ja heikoiten sydän- ja verisuonitauteihin ja ravintokuituun liittyvät tehtävät. Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävistä tiedettiin parhaiten kulutusluottoon ja ympäristömerkkeihin liittyvät tehtävät. Heikointa tämän osa-alueen tehtävistä osaaminen oli veden kulutukseen liittyvässä tehtävässä. Koti ja ympäristö -sisältöalueen tehtävistä osattiin parhaiten astioiden käsinpesuun liittyvä tehtävä ja heikoiten hoito-ohjamerkkeihin liittyvä tehtävä. Liitteestä 2 löytyvät tarkemmat kuvaukset eri sisältöalueisiin liittyvistä tehtävistä ja niiden ratkaisuosuuksista.

Seuraavaan kuvioon 25 on koottu kaikkien oppilaiden keskimääräiset ratkaisuosuudet näyttökokeen eri osa-alueilla.

KUVIO 25. Osaaminen näyttökokeen eri osa-alueilla (*kattaus ja valmistetun ruoan makua arvioitiin vain osalta oppilaista)

Näyttökokeeseen osallistuneet oppilaat (N = 817) menestyivät kokonaisuudessaan keskimäärin hyvin (kokonaisratkaisuosuus 72 %), mutta suhteellisesti heikointa osaaminen oli osa-alueilla Suunnitelman tekeminen (ka 67 %, hajonta 22,9) ja Käytännön työt (ka 67 %, hajonta 22,7). Kattaus arvioitiin näyttökokeeseen osallistujista 335 oppilaalla ja makua 432 oppilaan valmistamasta ruoasta sen mukaan, miten näyttökokeeseen osallistuva oppilasryhmä kokeen alussa jakoi työt ryhmän jäsenille. Seuraavassa taulukossa 20 on esitetty tyttöjen ja poikien keskimääräisten ratkaisuosuuksien erojen tilastolliset merkitsevyydet ja efektikoot niillä näyttökokeen eri osa-alueilla, jotka arvioitiin kaikilta näyttökokeeseen osallistuneilta oppilailta.

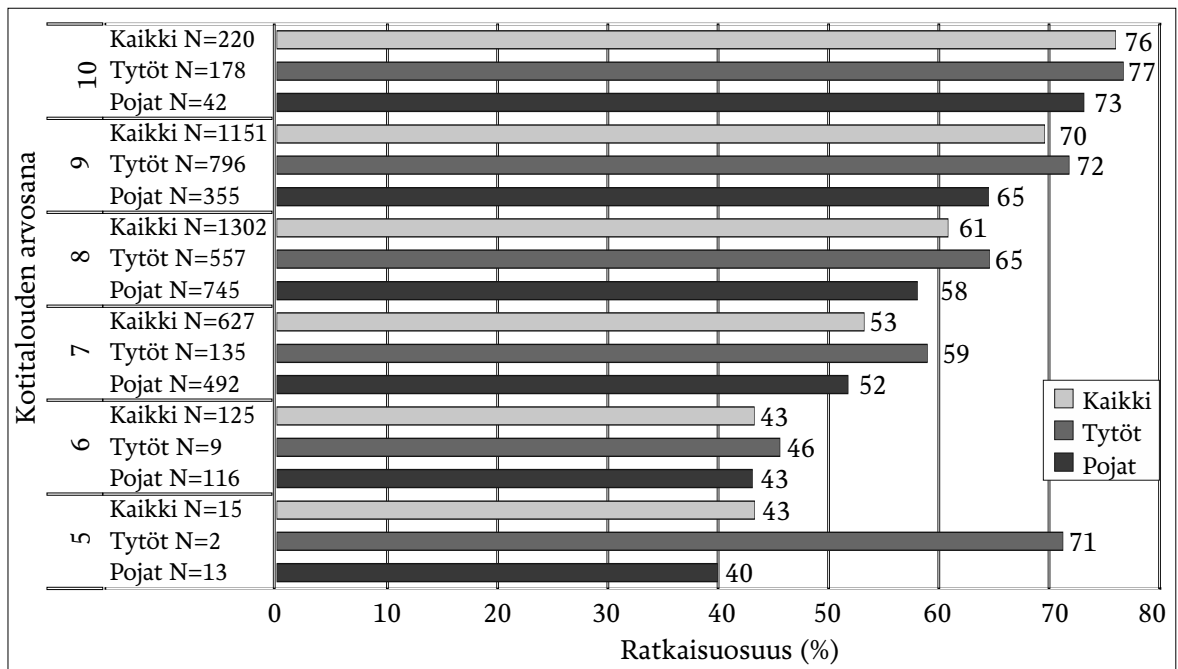
TAULUKKO 20. Tilastolliset merkitsevyydet tyttöjen ja poikien osaamisen välillä näyttökokeen eri osa-alueilla

Näyttökokeen osa-alueet	Keskiarvo kaikki (%) N = 817	Keskihajonta kaikki	Keskiarvo pojat N = 407	Keskihajonta pojat	Keskiarvo tytöt N = 410	Keskihajonta tytöt	p Tytöt vs. pojat	Cohen d
Suunnitelman tekeminen	67,3	47,7	61,1	48,8	73,6	42,8	< 0,001	0,51
Käytännön työt	67,1	47,4	62,3	48,7	72,1	43,9	< 0,001	0,46
Jälkityöt	75,7	45,5	70,1	47,4	81,5	40,3	< 0,001	0,50
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	76,4	45,9	72,4	48,4	80,6	41,5	< 0,001	0,38

Tytöt menestyivät näyttökokeessa jokaisella taulukossa esitetyllä osa-alueella paremmin. Ero oli aina tilastollisesti erittäin merkitsevä ja keski-suuri.

6.3 Osaaminen suhteutettuna kouluarvosanoihin

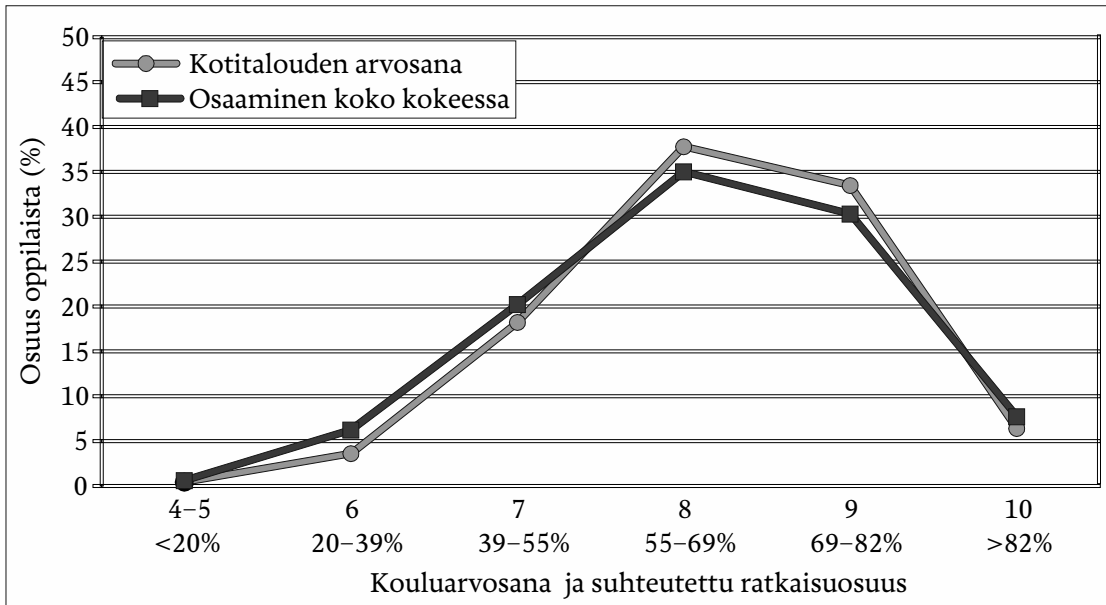
Kun tarkastellaan ostosoppilaiden saamia kotitalouden arvosanoja suhteessa koko kokeessa menestymiseen (kuvio 26), korkeampia arvosanoja kotitaloudessa saaneet menestyivät myös keskimäärin paremmin kansallisessa kokeessa. Poikkeuksena loogisuuteen on kahden arvosanan viisi kotitaloudesta saaneen oppilastytön koesuorituksukset, jotka olivat huomattavasti parempia suhteessa heidän saamiinsa arvosanoihin.

KUVIO 26. Oppilaiden ratkaisuosuudet kotitalouden arvosanojen mukaan jaoteltuna

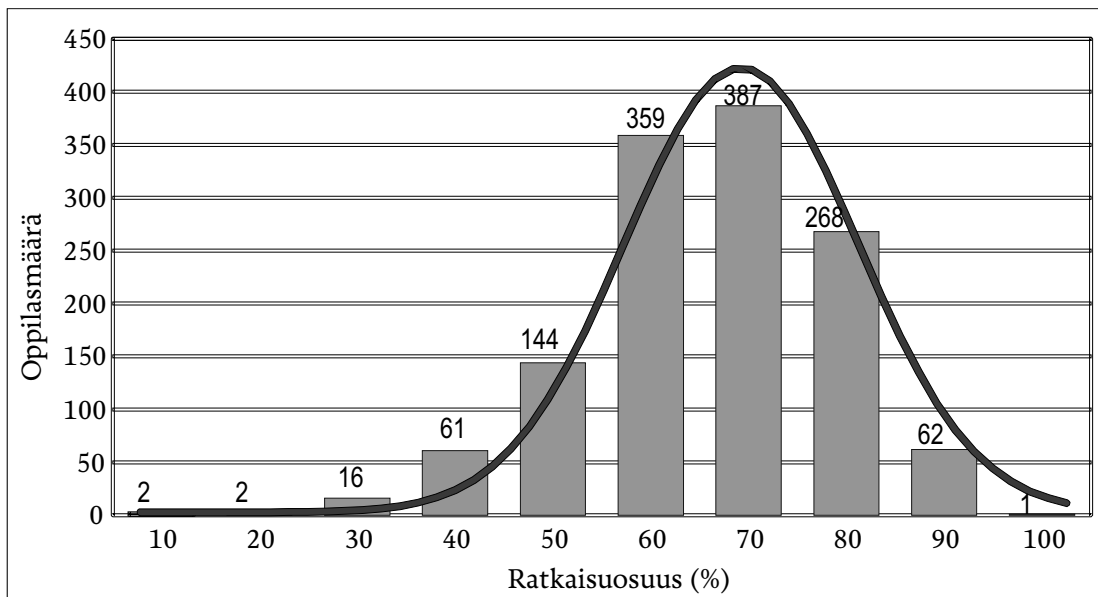
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kriteerit arvosanalle kahdeksan (8) määrittävät valtakunnallisesti sen tieto- ja taitotason, joka on oppilaan arvioinnin pohjana. Kotitalouden kriteerit arvosanalle kahdeksan tarkoittavat sitä, että oppilas osoittaa keskimäärin oppiaineen kriteerien edellyttämää osaamista.

Kun koko kokeen ratkaisuprosentit suhteutetaan (oppilaiden) opettajien antamiin kotitalouden arvosanoihin (kuvio 27), voidaan suuntaa antavasti päätellä, että kokeeseen osallistuneista noin 65 prosentilla osaaminen oli arvosanan 8–9 tasoa. Arvosanan seitsemän tasolle pääsi noin 20 prosenttia oppilaista, ja keskimäärin kahdeksalla prosentilla osaaminen oli arvosanan 10 tasolla.

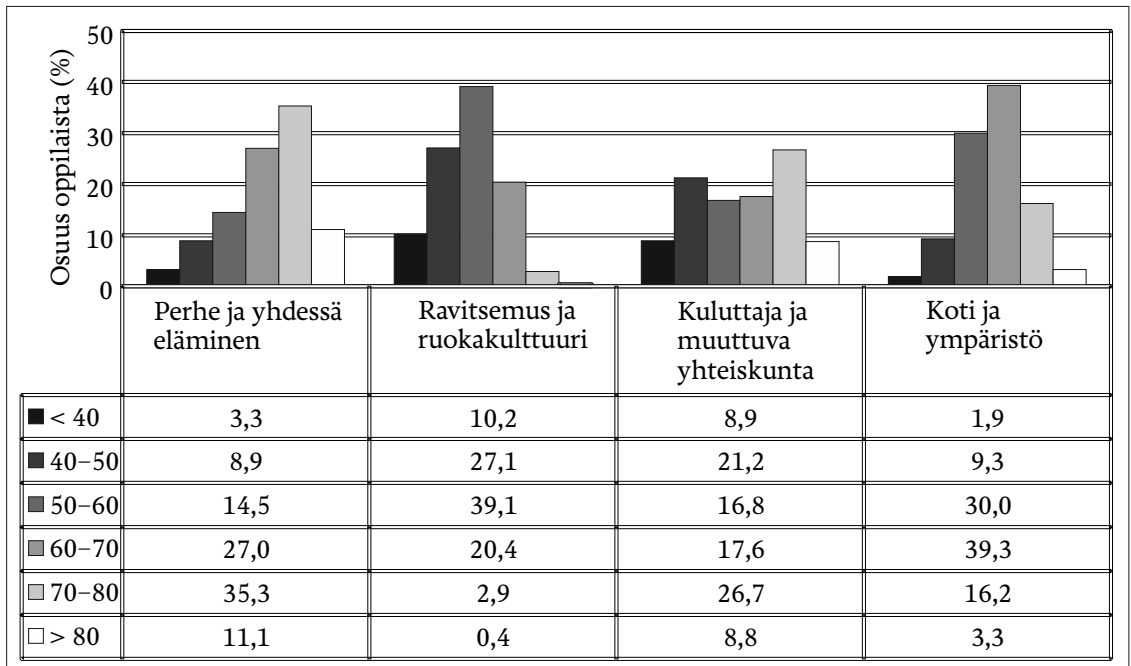
KUVIO 27. Oppilaiden kotitalouden arvosanat suhteutettuna oppilaiden osaamiseen koko kokeessa

Jos tarkastellaan vain arvosanan kahdeksan saaneita oppilaita, ratkaisuosuudet jakaantuivat koko kokeessa kuviossa 28 esitetyllä tavalla.

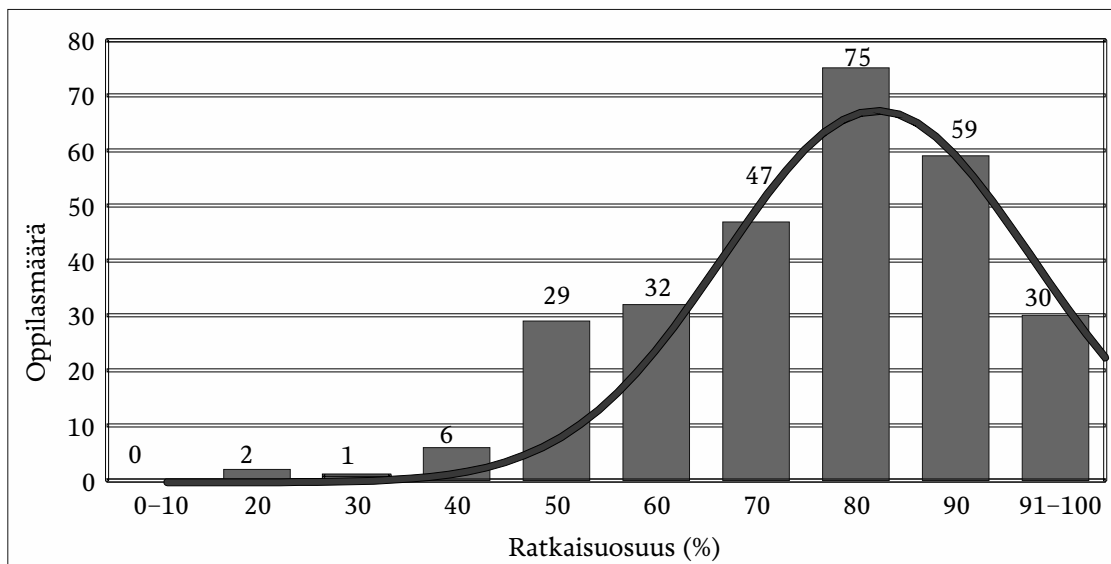
KUVIO 28. Arvosanan kahdeksan saaneiden ratkaisuosuudet koko kokeessa.

Arvosanan kahdeksan (8) saaneista 746 (57 %) oppilaan ratkaisuosuus oli 50–70 prosenttia. Saman arvosanan saaneista 225 oppilaan ratkaisuosuus oli 2–50 prosenttia, ja 331 oppilaan ratkaisuosuus oli 70–95 prosenttia. Kuviossa 29 nähdään arvosanan kahdeksan (8) saaneiden oppilaiden osaaminen kirjallisen kokeen eri sisältöalueilla.

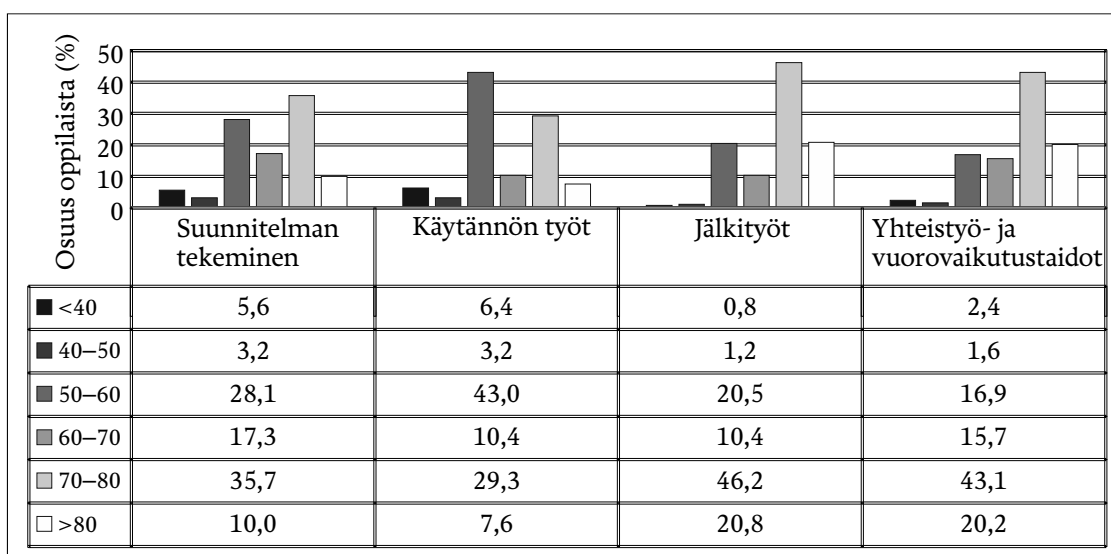
KUVIO 29. Arvosanan kahdeksan saaneiden oppilaiden menestyminen kotitalouden opetussuunnitelman eri sisältöalueilla

Noin kolmasosalla arvosanaa kahdeksan vastaavalle tasolle yltäneistä oppilaista ratkaisuosuus oli 70–80 prosenttia Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen tehtävissä. Vastaavasti melkein 40 prosentilla arvosanan kahdeksan saaneista oppilaista ratkaisuosuus oli 50–60 prosenttia Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen tehtävistä. Reilulla neljäsosalla arvosanan kahdeksan oppilaista ratkaisuosuus oli 70–80 prosenttia Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävistä, mutta saman arvosanan saaneista 21 prosentilla ratkaisuosuus oli vain 40–50 prosenttia. Yksi mahdollinen syy, miksi edellä mainitun sisältöalueen jakauma ei ole normaali, voi olla yhteiskuntaopin ja kotitalouden yhteneväiset kuluttamiseen liittyvät sisällöt. Yhteiskuntaoppiin liittyvä osaaminen voi näkyä tämän osa-alueen tehtävissä. Kuten opettajakyselyssä kävi ilmi, vain harva opettaja painotti Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta sisältöaluetta opetuksessaan ja osa opettajista koki sen vaikeimpana opettavana osa-alueena. Myös nämä syyt ovat voineet vaikuttaa jakauman muotoon. Arvosanaa kahdeksan vastaavalle tasolle yltäneistä oppilaista melkein 40 prosenttia ratkaisi Koti- ja ympäristö -sisältöalueen tehtäviä 60–70-prosenttisesti. Seuraavassa kuviossa 30 on esitetty arvosanan kahdeksan saaneiden oppilaiden osaamisen jakautuminen näyttökokeessa.

KUVIO 30. Arvosanan kahdeksan saaneiden näyttökokeen jakauma

Arvosanan kahdeksan (8) kotitaloudesta saaneista näyttökokeeseen osallistuneista oppilaista 134 (47,7 %) osasi näyttökokeen tehtävistä 70–90 prosenttia. Näyttökokeeseen osallistujista arvosanan kahdeksan kotitaloudesta saaneista oppilaista 114 (40,6 %) osasi tehtävistä 30–69,9 prosenttia. Saman ryhmän oppilaista 11 prosentilla keskimääräinen ratkaisuosuus oli 91–100 %, ja vain muutamalla oppilaalla ratkaisuosuus oli alle 30 prosenttia. Kuviossa 31 on esitetty arvosanan kahdeksan (8) saaneiden näyttökokeeseen osallistuneiden oppilaiden menestymistä näyttökokeen eri osa-alueilla.

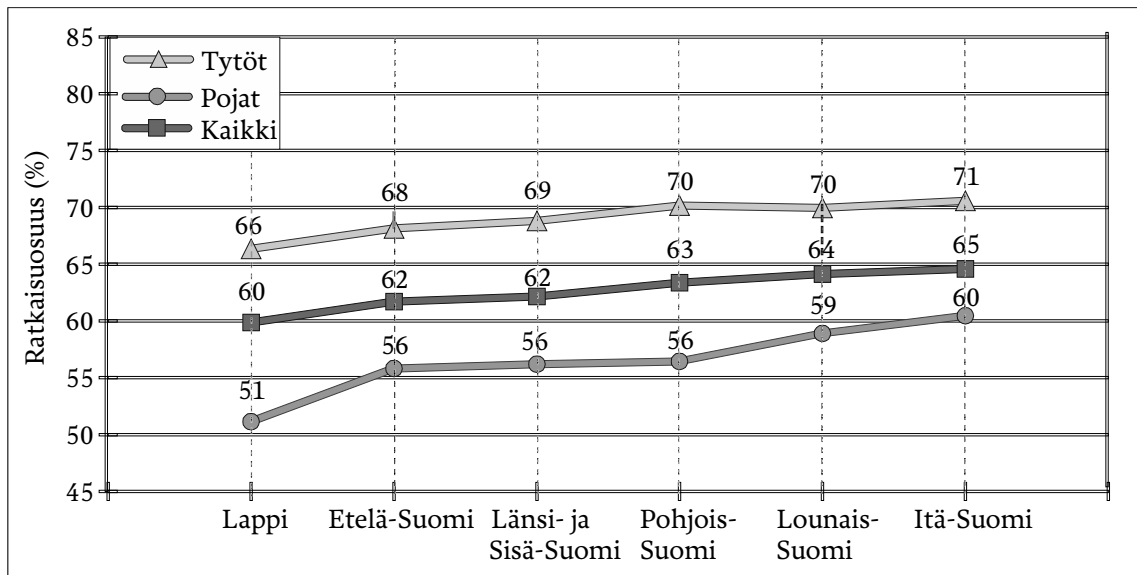
KUVIO 31. Arvosanan kahdeksan saaneiden oppilaiden menestyminen näyttökokeen eri osa-alueilla

Noin 36 prosentilla arvosanan kahdeksan saaneista oppilaista ratkaisuosuus oli 70–80 prosenttia Suunnitelman tekeminen -osa-alueella, mutta saman arvosanan saaneista 28 prosentilla ratkaisuosuus tällä osa-alueella oli 50–60 prosenttia. Vastaavasti yli 40 prosentilla arvosanan kahdeksan oppilaista ratkaisuosuus oli 50–60 prosenttia näyttökokeen osa-alueella Käytännön työt, mutta saman arvosanan saaneista myös melkein 30 prosentilla ratkaisuosuus oli samalla osa-alueella 70–80 prosenttia. Jälkityöt-osa-alueella 46 prosentilla arvosanan kahdeksan saaneista oppilaista ratkaisuosuus oli 70–80 prosenttia. Arvosanan kahdeksan saaneista näyttökokeen oppilaista yli 43 prosentilla Yhteistyö ja vuorovaikutustaidot arvioitiin varsin korkealle (ratkaisuosuus 70–80 %).

Tarkasteltaessa arvosanan kahdeksan saaneiden oppilaiden osaamista kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa, voidaan todeta, että saman arvosanan saaneiden oppilaiden osaaminen vaihteli suhteessa viimeiseen opettajan antamaan kotitalouden arvosanaan. Pitää kuitenkin muistaa, että kotitalouden arvosanan antoon vaikuttavat opettajilla monet asiat (ks. Taulukko 18) ja että yksittäinen kansallinen koe ei luonnollisestikaan voi ilmentää kaikkea oppilaan kotitalousosaamista.

6.4 Alueellista ja koulujen välistä tarkastelua

Suomen eri alueiden otoskoulujen oppilaiden osaamista vertailtaessa noudatettiin Aluehallintovirastojen (AVI) maakuntajakoon pohjautuvaa toimialuejakoa (kuvio 32).

KUVIO 32. Keskimääräiset koko kokeen ratkaisuosuudet AVI-alueittain

Eri alueiden väliset kokonaisratkaisuosuudet vaihtelivat koko koetta (näyttökoe ja kirjallinen koe yhdessä) tarkasteltaessa 60–65 prosentin välillä. Itä-Suomen oppilaat menestyivät koko kokeessa parhaiten ja Lapin alueen otoskoulujen oppilaat heikoiten ($p < 0,01$). Itä-Suomen otosoppilaat menestyivät koko kokeessa tilastollisesti erittäin merkitsevästi paremmin suhteessa Etelä-Suomen otosoppilaisiin ($p < 0,001$). Samoin osaamisen ero Itä-Suomen otosoppilaiden ja Länsi- ja Sisä-Suomen otosoppilaiden välillä oli koko kokeessa tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Kun tarkastellaan oppilaiden suoriutumista kirjallisesta kokeesta AVI-alueittain, erot ovat edellä mainitun kaltaiset. Jos tarkastellaan vain näyttökokeesta suoriutumista, otosoppilaiden keskimääräisissä ratkaisuosuuksissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja eri AVI-alueiden välillä. Kuten taulukosta 21 nähdään, koko kokeen tyttöjen ja poikien välisiä ratkaisuosuuksien eroja arvioitaessa parhaiten menestyivät Itä-Suomen tytöt (ero maan keskiarvoon nähden +8 %) ja heikoiten Lapin pojat (ero maan keskiarvoon nähden -11,4 %).

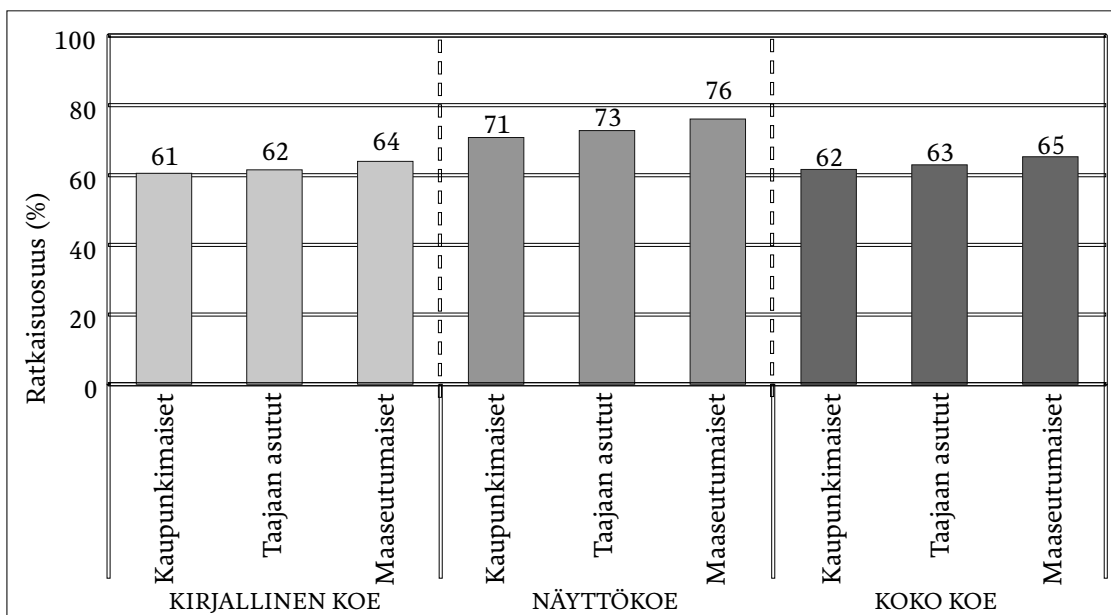
Tilastollisesti merkitseviä eroja AVI-alueiden välillä ei havaittu Perhe- ja yhdessä eläminen sisältöalueen, Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen tai Koti ja ympäristö -sisältöalueen tehtävistä suoriutumisessa. Sen sijaan alueellisia tilastollisesti merkitseviä eroja havaittiin Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueella. Tämän alueen tehtävissä ero oli erittäin merkitsevä Itä-Suomen oppilaiden paremmassa osaamisessa suhteessa Etelä-Suomen ($p < 0,001$) ja Länsi- ja Sisä-Suomen ($p < 0,001$) oppilaisiin ja merkitsevä suhteessa Lapin oppilaisiin ($p = 0,01$). Samoin Etelä-Suomen oppilaiden osaaminen oli parempaa kuin Pohjois-Suomen oppilaiden ($p < 0,001$) Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävissä.

TAULUKKO 21. Tyttöjen ja poikien ratkaisuosuudet AVI-alueittain ja kuntaryhmittäin

	Oppilasmäärä	Ratkaisuosuus (%)	Hajonta	Ero maan keskiarvosta (prosenttiyksikkö)
Koko arviointi	3 541	62,5	14,7	
pojat	1 824	56,8	14,6	-5,7
tytöt	1 717	68,9	11,9	6,4
AVI-alue				
Etelä-Suomi	1 333	61,7	15,2	-0,8
pojat	686	55,8	14,7	-6,7
tytöt	647	68,2	12,8	5,6
Lounais-Suomi	413	64,1	13,9	1,6
pojat	215	58,9	14,3	-3,6
tytöt	198	70,0	10,6	7,4
Länsi- ja Sisä-Suomi	908	62,2	14,2	-0,4
pojat	478	56,2	14,2	-6,3
tytöt	430	68,8	11,0	6,3
Itä-Suomi	341	64,6	14,8	2,1
pojat	177	60,4	15,8	-2,1
tytöt	164	70,6	11,6	8,0
Pohjois-Suomi	369	63,4	14,3	0,9
pojat	189	56,4	13,8	-6,1
tytöt	180	70,2	11,3	7,7
Lappi	177	59,9	14,8	-2,7
pojat	79	51,1	14,3	-11,4
tytöt	98	66,3	12,8	3,8
Kuntaryhmä				
kaupunkimaiset kunnat	1 955	61,6	16,2	-0,9
pojat	1 015	55,9	15,9	-6,6
tytöt	940	68,0	13,5	5,5
taajaan asutut kunnat	539	62,9	14,4	0,4
pojat	273	57,4	14,6	-5,1
tytöt	266	69,7	10,9	7,2
maaseutumaiset kunnat	1 047	65,2	11,2	2,7
pojat	536	59,3	11,5	-3,2
tytöt	511	71,1	8,6	8,6

Taulukossa 21 on verrattu myös kirjalliseen ja näyttökokeeseen osallistuneiden tyttöjen ja poikien keskimääräisiä ratkaisuosuuksia kuntaryhmittäin. Taulukko osoittaa, että kuntaryhmittäin vertailtuna parhaiten menestyivät maaseutumaisten kuntien tytöt (ero maan keskiarvoon +8,6 %) ja heikoiten kaupunkimaisten kuntien pojat (ero maan keskiarvoon -6,6 %).

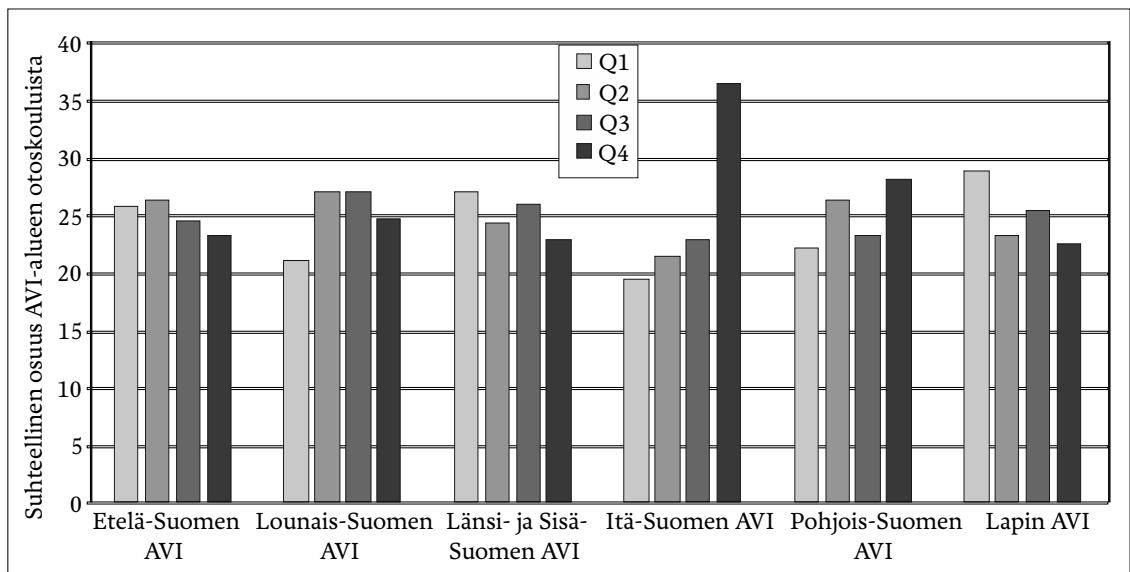
Maaseutumaisten koulujen oppilaat menestyivät koko kokeessa paremmin kuin kaupunkimaisten kuntien oppilaat ($p < 0,001$). Oppilaiden ratkaisuosuuksien ero kirjallisessa kokeessa oli erittäin merkitsevä maaseutumaisten ja kaupunkimaisten kuntien välillä, mutta oppilaiden näyttökokeessa suoriutumista arvioitaessa kuntaryhmien välisiä eroja ei ollut lukuun ottamatta näyttökokeen Käytännön töiden osa-alueella. Tällä osa-alueella maaseutumaisten kuntaryhmien oppilaat menestyivät kokeessa paremmin ($p < 0,01$) kuin muut.

KUVIO 33. Oppilaiden keskimääräiset ratkaisuosuudet kuntaryhmittäin

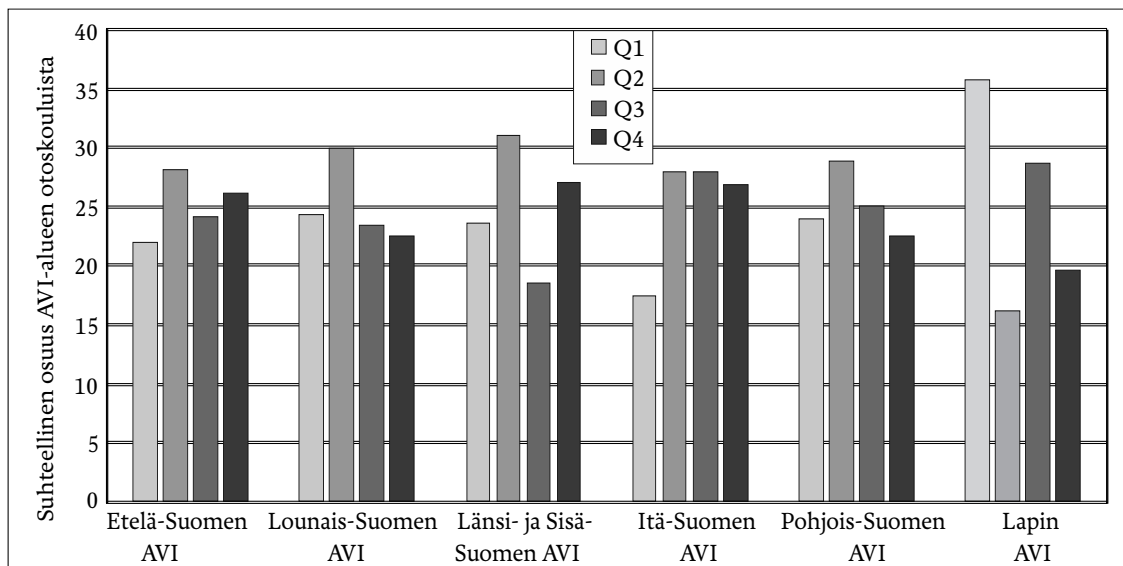
Kuntaryhmien välillä ei ollut eroa Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen tehtävistä suoriutumisessa. Kuitenkin kolmen muun sisältöalueen tehtävissä suoriutumisessa oli kuntaryhmien välisiä eroja. Maaseutumaisten kuntien oppilaat osasivat Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen tehtäviä paremmin kuin kaupunkimaisten koulujen oppilaat ($p = 0,001$). Lisäksi erittäin merkitsevä ero ($p < 0,001$) maaseutumaisten kuntaryhmien oppilaiden hyväksi oli sekä Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen että Koti ja ympäristö -sisältöalueen tehtävien keskimääräisessä osaamisessa suhteessa kaupunkimaisten kuntien oppilaiden keskimääräiseen osaamiseen.

Arviointiin osallistuneet koulut jaettiin keskimääräisen ratkaisuosuuden mukaan neljään ryhmään (kvartiiliin). Alimpaan neljännekseen sijoittuivat koulut, joissa otosoppilaiden keskimääräinen ratkaisuosuus oli alle 54,12 prosenttia, ja ylimpään kvartiiliin sijoittuneiden koulujen otosoppilaiden keskimääräinen ratkaisuosuus oli vähintään 74,12 prosenttia. Näiden kvartiilien väliin jäi kaksi ryhmää. Jokaisessa neljässä kvartiilissa oli kouluja kaikilta AVI-alueilta ja kaikista kuntaryhmistä. Kuten kuvio 34 asiaa havainnollistaa, Itä-Suomen kouluista ylimpään neljännekseen sijoittui suhteessa eniten kouluja. Samoin Pohjois-Suomen kaikista kouluista oli suhteellisesti enin osa ylimpään kvartiiliin sijoittuneita kouluja. Lapin ja Länsi- ja Sisä-Suomen alueen kouluista sijoittui eniten kouluja alimpaan neljännekseen suhteessa oman alueen kouluihin.

KUVIO 34. Koko arvioinnissa menestyminen eri AVI-alueiden kouluissa

Lapin AVI-alueen kouluista oli eniten heikoimpaan kvartiiliin kuuluneita kouluja (kuvio 34 ja 35). Etelä-Suomen, Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Pohjois-Suomen AVI-alueilla oli suhteellisesti eniten kouluja toiseksi alimmassa kvartiilissa. Itä-Suomen kouluista oli heikoimmassa kvartiilissa suhteellisesti vähiten kouluja.

KUVIO 35. Näyttökokeessa menestyminen eri AVI-alueiden kouluissa

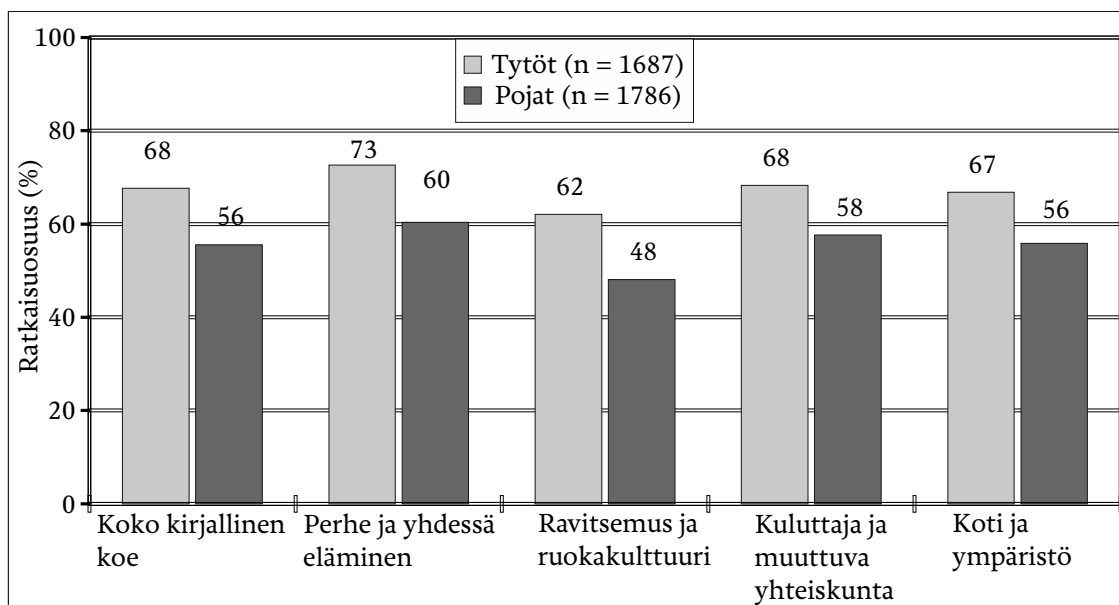
6.5 Tyttöjen ja poikien arviointitulokset

Kotitalouden arvioinnissa sukupuoli oli merkittävä tekijä kokeessa menestymistä tarkasteltaessa. Tyttöjen keskimääräinen ratkaisuosuus oli kotitalouden koko kokeessa 69 prosenttia (hajonta 11,9), ja poikien ratkaisuosuus oli keskimäärin 57 prosenttia (hajonta 14,5). Taulukkoon 22 on koottu ratkaisuosuuksien välisiä eroja ja siitä voidaan havaita, että koko kokeen ratkaisuosuuksien ero tytöillä ja pojilla oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ja efektikoko oli suuri. Yhtä lailla tyttöjen ja poikien ratkaisuosuuksien ero pelkästään kirjallisessa kokeessa oli erittäin merkitsevä ja efektikoko suuri. Näyttökokeessa ratkaisuosuuksien ero oli erittäin merkitsevä ja efektikoko oli keskisuuri.

TAULUKKO 22. Tyttöjen ja poikien ratkaisuosuudet suhteessa toisiinsa

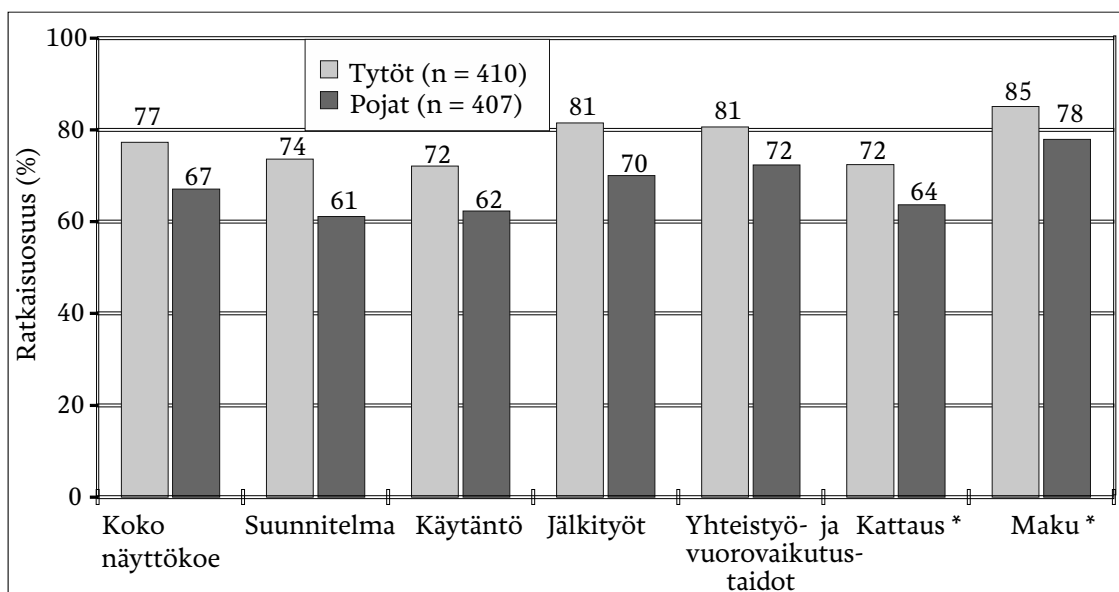
Tyttöjen ja poikien arviointitulokset				
	Tytöt ratkaisuosuus %	Pojat ratkaisuosuus %	p arvo	Cohenin d
KOKO KOE	68,8	56,7	< 0,001	0,94
KIRJALLINEN KOE	67,7	55,7	< 0,001	0,90
NÄYTTÖKOE	77,3	67,1	< 0,001	0,57
Opetussuunnitelman sisältöalueet:				
Perhe ja yhdessä eläminen	72,7	60,3	< 0,001	0,68
Ravitseminen ja ruokakulttuuri	62,1	48,1	< 0,001	0,91
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	68,3	57,6	< 0,001	0,52
Koti ja ympäristö	66,8	55,9	< 0,001	0,81

Opetussuunnitelman sisältöalueita (kuvio 36) tarkasteltaessa erot tyttöjen ja poikien osaamisen välillä olivat erittäin merkitseviä jokaisella sisältöalueella ja efektikoko vaihteli sisältöalueiden välillä keskisuuresta suureen.

KUVIO 36. Tyttöjen ja poikien ratkaisuosuudet kirjallisen kokeen eri sisältöalueilla

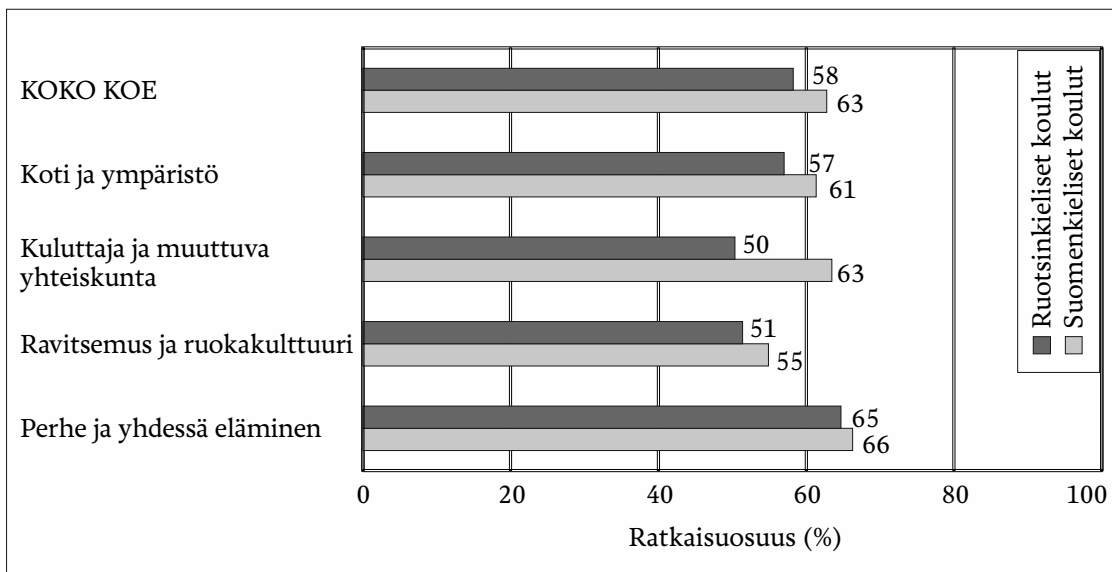
Näyttökokeen osa-alueilla (kuvio 37) Suunnitelman tekeminen, Käytännön työt, Jälkityöt ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot tyttöjen ja poikien välinen ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$) ja efektikoko keskisuuri. Osa-alueilla Kattaus ja Maku ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p \leq 0,01$). Kattauksen osalta efektikoko oli keskisuuri, ja makua arvioitaessa efektikoko oli pieni.

KUVIO 37. Näyttökokeen eri osa-alueiden ratkaisuosuudet (* kattauksia arvioitiin vain 335 oppilaalla ja makua vain 432 oppilaan tuotoksen kohdalla)

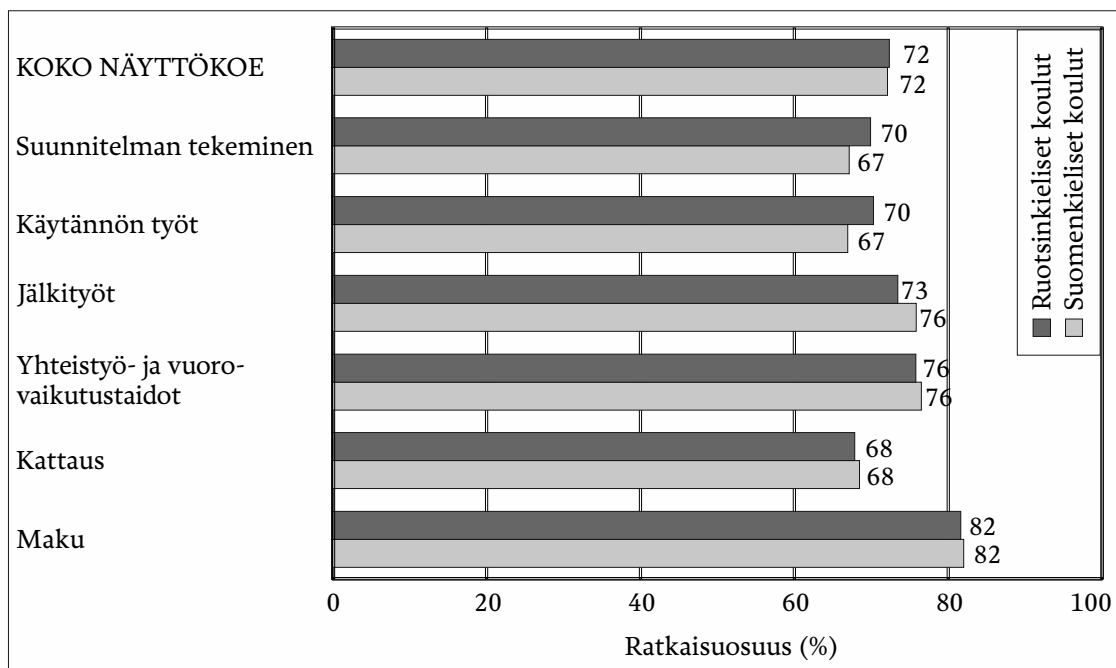
6.6 Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden arviointitulokset

Suomenkielisten koulujen oppilaat (N = 3031) menestyivät koko kokeessa ruotsinkielisiä oppilaita (N = 510) paremmin. Ero kieliryhmien välillä koko kokeen keskimääräisissä ratkaisuosuuksissa (kuvio 38) oli keskimäärin viisi prosenttiyksikköä ($p < 0,001$, $f = 0,07$). Ero kirjallisen kokeen ratkaisuosuuksissa suomenkielisten (N = 2967) ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden (N = 506) välillä oli keskimäärin 5 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$, $f = 0,08$). Näyttökoe (kuvio 39) kokonaisuudessaan tarkasteltaessa ei kieliryhmien välillä havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja.

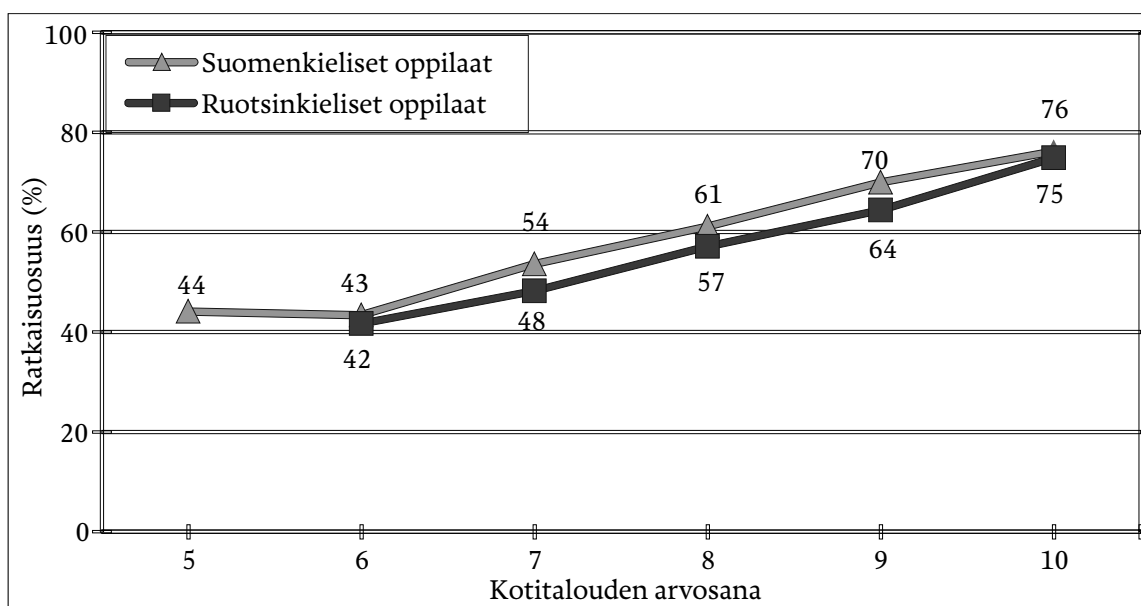
KUVIO 38. Kieliryhmien väliset erot kirjallisen kokeen eri sisältöalueilla

Suomenkielisten koulujen oppilaat menestyivät ruotsinkielisten koulujen oppilaita paremmin eri sisältöalueilla. Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen tehtävissä ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä mutta Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen tehtävissä ero oli erittäin merkitsevä mutta pieni ($p < 0,001$, $d = 0,20$). Ero oli kieliryhmien välillä Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävissä ($p < 0,001$, $d = 0,60$) samansuuntainen, erittäin merkitsevä ja keskisuuri. Koti ja ympäristö sisältöalueen tehtävissä samoin ($p < 0,001$, $d = 0,27$), mutta efektikooltaan pienen ja keskisuuren välillä. Näyttökokeen osa-alueita vertailtaessa (kuvio 39) vain Jälkitöistä suoriutumisen ero ($p = 0,007$, $d = 0,27$) kieliryhmien välillä oli merkitsevä.

KUVIO 39. Kieliryhmien väliset erot näyttökokeen osa-alueittain

Kuvioon 40 on koottu suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden keskimääräiset ratkaisuosuudet arvosanoittain. Kuviosta havaitaan, että ruotsinkielisten koulujen oppilaiden osaaminen oli kotitalouden arvioinnissa hieman heikompaa suhteessa saman arvosanan saaneisiin suomenkielisten koulujen oppilaisiin. Ainoastaan arvosanojen kahdeksan ja yhdeksän osalta ero kieliryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$).

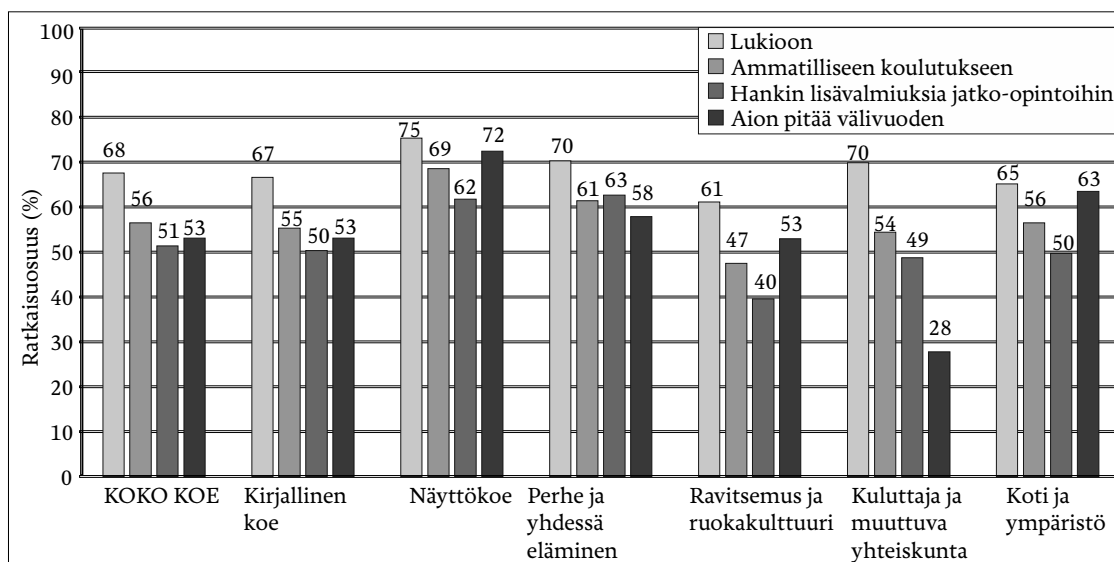
KUVIO 40. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden kotitalouden arvosanat suhteessa koemenestykseen

Luvussa 12 tarkastellaan tarkemmin ruotsinkielisten koulujen oppilaiden oppimistuloksia tässä kotitalouden arviointihankkeessa. Näiden lisäksi samassa luvussa tarkastellaan ruotsinkielisten koulujen opettajien ja rehtoreiden antamaa tietoa, jota saatiin arviointiin kuuluneista opettaja- ja rehtorikyselyistä.

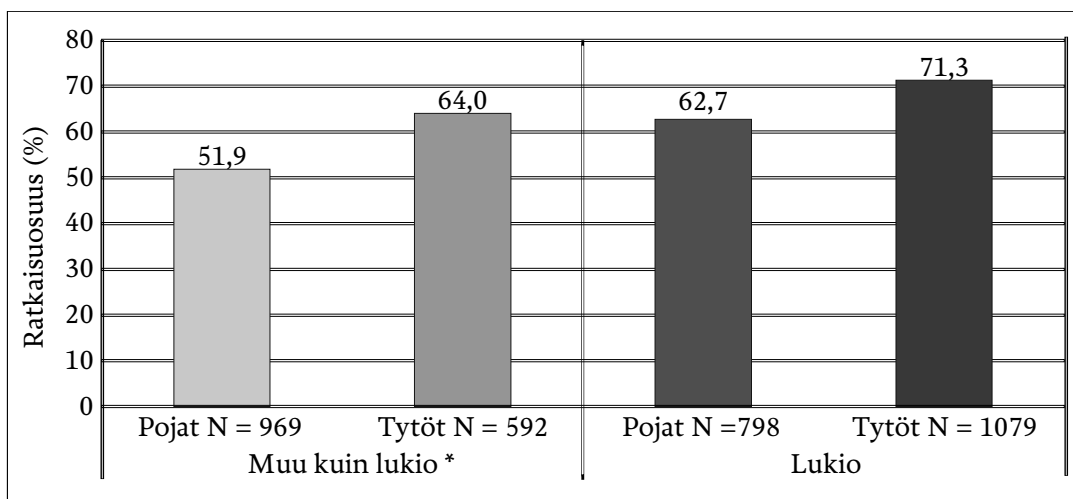
6.7 Oppilaiden jatkokoulutukseen hakeutuminen

Oppilailta kysyttiin kotitalouden arvioinnin kirjallisen kokeen yhteydessä heidän aikomuksistaan hakeutua jatkokoulutukseen. Kysymyksessä ”Mihin hait yhteishaussa ensisijaisesti?” vastausvaihtoehtoja oli lukion ja ammatillisen koulutuksen lisäksi lisävalmiuksien hankkiminen jatko-opintoihin (esimerkiksi lisäopetuksen, ammattistartin tai kansanopiston) sekä vaihtoehdot ”aion mennä töihin” tai ”aion pitää välivuoden”. Lukioon hakeutuvien (N = 1 877) ratkaisuosuus oli koko kokeessa keskimäärin 68 prosenttia, kirjallisessa kokeessa keskimäärin 67 prosenttia ja näyttökokeessa noin 75 prosenttia (kuvio 41). Ammatilliseen koulutukseen hakeutuneiden (N = 1 535) keskimääräiset ratkaisuosuudet olivat koko kokeen ja kirjallisen kokeen ratkaisuosuuksia tarkasteltaessa keskimäärin 12 prosenttiyksikköä heikompia (p < 0,001). Näyttökokeessa ero lukioon pyrkivien osalta oli kuusi prosenttiyksikköä parempi (p < 0,001). Muiden kuin lukioon ja ammatilliseen koulutukseen suuntautuneiden oppilaiden määrät olivat pieniä (N = 0–24).

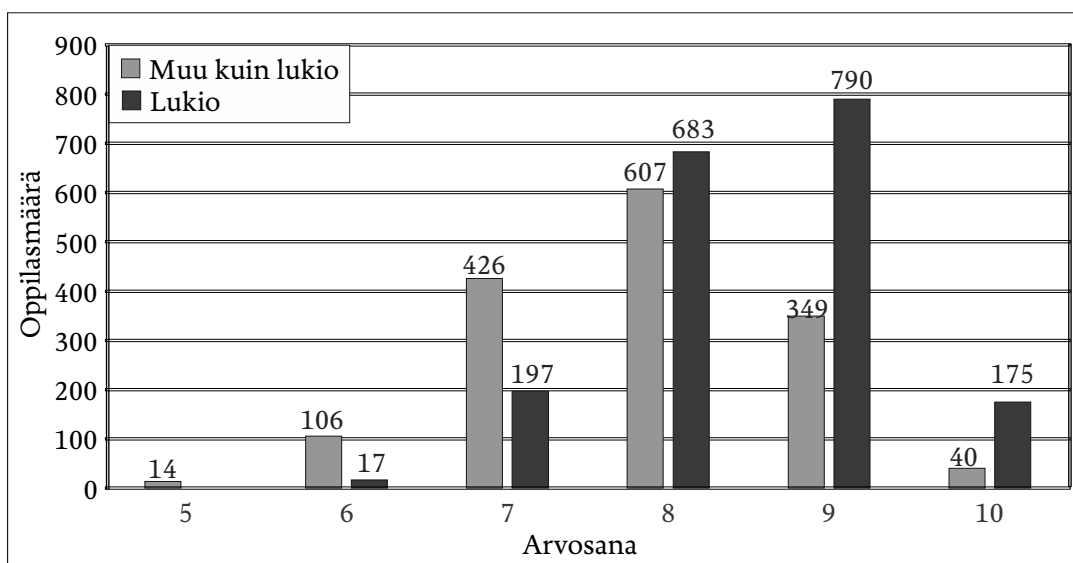
KUVIO 41. Eri jatko-opintoihin hakeutuneiden koemenestys

Oppilaan jatko-opintosuunnitelmilla on yhteys kotitalouden oppimistulosten arvioinnissa menestymiseen (kuvio 41). Opetussuunnitelman sisältöalueittain tarkasteltuna lukioon tai muualle hakeutuvien väliset erot olivat jokaisen sisältöalueen kohdalla erittäin merkitseviä: Perhe ja yhdessä eläminen ($p < 0,001$, $f = 0,21$), Ravitsemus ja ruokakulttuuri ($p < 0,001$, $f = 0,18$), Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta ($p < 0,001$, $f = 0,08$) ja Koti ja ympäristö ($p < 0,001$, $f = 0,17$). Myös tyttöjen ja poikien väliset erot keskimääräisissä ratkaisuosuuksissa olivat lukioon tai muihin jatko-opintoihin suuntautuneiden välillä erittäin merkitseviä ($p < 0,001$) (ks. kuvio 42).

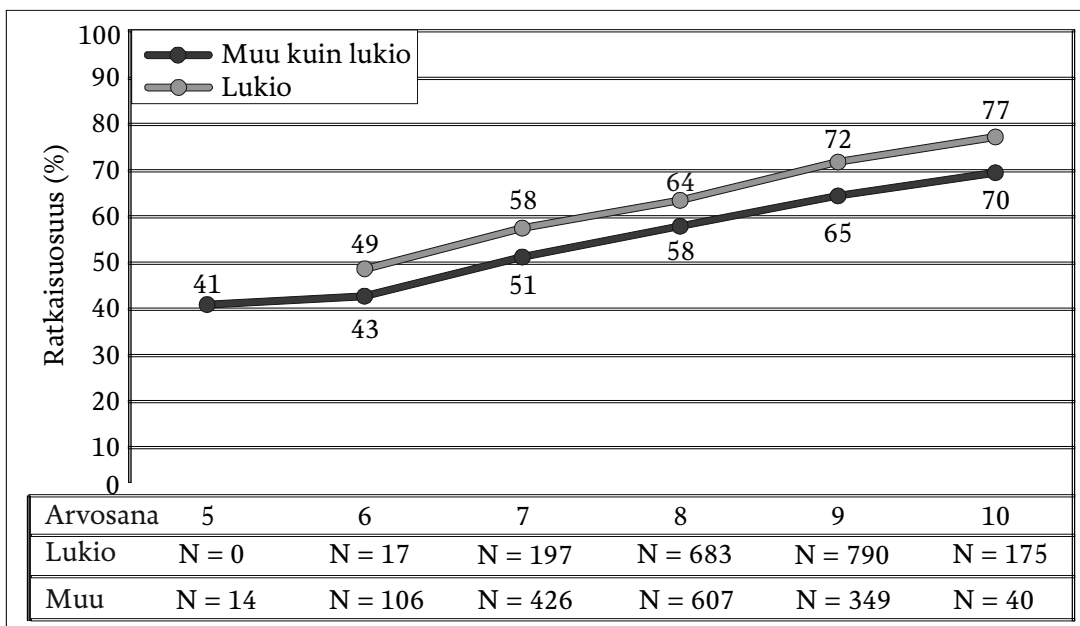
KUVIO 42. Lukioon tai muualle kuin lukioon hakeutuneiden menestyminen koko kokeessa

Muualle kuin lukioon suuntautuvat tytöt menestyivät huomattavasti paremmin kuin muualle kuin lukioon pyrkivät pojat ($p < 0,001$, $f = 0,44$). Vastaavasti ero lukioon pyrkivien tyttöjen ja lukioon pyrkivien poikien ratkaisuosuuksien välillä oli myös suuri ($p < 0,001$, $f = 0,36$). Seuraavassa kuviossa 43 näkyy lukioon ja muualle hakeutuvien oppilaiden kotitalouden arvosanaerot.

KUVIO 43. Lukioon ja muualle hakeutuneiden kotitalouden arvosanat

Selvä enemmistö oppilaista, joiden arvosana kotitaloudessa oli kiitettävä (9) tai erinomainen (10), hakeutuivat lukioon. Muualle kuin lukioon pyrkivistä oppilaista enemmistön kotitalouden arvosana oli välttävä (7) tai hyvä (8). Kuten kuviosta 44 huomataan, lukioon pyrkivien osuus oli jokaisessa arvosanaluokassa parempi. Sama asia on nähtävissä muidenkin oppimistulosten arviointien tuloksissa, kuten terveystiedon arvioinnissa (Summanen 2014, 94) ja historian ja yhteiskuntaopin arvioinnissa (Ouakrim-Soivio & Kuusela 2012, 106–107). Kaikissa arvosanaluokissa lukioon hakeutuvilla otosoppilailla osaamisen taso oli noin 6–7 prosenttiyksikköä parempi kuin muualle kuin lukioon hakeutuvilla oppilailla lukuun ottamatta arvosanan välttävä (5) saaneita.

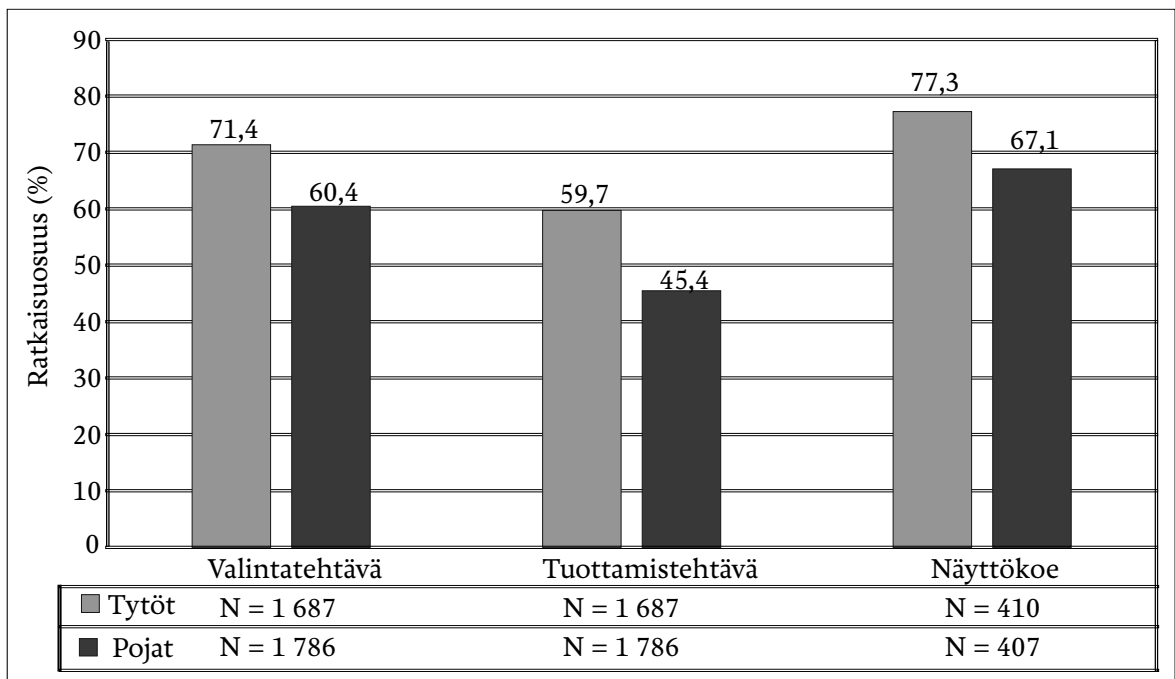

KUVIO 44. Lukioon ja muualle pyrkivien ratkaisuosuudet arvosanoittain

6.8 Osaaminen eri tehtävätyypeittäin

Kotitalouden oppimistulosten arvioinnin kirjallisessa kokeessa oli koevaiheessa 37 tehtävää, joista 22 oli valintatehtäviä ja 15 tuottamistehtäviä (liite 2). Yksi sosiaaliseen vastuuseen ja vuorovaikutustaitoihin liittynyt tehtävä (tehtävännumero 1) jäi analysointivaiheessa pois sen huonon erottelukyvyn vuoksi. Tämä huomioiden analyysivaiheessa mukana oli 21 valintatehtävää ja 15 tuottamistehtävää. Enimmäispistemäärä kirjallisessa kokeessa analyysivaiheessa oli 85 pistettä, ja valintatehtävistä oli mahdollista saada 47 pistettä ja tuottamistehtävistä 38 pistettä.

Kirjallisen kokeen valintatehtävien ratkaisuosuus oli 66 prosenttia (hajonta 13,6) ja tuottamistehtävien ratkaisuosuus 52 prosenttia (hajonta 17,5). Erilaisten tehtävien ratkaisuosuuksien erot olivat huomattavat tyttöjen ja poikien välillä (kuvio 45).

KUVIO 45. Erilaisten tehtävätyyppien ratkaisuosuudet tytöillä ja pojilla

Tyttöjen osalta valintatehtävien ratkaisuosuus oli noin 12 prosenttiyksikköä parempi ja poikien osalta keskimäärin 15 prosenttiyksikköä parempi kuin tuottamistehtävien ratkaisuosuus. Tyttöjen ja poikien välinen ero valintatehtävien ratkaisuosuuksissa oli 11 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$) ja tuottamistehtävien ratkaisuosuuksien ero keskimäärin 14 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$). Näyttökokeen ratkaisuosuuksien välinen ero oli näiden kahden ryhmän välillä keskimäärin 10 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$). Kun tarkastellaan koemenestystä tehtävätyypeittäin, voidaan todeta poikien huomattavasti huonompi osaaminen tuottamistehtävissä suhteessa tyttöjen osaamiseen.

7 ARVIOINTITEHTÄVIEN YKSITYISKOHTAISTA TARKASTELUA

7.1 Erilaiset tehtävätyypit ja niiden vaikeustaso kirjallisessa kokeessa

Ennen esitestausta kirjallisen kokeen tehtävät luokiteltiin yhdessä asiantuntijaryhmän ja tehtävänlaatijaryhmän kanssa helpompiin, keskivaikeampiin ja vaikeampiin. Vaikeustason määrittelyssä käytettiin Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 määriteltyjä arvosanan kahdeksan (8) kriteerikuvauksia. Esitestauksen jälkeen kirjallisen kokeen tehtävät luokiteltiin oppilaiden ratkaisuosuuksien perusteella helpompiin, keskivaikeampiin ja vaikeampiin ja valikoitiin varsinaiseen kokeeseen niin, että jokaiselta kotitalouden sisältöalueelta olisi mahdollisimman monen tyyppisiä tehtäviä sekä vaikeustasoltaan että tehtävätyypiltään (valinta- tai tuottamistehtävä).

Valintatehtäviä valittaessa pyrittiin valitsemaan vaihtelevia tehtäviä, kuten oikein-väärin-väittämiä, monivalintatehtäviä ja yhdistelytehtäviä. Kirjallinen koe pyrittiin laatimaan niin, että samanlaisia tehtävätyyppejä (esimerkiksi paljon kirjoitusta vaativia tuottamistehtäviä) ei sijoiteta useita peräkkäin. Moneen kokeen tehtävään liittyi tulkintoja kuvista, ja osa kuvista (mm. tunnistustehtävät) oli värillisiä. Osa tehtävistä pyrittiin laatimaan sellaisiksi, että ne huomioivat oppilaan arkielämää (mm. sosiaaliseen vastuuseen ja hyviin tapoihin liittyneet simulaatiotehtävät) ja herättäisivät tätä kautta mielenkiintoa.

Kun tarkastellaan kaikkien varsinaisen kokeen oppilaiden ratkaisuosuuksia kirjallisessa kokeessa ja suhteutetaan vaikeustasoluokkia normaalijakaumaan, voidaan tehtävät jakaa eri vaikeustasokategorioihin. Tehtävät voidaan kategorisoida helpompiin, keskivaikeampiin ja vaikeampiin. Taulukossa 23 on esitetty, miten tehtävät kotitalouden kirjallisessa kokeessa ryhmittäytyvät.

TAULUKKO 23. Tehtävien jaottelu vaikeustason mukaan

Kotitalouden sisältöalue	Tehtävien ratkaisuosuus (%) ja vaikeustaso		
	0–50 % vaikeimmat tehtävät	51–75 % keskivaikeimmat tehtävät	76–100 % helpommat tehtävät
Perhe ja yhdessä eläminen	2	2	3
Ravitsemus ja ruokakulttuuri	3	6	2
Koti ja ympäristö	3	4	2
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	2	4	4
Tehtäviä yhteensä (kpl)	10	16	11
Tehtäviä yhteensä (%)	27 %	43 %	30 %

Liitteessä 2 on esitetty jokaisen tehtävän ratkaisuosuudet, vaikeustaso ja pistemäärä. Arvioinnin tehtävien ratkaisuosuus vaihteli oppilailla 13 prosentista 92 prosenttiin. Saman kysymyksen eri osilla (esim. a ja b vaihtoehto) saattoi olla eri vaikeustaso. Luokittelussa kysymyksen eri osioiden ratkaisuosuuksista on otettu keskiarvo ja luokiteltu tehtävä sen mukaan. Kuten taulukosta 23 havaitaan, arviointitehtävien jakauma vaikeustason mukaan noudatteli Opetushallituksen käytänteitä, jossa 40 prosenttia tehtävistä tulisi olla keskivaikeampia ja 30 prosenttia sekä vaikeampia että helpompia (Metsämuuronen 2009a, 30).

Helpommiksi tehtäviksi luokiteltiin kirjallisen kokeen tehtävät, joiden ratkaisuosuus oli 75–100 prosenttia. Kaikki kokonaisuudessaan helpommiksi luokituneet tehtävät olivat valintatehtäviä (esim. yhdistelytehtävät, monivalintatehtävät tai oikein–väärinväittämät). Seuraava kirjallisen kokeen tehtävä on esimerkki helpommasta monivalintatehtävästä, johon osasi vastata oikein 92 prosenttia oppilaista. Esimerkkitehtävä liittyi opetussuunnitelman sisältöalueeseen Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta.

12. Matti (18 v.) päättää ottaa kulutusluottoa (esim. pikavipin) iPadin ostoa varten. Miksi kulutusluoton ottaminen voi tuottaa Matille ongelmia? Tummenna yksi (1) vaihtoehto.

- Matti joutuu odottamaan iPadin saamista.
- Kulutusluottojen saamiseksi pitää nähdä paljon vaivaa.
- Kulutusluottojen korot ovat korkeita. (oikea vaihtoehto)
- Matti joutuu säästämään ennen kuin voi saada kulutusluoton.

Keskivaikeammista tehtävistä yhdeksän oli tuottamistehtäviä ja seitsemän valintatehtäviä. Tehtävä luokiteltiin keskivaikeaksi, jos sen ratkaisuosuus oli 51–75 prosenttia. Esimerkkinä keskivaikeammasta tehtävästä on raaka-aineen tunnistustehtävä (kokonaisratkaisuosuus 57 %), jossa oppilaiden piti tunnistaa kuvassa olleita kasviksia, marjoja tai sieniä. Tunnistustehtävä liittyi kotitalouden opetussuunnitelman osa-alueeseen Ravitsemus ja ruokakulttuuri.

23. Nimeä kukin kuvassa oleva raaka-aine.

1. _____

4. _____

Tunnistettavia raaka-aineita oli yhteensä kuusi. Kukkakaalin tunnisti 83 prosenttia tytöistä ja 68 prosenttia pojista ($p < 0,001$, $f = 0,16$). Punajuuren tunnisti 64 prosenttia tytöistä ja 58 prosenttia pojista ($p = 0,005$, $f = 0,04$).

Toinen esimerkki keskivaikeasta tehtävästä on seuraava avotehtävä numero 33. Tehtävä liittyi kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueeseen Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta. Kyseisen tehtävän ratkaisuosuus oli tytöillä 66 prosenttia ja pojilla 53 prosenttia ($p < 0,001$, $f = 0,14$).

Mitä seuraavalla termillä tarkoitetaan?

33. Lähiruoka _____
_____
_____

Vaikeammiksi luokitelluista tehtävistä kolme oli valintatehtäviä ja seitsemän tuottamistehtäviä. Esimerkkinä vaikeammista valintatehtävistä on seuraava tehtävä (nro 35), jonka kokonaisratkaisuosuus oli oppilailla 28 prosenttia (tytöt 35 % ja pojat 21 %, $p < 0,001$, $f = 0,20$). Tehtävä liittyy kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueeseen Koti ja ympäristö.

35. Valitse oikea hoito-ohjemerkki kuhunkin vaatteeseen. Mukana on yksi (1) ylimääräinen hoito-ohjemerkki.

Urheilusukat (puuvilla)	_____	A.	
Villasukat (villa)	_____	B.	
Valkoinen lakana (puuvilla)	_____	C.	
Neulepusero (akryyli)	_____	D.	
		E.	

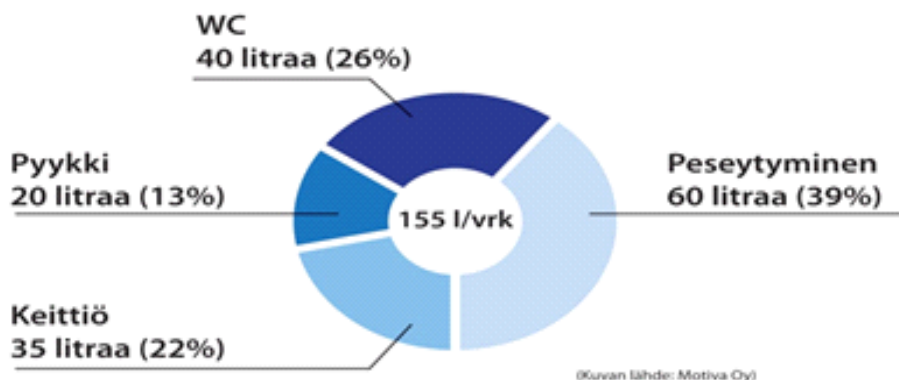

Esimerkki vaikeammasta tuottamistehtävästä on seuraava kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueeseen Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta liittyvä vedenkulutus-tehtävä. Kyseisen tehtävän ratkaisuosuus oli 42 prosenttia. Tyttöjen ratkaisuosuus oli 54 prosenttia ja poikien 31 prosenttia ($p < 0,001$, $f = 0,27$).

3. Jokainen suomalainen käyttää vettä keskimäärin 155 litraa vuorokaudessa. Tutki alla olevaa kuvaa ja anna yksi (1) esimerkki, miten kyseisessä lohkossa voi säästää vettä.

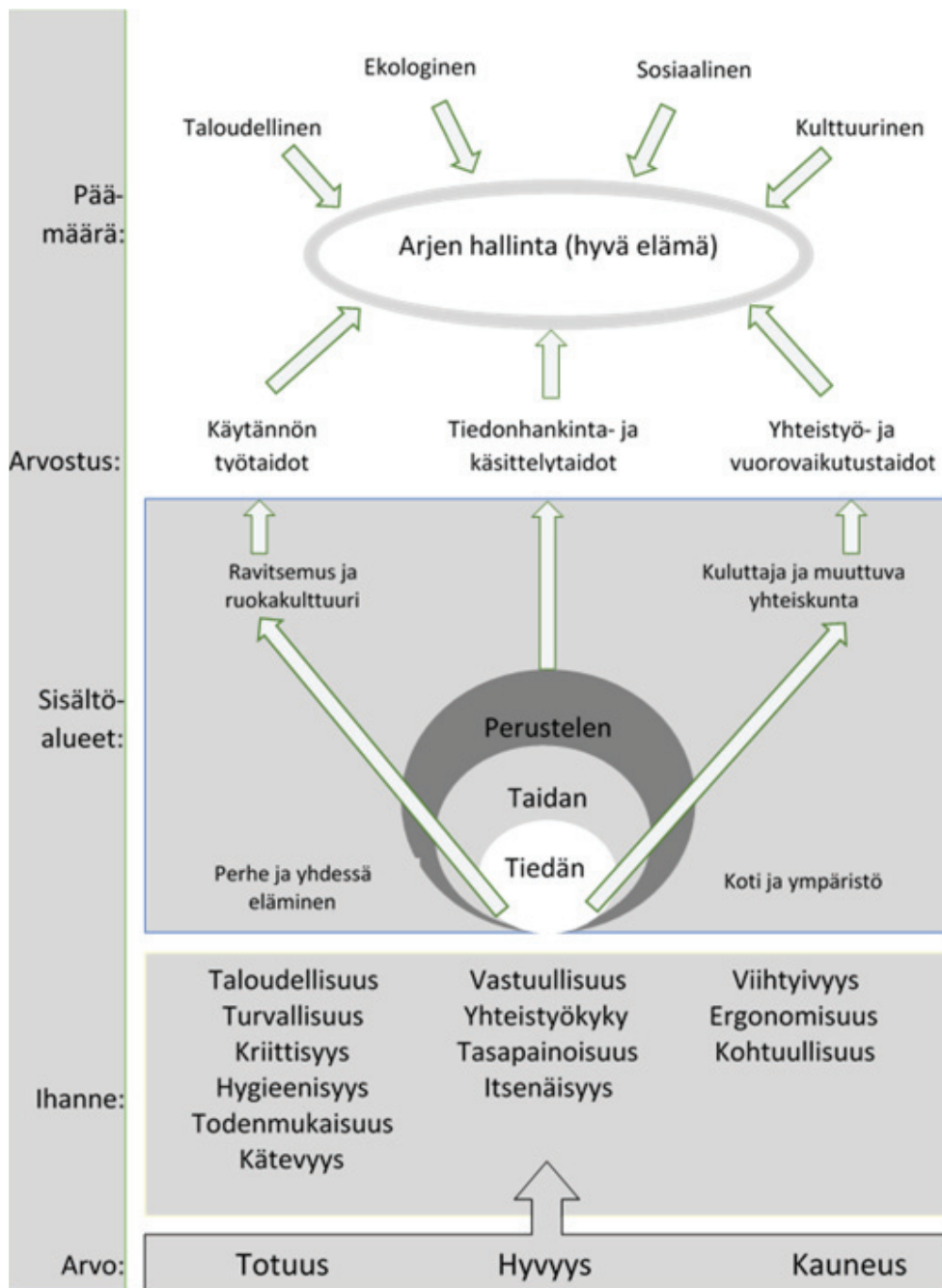
- a) Peseytyminen _____
- b) Keittiö _____
- c) Pyykki _____
- d) WC _____

Vuorokauden vedenkulutuksen jakaantuminen/asukas

7.2 Kirjallisen kokeen tehtävien tarkastelua laadullisten tasojen mukaan

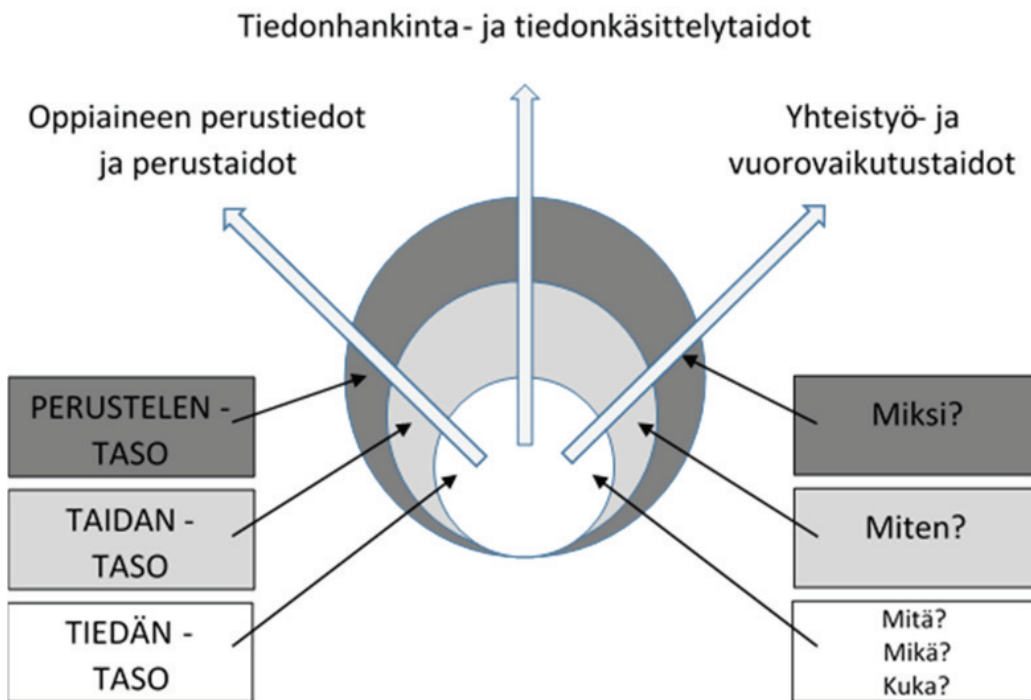
Aiemmin kappaleessa 4.2.3 mainittiin, että kirjallisen kokeen arviointitehtävät luokiteltiin laadullisten tasojen mukaan, jotta voidaan syvällisemmin hahmottaa oppilaiden sisällöllisiä taitoja. Myllykankaan (2002, 182) mukaan sisällöllisesti määritellyjä kotitalouden taitoja voidaan arvioida kolmella laadullisella tasolla: toistavalla, taitavalla ja vastuullisella arjen hallinnan tasolla. Myllykangas käyttää esimerkiksi pesuaineen valinnasta, jossa tasot avautuvat oppilaan näkökulmasta. **Tiedän**-tasolla oppilas tietää, että on olemassa erilaisia pesuaineita erilaisille vaatteille. **Taidan**-tasolla oppilas osaa valita oikean pesuaineen pyykin värin ja materiaalin mukaan. **Perustelen**-tasolla oppilas osaa valita ja perustella myös ympäristölle myönteisen ja taloudellisen pesuaineen. Seuraava kuvio 46 selkeyttää edellä mainittuja laadullisia tasoja opetussuunnitelman kannalta.

KUVIO 46. Kotitalouden sisältöalueet ja laadulliset tasot perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelmassa (Myllykangas 2002, 184; kuva mukailtu Turtaisen (2010) tekemästä kuvasta)

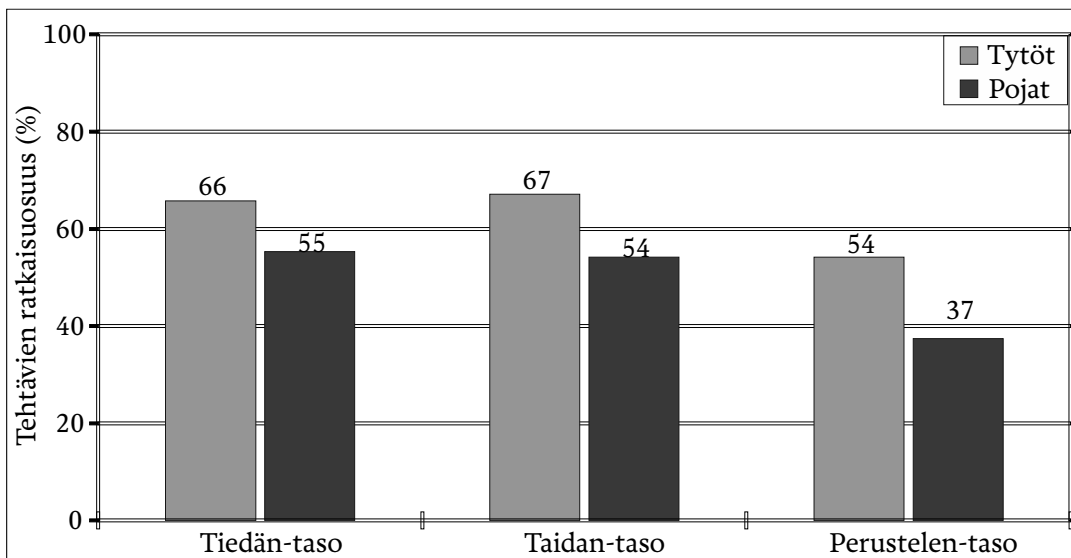
Kuvio 47 selkeyttää taitojen laadullisia tasoja suhteessa opetussuunnitelman päättöarvioinnin kriteereiden osa-alueisiin Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, Käytännön työtaidot ja Tiedonhankinta- ja käsittelytaidot.

ARVIOINNIN KOHTEET JA KRITEERIT KOTITALOUSOPETUKSESSA

KUVIO 47. Arvioinnin kohteet ja niihin liittyvät kriteerit kotitalousopetuksessa (Myllykangas 2010, kuva mukailtu Turtiaisen (2010) tekemästä kuvasta)

Tehtävistä 18 (49 %) luokiteltiin tiedän-tason tehtäväksi, 11 tehtävää (30 %) taidan-tason tehtäväksi ja 3 tehtävää (8 %) perusteljen-tason tehtäväksi. Tehtävistä viittä (14 %) ei voitu luokitella näiden kotitalouden taitotasojen mukaan, sillä simulaatiotyypiset tehtävät liittyivät oppilaan sosiaaliseen vastuuseen, välittämisen ilmapiiriin ja tasa-arvoon. Alla olevassa kuviossa 48 näkyy eri taitotasojen ratkaisusuudet.

KUVIO 48. Taitotasojen ratkaisusuudet

Tyttöjen ratkaisuosuus oli tiedän-tasolla 11 prosenttiyksikköä poikia parempi ($p < 0,001$, $f = 0,36$), taidan-tasolla tytöt osasivat keskimäärin 13 prosenttiyksikköä paremmin ($p < 0,001$, $f = 0,42$) ja tyttöjen osaaminen oli perustelen-tasolla peräti 17 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$, $f = 0,35$) poikia parempaa. Luvussa 7.1 manituista tehtävistä erilaiset tunnistustehtävät (esim. tehtävä 23) olivat esimerkkejä tiedän-tason tehtävistä. Hoito-ohjeen merkin valintatehtävä (tehtävä 35) oli esimerkki taidan-tason tehtävästä. Perustelen-tason tehtävistä on esimerkkinä tehtävä, jossa oppilaan vuorokausikellosta (tehtävään oli piirretty oppilaan koko päivän aikana syömät ruoat ja juomat, kuvattu hänen koulussa ja vapaa-ajalla harrastamansa liikunta ja muut harrastukset sekä yöneen käyttämänsä aika) pyydettiin löytämään ateriarhythmin ja ravitsemuksen kannalta epäedullisia asioita ja tämän jälkeen kokeen tekijää pyydettiin perustelemaan, miksi kyseiset asiat olivat epäedullisia.

Tytöt siis osasivat perustella kysytyjä asioita selvästi paremmin kuin pojat. Kuitenkin perustelen-tason tehtävät sujuivat tytöiltäkin heikommin suhteessa tiedän- ja taidan-tason tehtäviin. Pitää myös muistaa, että joillakin oppilailla kynnyks alisuoriutumiseen ja/tai vastaamatta jättämiseen kansallisessa kokeessa saattaa olla matalampi kuin muissa koulun kokeissa. Koe oli myös pidempi kuin mihin oppilaat yleensä ovat yläkoulussa tottuneet, millä on voinut olla vaikutusta vastaamishalukkuuteen.

7.3 Näyttökokeen osa-alueiden tarkastelua

Kotitalouden kansalliseen kokeeseen liitettiin käytännön työtaitoja mittaava näyttökoe. Näyttökokeen osa-alueet pyrittiin rakentamaan niin, että kaikki kotitalouden opetussuunnitelman keskeiset sisältöalueet sekä opetussuunnitelman päättöarvioinnin kriteereiden osa-alueet (Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, Käytännön työtaidot ja Tiedonhankinta- ja käsittelytaidot) tulevat kokeessa huomioitua.

Näyttökoe arvioi jokaisessa koulussa kaksi kotitalousopettajaa. Jos koulussa ei ollut kahta kotitalousopettajaa, viereisestä saman kunnan tai viereisen kunnan koulusta pyydettiin toinen arvioiva opettaja näyttökoepäivänä otoskoululle suorittamaan arviointia. Suomenkielisiä kouluja oli yhteensä 89 ja niistä 40:een hankittiin toinen näyttökoe arvioiva kotitalousopettaja. Jos koululla oli kelpoinen kotitalousopettaja muussa tehtävässä tai oli helpointa pyytää juuri eläkkeelle jäänyt koulun kotitalousopettaja arvioimaan, niin tämä oli mahdollista. Ruotsinkielisiä kouluja oli otoksessa mukana 15, joista seitsemään pyydettiin toinen näyttökoe arvioiva kotitalousopettaja koulun opettajan avuksi.

Koulujen arvioivia kotitalousopettajia ohjeistettiin noudattamaan arvioinnissa näyttökoe varten laadittuja arviointikriteereitä (liite 1). Arviointikriteereiden laadinnassa otettiin huomioon Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8, asiantuntijaryhmän ja muiden asiantuntijoiden kommentit ja esikokeilukoulujen opettajien kommentit. Opettajat arvioivat kaikki

yhden ryhmän oppilaat samalle arviointilomakkeelle (liite 3). Kaikilta oppilailta arvioitiin suunnitelman tekemistä, käytännön töitä, jälkitöitä ja yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Kattausta tehneiltä ja ruokaa valmistaneilta oppilailta arvioitiin lisäksi kattauksen onnistumista ja ruokien makua.

Tehtävänä neljän hengen oppilasryhmällä oli suunnitella ja toteuttaa erilaisia käytännön kotitaloustaitoihin liittyviä tehtäviä. Oppilaista koostuva ryhmä sai itse valita ja jakaa työt tasapuolisesti kaikille. Yksilötehtävät, jotka ryhmä jakoi keskenään, oli ennalta määrätty (liite 5). Jaettavia tehtäviä oli kiisselin teko (ryhmä sai valita, millainen kiisseli), juustosarvien leivonta, silitystehtävä ja kaapin puhdistus. Lisäksi ryhmä sai itse päättää, kuka tiskaa astiat, kuka kuivaa astiat, kuka puhdistaa työpöydät ja kuka siivoaa ruokapöydän ruokailun jälkeen ja täyttää astianpesukoneen. Ryhmät suunnittelivat ja jakoivat tehtävät suunnittelulomaketta (liite 6) apuna käyttäen ja lisäksi pohtivat yhdessä ajankäyttöä ja kattausta.

Ryhmän yhteisen suunnitteluosuuden jälkeen oppilaat suunnittelivat tulevaa näyttökoetehtävää omalle suunnittelulomakkeelle (liite 7), jossa he saivat kuvailla, miten aikovat tehtävän suorittaa, mitkä ovat kriittisiä kohtia tehtävän suorittamisen aikana ja miten he jakavat käytössä olevan ajan näyttökokeen aikana. Tehtävänannossa oppilaille kerrottiin, että opettajat arvioivat heidän työskentelyään suunnittelun, työskentelyn sujuvuuden, jälkitöiden, ergonomian, ekologisuuden ja yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen osalta. Työskentelyn jälkeen oppilaat arvioivat omaa suoriutumistaan samoilla osa-alueilla (Suunnitelman tekeminen, Käytännön työt, Jälkityöt, Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot). He saivat lisäksi kertoa oman mielipiteensä näyttökokeesta ja yksilöidä, missä olivat onnistuneet erityisen hyvin, mitä he olisivat voineet tehdä toisin ja saivatko he apua tehtävän suorittamiseen toiselta ryhmän jäseneltä. Lopuksi oppilaat saivat antaa itselleen kouluarvosanan näyttökokeessa suoriutumisestaan.

Näyttökokeeseen oli varattu neljän hengen oppilasryhmälle yhteensä 90 minuuttia aikaa. Suunnittelulle oli varattu aikaa 15 minuuttia. Arviointikriteereissä opettajia ohjeistettiin arvioimaan suunnitteluun keskittymistä, muiden mielipiteiden huomioimista suunnittelun aikana, tasapuolisuutta töiden jakamisessa, aikataulussa pysymistä ja vastuullisuutta. Käytännön töiden arviointikriteereissä huomioitiin vastuun ottoa, muiden kuuntelemista, toisen auttamista, hygieniaa, tarkoituksenmukaisia työvälineitä, tarkoituksenmukaisia raaka-aineita, työskentelytekniikkaa, työturvallisuutta, ympäristöystävällisyyttä, työympäristön siisteyttä, ajankäyttöä ja lopputulosta. Jälkitöitä tarkasteltaessa arviointikriteereissä kiinnitettiin huomiota tarkoituksenmukaisiin pesu- ja puhdistusaineisiin, työvälineisiin, työskentelytekniikkaan sekä vastuullisuuteen, toisen auttamiseen ja kuuntelemiseen, ajankäyttöön, keskittymiseen ja työn jälkeen. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja tarkasteltaessa arviointikriteereissä painotettiin muiden mielipiteiden huomioimista ja kunnioittamista, kaverin auttamista, neuvottelutaitoja, tasapuolisuutta, vastuullista työtettä ja hyviä ruokailutapoja. Kattauksen suoritti yleensä vain yksi ryhmän jäsenistä, ja kattaustaitoja arvioitaessa opettajia pyydettiin arvioimaan aterimien sijoittelua, ruoka- ja tarjoiluastoiden valintaa, serviettien tai pöytäliinan käyttöä sekä vastuuta omasta tekemisestä. Leivonnaisten ja kiisselin makua ja ulkonäköä arvioitiin arviointikritee-

reiden mukaan vain ryhmän jäsenten kohdalla, jotka kyseisiä ruokia tai leivonnaisia valmistivat. Lisäksi jokaisen näyttökokeen osa-alueen kohdalla arviointikriteereissä huomioitiin, pystyykö oppilas itsenäiseen työskentelyyn.

7.4 Ankkuritehtävät

Kotitalouden arvioinnin kirjalliseen kokeeseen sisällytettiin kaksi ankkuritehtävää. Tavoitteena ankkuritehtävien käytössä on selvittää, onko kyseisen tehtävän osaamisessa tapahtunut muutosta vuosien välillä. Ensimmäinen ankkuritehtävä (tehtävä 16) oli kysytty luonnontieteiden arvioinnissa samoin sanoin vuonna 2011. Kyseisenä vuonna tehtävän ratkaisuosuus oli vuonna 62 prosenttia, kun se nyt kolme vuotta myöhemmin oli 71 prosenttia.

16. Valitse oikea vaihtoehto. Yhdistä seuraavat jätteet oikeisiin paikkoihin:

1. sanomalehti	___	A. SEKAJÄTE
2. rikkinäinen t-paita	___	B. ONGELMAJÄTE
3. puhdas muropaketti	___	C. APTEEKKI
4. kertakäyttöinen vauvanvaippa	___	D. PAPERINKERÄYS
5. banaaninkuoret	___	E. METALLINKERÄYS
6. tyhjä säilyketölkki	___	F. BIOJÄTE
7. vanhaksi mennyt yskänlääke	___	G. PAHVINKERÄYS
8. energiansäästölamppu	___	H. ENERGIAJAE/ENERGIAJÄTE

I. KIERRÄTTÄMINEN ESIMERKIKSI
KIRPPUTORILLA TAI KIERRÄTYS-
KESKUKSESSA

Kun tarkastellaan tehtäväkohtaisia ratkaisuosuuksia, erityisesti energijae/energiajäte-asioiden osaaminen on lisääntynyt. Vuonna 2011 vain 8,2 prosenttia oppilaista tiesi, että rikkinäinen t-paita kannattaa lajitella energijakeeseen, kun nyt vuonna 2014 vastaava luku oli 21,9 prosenttia. Lisäksi osaaminen parantui puhtaan muropaketin ja yskänlääkkeen lajittelun osalta 5–9 prosenttiyksikköä. Sanomalehden, banaaninkuorien, tyhjän säilyketölkin, energiansäästölamppun ja ehjän sohvan osalta osaaminen oli pysynyt lähes ennallaan. Sen sijaan kertakäyttöisen vauvanvaipan oikein lajittelevia oppilaita oli vuonna 2011 lähes 10 prosenttiyksikköä enemmän.

Toinen tehtävistä (tehtävä 31) oli kysytty samanasaisena terveystiedon oppimistulosten arvioinnissa vuonna 2013.

31. Mainitse kaksi (2) ravintokuidun myönteistä vaikutusta ihmisen terveyteen.

1. _____
_____
2. _____
_____

Tämän ankkuritehtävän osalta osaaminen oli terveystiedon kansallisen kokeen oppilaila hieman parempaa (ratkaisuosuus 30 %) kuin kotitalouden kokeeseen osallistuneilla oppilailla (ratkaisuosuus 27 %). Kuitutehtävän ratkaisuosuus oli vuonna 2013 tytöillä 36 prosenttia ja vuotta myöhemmin 33 prosenttia. Pojilla ratkaisuosuuksien ero oli näiden kahden kansallisen kokeen oppilaiden välillä samaa kolmen prosenttiyksikön luokkaa (24 % vuonna 2013 ja 21 % vuonna 2014).

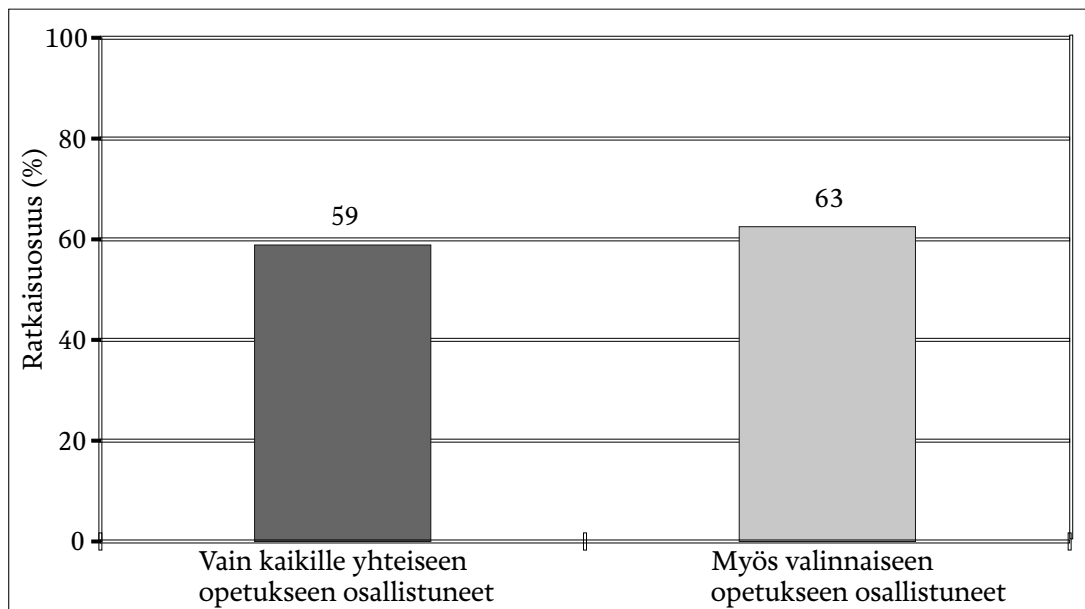
8 MUITA TAUSTAMUUTTUIJA JA NIIDEN YHTEYKSIÄ ASEENTEISIIN JA OPPIMISTULOKSIIN

8.1 Kotitalous valinnaisaineena

8.1.1 Valinnaisuuden yhteys oppimistuloksiin

Kirjallisen kokeen otokseen osallistuneista oppilaista 1 028 (29,7 %) oli opiskellut kotitaloutta vain seitsemännellä luokalla ja 2 102 (60,7 %) 7., 8. ja 9. luokalla. Oppilaista 228 (6,6 %) ilmoitti opiskelleensa kotitaloutta 7. ja 8. luokalla ja 106 (3,1 %) 7. ja 9. luokalla. Näyttökokeeseen osallistuneista oppilaista 242 (29,6 %) oli opiskellut kotitaloutta vain seitsemännellä luokalla ja 426 (52,1 %) oli opiskellut kotitaloutta 7., 8. ja 9. luokilla. Oppilaista 59 (7,2 %) oli opiskellut kotitaloutta 7. ja 8. luokalla ja 20 (2,4 %) vain 7. ja 9. luokalla. Tässä luvussa keskitytään vertailemaan oppilaita, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalouteen niihin oppilaisiin, joilla oli kotitalous ollut pitkänä (2 vvt) tai lyhyenä (1 vvt) valinnaisaineena 8. tai 9. luokalla tai 8. ja 9. luokalla.

Kuviossa 49 havainnollistetaan valinnaiseen kotitalouteen osallistumisen ja kirjallisessa kokeessa menestymisen yhteyttä.

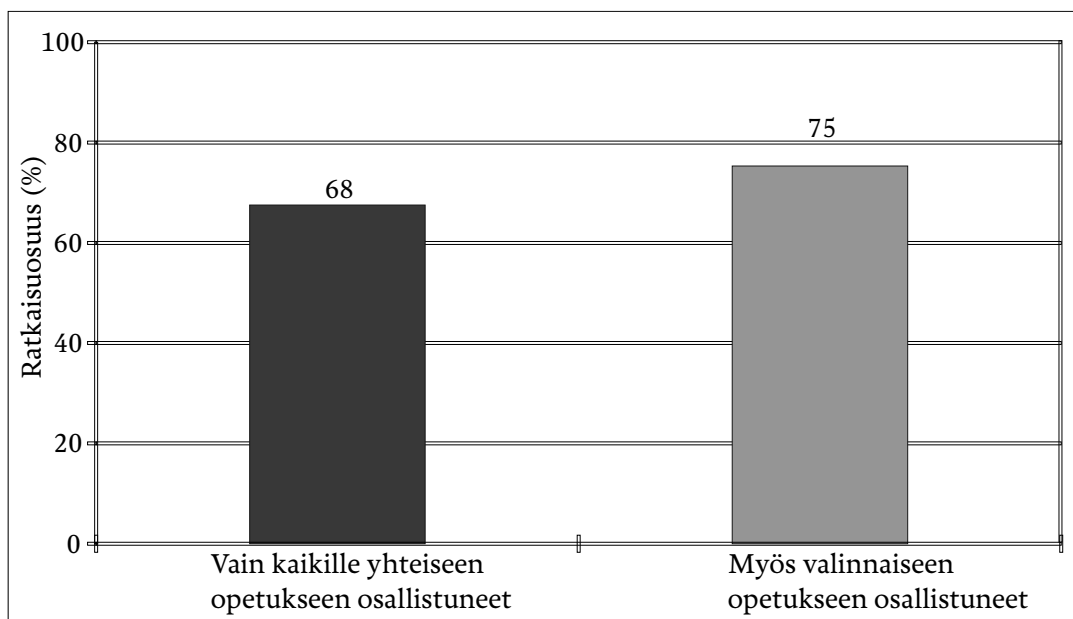

KUVIO 49. Valinnaisuuden yhteys koemenestykseen

Kirjallisen kokeen ratkaisuosuus oli 63 prosenttia (hajonta 13,9) oppilailla, joilla oli kotitalous valinnaisaineena. Heillä ratkaisuosuus oli parempi ($p < 0,001$, $f = 0,15$) verrattuna niiden oppilaiden keskimääräiseen ratkaisuosuuteen, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen (ratkaisuosuus 59 %, hajonta 14,4). Valinnaiseen kotitalousopetukseen osallistuneiden oppilaiden osaaminen oli parempaa ($p < 0,001$) kolmella kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueella verrattuna niiden oppilaiden osaamiseen, jotka eivät olleet osallistuneet valinnaiseen opetukseen. Nämä sisältöalueet olivat Perhe ja yhdessä eläminen (ratkaisuosuudet em. ryhmillä 68 % ja 63 %, $f = 0,15$), Koti ja ympäristö (ratkaisuosuudet 62 % ja 59 %, $f = 0,14$) ja Ravitsemus ja ruokakulttuuri (ratkaisuosuudet 56 % ja 51 %, $f = 0,15$). Sisältöalueella Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta ei valinnaiseen kotitalouteen osallistuneiden osaaminen (62 %) ollut kovin paljon heikompaa ($p = 0,019$) kuin heillä, jotka valinnaiseen kotitalouteen olivat osallistuneet (63 %).

Kotitaloutta valinnaisaineena opiskelleiden oppilaiden osaaminen (ratkaisuosuus 75 %, hajonta 15,9) näyttökokeessa (kuvio 50) oli selvästi parempaa ($p < 0,001$, $f = 0,19$) verrattuna oppilaisiin, jotka olivat opiskelleet vain kaikille yhteistä kotitaloutta (ratkaisuosuus 68 %, hajonta 18,6).

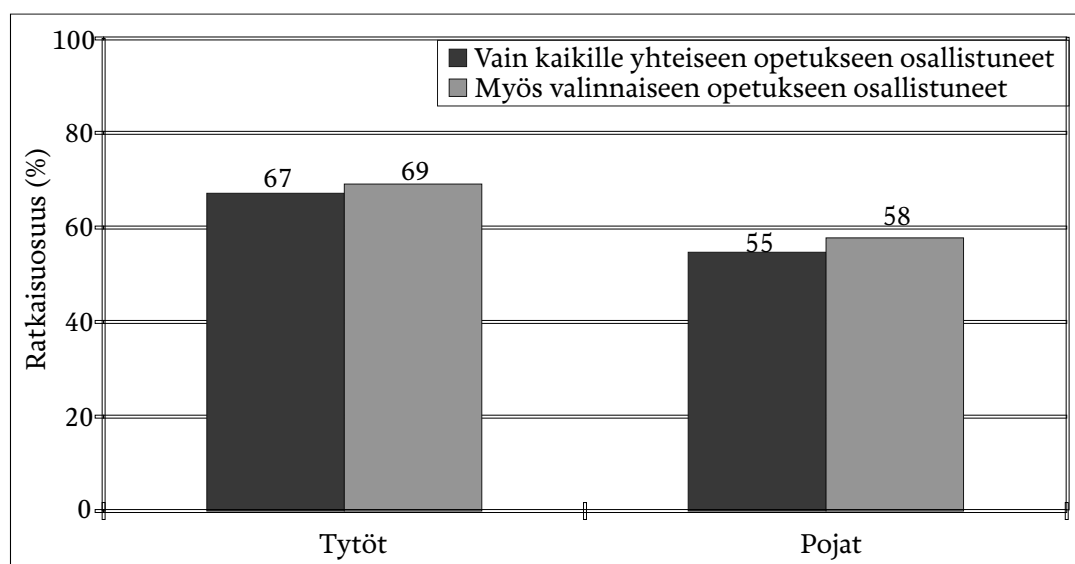

KUVIO 50. Valinnaisuuden yhteys näyttökokeessa menestymiseen

Näyttökokeen eri osa-alueiden erot näiden kahden ryhmän välillä olivat erittäin merkitseviä osa-alueilla Suunnitelman tekeminen ($p = 0,001$, $f = 0,16$), Käytännön työt ($p < 0,001$, $f = 0,18$), Jälkityöt ($p < 0,001$, $f = 0,19$) ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ($p < 0,001$, $f = 0,15$). Ero kattauksen tekemisessä oli merkitsevä ($p = 0,007$, $f = 0,16$). Makua arvioitaessa ei näiden kahden ryhmän välillä ilmennyt eroa.

Valinnaiseen kotitalouteen osallistuneiden oppilaiden parempi osaaminen suhteessa oppilaisiin, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalouteen, oli selkeä valinta- ja tuottamistehtävissä ($p < 0,001$). Valinnaiseen kotitalouteen osallistuneiden oppilaiden ratkaisuosuus tuottamistehtävissä oli 54 prosenttia (hajonta 18,7), kun se vain kaikille yhteiseen kotitalouteen osallistuneilla oppilailla oli 50 prosenttia (hajonta 19,3), ja valintatehtävissä 67 prosenttia (hajonta 13,3), kun se vain kaikille yhteiseen kotitalouteen osallistuneilla oli 62 prosenttia (hajonta 13,9). Osaaminen oli tiedän-, taidan- ja perustelen-tasojen tehtävissä parempaa ($p < 0,001$) valinnaiseen osallistuneilla oppilailla kuin oppilailla, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen. Ero oli kaikissa pieni: tiedän-tason tehtävät $f = 0,13$, taidan-tason tehtävät $f = 0,15$ ja perustelen-tason tehtävät $f = 0,06$.

Kuviossa 51 on esitetty vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen osallistuneiden tyttöjen ja poikien koko kokeen ratkaisuosuudet suhteessa tyttöjen ja poikien ratkaisuosuuksiin, jotka ovat osallistuneet myös valinnaiseen kotitalousopetukseen.

KUVIO 51. Valinnaisuus ja koko kokeessa menestyminen

Valinnaiseen kotitalouteen osallistuneet pojat menestyivät koko kokeessa paremmin kuin otoksen pojat, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalouteen ($p < 0,001$, $f = 0,10$). Myös valinnaiseen osallistuneet tytöt menestyivät kokeessa paremmin kuin tytöt, jotka eivät olleet osallistuneet valinnaiseen kotitalouteen ($p = 0,03$, $f = 0,07$).

Yhteenvetona voidaan todeta, että valinnaiseen kotitalouteen osallistuneet menestyivät koko kokeessa keskimäärin paremmin kuin oppilaat, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen. Se että valinnaiseen opetukseen osallistumisella ei ollut vaikutusta Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävien osaamiseen, voi johtua esimerkiksi siitä, että valinnaisessa kotitaloudessa ei käsitellä niin paljon tämän sisältöalueen aiheita. Uudessa opetussuunnitelmassa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014) kuluttajuuteen liittyviä teemoja painotetaan, joten näiden teemojen mukaan ottamista myös valinnaiseen kotitalousopetukseen pitäisi harkita.

8.1.2 Valinnaisuuden yhteys asenteisiin ja harrastuneisuuteen

Sekä oppilaat, jotka olivat opiskelleet kotitaloutta valinnaisaineena, että oppilaat, jotka olivat opiskelleet vain kaikille yhteistä kotitaloutta, viihtyivät koulussa keskimäärin melko hyvin (tehtävävihkon kouluviihtyvyyssosio esitelty laajemmin luvussa 5.1.1). Kokonaisuasenne (asennemittari esitetty luvussa 5.1.2) kotitaloutta kohtaan oli valinnaiseen osallistuneilla oppilailla parempi (ka 3,0) kuin oppilailla, jotka eivät olleet opiskelleet kotitaloutta valinnaisaineena (ka 2,4). Valinnaiseen osallistuneet oppilaat myös kokivat osaavansa enemmän (ka 2,9) kuin oppilaat, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen (ka 2,6). Valinnaiseen osallistuneet kokivat kotitalous-oppiaineen hyödyllisempänä (ka 2,8) kuin ne, joilla kotitalous ei ollut valinnaisaineena (ka 2,5). Oppiaineesta pitämistä mittaavien väitteiden keskiarvo oli valinnaiseen osallistuneilla oppilailla 3,1 ja 2,2 niillä, jotka eivät osallistuneet valinnaiseen kotitalouteen. Jokaisen edellä mainitun asennemittarin osa-alueen ero näiden kahden ryhmän välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Erot olivat suuria tai keskisuuria asennemittarin kaikilla osa-alueilla: Oppiaineen hyödyllisyys ($f = 0,20$), minä osaajana kotitaloudessa ($f = 0,16$) ja oppiaineesta pitäminen ($f = 0,46$).

Harrastuneisuuteen liittyvissä väitteissä valinnaiseen osallistuneet vastasivat tekevänsä kotitalouden sisältöalueisiin liittyviä asioita vapaa-ajallaan vähän useammin kuin ne, joilla kotitalous ei ollut valinnaisaineena. Ero näiden kahden ryhmän harrastuneisuusväittämien keskiarvojen välillä oli noin 4,5 prosenttiyksikköä ($p < 0,001$, $f = 0,13$). Valinnaisella kotitalousopetuksella ei siis ollut selvää vaikutusta oppilaan kouluviihtyvyyteen, sen sijaan mielipiteeseen omasta kotitaloustaitoihin liittyvästä osaamisesta. Lisäksi valinnaiseen kotitalouteen osallistuneet oppilaat pitivät oppiaineesta selkeästi enemmän, kokivat sen hyödyllisempänä ja harrastivat vapaa-ajallaan enemmän kotitalouden aihealueisiin liittyviä asioita kuin muut oppilaat.

8.2 Tukea tarvitsevat oppilaat

Kotitalouden kansallisen arvioinnin kirjalliseen ja näyttökokeeseen osallistuivat myös oppilaat, joille on tehty päätös erityisestä tai tehostetusta tuesta tai sitä vastaava aikaisempi päätös erityisopetukseen ottamisesta tai joilla on yksilöllistetty opetussuunnitelma kotitaloudessa. Edellä mainittuja oppilaita oli kaikista oppilaista 10,6 prosenttia. Eri AVI-alueilla tukea tarvitsevien oppilaiden prosenttiosuudet kaikista saman alueen oppilaista olivat seuraavat: Etelä-Suomi 13,4 %, Lounais-Suomi 8,2 %, Länsi- ja Sisä-Suomi 9,3 %, Itä-Suomi 8,2 %, Pohjois-Suomi 11,4 % ja Lappi 5,1 %.

8.2.1 Tukea tarvitsevien oppilaiden osaaminen

Kotitalouden kansallisen arvioinnin kirjalliseen ja näyttökokeeseen osallistuivat myös oppilaat, joille on tehty päätös erityisestä tai tehostetusta tuesta tai sitä vastaava aikaisempi päätös erityisopetukseen ottamisesta tai joilla on yksilöllistetty opetus-suunnitelma kotitaloudessa. Edellä mainittuja oppilaita oli kaikista oppilaista 10,6 prosenttia. Eri AVI-alueilla tukea tarvitsevien oppilaiden prosenttiosuudet kaikista saman alueen oppilaista olivat seuraavat: Etelä-Suomi 13,4 %, Lounais-Suomi 8,2 %, Länsi- ja Sisä-Suomi 9,3 %, Itä-Suomi 8,2 %, Pohjois-Suomi 11,4 % ja Lappi 5,1 %.

Kirjallisen kokeen keskimääräinen ratkaisuosuus oli tukea tarvitsevilla oppilailla 51 prosenttia (hajonta 13,6). Heillä ratkaisuosuus oli selkeästi alhaisempi ($p < 0,001$, $f = 0,27$) verrattuna muiden oppilaiden keskimääräiseen ratkaisuosuuteen (62,9 %, hajonta 13,8). Heikointa osaaminen kaikista kotitalouden sisältöalueista tukea tarvitsevilla oppilailla oli sisältöalueella Ravitseminen ja ruokakulttuuri (ratkaisuosuus 41 %; hajonta 16,3). Muilla sisältöalueilla ratkaisuosuudet olivat seuraavat: Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta 46 prosenttia (hajonta 21,2), Koti ja ympäristö 54 prosenttia (hajonta 14,7) ja Perhe ja yhdessä eläminen 61 prosenttia (hajonta 17,0). Tukea tarvitsevien oppilaiden osaaminen oli kaikilla kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueilla heikompaa verrattuna muihin ($p < 0,001$, Perhe ja yhdessä eläminen $f = 0,11$, Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta $f = 0,28$, Koti ja ympäristö $f = 0,18$ ja Ravitseminen ja ruokakulttuuri $f = 0,29$).

Näyttökokeessa tukea tarvitsevien oppilaiden keskimääräinen kokonaisratkaisuosuus oli 62 prosenttia (hajonta 52,0), kun se muilla oppilailla oli 73 prosenttia (hajonta 35,5). Ero oli jälleen tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$, $f = 0,15$). Ero tukea tarvitsevien ja muiden oppilaiden välillä oli näyttökokeen osa-alueilla Suunnitelman tekeminen ja Kattaus merkitsevä ja muilla osa-alueilla Käytännön työt, Jälkityöt, Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot erittäin merkitsevä. Näyttökokeen näiden osa-alueiden ratkaisuosuudet olivat seuraavat: Suunnitelman tekeminen 61 prosenttia (hajonta 26,4), Käytännön työt 57 prosenttia (hajonta 24,2), Jälkityöt 65 prosenttia (hajonta 24,5) ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot 67 prosenttia (hajonta 27,3). Kattausta arvioitiin vain 23:lta tähän ryhmään kuuluvalta oppilaalta, ja heidän keskimääräinen ratkaisuosuutensa oli 56 prosenttia (hajonta 27,9). Ainoastaan näyttökokeen kohdassa Maku, jossa arvioitiin kokeessa valmistetun leivonnaisen makua, ei tilastollisesti merkitsevää eroa tukea tarvitsevien ja muiden oppilaiden välillä ollut (valmistetun ruoan makua arvioitiin tähän ryhmään kuuluvista vain 24 oppilaan kohdalla).

Muiden otokseen osallistuneiden oppilaiden ja tukea tarvitsevien oppilaiden erot valinta- ja tuottamistehtävissä olivat molemmissa tilastollisesti erittäin merkitseviä. Tukea tarvitsevien oppilaiden ratkaisuosuus tuottamistehtävissä oli vain 39 prosenttia (hajonta 18,04), kun se muilla otokseen osallistuneilla oppilailla oli 54 prosenttia (hajonta 18,6) ja valintatehtävissä 56 prosenttia (muilla otokseen osallistuneilla ratkaisuosuus 67 %, hajonta 13,3). Tukea tarvitsevien oppilaiden osaamisen oli laadullisten tasojen mukaan jaotelluissa tehtävissä heikompaa ($p < 0,001$) suhteessa muihin. Tiedän-tason tehtävissä tukea tarvitsevien oppilaiden ratkaisuosuus oli 49

prosenttia (hajonta 15,4), kun se muilla oppilailla oli 62 prosenttia (hajonta 15,1). Taidan-tason tehtävissä tukea tarvitsevien oppilaiden ratkaisuosuus oli 48 prosenttia (hajonta 16,2), kun se muilla oppilailla oli 62 prosenttia (hajonta 15,8). Perustelentason tehtävien ratkaisuosuus näillä oppilailla oli 31 prosenttia (hajonta 22,9), kun se muilla oli 47 prosenttia (hajonta 25,1).

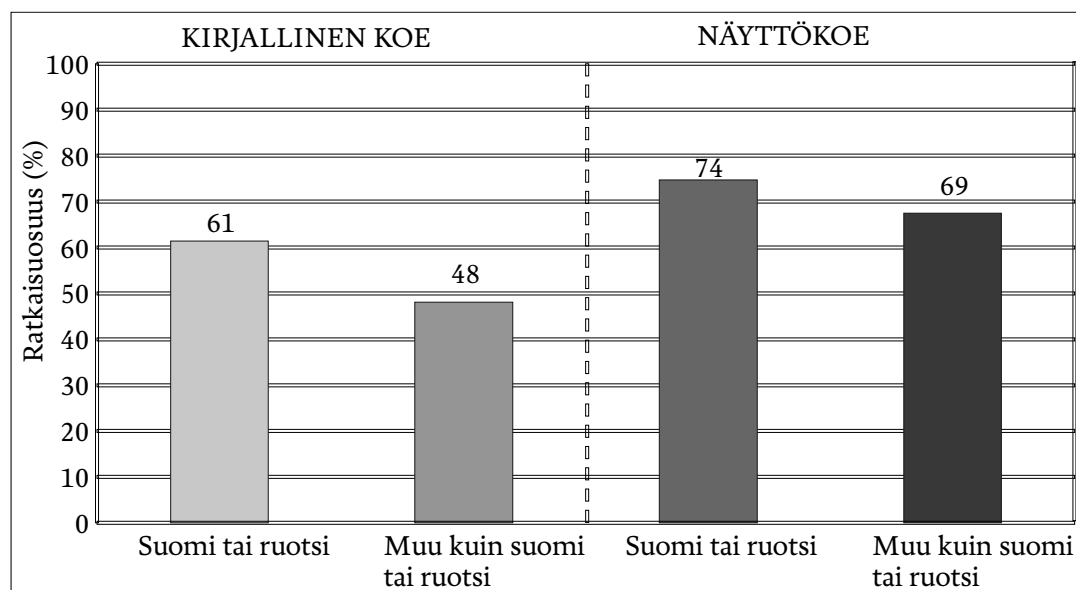
8.2.2 Tukea tarvitsevien oppilaiden asenteet ja harrastuneisuus

Tukea tarvitsevat oppilaat viihtyivät koulussa keskimäärin hyvin tai kohtalaisesti (kouluviihtyvyyttä on esitelty laajemmin luvussa 5.1.1). Asennemittarin (asennemittari esitelty luvussa 5.1.2) Minä osajana summan keskiarvo oli 2,6, oppiaineen hyödyllisyys -summan keskiarvo oli 2,7 ja oppiaineesta pitäminen -summan keskiarvo 2,8 otokseen osallistuneilla tukea tarvitsevilla oppilailla. Harrastuneisuus-summamuuttujan keskiarvo tukea tarvitsevilla oppilailla oli 49 prosenttia (hajonta 17,7), kun se muilla otokseen osallistuneilla oppilailla oli 51 prosenttia (hajonta 16,8).

8.3 Oppilaat, joiden kotikielenä muu kuin suomi tai ruotsi

8.3.1 Koemenestys

Kotikielenään pääasiassa muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvista oppilaista osallistui kotitalouden kirjalliseen kokeeseen 74 oppilasta ja näyttökokeeseen 22 oppilasta. Edellä mainittuja oppilaita oli kaikista otosoppilaista noin kaksi prosenttia. Seuraavassa kuviossa 52 havainnollistetaan kotikielenään suomea tai ruotsia puhuvien oppilaiden keskimääräisiä ratkaisuosuuksia suhteessa oppilaisiin, joilla on joku muu kotikieli kuin suomi tai ruotsi.

KUVIO 52. Kotikielen vaikutus kirjallisessa ja näyttökokeessa menestymiseen

Kirjallisen kokeen ratkaisuosuus oli 48 prosenttia (hajonta 13,0) oppilailla, joilla oli muu kotikieli kuin suomi tai ruotsi. Heillä ratkaisuosuus oli selkeästi alhaisempi ($p < 0,001$, $f = 0,17$) verrattuna muiden oppilaiden keskimääräiseen ratkaisuosuuteen (62,7 %, hajonta 14,2). Kotikielenä muu kuin suomi tai ruotsi -oppilaiden osaaminen oli kolmella kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueella (Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta, Koti ja ympäristö sekä Ravitseminen ja ruokakulttuuri) heikompaa, ja ero muihin oppilaisiin oli erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Sisältöalueella Perhe ja yhdessä eläminen osaaminen oli myös heikompaa, mutta ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,005$). Heikointa osaaminen kaikista kotitalouden sisältöalueista tämän ryhmän oppilailla oli sisältöalueella Ravitseminen ja ruokakulttuuri (ratkaisuosuus 38 %, hajonta 16,2). Muilla sisältöalueilla ratkaisuosuudet olivat seuraavat: Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta 39 prosenttia (hajonta 20,1), Koti ja ympäristö 50 prosenttia (hajonta 13,8) ja Perhe ja yhdessä eläminen 60 prosenttia (hajonta 17,2). Kirjallisen kokeen tehtävät olivat siis vaikeita oppilaille, jotka ilmoittivat kotikielekseen muun kielen kuin suomen tai ruotsin. Heikko osaaminen erityisesti Ravitseminen ja ruokakulttuuri -sisältöalueen sekä Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueen tehtävissä saattaa johtua esimerkiksi näiden aihealueiden sanaston vaikeudesta.

Näyttökokeen tämän ryhmän oppilaiden ratkaisuosuus oli 69 prosenttia (hajonta 14,8) kun se muilla oppilailla oli 74 prosenttia (hajonta 17,2). Näyttökokeen ratkaisuosuudessa ei tämän ryhmän oppilailla ollut merkitsevää eroa suhteessa muihin oppilaisiin millään näyttökokeen osa-alueella (Suunnitelman tekeminen, Käytännön työt, Jälkityöt, Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, Kattaus ja Maku). Näyttökokeen osa-alueiden ratkaisuosuudet olivat seuraavat: Suunnitelman tekeminen 66 prosenttia (hajonta 23,3), Käytännön työt 65 prosenttia (hajonta 21,4), Jälkityöt 73 prosenttia (hajonta 20,3) ja Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot 72 prosenttia (hajonta 19,4). Kattausta arvioitiin vain 10:llä tähän ryhmään kuuluvalla oppilaalla, ja heidän keskimääräinen ratkaisuosuus oli 63 prosenttia (hajonta 27,0). Makua arvioitiin tähän ryhmään kuuluvista 12 oppilaan tuotoksen kohdalla, ja ratkaisuosuus oli 83 prosenttia (hajonta 17,1). Jos oppilaalla oli puutteita koulun opetuskielen kielitaidossa, heikompi osaaminen suhteessa muihin näkyi siis tässä arvioinnissa enemmän kirjallisen kokeen osaamisessa kuin näyttökokeen osaamisessa.

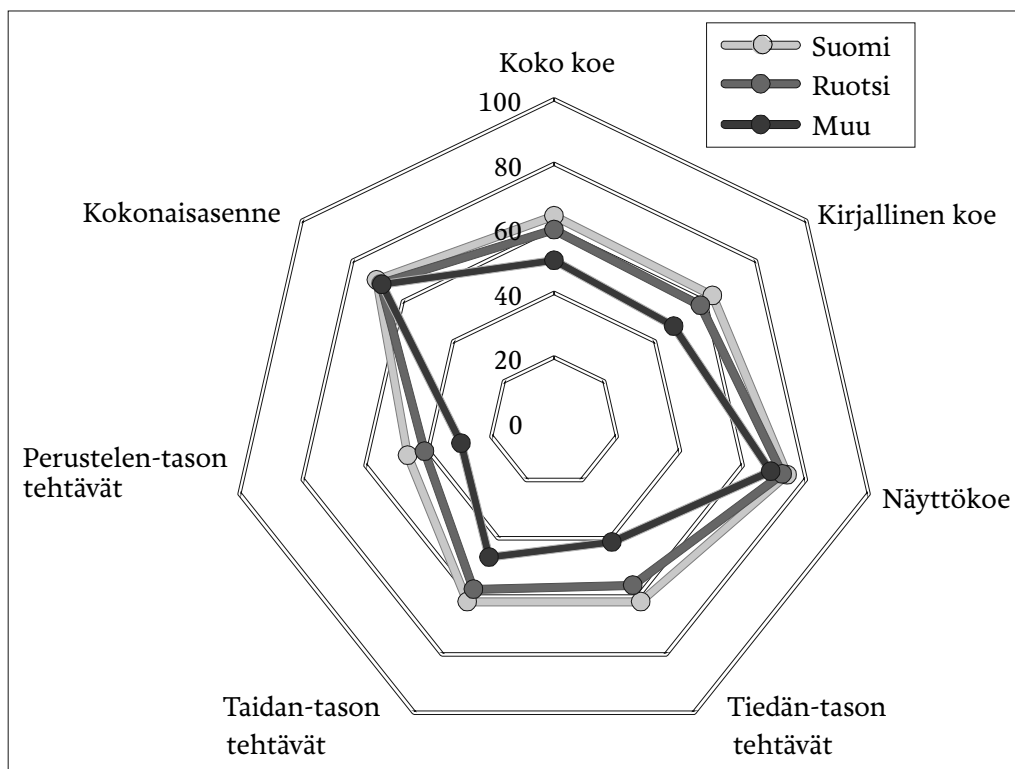
Muiden otokseen osallistuneiden oppilaiden ero suhteessa oppilaisiin, joilla oli kotikielenä muu kuin suomi tai ruotsi, oli sekä valinta- että tuottamistehtävissä tilastollisesti erittäin merkitseviä. Kotikielenä muu kuin suomi tai ruotsi -oppilaiden ratkaisuosuus tuottamistehtävissä oli vain 36 prosenttia (hajonta 17,5), kun se muilla otokseen osallistuneilla oppilailla oli 54 prosenttia (hajonta 19,0) ja valintatehtävissä 54 prosenttia (muilla otokseen osallistuneilla ratkaisuosuus 67 %, hajonta 13,6). Kun verrattiin tähän ryhmään kuuluvien oppilaiden osaamista eri laadullisten tasojen mukaan jaotelluissa tehtävissä, osaamisen ero oli jokaisella tasolla muihin oppilaisiin verrattuna tilastollisesti erittäin merkitsevästi heikompaa ($p < 0,001$). Tiedän-tason tehtävissä tukea tarvitsevien oppilaiden ratkaisuosuus oli 42 prosenttia (hajonta 14,7), kun se muilla oppilailla oli 62 prosenttia (hajonta 15,2). Taidan-tason tehtävissä tukea tarvitsevien oppilaiden ratkaisuosuus oli 46 prosenttia (hajonta 15,0), kun se muilla oppilailla oli 62 prosenttia (hajonta 16,4). Perustelen-tason tehtävien

ratkaisuosuus näillä oppilailla oli 32 prosenttia (hajonta 23,2), kun se muilla oli 46 prosenttia (hajonta 25,4).

8.3.2 Asenteet kotitaloutta kohtaan

Oppilaat, joilla oli kotikielenä muu kuin suomi tai ruotsi, viihtyivät koulussa keskimäärin melko hyvin (kouluviihtyvyyttä on esitelty laajemmin luvussa 5.1.1), ja oppilaskyselyn perusteella he olivat joutuneet koulukiusaamisen kohteiksi keskimäärin harvemmin. Kyselyn asennemittarin (esitelty luvussa 5.1.2) Minä osajana -summan keskiarvo oli 2,6, kotitalous-oppiaineen hyödyllisyys -summan keskiarvo oli 2,7 ja oppiaineesta pitäminen -summan keskiarvo 2,6 edellä mainittuun ryhmään kuuluvilla otokseen oppilailla. Vain minä osajana -summan keskiarvoero muihin oppilaisiin (heihin, joilla kotikieli oli suomi tai ruotsi) oli tilastollisesti erittäin merkitsevästi heikompi ($p = 0,001$). Sen sijaan harrastuneisuus-summamuuttujan keskiarvo oppilailla, joiden kotikieli oli muu kuin suomi tai ruotsi, oli 54 prosenttia (hajonta 18,1), kun se muilla otokseen osallistuneilla oppilailla oli 51 prosenttia (hajonta 16,8). Tähän ryhmään kuuluvat ilmoittivat siis tekevänsä kotona ja vapaaajallaan enemmän kotitalouden oppisisältöihin liittyviä asioita suhteessa niihin, joiden kotikieli on suomi tai ruotsi.

Seuraava kuvio 53 havainnollistaa eri kieliryhmien menestymistä kokonaisuudessaan kotitalouden oppimistulosarvioinnin eri osa-alueilla.

KUVIO 53. Eri kieliryhmien keskimääräiset ratkaisuosuudet kotitalouden arvioinnin eri osa-alueilla

Asenteet kotitalous-oppiainetta ja kotitalouden opiskelua kohtaan ovat kaikilla kieliryhmillä hyvin toistensa kaltaiset (kuvio 53). Oppilaat, joiden kotikieli oli oppilaiden oman ilmoituksen perusteella joku muu kuin suomi tai ruotsi, menestyivät suhteessa heikommin muilla osa-alueilla kuin näyttökokeessa. Syitä tähän asiaan voidaan pohtia. Onko kenties niin, että kirjallisessa kokeessa menestymiseen ovat vaikuttaneet kielelliset haasteet, kun taas näyttökokeessa osaamisen näyttäminen onnistuu, vaikka kielitaidossa on jonkin verran puutteita?

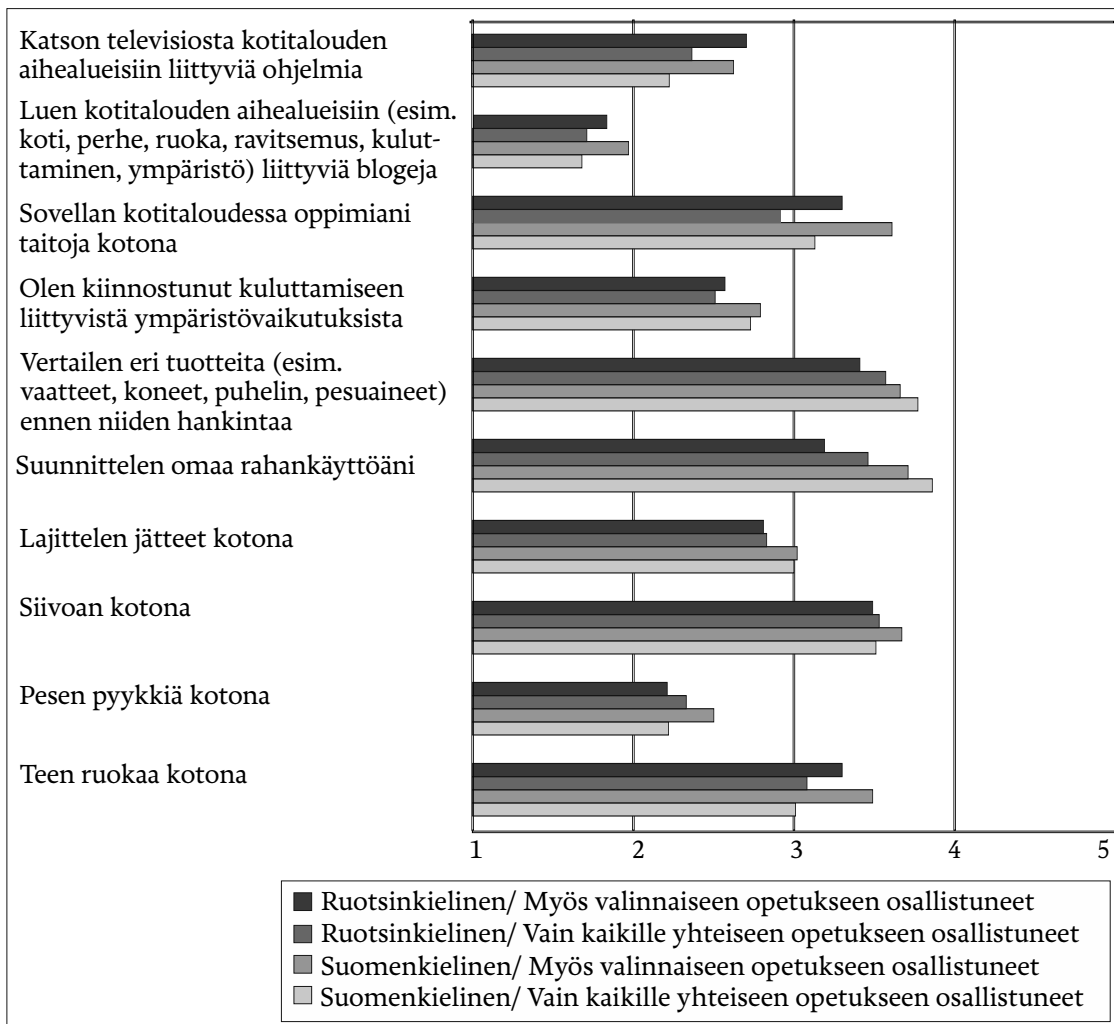
8.4 Oppilaiden harrastuneisuus suhteessa oppimistuloksiin

Tehtävävihkossa tiedusteltiin myös oppilaiden harrastuneisuutta. Oppilailta tiedusteltiin kymmenellä väittämällä, mitä kotitalouden oppisisältöihin liittyviä asioita he tekevät kotona tai vapaa-ajalla. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: 1 = en lainkaan, 2 = melko vähän, 3 = kohtalaisesti, 4 = melko paljon ja 5 = erittäin paljon.

Vastanneista oppilaista 60 prosenttia vastasi väitteeseen ”Teen ruokaa kotona” ja vastaajista 70 prosenttia vastasi väitteeseen ”Siivoan kotona” joko kohtalaisesti (3) tai melko paljon (4). Väitteeseen ”Pesen pyykkiä kotona” 59 prosenttia oppilaista vastasi en lainkaan (1) tai melko vähän (2). ”Lajittelen jätteet kotona” -väitteeseen 65 prosenttia vastasi joko en lainkaan (1), melko vähän (2) tai kohtalaisesti. Vastaajista 62 prosenttia vastasi väitteeseen ”Suunnittelen omaa rahankäyttöäni” joko melko paljon (4) tai erittäin paljon (5). Väitteeseen ”Vertailen eri tuotteita (esim. vaatteet, koneet, puhelin, pesuaineet ym.) ennen niiden hankintaa” vastaajista 62 prosenttia vastasi melko paljon (4) tai erittäin paljon (5). Vastaajista 73 prosenttia vastasi en lainkaan (1) tai melko vähän (2) väitteeseen ”Luen kotitalouden aihealueisiin (esim. koti, perhe, ruoka, ravitsemus, kuluttaminen, ympäristö) liittyviä blogeja”. Televisiosta katsottiin kotitalouden aihealueisiin liittyviä ohjelmia jonkin verran, sillä 68 prosenttia vastaajista vastasi kyseiseen väitteeseen melko vähän (2), kohtalaisesti (3) tai melko paljon (4). Vastaajista 53 prosenttia oli kiinnostunut kuluttamiseen liittyvistä ympäristövaikutuksista kohtalaisesti (3) tai melko paljon (4).

Kuviossa 54 on esitelty suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden vastausten keskiarvot harrastuneisuusväittämiin. Kuviossa on eritelty ne oppilaat, jotka olivat osallistuneet johonkin valinnaiseen kotitalousopetukseen (8. tai 9. luokalla, 8.-9. luokalla) tai vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen osallistuneet.

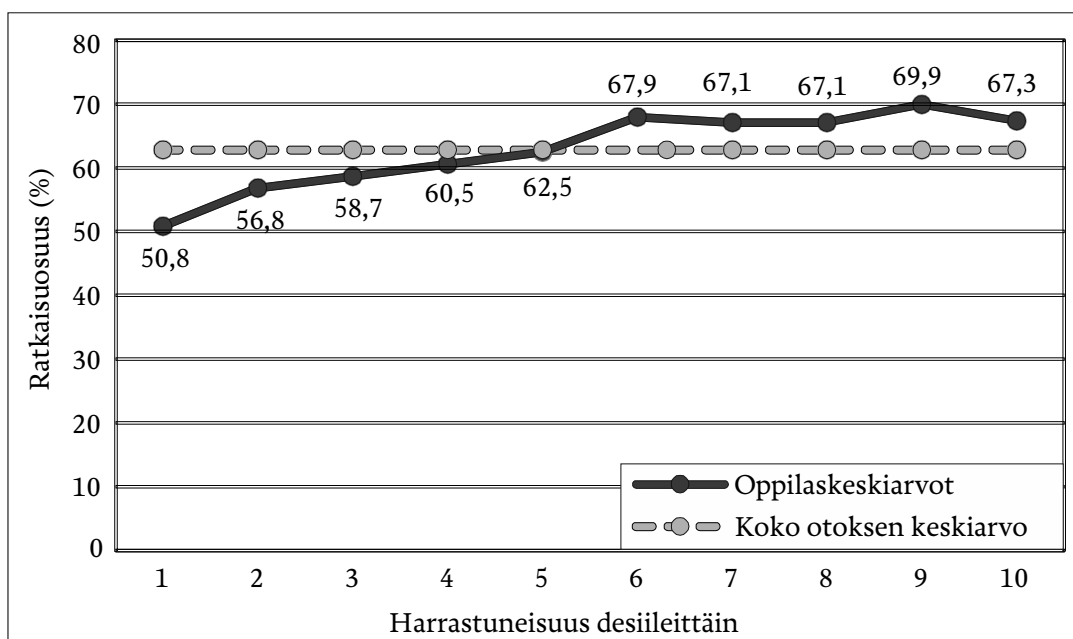

KUVIO 54. Suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden erot harrastuneisuudessa

Väitteessä ”sovellatko kotitaloudessa oppimiasi taitoja kotona” oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($p < 0,001$) valinnaiseen osallistuneiden hyväksi sekä suomenkielisten ($f = 0,20$) että ruotsinkielisten ($f = 0,17$) koulujen oppilailla. Lisäksi suomenkieliset oppilaat, jotka olivat osallistuneet valinnaiseen kotitalouteen, siivosivat vapaa-ajalla enemmän ($p < 0,001$), pesivät pyykkiä enemmän ($p < 0,001$), suunnittelivat rahankäyttöään enemmän ($p < 0,001$) ja tekivät ruokaa enemmän ($p < 0,001$) kuin ne, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen.

Seuraavassa kuviossa 55 on esitetty harrastuneisuuden yhteys kotitalouden kansallisessa kokeessa osaamiseen.

KUVIO 55. Harrastuneisuuden vaikutus koemenestykseen

Harrastuneisuudella on yhteys tässä kokeessa osaamiseen. Kuudenteen desiiiliin kuuluvat oppilaat, jotka ovat vastanneet harrastuneisuusväittämiin niin, että ovat saaneet harrastuneisuusväittämien keskiarvoksi 3,1 (kohtalainen, ks. taulukko 24). Voidaan siis todeta, että jos kotitalouden oppisisältöihin liittyvän harrastuneisuuden aste on edes kohtalainen, sillä on vaikutusta oppimistuloksiin tämän kaltaisessa kokeessa.

TAULUKKO 24. Harrastuneisuusmittarin tulkintaan liittyvät arvot

Harrastuneisuus desiiileittäin			
Desiili	Minimiarvo	Maksimiarvo	Keskiarvo
1	1	2,1	1,8
2	2,2	2,4	2,3
3	2,5	2,7	2,6
4	2,7	2,9	2,8
5	2,9	3,0	3,0
6	3,1	3,1	3,1
7	3,2	3,3	3,3
8	3,4	3,6	3,5
9	3,7	3,9	3,8
10	4	5,0	4,2

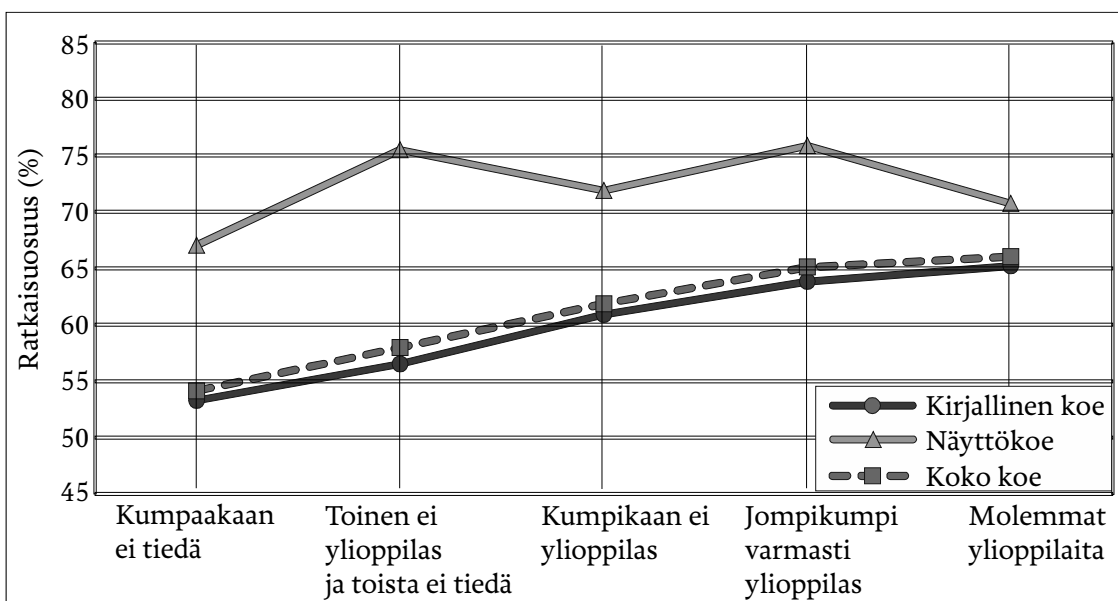
8.5 Vanhempien koulutustaustan yhteys koemenestykseen

Vanhempien koulutustaustalla on todettu olevan yhteys oppilaiden kouluarvosanoihin ja asenteisiin sekä keskimääräiseen menestymiseen Opetushallituksen teettämässä oppimistulosarvioinneissa (Hilden & Rautopuro 2014a, 80; Hilden & Rautopuro 2014c, 17; Härmälä & Huhtanen 2014, 197; Härmälä ym. 2014, 80; Summanen 2014, 107; Kärnä ym. 2012, 143–144; Oukarim-Soivio & Kuusela 2012, 116–124). Tämän vuoksi oppilailta tiedusteltiin kirjallisen kokeen taustakysymyksissä vanhempien koulutustaustaa. Taulukossa 25 näkyy oppilaiden vastausten jakautuminen eri vaihtoehtojen kesken.

TAULUKKO 25. Oppilaiden vanhempien koulutustausta

Vanhemmat ylioppilaita	Otosoppilaiden lukumäärä
Kumpaakaan ei tiedä	470
Toinen ei YO ja toista ei tiedä	225
Kumpikaan EI YO	1 038
Jompikumpi varmasti YO	1 056
Molemmat YO	681
Ei vastattu	72

Oppilaista 44 prosenttia ilmoitti äidin olevan ylioppilas ja 26 prosenttia ilmoitti isän olevan ylioppilas. Noin viidennes oppilaista ei tiennyt, onko isä tai äiti ylioppilas. Seuraavassa kuviossa 56 nähdään kirjallisen kokeen ja näyttökokeen ratkaisuosuuksien jakauma suhteessa kysytyyn vanhempien koulutustaustaan.

KUVIO 56. Oppilaiden vanhempien koulutustausta suhteessa koemenestykseen

Kuviosta huomataan, että oppilaiden, joiden molemmat vanhemmat ovat ylioppilaita, keskimääräinen ratkaisuosuus kirjallisessa kokeessa (66 %, hajonta 12,7) on paras verrattuna muihin ryhmiin. Tosin ryhmän ”jompikumpi on varmasti ylioppilas” keskimääräinen ratkaisuosuus (64 %, hajonta 13,3) on aika lähellä tätä. Sen sijaan näyttökokeessa parhaiten menestyivät vanhempien ylioppilastaustan suhteen oppilaat, joiden ”jompikumpi vanhempi oli varmasti ylioppilas” (ratkaisuosuus 77 %, hajonta 15,2), ja ne oppilaat, jotka ilmoittivat kohdan ”toinen vanhemmista ylioppilas ja toista ei tiedä” (ratkaisuosuus 73 %, hajonta 16,7).

Seuraavaksi verrataan kahta erilaista ryhmää, joissa oli eniten oppilaita, eli ryhmää, jossa ”jompikumpi vanhemmista on varmasti ylioppilas” (N = 1 056), ja ryhmää, jossa ”kumpikaan vanhemmista ei ole ylioppilas” (N = 1 038). Seuraavasta taulukosta 26 nähdään, että oppilaat, joiden oman ilmoituksen perusteella jompikumpi vanhempi on varmasti ylioppilas, menestyivät kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa kokonaisuutena paremmin kuin oppilaat, joiden kumpikaan vanhempi ei ollut ylioppilas.

TAULUKKO 26. Vanhempien ylioppilastaustan vaikutus koemenestykseen

Kotitalouden arvioinnin osa-alueet	Osaaminen parempaa ryhmässä, joiden ”toinen vanhempi varmasti ylioppilas”, kuin ryhmässä ”kumpikaan vanhempi ei ole ylioppilas”
Kirjallinen koe	p < 0,001
Näyttökoe	p < 0,001
Koko koe	p < 0,001
Kotitalouden sisältöalueet:	
Perhe ja yhdessä eläminen	p < 0,001
Ravitsemus ja ruokakulttuuri	p < 0,001
Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta	p < 0,001
Koti ja ympäristö	p < 0,001
Näyttökokeen osa-alueet:	
Suunnitelman tekeminen	p = 0,006
Käytännön työt	p > 0,05
Jälkityöt	p > 0,05
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	p = 0,028
Kattaus	p = 0,004
Maku	p = 0,028
Erilaiset tehtävät:	
Objektiiviset tehtävät	p < 0,001
Subjektiiviset tehtävät	p < 0,001
Tiedän-taso	p < 0,001
Taidan-taso	p < 0,001
Perustelen-taso	p < 0,001

Oppilaat, joiden jompikumpi vanhempi oli ylioppilas, menestyivät keskimäärin jokaisella kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueella paremmin kuin oppilaat, joiden kumpikaan vanhempi ei ollut ylioppilas. Näyttökokeen osa-alueella ”Suunnitelman tekeminen” ero näiden kahden ryhmän välillä oli samansuuntainen ja erittäin merkitsevä. Jos oppilaan jompikumpi vanhempi oli ylioppilas, osaaminen oli parempaa sekä valinta- että tuottamistehtävissä sekä laadullisten tasojen mukaan jaotelluissa tehtävissä.

Sekä oppilaat, joiden jompikumpi vanhempi oli ylioppilas tai joiden kumpikaan vanhempi ei ollut ylioppilas, viihtyivät koulussa keskimäärin melko hyvin (kouluviihtyvyyttä esitelty laajemmin luvussa 5.1.1). Jos tarkastellaan näiden ryhmien oppilaiden asennetta kotitalouden opiskelua kohtaan, heidän kokemuksiaan kotitalous-oppiaineen hyödyllisyydestä sekä oppilaiden omaa mielipidettä itsestään kotitalouteen liittyvien taitojen osajana, ei näiden ryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Harrastuneisuus-väitteiden (eli kotona tai vapaa-ajalla tehtyjen kotitalouden sisältöalueisiin liittyvien asioiden tekemistä kysyttäessä) molempien ryhmien vastausten keskiarvo oli noin kolme eli ”kohtalaisesti” (harrastuneisuutta esitelty luvussa 8.4). Vanhempien koulutustaustalla ei siis näytä olevan vaikutusta kouluviihtyvyyteen, asennoitumiseen kotitalouden opiskelua kohtaan tai oppiaineen sisältöihin liittyvään harrastuneisuuteen.

8.6 Oppilaiden asenteiden ja koulussa viihtymisen yhteys kotitalouden oppimistuloksiin

Oppilaiden asenne kotitalous-oppiainetta kohtaan korreloi positiivisesti kokeessa menestymiseen. Kotitalous-oppiaineesta pitäminen korreloi suhteellisen paljon koko kokeessa menestymiseen ($r = 0,37$; selitysaste 14 %). Oppilaiden käsityksellä omasta osaamisestaan oli vielä vähän positiivisempi yhteys ($r = 0,40$; selitysaste 16 %) koko kokeessa menestymiseen. Oppiaineen hyödylliseksi kokemisen korrelaatio suhteessa koko kokeessa menestymiseen ei ollut näin positiivinen ($r = 0,30$; selitysaste 9 %). Asennemittarin eri osioiden korrelaatiot näyttökokeessa menestymiseen vaihtelivat 0,23–0,35 välillä, ja vaihteluväli oli 0,30–0,34 pelkästään kirjallisessa kokeessa menestymisen osalta.

Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden asenteet korreloivat koemenestykseen hieman voimakkaammin kuin suomenkielisten koulujen oppilaiden (taulukko 27). Koko kokeessa tilanne oli päinvastainen lukuun ottamatta oppiaineesta pitämisen ja koemenestyksen yhteyttä.

TAULUKKO 27. Kotitalous-oppiaineeseen asennoitumisen yhteys arvioinnissa menestymiseen

Menestyminen koko kokeessa ja	Suomenkielisten koulujen otosoppilaat (r)	Ruotsinkielisten koulujen otosoppilaat (r)
oppiaineesta pitäminen	0,36	0,42
oppilaan käsitys omasta osaamisestaan	0,41	0,36
oppilaan käsitys oppiaineen hyödyllisyydestä	0,31	0,24
Menestyminen näyttökokeessa ja		
oppiaineesta pitäminen	0,31	0,41
oppilaan käsitys omasta osaamisestaan	0,34	0,37
oppilaan käsitys oppiaineen hyödyllisyydestä	0,23	0,27

Oppilaat, jotka ilmoittivat viihtyvänsä koulussa melko hyvin tai erittäin hyvin, menestyivät arvioinnissa keskimäärin parhaiten. Oman ilmoituksen perusteella erittäin hyvin ja melko hyvin koulussa viihtyvillä koko kokeen ratkaisuosuus oli sama eli 65 prosenttia. Näyttökokeen ratkaisuosuus oli molemmilla ryhmillä myös sama eli 76 prosenttia. Erittäin huonosti oman ilmoituksen mukaan koulussa viihtyvien ratkaisuosuudet olivat kaikkein alhaisimmat (koko kokeessa 46,6 %, hajonta 16,47 ja näyttökokeessa 56,3 %, hajonta 22,91). Ruotsinkielisten koulujen oppilailla ilmeni eroa kouluviihtyvyydessä, ja tämä liittyi siihen, menestyivätkö he koulussa erittäin hyvin vai melko hyvin. Erittäin hyvin koulussa oman ilmoituksen perusteella viihtyvien koko kokeen ratkaisuosuus oli 61 prosenttia (hajonta 8,3), ja melko hyvin koulussa viihtyvien ratkaisuosuus oli 59 prosenttia (hajonta 8,4). Ruotsinkielisten koulujen oppilaat, jotka ilmoittivat viihtyvänsä koulussa erittäin huonosti, menestyivät kokeessa myös heikosti (ratkaisuosuus koko kokeessa 44,5 %, hajonta 12,1).

8.7 Oppilaiden oman osaamisen arvioinnin suhde kokeessa menestymiseen

Oppilaat saivat arvioida omaa osaamistaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 päättöarvioinnin kriteereiden avulla rakennettujen väittämien kautta (väittämät on esitetty luvussa 5.1.4). Kun tarkastellaan oppilaiden oman osaamisen arviointia suhteessa koemenestykseen, oli korrelaatio koko kokeen ($r = 0,42$; selitysaste 18 %) ja pelkästään kirjallisen kokeen ($r = 0,42$; 18 %) suhteen positiivisempi kuin pelkän näyttökokeen suhteen ($r = 0,32$; selitysaste 10 %). Tyttöjen ja poikien välillä tai suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden välillä ei ollut korrelaatiossa eroa, kun vertailtiin omaa osaamista ja koko kokeessa menestymistä.

8.8 Opettajien vaikutus oppilaiden menestymiseen arvioinnissa

Kotitalouden oppimistulosten arviointi toteutettiin 9. vuosiluokan lopussa, ja koe perustui vain kaikille yhteisen kotitalouden oppimäärään, joka pääsääntöisesti kouluissa oli toteutettu jo 7. vuosiluokalla. Näin ollen oppilaalla oli saattanut kotitalousopettaja vaihtua 7. vuosiluokan jälkeen. Opettajakyselyyn vastanneista opettajista noin puolet (51,5 %) ilmoitti opettaneensa lähes jokaista tai noin puolta 7. vuosiluokan oppilaista. Tässä osuudessa tarkastellaan vain tämän opettajajoukon vastauksia suhteessa kotitalouden arvioinnissa menestymiseen. Opettajakyselyyn vastanneista loput (48,5 %) olivat opettaneet 7. vuosiluokan oppilaista vain muutamia tai ei ollenkaan, ja tästä syystä heidät jätettiin tarkastelun ulkopuolelle.

Jos opettaja oli muodollisesti kelpoinen ($N = 1\,087$), oppilaat menestyivät koko kokeessa keskimäärin neljä prosenttiyksikköä paremmin kuin oppilaat, joiden opettajalla ei ollut muodollista kelpoisuutta ($N = 73$). Ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Hieman paremmin (5 prosenttiyksikköä) menestyivät muodollisesti kelpoisten opettajien oppilaat myös kirjallisessa kokeessa ($p < 0,001$, $f = 0,11$). Näyttökokeessa ei ollut merkitsevää eroa näiden kahden ryhmän välillä.

Jos opettajat ilmoittivat tehneensä paljon oppiaineyhteistyötä muiden opettajien kanssa, oppilaat menestyivät koko kokeessa keskimäärin paremmin ($p = 0,002$, $f = 0,15$) kuin oppilaat, joiden opettajat ilmoittivat, etteivät ole tehneet lainkaan oppiaineyhteistyötä.

Opettajien täydennyskoulutukseen osallistumisella oli suuntaa antava merkitys oppilaiden koemenestykseen. Ne oppilaat, joiden opettajat osallistuivat täydennyskoulutukseen 1–3 päivää edellisen kolmen vuoden aikana, menestyivät arvioinnissa paremmin (ratkaisuosuus 68 %) suhteessa oppilaisiin, joiden opettajat eivät osallistuneet yhtään päivää täydennyskoulutukseen (62 %, $p < 0,001$, $f = 0,20$).

Tietyillä opettajien käyttämillä opetusmenetelmillä havaittiin olevan yhteys koemenestykseen. Jos opettajat ilmoittivat käyttävänsä opetusmenetelmänä havainnointia (esim. lähipiirin ravitsemukseen tai syömiseen liittyvät asiat), oppilaat menestyivät koko kokeessa keskimäärin paremmin (ratkaisuosuus 69 %) verrattuna oppilaisiin, joiden opettajat eivät käyttäneet tällaista menetelmää lainkaan (60 %, $p < 0,001$, $f = 0,16$). Myös oppilaat, joiden opettajat ilmoittivat käyttävänsä paljon projektityöskentelyä, menestyivät koko kokeessa keskimäärin paremmin (ratkaisuosuus 69 %) kuin oppilaat, joiden opettajat eivät tällaista menetelmää käyttäneet lainkaan (63 %, $p = 0,001$, $f = 0,12$). Lisäksi jos opettajat hyödynsivät paljon internetissä/verkko-oppimisympäristössä tapahtuvaa oppimista, oppilaat menestyivät paremmin (ratkaisuosuus 67 %) verrattuna oppilaisiin, joiden opettajat eivät käyttäneet tällaista menetelmää ollenkaan (63 %, $p = 0,003$, $f = 0,11$).

Lisäksi jos opettajat ilmoittivat opetusryhmien suuren koon vaikeuttavan erittäin paljon hyvien oppimistulosten saavuttamista, oppilaat menestyivät koko kokeessa heikommin (ratkaisuosuus 63 %) verrattuna oppilaisiin, joiden opettajat ilmoittivat, että suuri oppilaskoko ei vaikeuta oppimistulosten saavuttamista lainkaan (72 %, $p = 0,021$, $f = 0,10$). Jos opettajat ilmoittivat taloudellisten resurssien vaikeuttavan hyvien oppimistulosten saavuttamista erittäin paljon, oppilaat menestyivät keskimäärin huonommin (ratkaisuosuus 62 %) verrattuna oppilaisiin, joiden opettajat ilmoittivat, että taloudelliset resurssit eivät vaikuta lainkaan hyvien oppimistulosten saavuttamista (68 %, $p = 0,013$, $f = 0,10$).

9 OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI OPETTAJIEN, REHTOREIDEN JA OPPILAIDEN NÄKÖKULMASTA

9.1 Kotitalouden oppimistulosten arviointi opettajien näkökulmasta

Kotitalouden kansallisen arvioinnin opettajakyselyn lopussa opettajilla oli mahdollisuus arvioida kansallisen arvioinnin osa-alueita sekä arviointia kokonaisuutena ja esittää kehittämisehdotuksia. Alla olevasta taulukosta 28 nähdään, että 75 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että kansallisen kokeen tehtävät vastasivat hyvin tavoitteita, ja 23 prosenttia heistä oli sitä mieltä, että kysymyksissä oli kehittämisen varaa.

TAULUKKO 28. Opettajien näkemys arvioinnista suhteessa opetussuunnitelman perusteisiin

Miten oppimistulosten arvioinnissa käytetyt tehtävät mielestäsi vastasivat opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita?	Vastaajia lkm	Prosenttiosuus kaikista vastaajista N = 163
Hyvin	86	52 %
Hyvin, mutta kehitettävää	38	23 %
Kehitettävää	14	9 %
Ei vastausta	26	16 %

Opettajat, joiden mielestä tehtävissä kehitettävää, luettelivat seuraavanlaisia asioita:

”Aika monipuolisesti kysymyksiä eri aiheista, mutta ruoanvalmistuksesta ja leivonnasta tosi vähän! Hienosti huomioitu myös yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot.”

”Than hyvin, tosin teoriakoe oli niin pitkä, että oppilaat eivät jaksaneet keskittyä loppua kohden.”

”Than ok, mutta joissakin kohdissa kysymyksenasettelu oli enemmän 7- kuin 9-luokkalaisen tasoa.”

”Kohtuullisesti, mutta paperille tehtävät suunnitelmat saattoivat vaikuttaa käytännön työskentelyssä keskittymistä heikentävästi. Tilanne oli liian jännittävä, outo.”

Opettajat, jotka pitivät tehtäviä tavoitteiden suuntaisina, luettelivat puolestaan seuraavanlaisia asioita:

"Ainakin hyvin laaja kirjo oli kysymyksiä, eiköhän kaikki kotitalouden osa-alueet tulleet todetuiksi."

"Erittäin hyvin, onnistunut, realistinen paketti."

"Sekä kirjallinen koe että näyttökoe mittasivat osaamista monipuolisesti."

"Hyviä tehtäviä, vaatinut paljon suunnittelua.", "Kysymykset olivat ihan ok, vastaten Ops:iin mutta aika laajoja."

"Melko hyvin, mutta joukossa muutama "nippelitieto"-kysymys (esim. pesuaineen pH, tahrannoisto)."

"Hyvä että kysymyksillä testattiin myös oppilaiden asenteita, ne kuitenkin ovat hyvin olennaisia oppitunneilla."

Opettajien mielipide koejärjestelyiden sujumisesta (taulukko 29) oli samansuuntainen kuin heidän näkemyksensä arviointitehtävien suhteesta opetussuunnitelman perusteisiin. Vastaajista 81 prosenttia koki, että koejärjestelyt toimivat hyvin, mutta heistä 26 prosenttia oli samalla sitä mieltä, että kehitettävää on.

TAULUKKO 29. Opettajien mielipide koejärjestelyistä

Miten koejärjestelyt toimivat?	Vastaajia lkm	Prosenttiosuus kaikista vastaajista N = 163
Hyvin	90	55 %
Hyvin, mutta kehitettävää	43	26 %
Kehitettävää	24	15 %
Ei vastausta	7	4 %

Opettajien kommentit, jotka liittyivät koejärjestelyiden kehittämiseen:

"Raskas tehdä työn lomassa."

"Aiheuttivat ylimääräistä vaivaa ja vei paljon aikaa."

"Hyvin, työläs toteuttaa, mutta sujui hyvin."

"Kirjallisen kokeen korjaaminen oli työlästä ja aikaa vei etenkin pisteiden laskeminen."

"Järjestelyohjeet olivat selkeät ja itse koetilanteiden järjestäminen oli helppoa."

Kritiikkiä: Vie ihan liikaa aikaa yhdeltä opettajalta järjestää!"

Opettajat kokivat myös, että koejärjestelyt sujuivat hyvin:

"Ei huomauttamista."

"Ei ongelmia."

"Erinomaisesti. Tarkat, yksityiskohtaiset ohjeet koejärjestelyistä toimivat käytännössä."

"Hyvin toimivat. Valvovat opettajat olivat tehtävänsä tasalla. Oppilaat olivat motivoituneita."

Vastaajista 80 prosenttia piti kokeen vaikeustasoa sopivana yhdeksäsluokkalaisille (taulukko 30) ja vain kaksi prosenttia opettajista piti koetta erittäin helppona.

TAULUKKO 30. Kotitalouden arvioinnin vaikeustaso

Millainen oli mielestäsi kotitalouden arvioinnin tehtävien vaikeustaso	Vastaajia lkm	Prosenttiosuus kaikista vastaajista N = 163
Erittäin helppo	3	2 %
Helppo	13	8 %
Sopiva	130	80 %
Vaikea	13	8 %
Ei vastausta	4	2 %

Vastaajista 54 % oli sitä mieltä, että arviointiohjeet toimivat hyvin. Heistä 26 prosenttia oli sitä mieltä, että kehitettäviäkin osa-alueita oli mukana, ja 68 prosenttia oli yleisesti sitä mieltä, että arviointiohjeita voisi kehittää (taulukko 31).

TAULUKKO 31. Opettajien mielipide arviointiohjeista

Miten arviointiohjeet toimivat?	Vastaajia lkm	Prosenttiosuus kaikista vastaajista N = 163
Hyvin	46	28 %
Hyvin, mutta kehitettävää	43	26 %
Kehitettävää	68	41 %
Ei vastausta	7	4 %

Yksittäisiä kommentteja opettajilta, jotka sanoivat arviointiohjeissa olevan kehittämisen varaa:

”Arviointi oli työlästä, pisteytysohjeet olivat apuna, mutta monta asiaa piti myös päättää itse ja vähän soveltaa.”

”Aluksi ohjeet tuntuivat vähän sekavilta ja turhan aikaa vieviltä.”

”Oma arviointi olisi voinut olla vähemmän ankara joissakin tehtävissä.”

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ohjeet toimivat hyvin:

”Arviointiohjeet olivat hyvin laadittu ja toimivat hyvin.”

”Arviointiohjeet olivat hyvin tarkat ja selkeät tulkita.”

”Arviointiohjeet olivat selkeät, joskin joissakin tehtävissä jäi opettajalle tulkinnan varaa.”

Kyselyyn vastanneiden opettajien mielipide näyttökokeesta (taulukko 32) oli seuraava: Opettajista 52 prosenttia oli sitä mieltä, että näyttökokeen toteutus oli hyvä, ja heistä 16 prosenttia löysi jotain kehitettävää. Opettajista 39 prosentin mielestä näyttökokeesta löytyi kehitettävää.

TAULUKKO 32. Opettajien mielipide näyttökokeesta

Mitä mieltä olit näyttökokeesta ja sen toteutuksesta?	Vastaajia lkm	Prosenttiosuus kaikista vastaajista N = 163
Sujui hyvin	63	38 %
Sujui hyvin, mutta kehitettävää	26	16 %
Kehitettävää	64	39 %
Ei vastausta	11	7 %

Seuraavassa yksittäisiä opettajien kommentteja näyttökokeen kehittämistä vaativista asioista:

”Aikaavievää – sijaisjärjestelyt. Työt eivät olleet kestoltaan tasavertaisia. Hyvä, että olivat eri osa-alueilta.”

”Haasteellista arvioida, oppilaat eivät osanneet suhtautua vakavasti ja jännittivät. Yhteistyö oli haasteellista, mutta itsenäiset työt sujuivat.”

”Kaksi kotitalousopettajaa arvioi 2 x 4 oppilasta. Oppilaat, joilla piti olla kotitaloutta, katsoivat elokuvaa - meni perjantaipäivä, joita muutenkin on vähän tänä keväänä. Suhteetonta.”

”Koe oli helppo, oppilaat ehkä odottivat vaativampaa, kaapin siivous todella helppo työ, paidan silytys haastava: onko se edes nykypäivänä mikään oleellinen juttu?”

”Liian helppoja tehtäviä 9.-luokkalaisille, motivoisi enemmän, jos olisi ollut esim. lasagne = yhteistyö oppilaiden välillä.”

”Liian lyhyt aika, suunnitteluun meni arvioitua enemmän aikaa ja lopuksi tuli kiire.”

”Näyttökoe oli helpompi kuin odotin, mutta mielestäni kauluspaidan silittäminen ei ole tätä päivää. Parempi olisi ollut vaikka lieden pesu.”

”Ärsytti vähän, kun ne, jotka eivät olleet opiskelleet kotitaloutta 7-luokan jälkeen, olivat mukana kokeessa. Heille oli samantekevää lopputulos ja muutamat ”heittivät vapaalle” ja vastailivat miten sattuu, koska ei vaikuta numeroon.”

Seuraavassa yksittäisiä kommentteja näyttökokeen hyväksi koetuista asioista:

”Alussa koko näyttökoe tuntui työläältä järjestää ja se miten osaan organisoida sen.”

”Pala palalta ohjeita noudattaen kaikki alkoi sujua (hyvin suunniteltu) ja itse kokeen arviointi oli mielenkiintoinen ja opettava kokemus.”

”Erittäin hyvä.”

”Arviointiohjeet oli tehty perusteellisesti ja yksityiskohtaisesti ja lomakkeet oli helppo täyttää. Oppilaan suunnittelulomakkeen merkitys jäi hämäräksi ja oppilaat tekivät sen nopeasti ja niukkasanaisesti. Yrittivät pinnistellä, mutta kokivat sen hassuksi itsestään-”

selvyyksien auki kirjoittamisen vuoksi. Hyvää oli ryhmätyön arviointi.”

”Helpohko, arviointiohjeet hyvät, toteutus hyvä.”

”Helppo, hauska, palkitseva. Ongelmia lähinnä siinä, mitä muut oppilaat tekevät sen ajan, jonka opettaja on kiinni kokeessa.”

”Hyviä tehtäviä, mutta tarpeettoman monta paperia, joita pitää järjestyksessä, sekä opettajilla että oppilailla.”

”Hyvä että näyttökoe pidetään, siellä käytännön taidot erottuvat.”

”Hyvät valinnat tehtäviksi, aikaa sopivasti, arviointi kattavaa, oppilaat pitivät, toimi hyvin.”

Kun kysyttiin 9.-luokkalaisten kotitalouden oppimistulosten arviointiin liittyviä kehittämistoiveita, kyselyyn vastanneet opettajat kirjoittivat muun muassa seuraavia kommentteja:

”Koe lyhyemmäksi.”

”Tehtävänännöt selkeämmiksi (yksi kysymys - yksi vastaus).”

”Nippelitietoa testaavat tehtävät pois.”

”Näyttökokeen tehtävät haastavammiksi.”

”Arviointiohjeet selkeämmiksi.”

”Pisteytys helpommaksi.”

”Opettajan työtaakka pienemmäksi.”

”Koe sähköiseksi.”

”Kokeen teettäminen 7-luokkalaisille.”

”Kokeen teettäminen vuosittain.”

9.2 Kotitalouden oppimistulosten arviointi rehtoreiden näkökulmasta

Sähköisesti toteutetussa rehtorikyselyssä rehtoreilla oli mahdollisuus kommentoida kotitalouden oppimistulosten arvioinnin järjestelyiden sujumista. Vastanneista rehtoreista 69 prosenttia oli sitä mieltä, että kotitalouden arvioinnin järjestelyt sujuivat kouluissa hyvin. Vastaaajista 28 prosenttia oli sitä mieltä, että tehtävävihkojen korjaus ja pisteytys olivat sitä hoitaneelle kotitalousopettajalle iso työ, jota osa kuvaili ”isoksi urakaksi” tai ”kohtuuttomaksi työmääräksi”. Rehtoreista kolme kertoi oppilailla olleen motivaatio-ongelmia. Kaksi rehtoria otti kantaa rehtoreiden saamiin arviointiohjeisiin (mm. ohjeet otoksen ottamisesta), ja he kommentoivat ohjeita rasittaviksi ja seikkaperäisiksi. Yksi rehtori piti koeajankohtaa haastavana, ja yksi rehtori ilmoitti yhden oppilaan kieltäytyneen kansallisesta kokeesta. Lisäksi neljä rehtoria koki haasteena joko oppilaiden tai opettajien sairaustapaukset. Erityiskiitosta rehtoreilta saivat kotitalousopettajat, jotka osallistuivat kokeen järjestelyihin, toteuttamiseen ja arviointiin. Rehtoreista osa toivoi korvausta opettajille/kouluille kansalliseen kokeeseen liittyvistä töistä, kuten aineiston korjaamisesta.

9.3 Kotitalouden oppimistulosten arviointi oppilaiden näkökulmasta

Oppilailla oli mahdollisuus antaa palautetta kotitalouden arvioinnista kirjallisen kokeen viimeiselle sivulle. Lisäksi oppilaat saivat kirjoittaa mielipiteitään ja kokemuksiaan näyttökokeesta siihen liittyvän itsearvioinnin yhteydessä. Kirjallisen kokeen viimeiselle sivulle oli kirjoittanut palautetta noin kuusi prosenttia (204 kommenttia), ja näyttökokeesta kommentteja oli 34 kappaletta (4 % kaikista näyttökokeen oppilaista).

Kirjallinen koe

Oppilaiden kommentit kirjallisesta kokeesta liittyivät kotitalouden arviointiin, opetukseen tai oppiaineeseen. Palaute voidaan jakaa neljään osaan: todella lyhyisiin tai piirrettyihin, positiivisiin, neutraaleihin ja negatiivisiin. Joukossa oli myös kolme asiatonta kommenttia, joita ei liitetty mihinkään edellä mainituista.

Lyhyet ja piirretyt kommentit koostuivat pienemmistä (hymiöitä, kukkia) tai isommista piirroksista (sarjakuvia, aiheeseen tai ei-aiheeseen liittyviä kuvia) tai muutaman sanan kommentteista kuten:

”Ei oo mitään.”

”Kiitos.”

”Ihan jees.”

”Mielestäni turha.”

”Välkkäki meni.”

”Hyvä koe.”

”Jee, jee. Oli kiva koe.”

”Ei lisättävää.”

”Moi.”

”Joo ei.”

”Tajuttoman pitkä.”

Positiivisia kommentteja oli alle kolmasosa vastauksista, ja ne olivat seuraavanlaisia:

”Kotitalous on hyödyllistä koko elämän ajan ja siitä on paljon hyötyä.”

”Kotitalouden arviointi oli ihan hyvä mielestäni.”

”Loistava testi milloin uusiks?”

”Kotitalous on tärkeä koska voi tehdä itse ruoat aikuisena. Kotitalous on helppo aine.”

”Kotitaloudessa otetaan kaikki huomioon kokonaisvaltaisesti.”

”Ruoanlaiton oppiminen on tärkeää, se on selviytymistä.”

”Testi/koe oli kiva ja erilainen. Tässä oppii tietämään mitä osaa ja mitä ei.”

”Kotitalous on tärkeä oppiaine ja siksi on hyvä, että sen osaamista testataan.”

”Kotitalous on kivaa ja mukavaa.”

”Kotitalouden tunnit ovat usein mukavia. Kotitalouden tunneilla tehdään paljon ruokaa.”

Joskus voitaisiin myös käydä enemmän läpi muita kotitalouteen liittyviä asioita kuten pyykinpesua tms.”

”Hyvä ja hyödyllinen.”

”En bra utvärdering till unga som är itresserade av huslig ekonomi.”

Osan edellä mainituista piirretyistä (esim. hymiöt) tai lyhyistä kommentteista (esim. ”Ok”) voidaan tulkita myös **neutraaleiksi kommentteiksi**. Seuraavassa muutama poiminta oppilaiden neutraaleista kommentteista:

”Hyvin riitti (ilmeisesti aika), voisi tehdä lyhyemmiksi.”

”Vaikea koe, mutta tulihan tehtyä.”

”Ihan hyvä, jatkakaa hyvää työtä.”

”Kysyttiin paljon perusasioita, joita en muistanut.”

”Opettaja vaikutta todella paljon oppilaiden motivaatioon ja käyttäytymiseen.”

”Tyttöjä ja poikia pitäisi kohdella tasa-arvoisesti.”

”Olisi parempi olla vapaaehtoinen.”

Negatiivisia kommentteja oli annetuista kommentteista noin puolet. Niissä otettiin kantaa joko kokeen pituuteen, kysymysten sisältöön, oppilaiden valintaan, omaan kotitalousnumeroon ja jopa tasa-arvokysymyksiin:

”Pitkä! Eli oli aika pitkä ja yksitoikkoinen koe.”

”Pitäkää tilastonne, tää on kiusaamista ja huh huh. Työkseen keksitte kaikkea. Miksei meille opeteta vaikka autolla ajamista? Mihin nää menee. Opettajat ei kerro mitään. Ulkona on hieno sää ja meidän pitää kököttää luokassa.”

”Joitakin asioita oli hankala muistaa, koska niitä oli käsitelty viimeksi seiskalla.”

”Ei otettu huomioon aikanaan sairauksia, en oppinut mitään pyykinpesusta. Liian tiukka arviointi.”

”Opettajat huonoja, vaikka tein kunnolla sain huonon numeron ja tytöt saivat enemmän aineksia ja apua kuin pojat.”

”Opiskelin kotitaloutta vain 7. luokalla. Mielestäni kotitalous oli liian kahlitsevaa, sillä itse kotona leivon ja laitan ruokaa jatkuvasti. Koulussa kaikki oli tehtävä juuri niin kuin opettaja sanoo soveltamisen ja omien taitojen hyödyntämisen varaa ei ole.”

”Olisin ansainnut paremman numeron.”

”Sluta görä onödiga hussa prov.”

”Bilderna i uppgift 23 är suddiga.”

”Vad är det för skillnad om mina föräldrar har skrivit student eller inte?”

”Vissa frågor är svårt att förstå.”

Näyttökoe

Näyttökokeen itsearvioinnin yhteydessä oppilaiden kommentit joko näyttökokeesta tai koko arvioinnista olivat pääosin myönteisiä. Mukana oli muutama (6 kappaletta) negatiivinen kommentti, ja ne olivat seuraavia:

Loput kommentit näyttökokeesta olivat neutraaleja tai myönteisiä ja seuraavassa muutama esimerkki:

"Ihan jees!"

"Oli hauskaa!"

"Työskentelimme yhdessä ja kaikki meni hyvin."

"Hyvä koe!"

"Mukavaa ja toimivaa yhteistyötä!"

"Oli kivaa, kaikki meni hyvin ja saimme kaiken valmiiksi 10 sekunnin pelivaralla."

"Yhteistyö oli hyvää, ruoat onnistui ja autoimme toisiamme. Luulin että koe olisi vaikeampi, joten se meni paremmin kuin odotin, vaikka silittäminen oli vaikeaa."

"Useammin tällainen koe oli hauska ja mukava."

"Kaikki mitä tein onnistui. Yhteistyö sujui hyvin ja kaikki onnistui."

"Yhteistyö oli hyvää, paras ryhmä ikinä köksässä. Juustosarvet onnistui tosi hyvin."

"Yhteistyö oli ok, ruoka oli hyvää."

"Oli mukavaa ja hyvä ryhmä. Parempi kuin tavallinen tunti joka tapauksessa!"

"Oli hauskaa kun oli erilainen köksän tunti, tunnelma oli erilainen joten oli hauskaa työskennellä yhdessä."

"Kaikki meni hyvin. Aluksi luulin että tulee todella vaikeita tehtäviä, mutta ne oli aika helppoja."

"Hauskaa."

"Ihan ok."

"Kiitos mulle."

10 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ KOTITALOUDEN OPPIMISTULOSTEN ARVIOINNISTA

10.1 Tulosten vertailua aiempiin oppimistulosarviointeihin

Tässä raportissa kuvataan perusopetuksen kotitalous-oppiaineeseen liittyviä oppimistuloksia. Kotitalouden oppimistuloksia arvioitiin ensimmäistä kertaa oppimistulosten arviointijärjestelmän 16-vuotisessa historiassa. Kotitalouden arviointihanke aloitettiin Opetushallituksessa ja saatettiin loppuun Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa. Kotitalouden kansallinen koe järjestettiin keväällä 2014, ja siihen liittyi oppilaiden kirjallisen ja näyttökokeen lisäksi kirjallinen opettajakysely sekä sähköinen rehtorikysely.

Oppilaat saivat keskimäärin 63 prosenttia kotitalouden arvioinnin enimmäispistemäärästä kirjallisessa ja näyttökokeessa yhteensä. Kirjallisen kokeen ratkaisuosuus oli 61 prosenttia ja näyttökokeen 72 prosenttia. Tyttöjen osaaminen oli selvästi parempaa jokaisella kirjallisen ja näyttökokeen osa-alueella ($p < 0,001$). Vaikka Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 tavoitellaan yksilöiden, sukupuolten ja alueiden välistä tasa-arvoa, monien oppimistulosarviointien tuloksista huomataan, että tasa-arvo ei aina toteudu. Oppimistulosarvioinneissa tytöt ovat menestyneet paremmin kuvataiteessa, äidinkielessä, modersmålet-oppiaineessa, musiikissa, biologiassa, terveystiedossa (Hellgren 2011, 19; Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 72, 136; Lappalainen 2011, 39; Kärnä ym. 2012, 89, Summanen 2014, 86). Poikien menestyminen on ollut parempaa fysiikassa (Kärnä ym. 2012, 91), ja tyttöjen ja poikien osaaminen on ollut samantasoista matematiikassa (Hirvonen 2012, 45). Laajassa vieraiden kielten oppimistulosten arviointihankkeessa tytöt menestyivät poikia paremmin ruotsin, englannin, ranskan, saksan ja venäjän kielten tietyillä osa-alueilla (Hilden & Rautopuro 2014a, 76; Hilden & Rautopuro 2014b, 116; Hilden & Rautopuro 2014c, 101; Härmälä & Huhtanen 2014, 194–196; Härmälä ym. 2014, 78). Tytöt menestyivät paremmin myös Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskuksen toteuttamassa valtakunnallisessa yhdeksänsien luokkien oppimaan oppimisen arvioinnissa. Tytöt suoriutuivat paremmin päättelytaitoon, matemaattiseen ajatteluun ja luetun ymmärtämiseen liittyneissä tehtävissä (Hautamäki ym. 2013, 52).

Opetussuunnitelman perusteiden kotitalouden sisältöalueittain vertailtuna oppilaat menestyivät kirjallisessa kokeessa keskimäärin parhaiten sisältöalueella Perhe ja yhdessä eläminen ja keskimäärin heikoiten sisältöalueella Ravitseminen ja ruokakulttuuri. Näyttökokeessa oppilaat saivat keskimäärin parhaimmat tulokset osa-alueella Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ja keskimäärin heikoimmat osa-alueella Suunnitelman tekeminen. Käytännön työtaidot sujuivat näyttökokeessa oppilailta keskimäärin paremmin kuin saman sisältöalueen kynä-paperitehtävät kaikilla sisältöalueilla. Yleisesti käytännön työtaitoja mittaava näyttökoe sujui kaikilta oppilailta hyvin,

ja valintatehtäviä osattiin yleisesti paremmin kuin tuottamistehtäviä. Erityisesti tuottamistehtävät, joissa oppilaita pyydettiin perustelemaan vastauksiaan, sujuivat heikommin. Tyttöjen ratkaisusuudet olivat keskimäärin 11 prosenttiyksikköä paremmat valintatehtävissä ja 14 prosenttiyksikköä paremmat tuottamistehtävissä kuin poikien vastaavat. Kirjallisen kokeen tehtävistä heikoiten osattiin yksittäisiä ravitsemukseen liittyviä tehtäviä, kuten ravintokuituun, luomutuotteisiin tai ruokarytmiin liittyneitä tehtäviä sekä ravitsemuksen yhteyttä kansansairauksiin. Sama tulos oli nähtävissä myös terveystiedon arvioinnissa, jossa oppilaat osasivat myös heikosti ravitsemukseen liittyviä tehtäviä (Summanen 2014, 127). Heikommin menestyttiin myös vedenkulutukseen, kattaukseen ja hoito-ohjemerkkeihin liittyneissä valinta- ja tuottamistehtäviä. Kirjallisen kokeen tehtävistä parhaiten menestyttiin vaatehuoltoon, joihinkin leivonnan osa-alueisiin, astioiden käsinpesuun, ympäristömerkkeihin, jätehuoltoon ja sosiaaliseen vastuuseen liittyneissä tehtävissä, mutta myös joissakin ravitsemukseen liittyvissä tehtävissä (esim. ravitsemussuositukset ja lisäaineet).

Kirjalliseen ja näyttökokeeseen osallistui oppilaita, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen, sekä oppilaita, jotka olivat osallistuneet myös valinnaiseen kotitalousopetukseen. Ne oppilaat, jotka olivat osallistuneet valinnaiseen kotitalousopetukseen (8.–9. luokalla, 8. tai 9. luokalla) menestyivät kirjallisessa ja näyttökokeessa keskimäärin paremmin kuin ne, jotka olivat opiskelleet vain kaikille yhteistä kotitaloutta. Samansuuntainen ero on ollut muissakin oppimistulosarvioinneissa, kuten musiikissa (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 78), kuvataiteessa (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 141–142) sekä käsityössä (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 223–224). Jos tarkastellaan kirjallisessa kokeessa menestymistä kotitalouden opetus suunnitelman sisältöalueittain, valinnaiseen kotitalousopetukseen osallistuneet menestyivät paremmin Perhe ja yhdessä eläminen-, Ravitsemus ja ruokakulttuuri- ja Koti ja ympäristö -sisältöalueilla kuin ne oppilaat, jotka olivat opiskelleet vain kaikille yhteistä kotitaloutta. Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta -sisältöalueella ei samansuuntaista eroa näiden kahden ryhmän välillä ollut. Asiaa voi selittää se, että samoja aihealueita käsitellään yhteiskuntaopissa eivätkä monet opettajat välttämättä liitä tämän aihealueen opintoja valinnaiseen kotitalousopetukseen. Valinnaiseen osallistuneet menestyivät paremmin sekä valinta- että tuottamistehtävissä suhteessa oppilaisiin, jotka eivät olleet opiskelleet kotitaloutta valinnaisaineena. Sekä valinnaiseen osallistuneet pojat että valinnaiseen osallistuneet tytöt menestyivät kokeessa paremmin kuin vain kaikille yhteiseen kotitalouteen osallistuneet pojat tai tytöt.

Suomen eri alueiden välistä osaamista vertailtaessa käytettiin Aluehallintovirastojen (AVI) maakuntajakoon pohjautuvaa toimialuejakoa. Lisäksi oppilaiden tuloksia verrattiin kaupunkimaisissa, taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa. Koko kokeessa menestyttiin keskimäärin parhaiten Itä-Suomen AVI-alueella ja maaseutumaisissa kunnissa. Sama tulos oli AVI-alueittain ja kuntatyypeittäin tarkasteltuna myös terveystiedon kansallisessa oppimistulosarvioinnissa (Summanen 2014, 127). Edellä mainitussa Koulutuksen arviointikeskuksen valtakunnallisessa yhdeksänsien luokkien oppimaan oppisen arvioinnissa AVI-alueiden väliset erot olivat vähäiset (Hautamäki ym. 2013, 53–54). Ennen vuotta 2013 toteutetuissa oppimistulosarvioin-

neissa ei noudatettu Aluehallintovirastojen maakuntajakoja vaan läänijakoja, eivätkä ne siksi ole alueellisesti vertailukelpoisia nykyisiin oppimistulosarviointeihin. Jos vertaillaan osaamista kuntatyypeittäin, maaseutumaisten kuntien oppilaat menestyivät, edellä mainittujen kotitalouden ja terveystiedon arviointien lisäksi, paremmin myös historiassa ja yhteiskuntaopissa (Ouakrim-Soivio & Kuusela 2012, 53, 63) sekä käsityössä (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 188). Luonnontieteiden arvioinnissa ei havaittu oppilaiden keskimääräisessä osaamisessa kuntatyyppien välisiä eroja (Kärnä ym. 2012, 91, 200–201).

Kun vertaillaan suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden keskimääräistä menestymistä kotitalouden oppimistulosarvioinnissa, koko kokeessa tai pelkästään kirjallisessa kokeessa suomenkieliset ostosoppilaat menestyivät paremmin. Samansuuntainen tulos oli historian ja yhteiskuntaopin (Ouakrim-Soivio & Kuusela 2012, 56, 68), musiikin (Laitinen, Hilmola & Juntunen, 2011, 75) ja biologian, maantiedon, fysiikan ja kemian (Kärnä ym. 2012, 91) oppimistulosarvioinneissa. Kotitalouden näyttökoetta kokonaisuudessaan tarkasteltaessa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden välillä. Erot kieliryhmien välillä kirjallisessa kokeessa olivat suurimmat sisältöalueilla Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta ja Koti ja ympäristö, ja siinä menestyivät paremmin suomenkielisten koulujen oppilaat. Kyselyyn vastanneet ruotsinkielisten koulujen opettajat ilmoittivat painottavansa eniten sisältöaluetta Ravitseminen ja ruokakulttuuri ja vähiten sisältöaluetta Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta. Voidaan pohtia, painotetaanko ruotsinkielisten koulujen opetuksessa enemmän käytännön taitoja ja painottuuko siinä yleisestikin suomalaiskouluihin verrattuna vähemmän Koti ja ympäristö- tai Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta sisältöalueiden asiat? Vai onko niin, että ruotsinkielistä oppimateriaalia ei ole saatavilla yhtä kattavasti kaikilta kotitalouden opetus suunnitelman sisältöalueilta?

Vanhempien koulutustaustaa on selvitetty oppilailta aiemmissa oppimistulosarvioinneissa kysymyksellä ylioppilastutkinnon¹⁰ suorittamisesta. Vanhempien ylioppilastustausta on korreloinut positiivisesti oppilaan kokeessa menestymiseen. (esim. Summanen 2014, 128; Kärnä ym. 2012, 143–144; Ouakrim-Soivio & Kuusela 2012, 116–124.) Myös kotitalouden arvioinnin kirjallisessa kokeessa ne oppilaat, jotka ilmoittivat molempien vanhempien olevan ylioppilaita, menestyivät hieman paremmin kuin muut ryhmät. Ero ei kuitenkaan ole huomattava. Sen sijaan näyttökokeessa ei menestynyt parhaiten edellä mainittu ryhmä, vaan ryhmä, joista oppilaan ilmoituksen perusteella vain toinen vanhemmista oli varmasti ylioppilas. Vertailutietona mainittakoon, että Koulutuksen arviointikeskuksen yhdeksänsien luokkien oppimaan oppimisen arvioinnissa (Hautamäki ym. 2013, 55) äidin koulutustausta korreloi otosoppilaiden osaamiseen eri osa-alueilla niin, että mitä koulutetumpi äiti, sitä paremmin oppilaat suoriutuivat. Kotitalouden aineistossa kirjallisen kokeen oppimistulosten yhteys äidin ($r = 0,028$, $p > 0,05$) tai isän ($r = 0,032$, $p > 0,05$) ylioppilastutkintoon ei ollut tilastollisesti merkitsevää, kun tarkastellaan vanhempien koulutustaustaa erillisinä.

---

10 Voidaan myös pohtia, kertooko ylioppilas-kysymys totuuden vanhempien koulutustaustasta esim. maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohdalla, jos vanhemmat ovat suorittaneet tutkintonsa muissa maissa ja oppilaat eivät osaa suhteuttaa sitä ylioppilastutkintoon.

10.2 Kokoavia havaintoja opettajakyselystä, rehtorikyselystä ja oppilaiden taustakyselystä

Yli puolet (57 %) kotitalouden kansalliseen kokeeseen osallistuneista oppilaista ilmoittivat viihtyvänsä koulussa melko hyvin. Enemmistö vastaajista (40,1 %) ilmoitti olleensa kuluneen lukuvuoden aikana pois koulusta keskimäärin 1–5 päivää. Oppilaat suhtautuivat kotitalouteen positiivisesti: he pitivät kotitalous-oppiaineesta, heillä oli hyvä käsitys omasta kotitalouteen liittyvästä osaamisesta tai he pitivät oppiainetta hyödyllisenä. Verrattaessa suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden asennoitumista ei havaittu tilastollisesti merkitseviä asenne-eroja. Valinnaiseen kotitalousopetukseen osallistuneet oppilaat kokivat osaavansa kotitaloutta oppiaineena paremmin, he pitivät oppiainetta hyödyllisempänä ja pitivät siitä enemmän kuin ne, jotka olivat osallistuneet vain kaikille yhteiseen kotitalousopetukseen.

Kotitalouden arvioinnin opettajakyselyyn vastanneista opettajista 46 prosenttia ilmoitti olevansa jokseenkin samaa mieltä väittämän ”opetussuunnitelman perusteista saa riittävästi ohjausta oppilasarviointiin” kanssa. Opettajista 22 prosentilla kanta oli epävarma, ja 29 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä edellä mainitun väittämän kanssa. Arvosanan kahdeksan saaneiden tyttöjen keskimääräinen ratkaisuosuus koko kotitalouden kokeesta oli 65 prosenttia (hajonta 11,54) ja pojilla 58 prosenttia (hajonta 12,72). Tämän seitsemän prosenttiyksikön eron valossa olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin arvosananannon tasavertaisuutta tyttöjen ja poikien kesken. Koko kotitalouden arviointia koskeissa poikien kommentteissa oli viitattu useamman kerran epätasa-arvoiseen arviointikohteluun suhteessa tyttöihin. Yksittäisistä kommentteista ei voi tehdä yleistyksiä, mutta olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin, onko tyttöjen arvosana kahdeksan (8) vertailukelpoinen poikien saaman arvosanan kahdeksan (8) kanssa?

Oppilaiden jatko-opintosuunnitelmilla oli yhteys kansallisessa kokeessa menestymiseen. Lukioon suuntautuneiden oppilaiden keskimääräiset ratkaisuosuudet olivat koko kokeessa, kirjallisessa kokeessa ja näyttökokeessa erittäin merkittävästi parempia kuin oppilailla, jotka ilmoittivat suuntautuvansa ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi lukioon pyrkivien ratkaisuosuus koko kokeessa oli jokaisessa arvosanalukossa 6–7 prosenttiyksikköä parempaa. Lukioon pyrkivien kotitalouden arvosanoja tarkasteltaessa huomataan, että enemmistö oppilaista, joiden arvosana kotitaloudessa oli kiitettävä (9) tai erinomainen (10), hakeutuivat lukioon, ja enemmistöllä muualle kuin lukioon pyrkivistä oppilaista kotitalouden arvosanana oli välttävä (7) tai hyvä (8).

Myös harrastuneisuudella on vaikutusta kotitalouden kansallisessa kokeessa osamiseen. Jos oppilaiden kotitalouden oppisisältöihin liittynyttä harrastuneisuutta oli vapaa-ajalla edes kohtalaisesti, sillä oli merkitystä kansallisessa kokeessa menestymiseen. Harrastuneisuuteen liittyviä samansuuntaisia tuloksia on tullut myös käsitöissä (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 143) ja musiikissa (Laitinen, Hilmola & Juntunen 2011, 79). Tämä harrastuneisuuteen liittyvä tulos voi suuntaa antavasti puoltaa kotitehtävien tarpeellisuutta osana kotitalousopetusta.

Yhtenä tavoitteena Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004, 262; 2014, 46) on harjaannuttaa oppilaita itsearviointiin. Tämä tukee oppilaan itsetuntemukseen ja opiskelutaitoihin liittyvää kasvua ja kehitystä. Tavoitteena on ohjata oppilasta tarkastelemaan oppimisprosessiaan sekä arvioimaan oppimis- ja työskentelytaitojaan. Kotitalouden kansallisessa kokeessa opettajan ja oppilaiden näkemykset oppilaasta kotitalous-oppiaineen sisältöjen osajana erosivat toisistaan siten, että oppilaiden keskimääräinen käsitys itsestään osajana oli positiivisempi kuin opettajien näkemys. Oppilaiden oman osaamisen arvioinnin ja kokeessa menestymisen välinen korrelaatio oli suurehko (0,42).

Kotitalouden kansallisen kokeen yhteydessä selvitettiin koulujen kotitalousopettajien käsityksiä kotitalous-oppiaineen kannalta kiinnostaviin kysymyksiin. Opettajakyselyyn saatiin vastaus 98 prosentilta kouluja. Vastanneista suomenkielisten koulujen opettajista kelpoisia oli 86 prosenttia, ja ruotsinkielisten koulujen opettajista 81 prosenttia ilmoitti olevansa kelpoisia kotitalousopettajia. Enemmistö opettajista ilmoitti kotitalouden opetusryhmien keskimääräiseksi luokkakooksi 11–15 (58 %) ja 16–20 (36 %). Kotitalousopettajien liiton suositus (Kotitalousopettajien liitto ry, 2013) kotitalouden opetusryhmän 16 oppilaan enimmäiskoosta ei siis jokaisessa koulussa toteutunut.

Opettajakyselyyn vastanneet tekivät paljon yhteistyötä oman oppiaineen kollegan kanssa, ja kolme neljäsosaa vastaajista ilmoitti halukkuudestaan osallistua täydennyskoulutukseen lähitulevaisuudessa. Kaikkein eniten opettajat toivoivat koulutusta siitä, miten tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan hyödyntää kotitalousopetuksessa. Tulevaisuudessa olisikin järjestettävä laadukasta täydennyskoulutusta eri puolilla Suomea niin, että mahdollisimman moni kotitalousopettaja pystyisi osallistumaan siihen.

Opettajista iso osa (62 %) tiedosti kotitaloudella olevan yhtäläisyyksiä muihin perusopetuksen oppiaineisiin, ja 60 prosenttia vastaajista oli tehnyt jonkin verran oppiaine yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa. Kotitalousopettajien ilmoittamat raaka-aineresurssit vaihtelivat kouluittain ja AVI-alueiden sisällä, mutta kolme neljäsosaa opettajista oli sitä mieltä, että kotitalouden taloudelliset resurssit ovat riittävät monipuolisten ja opetusta tukevien raaka-aineiden hankintaan. Opettajista 92 prosenttia ilmoitti käyttävänsä valtakunnallista perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelmaa työssään, ja 91 prosenttia ilmoitti käyttävänsä työssään paikallista opetussuunnitelmaa.

Opettajien oman ilmoituksen perusteella eniten painotettu kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalue oli Ravitseminen ja ruokakulttuuri ja vähiten painotettu sisältöalue oli Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta, jota opettajat pitivät vaikeimpana opetusosa-alueena. Helpoimmiksi opetussisältöalueiksi opettajat mainitsivat Perhe ja yhdessä eläminen- ja Ravitseminen ja ruokakulttuuri -sisältöalueet. Oppilaiden itsearvioinnissa oppilaat olivat arvioineet omaa osaamistaan keskimäärin yhden arvosanan korkeammalle, kun kyse oli ruoanvalmistustaidoista ja yhteistyötaidoista suhteessa kuluttajataitoihin. Jos tarkastellaan kansallisessa kokeessa menestymistä sisältöalueittain, Ravitseminen ja ruokakulttuuri sisältöalueeseen liittyvissä kirjallisen

kokeen tehtävissä oppilaat menestyivät heikoiten suhteessa muihin sisältöalueisiin, mutta samaan sisältöalueeseen liittyvissä käytännön töissä osaaminen oli parempaa. Edellä mainituista asioista voidaan suuntaa antavasti päätellä, että opettajat painottavat opetuksessaan Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen käytännön taitoja. Toisaalta kansallinen koe toteutettiin 9. vuosiluokan keväällä ja koe perustui vain kaikille yhteisiin kotitalousopetuksen sisältöihin. Kaikille yhteinen kotitalousopetus toteutetaan kouluissa useimmiten kokonaisuudessaan jo 7. luokalla. Voi siis olla, että monissa kouluissa kirjallisessa kokeessa kysytyjä ravitsemukseen liittyviä asioita oli käsitelty oppilaan kohdalla jo kaksi vuotta aiemmin. Samalla pitää kuitenkin pitää mielessä, että valinnaiseen osallistuminen näkyi oppilailta parempana osaamisena sekä kirjallisessa että näyttökokeessa. Ravitsemus ja ruokakulttuuri -sisältöalueen asioita käsitellään myös valinnaisessa kotitaloudessa, mutta ehkä eri näkökulmasta. Lisäksi kotitalouden oppisisältöjen asiat ovat asioita, joihin 9. vuosiluokan oppilas on todennäköisesti tutustunut muissakin oppiaineissa (yhteiskuntaoppi, biologia, terveystieto, kemia jne.) sekä kouluopetuksen ulkopuolella joko kotona, vapaa-aikana tai esimerkiksi tiedotusvälineiden (tv, internet ym.) kautta, ja tämäkin on voinut vaikuttaa koemenestykseen.

Opettajat ilmoittivat käyttävänsä keskimäärin eniten kotitalousopetuksessa opetusmenetelminä pari- ja ryhmätyöskentelyä, oppilaan itsenäistä työskentelyä tunnilla, toiminnallisia harjoituksia ja opettajan kyselyä, opettajan esitystä tai opetuskeskustelua. Vähiten käytettiin roolileikkiä, väittelyitä, portfoliota tai älytaulua ja tablettitietokoneita. Opettajien ilmoituksen perusteella eniten arvosanan antoon heillä vaikuttivat jatkuva seuranta oppitunneilla, oppilaan tuntityöskentely sekä yhteistyö- ja vuoro-vaikutustaidot. Vähiten vaikutti oppilaiden oppimispäiväkirja.

Kyselyyn vastanneet opettajat pyrkivät tuomaan opetuksessaan usein esiin useita näkökulmia ja saamaan aikaan arvopohdintaa. Samoin he vastasivat huomioivansa usein opetuksessaan monentasoisia oppijoita, pyrkivät motivoimaan oppilaita ja selkeyttämään opetusta sekä ylläpitämään ammattitaitoaan. Erilaisia opetus- ja arviointimenetelmiä opettajat ilmoittivat käyttävänsä suhteellisen usein. Opettajien ilmoituksen perusteella he haastavat oppilaitaan keskimäärin ”joskus” kyseenalaistamaan asioita, huomioivat oppilaan arkea oppisisällöissä, kuuntelivat oppilaiden ideoita ja huomioivat yhteistoiminnallisia menetelmiä. Edellinen tutkimustulos on tieto, johon nykyisten ja tulevaisuuden kotitalousopettajien kannattaa tarttua. Voi olla, että oppilaiden heikompi menestys perustelen-tason tehtävissä tai yleisesti tuottamistehtävissä johtuu juuri siitä, että opettajat eivät haasta oppilaita kyseenalaistamaan asioita. Oppilaan arjen huomioiminen perusopetuksen eri oppiaineiden oppisisällöissä on keskeistä uusissa opetussuunnitelman perusteissa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 20), ja opettajalla on tässä keskeinen rooli. Kuten Palojoki (2012, 9; 2009, 187) mainitsee, haaste tulevaisuuden kotitalousopetukselle tässä on se, että oppilaat tulevat hyvin erilaisista olosuhteista ja kodin muotokuva on nyky-yhteiskunnassa hyvin moninainen ja jopa rikkonainen. Tämän vuoksi olisi-kin tutkittava tarkemmin arkea ja arkielämää sekä kodin ympäristöissä tapahtuvaa dynaamista ja monimuotoista toimintaa (Tuomi-Gröhn 2009, 147–156). Tämä tutkimustieto osaltaan tukisi myös kotitalousopettajan työtä.

Sähköiseen rehtorikyselyyn vastasi 88,5 prosenttia otoskoulujen rehtoreista. Yhtenäiskoulujen rehtoreita oli heidän oman ilmoituksen perusteella vastaajista 45 prosenttia ja 7.–9. vuosiluokan koulujen rehtoreita 48 prosenttia. Hieman alle 80 prosenttia rehtoreista oli hankkinut kotitalousopetuksen käyttöön oppikirjoja tai muuta materiaalia kuluneen lukuvuoden aikana. Enemmistö (89 %) rehtoreista piti kolmiportaisen tuen mallia toimivana. Kaikki kyselyyn vastanneet rehtorit ilmoittivat koulujensa kotitalousopettajan pääsevän täydennyskoulutukseen ilman ansionmenetystä ainakin 1–2 päivää lukuvuodessa. Myös rehtorikyselyssä (samoin kuin opettajakyselyssä) kävi ilmi, että koulujen raharesurssit kotitalousopetuksen käyttöön vaihtelivat otoskouluittain ja saman AVI-alueen sisällä. Rehtoreista 84 prosenttia oli sitä mieltä, että koulussa voidaan toteuttaa perusopetuksen mukaista opetussuunnitelmaa nykyisillä resursseilla melko hyvin tai erittäin hyvin. Suurin osa (97,8 %) piti kotitalousluokan fyysistä ympäristöä sellaisena, että se tukee opetussuunnitelman mukaista opetusta.

Rehtoreiden ilmoituksen perusteella oppilaiden paras vaikutusmahdollisuus kouluun liittyvissä asioissa oli oppilaskuntatyö. Huoltajien osallistuminen ja vaikuttaminen tapahtuu pääosin vanhempainiltojen ja vanhempainyhdistysten kautta. Wilma-järjestelmää koulujen johto piti hyvänä. Kyselyyn vastanneista suomenkielisten koulujen rehtoreista 77 prosenttia koki kotitalouden tärkeäksi oppiaineeksi ja ruotsinkielisten koulujen rehtoreista 84 prosenttia. Molempien kieliryhmien koulujen rehtoreiden arviot omista johtamistaidoistaan olivat varsin hyviä.

10.3 Oppimistulosarviointien tarkastelua suhteessa kouluarvosanoihin

Kuten aiemmissa oppimistulosarvioinneissa (mm. Summanen 2014, 129; Kärnä ym. 2012, 150; Ouakrim-Soivio 2012, 134) on huomattu, koulujen arvosanakäytännöissä on eroja. Kotitalouden kansallisessa arvioinneissa arvosanan kahdeksan saaneiden oppilaiden ratkaisuosuudet vaihtelivat koko kokeessa (2,4–95,3 %) ja näyttökokeessa (15,63–100 %) paljon. Tämä voi kuvastaa sitä, että kotitalouden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden oppiainekohtaiset tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit on mahdollista tulkita varsin väljästi. Erityisen ongelmallista koulujen ja opettajien erilaiset arviointikäytännöt ovat tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Ouakrim-Soivio (2013, 6) korostaakin, että jos opettajat suhteuttavat antamansa arvosanat muiden oppilaiden osaamistasoon sen sijaan, että he käyttäisivät arvosananannon perustana valtakunnallisia kriteereitä, ei päättöarvioinnin yhdenvertaisuus toteudu. Ouakrim-Soivio (2013, 222) jatkaa, että olisi hyödyllistä selvittää opettajien subjektiivisten ominaisuuksien vaikutuksia tai opettajien erilaisten arviointikäytäntöjen vaikutuksia päättöarviointiin. Hän myös pohtii, että tulisiko päättöarvioinnin kriteereitä laajentaa koskemaan muitakin kouluarvosanoja (Ouakrim-Soivio 2013, 225).

Tämä arviointi pohjautui opetussuunnitelman perusteisiin (2004, 264), ja siihen on kirjattu, että ”oppilaan osaaminen arvioidaan perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerien pohjalta, monipuoliseen näyttöön perustuen”. Kotitalouden kansalliseen arvi-

ointiin kuuluneeseen opettajakyselyyn vastanneet opettajat mainitsivat tärkeimmiksi arvosanan antoon vaikuttaviksi tekijöiksi jatkuvan seurannan ja tuntityöskentelyn. Voidaan siis ajatella, että osaaminen kansallisessa kokeessa ei selitä oppilaan kaikkea osaamista. Opetushallitus kartoitti vuonna 2008 valtakunnallisen kyselyn avulla opetuksen järjestäjien ja rehtoreiden näkemyksiä vuoden 2004 opetussuunnitelmauudistuksesta. Siinä enemmistö rehtoreista (71 %) ja opetuksen järjestäjistä (66 %) arvioi, että opetussuunnitelman hyvän osaamisen kuvauksia ja kriteereitä pidetään usein virheellisesti tavoitteina, jotka kaikkien tulee saavuttaa. Tämä tarkoitti sitä, että eroa tavoitteiden, hyvän osaamisen kuvausten ja päättöarvioinnin kriteereiden välillä ei aina osata tehdä (Kartovaara 2009, 13).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 kehoitetaan jokaista oppilasta tunnistamaan omat tapansa oppia, hankkimaan tietoa itsenäisesti, analysoimaan asioita kriittisesti ja yhdistelemään asioita ennakkoluulottomasti. Opetuksen eriyttäminen nähdään kaiken opetuksen pedagogisena lähtökohtana ja siinä korostetaan juuri opetuksen suunnittelua oppilaiden erilaiset tarpeet huomioiden. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 517–518). Kun oppilailla on mahdollisuus suunnitella opiskeluaan omista lähtökohdistaan, soveltaa oppimaansa keskenään erilaisten toiminnallisten työtapojen kautta ja suhteuttamaan oppimiaan asioita erilaisiin arkikonteksteihin, onko näitä erilaisia ”opinpolkuja” mahdollista arvioida tiukkojen arvosanakohtaisten päättöarvosanakriteereiden mukaan? Tiukat arvosanakohtaiset kriteerit voivat olla ongelmallisia myös eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevien oppilaiden kannalta, sillä heidän opetuksessaan täytyy usein huomioida oppilaiden erilaiset tarpeet ja erilaiset opiskelutavat.

Uusissa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 painotetaan, että päättöarvosanojat tulee antaa yhdenvertaisin perustein. Kirjavat päättöarvioinnin kriteereiden käyttötavat ovat ongelmallisia, sillä ne vaikuttavat tasa-arvoiseen oppilasarviointiin ja jatko-opintoihin hakeutumiseen. Ratkaisu ei välttämättä kuitenkaan ole arvosanakohtaisen kriteeriperustaisuuden laajentaminen koskemaan muitakin arvosanoja kuin numeroa kahdeksan. Päättöarvioinnin tehtävä on määrittellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 54). Olisikin tarpeellisempaa tutkia tarkemmin, miten opettajat päättöarvioinnin yhteydessä määrittelevät oppilaan osaamisen tason suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja miten he puolestaan arvioivat oppilaitaan suhteessa päättöarvioinnin kriteereihin arvosanalle kahdeksan (8).

10.4 Tulosten tarkastelua uusien opetussuunnitelman perusteiden näkökulmasta

Vuonna 2016 voimaan tulevat opetussuunnitelman perusteet uudistavat peruskoulua monella tavoin. Halisen ja Jääskeläisen (2015, 19–20) mukaan uudistuksen taustalla ovat koulua ympäröivän maailman muuttuminen sekä lainsäädäntö- ja koulutuksen rakennemuutokset. Edellä mainitut muutokset aikaansaavat tarpeen miettiä opetuksen sisältöä, pedagogisia ratkaisuja ja koko perusopetuksen toimintakulttuuria uudelleen. Uudistumisen ydin liittyy koko koulun toimimiseen nykyistä paremmin kasvuyhteisönä ja oppimisympäristönä, joka muun muassa edistää koulutyön mielekkyyden kokemusta, vahvistaa oppilaan minuutta, edistää oppimisen taitoja ja luo edellytyksiä kestäväan elämäntapaan.

Koko perusopetuksen arvoperusta liittyy oppijan ainutlaatuisuuden, ihmisyyden, sivistyksen ja demokratian ymmärtämiseen, kestäväan elämäntavan välttämättömyyteen ja kulttuurisen moninaisuuden näkemiseen rikkautena. Perusopetuksen tehtävä on sivistystehtävä ja kasvatus- ja opetustehtävä. Perusopetuksen tehtävä nähdään osana koulutusjatkumoa, ja se antaa valmiudet koko ikäluokalle toisen asteen opintoihin sekä valmiudet muuttuvassa maailmassa elämiseen. (Halinen & Jääskeläinen 2015,20.)

Oppilas nähdään aktiivisena toimijana ja oppiminen liitetään myönteisiin tunnekokemuksiin, yhdessä tekemiseen ja uutta luovaan toimintaan. Oppiminen on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa taitojen merkitys korostuu ja oppilasta autetaan ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan. Tavoitteena on monipuolistaa oppimisympäristöjä sekä viestintäteknologisia mahdollisuuksia. Koulussa ja sen ulkopuolella tapahtuva oppiminen nivoutuu enemmän yhteen, ja keskiössä on osaamisen jakaminen ja yhteisöllisen tiedon rakentaminen. Uusien opetussuunnitelmien myötä kaikilla koulukulttuurin jäsenillä on mahdollisuus osallistua, vaikuttaa ja tehdä. Lisäksi kiinnitetään huomiota turvallisuuteen, esteettömyyteen ja esteettisyyteen. (Halinen & Jääskeläinen 2015,20–21.)

Perusopetuksen tavoitteisiin nivoutuu seitsemän laaja-alaisen osaamisen taitoa, jotka ovat Ajattelu ja oppimaan oppiminen, Monilukutaito, Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, Työelämätaidot ja yrittäjyys ja Osallistuminen ja vaikuttaminen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 17–23).

Uusien Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 kotitalouden osuudessa korostetaan arjen hallinnan sekä kestäväan ja hyvinvointia edistävään elämäntavan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Oppiaineissa pyritään edistämään kädentaitoja ja siinä luodaan perusta kestäväan asumiseen, ruokaosaamiseen ja kuluttajuuteen. Oppiaine soveltaa toiminnaksi eri alojen tietoja, ja tämä mahdollistaakin perusteissa perään kuulutetun oppiaineyhteistyön monen oppiaineen kanssa. Tavoitteena kotitalousopetuksessa on niin kutsuttu oppimisjatkumo, joissa tiedot ja taidot syvenevät vaiheittain, samalla kun oppilaan toiminta kehittyy vastuullisemmaksi ja itsenäisemmäksi. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 508).

Seuraavassa tarkastellaan kotitalouden kansallisen arvioinnin tuloksia ja uusien opetussuunnitelman perusteiden sisältöjä jokaisen laaja-alaisen osaamisen taidon kannalta erikseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Uusissa opetussuunnitelman perusteissa ajatteluun ja oppimiseen vaikuttaa se, miten oppilaat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 18). Opettajien tulisi kannustaa oppilaita pohtimaan asioita ja ilmiöitä eri näkökulmista ja tarkastelemaan ajattelutapojaan. Kotitalouden kansallisen oppimistulosarvioinnin tuloksien perusteella kotitalousopettajat haastavat oppilaita liian vähän kyseenalaistamaan ja perustelemaan asioita. Tähän laaja-alaiseen osaamisen taitoon liittyen opettajia haastetaan rakentamaan opetusta uudelleen niin, että opetus ja siihen liittyvät tehtävät kehittävät oppilaan ongelmanratkaisutaitoja, argumentointi- ja päättelytaitoja sekä auttavat häntä analysoimaan tietoa monista eri näkökulmista. Keskeistä kotitalousopetuksessa olisi kannustaa oppilaita perustelemaan vastauksiaan, kehittää oppilaiden itsearviointitaitoja sekä tukea oppimaan oppimisen kehittymistä. Kotitalouden toiminnallinen ja vuorovaikutuksellinen luonne sekä mahdollisuudet eri ilmiöiden tarkasteluun yli oppiainerajojen tukevat tämän laaja-alaisen osaamisen taidon liittämistä osaksi opetusta. Kotitalouden oppisisällöt, kuten ruokaosaaminen, asuminen ja yhdessä eläminen sekä kuluttaja- ja talousosaaminen, pitävät sisällään asioita, jotka liittyvät luontevasti myös nuoren arkipäivään.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Tähän laaja-alaiseen osaamisen taitoon liittyvät kulttuurisesti kestävä elämäntavan ymmärtäminen, ihmisoikeuksien kunnioitus ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 19). Kotitalousopetus tukee osaltaan kulttuuristen merkitysten tunnistamisessa, arvostamisessa ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamisessa. Oppiaineen sisältöihin liittyy kestäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, ruoka- ja tapakulttuurien tuominen osaksi identiteettiä sekä asumisen ympäristö- ja kustannustietoisuuden kehittymisen tukeminen. Edellä mainitut sekä oppiaineen luonteeseen liittyvä vuorovaikutteinen toiminta tukevat tämän laaja-alaisen osaamistaidon kehittymistä. Kotitalous on käytäntöpainotteinen oppiaine, ja siinä voidaan hyödyntää monenlaisia psykologisia ja materiaalisia välineitä (Venäläinen 2010, 113), jotka auttavat esimerkiksi maahanmuuttajataustaista nuorta ymmärtämään vaikeita käsitteitä ja hahmottamaan työskentelytapoja. Tämän laaja-alaisen osaamisen taidon sisällöissä rohkaistaan käyttämään monenlaisia ilmaisun välineitä, kuten kuvia, draamaa ja musiikkia, vuorovaikutuksen osana, joista osaa kotitalouden arviointihankkeen opettajakyselyyn vastanneet opettajat käyttivät verrattain vähän. Nämä välineet osaltaan auttavat oppilasta ilmaisemaan tunteitaan, hallitsemaan kehoaan ja tuomaan ajatuksiaan ja näkemyksiään esiin.

Kotitalouden oppimistulokset toivat esiin yhdeksännen vuosiluokan oppilaiden hyvän menestyksen nimenomaan vuorovaikutus- ja sosiaalisissa taidoissa. Sekä kirjallisessa että näyttökokeessa menestyttiin hyvin tämän osa-alueen tehtävissä. Myös opettajat kokivat Perhe ja yhdessä eläminen -sisältöalueen mielekkäänä alueena opetuksessa, ja juuri tämän sisältöalueen teemat liittyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Kotitalous on käytäntöpainotteinen oppiaine, jossa toimitaan lähes jokaisella oppitunnilla pareittain tai pienryhmissä, ja tämä tukee osaltaan vuorovaikutus- ja ryhmätöiden harjoittelua. Keltikangas-Järvinen (2010, 18) täsmentää, että sosiaaliset taidot liittyvät ihmisen kykyyn tulla toimeen muiden ihmisten kanssa riippumatta siitä, miten paljon ihminen itse pitää muiden seurassa olemisesta tai miten tärkeää se on, että hänellä on seuraa. Lisäksi Keltikangas-Järvinen jatkaa, että sosiaaliset taidot eivät vaadi mitään temperamenttirakennetta, vaan ne voidaan opettaa lapselle, olipa hänellä mikä temperamentti tahansa. Kotitalous oppiaineena on mahdollista nähdä myös sosiaalisten taitojen harjoittelun paikkana temperamenttiltaan monenlaisille oppijoille. Samalla oppiaine vastaa uusien opetussuunnitelman perusteiden sisältöalueen Asuminen ja yhdessä eläminen tavoitteeseen kehittää arjessa tarvittavien yhdessä elämisen ja yhdessä toimimisen taitoja.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot liittyvät terveyteen, turvallisuuteen, ihmissuhteisiin, liikenteeseen, teknologisoituvassa arjessa toimimiseen sekä kuluttamiseen ja oman talouden hallintaan. Nämä kaikki liittyvät kestäväen elämäntavan edistämiseen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 20.)

Kotitalous yleissivistävänä peruskoulun oppiaineena tukee vahvasti tämän laaja-alaisen osaamisen taidon sisältöjä. Keskeinen koko kotitalous-oppiaineen tehtävä on kehittää kodin arjen hallinnan ja kestäväen elämäntavan edellyttämiä taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Oppilasta kannustetaan Kuluttaja ja talousosaaminen kodissa -sisältöalueen mukaisesti tuntemaan vastuitaan ja oikeuksiaan kuluttajana, joka tekee valintoja ja sopimuksia. Oppiaineen sisällöt ohjaavat median ja teknologian käyttöön arjen työväliseen. Sisältöalue Asuminen ja yhdessä eläminen tukee oppilaan asumisen ympäristö- ja kuluttajatietoisuuden kehittymistä. Edellisen sisältöalueen sisällöt eli puhtaanapito, voimavarojen käyttö ja vastuunotto perheessä liittyvät itsestä huolehtimiseen. Lisäksi kotitalouden sisältöalue Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri tähtää oppilaan tukemiseen. Alue käsittää aterioiden suunnittelun sekä luotettavan tiedon arvioimisen ja käytännön ruoanvalmistuksen, mitä tulee ravitsemussuosituksiin, ruokaturvallisuuteen, taloudellisuuteen ja esteettisyyteen.

Arvioinnin tuloksien seurauksena kotitalousopettajat voisivat enemmänkin liittää opetukseensa oppiaineeseen vahvasti liittyviä kuluttajataitoja, kuten omasta taloudesta huolehtimisesta ja omien oikeuksien ja vastuiden tuntemusta. Oppilaat menestyivät osa-alueeseen liittyvissä tehtävissä suhteellisen hyvin, vaikka opettajat kokivat sisältöalueen Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta vaikeimmaksi sisältöalueeksi opettaa

ja painottivat sitä opetuksessaan vähiten. Joidenkin oppilaiden hyvä menestyminen kuluttajataitotehtävissä voi liittyä siihen, että kouluissa tätä sisältöaluetta on painotettu tai samoja aihealueita on käsitelty myös yhteiskuntaopissa.

Valinnaisen kotitalouden opiskelu ei vaikuttanut tällä osa-alueella osaamiseen, kuten oli muiden sisältöalueiden kohdalla. Miksei uusien opetussuunnitelman perusteiden kotitalouden sisältöalueen Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa aihealueita voisi liittää tulevaisuudessa enemmän myös valinnaiseen kotitalouteen?

Monilukutaito

Monilukutaito liittyy erilaisten viestien tulkitsemiseen, tuottamiseen ja arvottamiseen. Tavoitteena on ohjata oppilasta ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä opettamaan kykyä hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa. Tällä taidolla tavoitellaan kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä ja tavoitteena on kehittää monilukutaitoa jokaisessa oppiaineessa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 20–21.)

Kotitaloudessa voi ohjata oppilasta kehittämään erilaisia lukutaitoja monella tavalla. Oppikirjan, muun kirjallisen materiaalin tai esimerkiksi sähköisen oppimateriaalin hyödyntäminen tukevat peruslukutaitoa, ja näihin liittyvät tehtävät kehittävät kirjoitustaitoa muuten tai sähköisesti. Kotitaloudessa tarvittavaa numeraalista lukutaitoa voi kehittää esimerkiksi tarkastelemalla reseptejä ja ravitsemussuosituksia tai pesukemiaan tai talousasioihin liittyviä asioita. Kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja digitaalista lukutaitoa voidaan hyödyntää kaikilla uusien opetussuunnitelman perusteiden kotitalouden sisältöalueilla. Paperiset tai sähköiset materiaalit voivat liittyä ruokaan, kulttuuriin, käytännön asumistaitoihin, ympäristötaitoihin tai kuluttajataitoihin. Kotitalousopettajat voivat hyödyntää sisältöalueiden aihealueita oppiaineyhteistyössä muiden opettajien kanssa, ja näin on mahdollista tarkastella samaa ilmiötä eri oppiaineista käsin. Erilaisissa oppimistilanteissa oppilaita ohjataan käyttämään, tulkitsemaan ja tuottamaan tekstejä sekä yksin että yhdessä.

Kotitalouden arviointiin liittyneessä opettajakyselyssä siihen vastanneet opettajat toivat ilmi oppiaineyhteistyömyönteisyyden ja sen, että he näkevät kotitaloudella olevan monia yhtymäkohtia eri oppiaineisiin. Toisaalta esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologia oli aihealue, johon kaivattiin eniten täydennyskoulutusta. Kansalliseen kokeeseen liittynyt näyttökoe, oppilaiden hyvä menestyminen siinä sekä oppilaiden oma arvio näyttökokeesta mukavana oppimistilanteena voisivat haastaa opettajia käyttämään samantyyppisiä kokeita osana arviointia myös tulevaisuudessa. Näyttökoe puolustaa paikkaansa edelleen, sillä siinä suunnitellaan yhdessä ja yksin kotitalouden aihealueisiin monipuolisesti liittyviä töitä ja toimintaa sekä toteutetaan ja arvioidaan omia toimintatapoja. Koko prosessin aikana oppilaat oppivat perustelemaan näkökulmiaan suullisesti ja kirjallisesti sekä toimimaan yksin ja ryhmässä ja lisäksi arvioimaan omaa toimintaansa monelta eri kantilta.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tämä laaja-alainen osaamisen taito nähdään tärkeänä itsenäisenä kansalaistaitoja mutta myös osana monilukutaitoa. Tätä taitoa pitää oppia, mutta sitä pitää myös osata hyödyntää oppimisvälineenä. Keskeistä on ohjata oppilaita ymmärtämään tieto- ja viestintäteknologian periaatteita ja käyttämään niitä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. Oppilaita opetetaan käyttämään TVT-taitoja osana tutkivaa ja luovaa työskentelyä sekä ohjataan harjoittelemaan tätä laaja-alaista taitoa osana vuorovai- kutusta ja verkostoitumista. Tärkeää on myös tuoda esiin tieto- ja viestintäteknolo- gian rooli koko yhteiskunnassa ja se, miten tämä liittyy opiskeluun ja työelämään. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 21.)

Kansallisessa kotitalouden arvioinnissa mukana olleet opettajat toivat esiin oman täydennyskoulutustoiveensa tieto- ja viestintäteknologian käytöstä kotitalousope- tuksessa. Uusi opetussuunnitelma huomioiden mahdolliset koulutustarpeet voisivat liittyä erilaisten opetuksellisten tilanteiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin niin, että TVT-taitoja hyödynnetään mahdollisimman monipuolisesti ja niitä kan- nustetaan soveltamaan yhdessä oppilaiden kanssa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys

Edellä mainittu tieto- ja viestintäteknologian kehittyminen ja lisäksi globalisoituminen vaikuttavat tulevaisuuden työelämään, ammatteihin ja työn luonteeseen. Perusope- tuksen keskeinen tavoite on antaa oppilaille valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennoitumista työtä ja työelämää kohtaan. Myös koulutyössä tulee antaa mahdollisuuksia oppilaille tutustua työelämään, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa myös vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkitys tulevaisuuden työelämän kannalta. Tämä laaja-alaisen osaamisen taito pitää sisällään myös sen, että koulussa harjaannutetaan toimimaan yksin ja yhdessä sekä järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Oppilaita tulee myös kannustaa sisukkuuteen ja töiden loppuunsaattamiseen sekä työn ja sen tulosten arvostamiseen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22).

Kotitalouden oppisisällöt ovat vahvasti sidoksissa oppilaan arkielämään. Opetta- jakyselyyn vastanneet opettajat ilmoittivat huomioivansa kohtalaisesti oppilaiden arkielämää opetussisällöissä. Venäläisen (2010, 112) mukaan oppilaat tuovat omia arkikokemuksiaan esille kotitaloustunnin opetuskeskusteluissa ihan pyytämättäkin. Tämä on alue, jota kannattaisi hyödyntää enemmän ja joka nimenomaan toisi vapaa- ajalla hankitun osaamisen paremmin esiin myös koulukontekstissa. Näin opettaja- kin pääsisi paremmin selville erilaisista kotien käytännöistä monikulttuuristuvassa maailmassa ja osaisi liittää koulussa opittavaa asiaa paremmin oppilaiden arkeen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Koulutyön tulee uusien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan (2014, 22–23) tarjota oppilaille turvallisia puitteita harjoitella osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja, jotka koskevat kestävän tulevaisuuden rakentamista. Perusopetuksessa tulee luoda edellytykset sille, että oppilaat kiinnostuvat kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioista. Tavoitteena on osallistaa oppilaita suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan koulutyötään. Näin oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta.

Kotitalouden sisältöalue Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa liittyy siihen, että oppilasta tuetaan tuntemaan vastuitaan ja oikeuksiaan valintoja ja sopimuksia tekevänä kuluttajana. Tähän sisältöalueeseen liittyy myös median ja teknologian käyttö arjen työvälineenä. Tämä osaltaan tukee edellä mainitun laaja-alaisen osaamisen taidon sisältöjä, jotka liittyvät median vaikutuksen arvioimiseen tai sen käyttämiseen ja mahdollisuuksien ymmärtämiseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan kotitalouden keskeinen tehtävä on kehittää kodin arjen hallinnan sekä kestävän ja hyvinvointia edistävän elämäntavan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Opetuksella luodaan perusta kotitaloudelliselle osaamiselle, mikä antaa valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhdessä elämiseen. Keskeiset sisällöt liittyvät kestäväan asumiseen, ruokaosaamiseen ja kuluttajuuteen. Opetussuunnitelman sisältöjen ja oppimistehtävien avulla kehitetään oppilaiden suunnittelu-, organisointi-, työskentely- ja voimavarojen hallinnan taitoja. Kotitalous soveltaa toiminnaksi eri alojen tietoa. Opetus nähdään jatkumona, jolloin tiedot ja taidot syvenevät vaiheittain kokonaisuuksiksi. Opetus kehittää oppilaan ongelmanratkaisutaitoja, tiedon ja taidon soveltamista sekä luovuutta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 508–509.)

Kotitalouden tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) on jaoteltu Käytännön toimintataitoihin, Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin ja Tiedonhallintataitoihin. Käytännön toimintataidoissa keskeistä on oppilaan ohjaaminen suunnitelmallisuuteen, organisointiin ja oman työn arviointiin. Lisäksi tavoitteena on ohjata oppilasta tekemään kestäviä valintoja sekä harjoittelemaan kotitalouden hallinnassa tarvittavia kädentaitoja. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoissa keskeistä on argumentoinnin ja rakentavan keskustelun harjoittelu sekä oppilaan ohjaaminen työskentelemään sekä yksin että ryhmässä ja sopimaan työtehtävien jakamisesta ja ajankäytöstä. Lisäksi tavoitteena on kannustaa oppilasta toimimaan hyvien tapojen mukaisesti ja ohjata häntä pohtimaan oman käytöksen merkitystä ryhmän ja yhteisön toiminnassa. Tiedonhallintataitojen tavoitteissa oppilasta kannustetaan hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa. Lisäksi tavoitteena on ohjata oppilasta ongelmanratkaisuun ja luovuuteen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä sekä lisätä oppilaan ympäristö- ja kustannustietoisuutta osana arjen valintoja. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 509–514.)

Opettajat mainitsivat kyselyssä tuovansa opetuksessaan esiin monia näkökulmia ja saamaan aikaan arvopohdintaa. Lisäksi he pyrkivät motivoimaan ja selkeyttämään opetusta sekä huomioimaan monentyyppisiä oppijoita. Oppilaat saivat keskimäärin heikoimmat arvosanat näyttökoetta arvioivilta opettajilta osa-alueella Suunnitelman tekeminen. Varsinkin ruotsinkielisten koulujen oppilaat saivat edellä mainitusta osa-alueesta suhteessa alhaisemmat arviot.

Oppilailta kysyttiin heidän omia näkemyksiään kotitalouden osaamisesta (ks. kuvio 12). Oppilaat arvioivat itsensä korkeimmalle yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin ja ruoanvalmistustaitoihin liittyvissä väitteissä. Keskimäärin alhaisimmat arvosanat oppilaat antoivat itselleen kuluttajataitoihin, siivoukseen ja vaatehuoltoon liittyen. Opettajien mielipiteet oppilaiden osaamisesta olivat samansuuntaiset kuin oppilailla, vaikka opettajat arvioivat oppilaiden taidot keskimäärin vähän heikommiksi kuin oppilaat itse.

Kotitalouden opetussuunnitelman sisältöalueet ovat Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri, Asuminen ja yhdessä eläminen sekä Kuluttaja ja talousosaaminen kodissa. Kotitalouden oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvissä tavoitteissa ja niiden valinnoissa on keskeistä huomioida vuorovaikutteinen toiminta, yhteisöllisen tiedon rakentaminen, tutkiva ja soveltava opiskelu sekä työskentelyn arviointi. Opetuksessa pyritään hyödyntämään luokkayhteisön lisäksi muita koulutiloja ja -ympäristöä, digitaalisia ympäristöjä ja muita yhteistyöverkostoja. Kotitaloudessa eriyttämisen lähtökohtana ovat oppilaan osaamistason mukaiset arkipäivän rakentumiseen liittyvät oppimistilanteet ja joustavat opetusjärjestelyt. Tavoitteena on luoda oppilaalle valmiuksia siirtyä perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja sen kautta kotitaloudellista asiantuntijuutta edellyttävään työelämään. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 511.)

Kotitaloudessa arvioinnin tulee olla monimuotoista, ohjaavaa ja kannustavaa. Keskeistä on palautteen anto oppilaiden taidoista toimia eri asiayhteyksissä tai kotitalouden tehtävissä. Lisäksi kiinnitetään huomiota kotitalouden käsitteiden hahmottamiseen ja sisältöjen omaksumiseen. Jokaisen oppilaan ja hänen huoltajansa tulee olla tietoisia kotitalouden tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Palautetta tulee antaa säännöllisesti niin, että oppilas saa tietoa edistymisestään ja suoriutumisestaan suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Päättöarvioinnissa tulee huomioida oppilaan opintojen päättyessä osoittama osaamisen taso suhteessa kotitalouden tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 54; 511.)

Tarkasteltaessa oppilaiden osaamista kansallisessa kokeessa liittyen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin, käytännön taitoihin ja tiedonhankinta- ja käsittelytaitoihin voidaan todeta poikien osaamisen olevan kaikilla osa-alueilla huomattavasti heikompaa suhteessa tyttöjen osaamiseen. Myös tukea tarvitsevien oppilaiden osaaminen oli heikompaa kuin muiden oppilaiden. Lisäksi oppilaat, joiden kotikieli oli muu kuin suomi tai ruotsi, pärjäsivät kirjallisissa tehtävissä heikomminkin kuin muut.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavien periaatteiden huomioiminen ja noudattaminen kouluissa kaventaa toivottavasti osaamisen eroja eri ryhmien välillä. Uuden opetussuunnitelman tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestävästä elämäntapaa. Kouluuyhteisö nähdään oppivana yhteisönä, joka luo edellytyksiä tutkimiseen, kokeilemiseen, innostumiseen ja onnistumisen kokemuksiin. Keskeistä koulutyössä on jokaisen hyvinvointi, yhteisön jäsenten yksilöllisyys, tasa-arvo ja koko yhteisön tarpeet. Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuolinen työskentely tukevat kaikkien oppimista. Opetuksen vieminen pois koulukontekstista luo oppilaalle mahdollisuuksia soveltaa oppimaansa itselle kiinnostavissa ja oman elämän kannalta merkityksellisissä tilanteissa. Kotikansainvälisyys nähdään oppivassa yhteisössä keskeisenä voimavarana. Yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta lisätään arvostamalla ja hyödyntämällä maan kulttuuriperintöä, kansalliskieliä sekä ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Oppilaat voivat oppivan yhteisön jäsenenä osallistua oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Yhteisössä kannustetaan demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen. Oppivassa yhteisössä keskeistä on yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ja yhteisö rohkaisee oppilaita suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Koulu ilmentää arjen valinnoillaan vastuullista suhtautumista ympäristöön. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 24–27.)

On tärkeää miettiä, mitä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet tarkoittavat käytännössä kotitalousopetuksessa. Kotitalous luo oivallisen oppilaan arjessa kiinni olevan vuorovaikutteisen ympäristön, jossa on mahdollista harjoitella monenlaisia taitoja. Kansallisessa arvioinnissa kävi ilmi, että opettajat käyttävät opetuksen tukena keskimäärin vähemmän projektityöskentelyä, käytännön sovelluksia oppilaan arjessa, teemapäiviä, retkiä tai opintokäyntejä, asiantuntijavierailuja, portfolioita, väittelyitä tai draamaa. Sukupuolten ja kieliryhmien osaamisen erojen kaventamiseen tai tukea tarvitsevien oppilaiden heikkoon osaamiseen voitaisiin kotitalousopetuksessa kenties vaikuttaa opetusmenetelmien monipuolistamisella, opetuksen eriyttämisellä, oppiaineiyhteistyöllä ja opitun soveltamisella oppilaan arjessa. Nämä ovat kaikki aiheita, joihin myös opettajien täydennyskoulutuksen tulisi vastata.

Tämä raportti kotitalouden oppimistuloksista vahvisti kotitalous-oppiaineen tarpeellista paikkaa yleissivistävänä peruskoulun oppiaineena. Tässä luvussa tarkasteltiin kotitalousopetuksen näkökulmasta uusissa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 keskeisiksi mainittuja laaja-alaisen osaamisen taitoja. Kuten tarkastelusta kävi ilmi, kotitalousopetuksen sisällöissä on mahdollista kehittää jokaista laaja-alaisen osaamisen taitoa. Lisäksi kotitalous monitieteisenä oppiaineena on oiva oppiaine uusissa opetussuunnitelmissa painotetun oppiaineiyhteistyön kannalta. Kotitalous oppiaineena mahdollistaa oppilasta lähellä olevien arkipäivän ilmiöiden tarkastelun teoreettisesti tai käytännönläheisesti sekä yksin tai yhdessä. Kotitalousopetuksen sisältöalueet sekä oman työn suunnitteluun, organisointiin ja arvioimiseen liittyvät toimintatavat sekä kädentaitojen kehittyminen ja luovuus auttavat aikuistuvia nuoria pärjäämään hyvin elämässään yleissivistävien opintojen jälkeen.

11 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

1. Tasa-arvon toteutumisen kannalta tulisi pohtia keinoja, joilla voidaan kaventaa tyttöjen ja poikien sekä suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden välisiä eroja oppimistuloksissa. Huomiota tulisi kiinnittää myös niiden oppilaiden oppimistuloksiin, joiden kotikieli on muu kuin suomi tai ruotsi, sekä maan eri alueiden ja kuntatyyppien koulujen oppilaiden osaamisen välisten erojen kaventamiseen. Erityisen tarpeellista olisi selvittää yleisesti koko yleissivistävän koulutuksen oppilasarvioinnin tasa-arvoisuuteen vaikuttavat tekijät, jotta koulutusta voitaisiin kehittää tasa-arvoisempaan suuntaan.
2. Saman kotitalouden arvosanan saaneiden oppilaiden tiedollisessa ja taidollisessa osaamisessa on eroja. Olisi hyödyllistä selvittää, hahmottavatko opettajat samalla tavalla päättöarvosanojen muodostamiseen vaikuttavat tekijät. Päättöarvioinnin kriteereiden vaihtelevista tulkinnoista voisi saada tietoa arvioimalla, miten opettajat määrittelevät oppilaan osaamisen tason suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.
3. Kotitalouden arvioinnissa oppilaiden osaaminen tuottamistehtävissä oli heikompaa. Kotitalousopetuksessa olisi hyödyllistä käyttää enemmän tuottamistehtäviä ja oppilaita pitäisi haastaa enemmän perustelemaan näkökulmiaan. Heitä pitäisi myös kannustaa kysymään ja kyseenalaistamaan opetussisältöihin liittyviä asioita ja soveltamaan oppimaansa koulun ulkopuolella.
4. Kaikkiin kotitalouden sisältöalueisiin liittyvien käytännön taitojen opettaminen ja niiden arviointi on tärkeä osa kotitalousopetusta, minkä myös arviointiin osallistuneet oppilaat kokivat mielekkäänä. Kotitalous on oppiaine, joka tukee oppilaan vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja mahdollistaa monenlaisten toiminnallisten työtapojen ja oppilaiden ideoiden hyödyntämisen. Oppilaat menestyivät hyvin yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja mittaavissa tehtävissä, joten kotitalousopetuksen rooli näiden taitojen vahvistajana tulisi tulevaisuudessakin nähdä tärkeänä.
5. Suurin osa arviointiin osallistuneista opettajista ilmoitti painottavansa opetuksessaan opetussuunnitelman sisältöaluetta Ravitsemus ja ruokakulttuuri. Uuden opetussuunnitelman 2014 tavoitteissa painotetaan, että kotitalousopetuksessa luodaan perusta kestäväan asumiseen, ruokaosamiseen ja kuluttajuuteen. Näin ollen myös opetuksessa tulisi painottaa kaikkia sisältöalueita yhtä paljon.

6. Kestävän elämäntavan välttämättömyys liittyy perusopetuksen opetus-suunnitelman perusteiden arvopohjaan. Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta oli sisältöalue, jota arviointiin osallistuneet opettajat painottivat vähiten opetuksessaan. Kotitalous-opetuksen rooli kestäväan kehitykseen ja elämäntapaan kannustamisessa on tärkeä. Oppisisältöjä ja opetusta tulisi kehittää enemmän ekososiaalisen sivistyksen huomioon ottaviksi.
7. Kotitalousopetuksessa käytetään edelleen perinteisiä työtapoja. Kotitalouden sisällöt mahdollistavat monenlaiset kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat, joissa voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän esimerkiksi draamaa, väittelyitä ja tieto- ja viestintäteknologiaa. Uusissa opetussuunnitelmissa kannustetaan oppilaita suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtään, ja nämä osaltaan kehittävät oppilaiden oppimaan oppimisen taitoja. Tulosten mukaan oppilasta pitäisi kannustaa enemmän oman työn suunnitteluun ja oppilaan itsearviointia pitäisi kotitalousopetuksessa kehittää ja monipuolistaa.
8. Kotitalousopettajat ovat halukkaita osallistumaan täydennyskoulutukseen. Tieto- ja viestintäteknologia oli alue, jolta opettajat toivoivat eniten koulutusta. Jotta uusien opetussuunnitelmien haltuunotto ja monipuolisten oppimisympäristöjen kehittäminen ja hyödyntäminen osana kotitalousopetusta mahdollistuisi, opettajilla tulisi olla mahdollisuus laadukkaaseen täydennyskoulutukseen kaikkialla Suomessa.
9. Uusissa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 tavoitellaan oppiaineysteistyön laajentamista ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien kehittämistä. Kotitalous-oppiaine voidaan nähdä eheyttävänä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja yhdistävänä oppiaineena. Eri oppiaineet linkittävien ilmiöiden käsittely käytännössä kotitalouden tunneilla yhdistää ilmiön usein myös oppilaan arkielämään. Lisäksi kotitalousopetus ja sen oppisisällöt tukevat uusien Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laaja-alaisen osaamisen taitoja. Opettajankoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa tulee ottaa huomioon kotitalous-oppiaineen tiedollisia ja taidollisia sisältöjä laaja-alaisen osaamisen näkökulmasta.
10. Opetussuunnitelman perusteissa 2014 kotitalous nähdään hyvinvointia edistävänä oppiaineena, joka kehittää arjen hallinnan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Koska kotitalous-oppiaineessa keskitytään monipuolisesti kodin arjen hallintaan liittyviin asioihin yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista, voitaisiinko se nähdä koko yhteiskunnan kannalta syrjäytymistä estävänä keinona?

12 INLÄRNINGSRISULTATEN I HUSLIG EKONOMI

12.1 Bakgrundsinformation

Från de svenskspråkiga skolorna ingick 506 elever i samplet för det skriftliga provet och 120 elever i samplet för det praktiska provet. Av de elever som deltog i det skriftliga provet uppgav 169 (33,5 %) att de hade studerat huslig ekonomi endast i årskurs 7 och 280 (55,4 %) att de hade studerat ämnet i årskurs 7 och 8 och 9. Av eleverna uppgav 37 (7,3 %) att de hade studerat huslig ekonomi i årskurs 7 och 8 och 19 (3,8 %) att de hade studerat ämnet i årskurs 7 och 9. Av de elever som deltog i det praktiska provet uppgav 39 (32,5 %) att de hade studerat huslig ekonomi endast i årskurs 7 och 64 (53,3 %) att de hade studerat ämnet i årskurs 7, 8 och 9. Av eleverna uppgav 2 (1,6 %) att de hade studerat huslig ekonomi i årskurs 7 och 8 och 3 (2,5 %) att de hade studerat ämnet bara i årskurs 7 och 9.

Av de svenskspråkiga skolornas sampelelever hade 455 (90,6 %) svenska som modersmål och 38 (7,6 %) finska som modersmål. Resten uppgav att de hade något annat språk som modersmål. Av de svenskspråkiga skolornas sampelelever omfattades 39 (7,6 %) av intensifierat eller särskilt stöd eller så hade de ett tidigare beslut om intagning till specialundervisning. Av sampeleleverna uppgav 321 (64 %) att de hade svenska som hemspråk och 105 (20,9 %) att de hade finska eller svenska som hemspråk. Cirka 11 procent av de svenskspråkiga sampeleleverna hade finska som hemspråk. Resten hade finska och ett annat språk, svenska och ett annat språk eller finska, svenska och ett annat språk som hemspråk. Enligt elevernas självrapportering hade 31 procent föräldrar som båda är studenter, 30 procent hade en förälder som är student, 22 procent hade föräldrar som inte är studenter och resten kunde inte svara på frågan om huruvida båda föräldrarna är studenter eller en av föräldrarna är student. Av sampeleleverna i de finskspråkiga skolorna uppgav 18 procent att båda föräldrarna är studenter, 30 procent att en av föräldrarna är student och 31 procent att ingendera av föräldrarna är student.

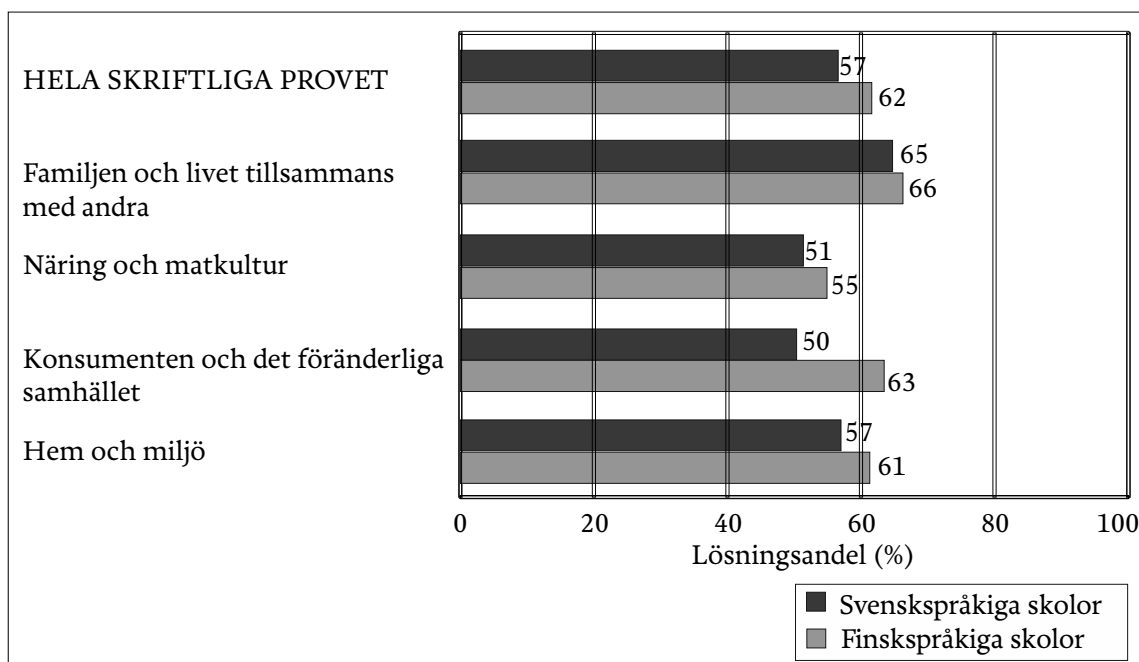
Av eleverna uppgav 416 elever (82,9 %) att de inte har blivit mobbade alls och 78 (15,5 %) att de har blivit mobbade mer sällan än en gång i veckan under årskurs 9. Mindre än tio av sampeleleverna i de svenskspråkiga skolorna hade blivit mobbade antingen en gång i veckan eller flera gånger i veckan. I de finskspråkiga skolorna i sin tur uppgav 79 procent av sampeleleverna att de inte har blivit mobbade alls och 78 (2,7 %) elever att de har blivit mobbade åtminstone en gång i veckan eller oftare under det aktuella året. Dessutom uppgav 63 procent av sampeleleverna i de svenskspråkiga skolorna att de efter den grundläggande utbildningen ska söka till gymnasiet och 37 procent att de ska söka till yrkesutbildning eller göra något annat (yrkesstarten, medborgarinstitut, mellanår).

Med avseende på regionförvaltningsverkens (RFV) landskapsindelning ingick i de svenskspråkiga skolornas samspel elever enligt följande: 263 (51,6 %) elever från Södra Finland, 51 (10,0 %) från Sydvästra Finland och 196 (38,4 %) från Västra och Inre Finland. Med avseende på kommuntyp fördelade sig de svenskspråkiga skolornas sampelelever på följande sätt: 294 (57,6 %) från en urban kommun, 145 (28,4 %) från en landsbygdskommun och 71 (13,9 %) från en tätortskommun.

De svenskspråkiga skolornas elever trivdes i genomsnitt ganska väl i skolan (skoltrivseln behandlas närmare i kapitel 5.1.1), i likhet med de finskspråkiga skolornas sampelelever. Den sammantagna inställningen (indikatorn för inställning behandlas i kapitel 5.1.2) mot huslig ekonomi var på samma nivå bland de svenskspråkiga skolornas elever som bland de finskspråkiga skolornas elever, det vill säga medeltalet för åsikternas del (medeltalet 2,7 på Likertskalan) låg nära påståendet ”jag är osäker eller har ingen klar uppfattning om saken” i indikatorn. Indikatorn för inställning visade att eleverna hade motsvarande åsikter som de finskspråkiga skolornas elever i följande delområden av indikatorn: ”behärska ämnet” (medelvärde 2,8), ”ha nytta av ämnet” (medelvärde 2,7) och ”tycka om ämnet” (medelvärde 2,8). Detsamma gällde den ovannämnda punkten ”jag är osäker eller har ingen klar uppfattning om saken”. När det gäller frågorna om intresse (indikatorn behandlas närmare i kapitel 8.4), det vill säga frågorna med anknytning till ämnesområdena (bl.a. städning, avfallssortering, tvättning av kläder och matlagning), framgick av svaren att de svenskspråkiga skolornas elever gör mindre hemma eller på fritiden än eleverna i de finskspråkiga skolorna. När det gäller påståendena om intresse var skillnaden i medelvärde mellan dessa två grupper liten, nämligen 0,2 enheter ($p < 0,001$, $f = 0,06$).

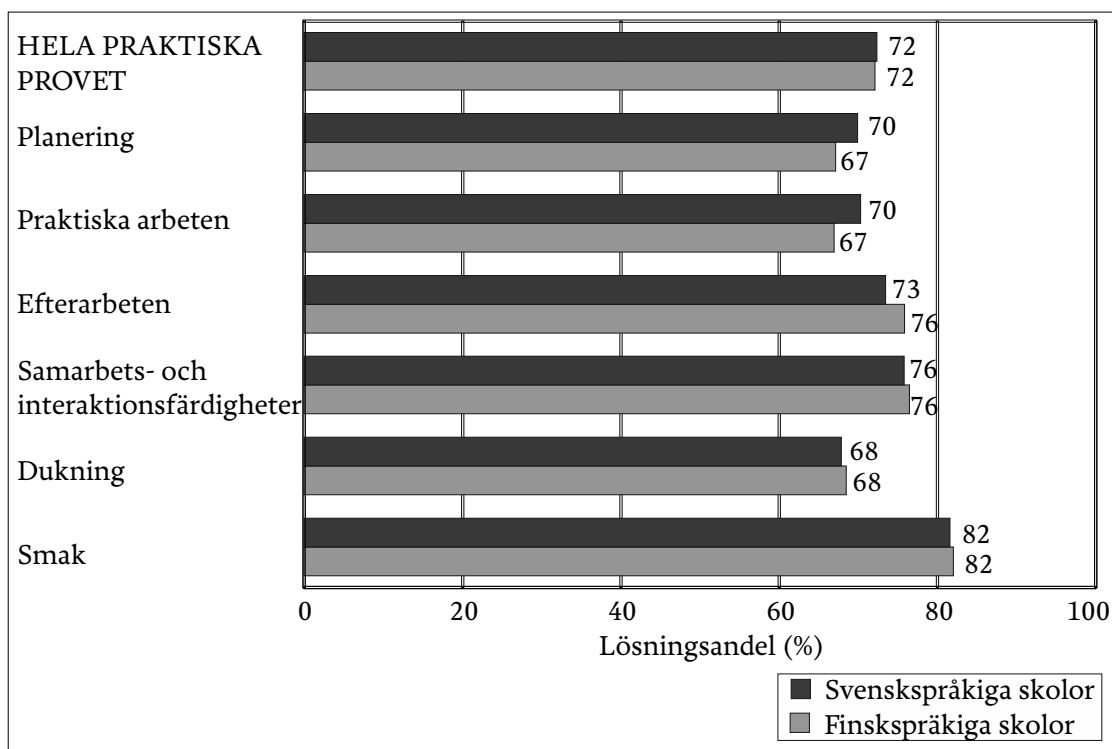
12.2 Allmänna kunskaper i det skriftliga och det praktiska provet

En undersökning av skillnaden i skolframgång mellan de finskspråkiga och de svenskspråkiga skolornas sampelelever ger vid handen att skillnaden i deras lösningsandelar i hela provet (det skriftliga och det praktiska provet tillsammans) var till de finskspråkiga skolornas elevers fördel statistiskt mycket signifikant men liten ($p < 0,001$, $f = 0,07$). De svenskspråkiga skolornas elever hade en genomsnittlig lösningsandel på 58 procent (standardavvikelsen 13,7) och de finskspråkiga skolornas elever 63 procent. En undersökning av endast det skriftliga provet (figur 57) visar en skillnad i lösningsandelar mellan de finskspråkiga skolornas sampelelever ($N = 2967$) och de svenskspråkiga skolornas sampelelever ($N = 506$) på i medeltal 5 procentenheter ($p < 0,001$, $f = 0,08$). En undersökning av det praktiska provet i sin helhet visar inga statistiskt signifikanta skillnader mellan språkgrupperna.

FIGUR 57. Skillnader mellan språkgrupperna i det skriftliga provets olika ämnesområden

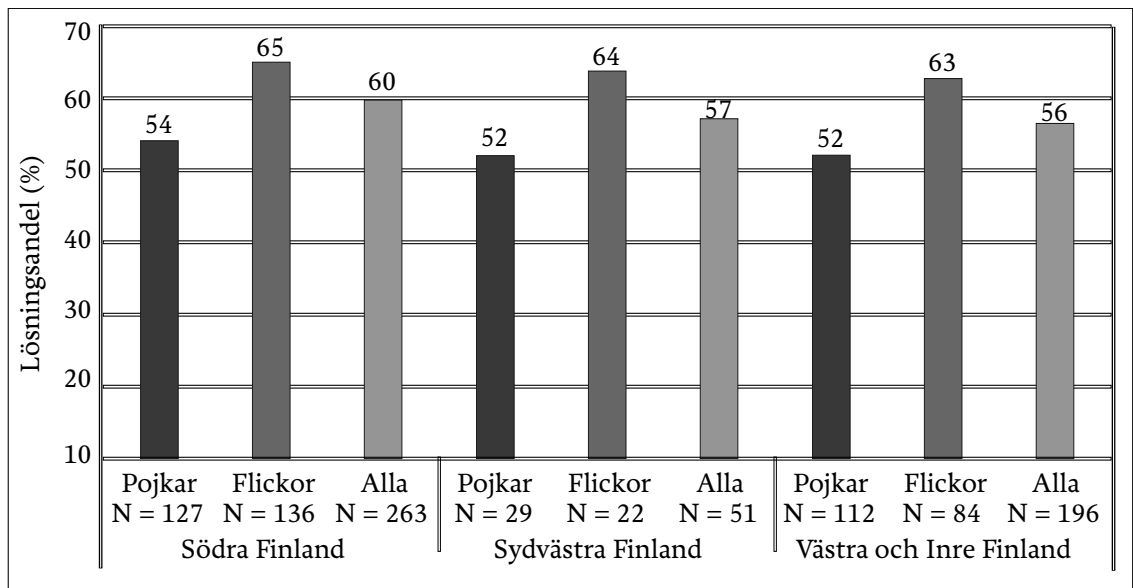
Vid en undersökning av skillnaderna i ämnesområdena i huslig ekonomi i läroplanen för den grundläggande utbildningen framgår att de finskspråkiga skolornas sampelelever klarade sig bättre än de svenskspråkiga skolornas sampelelever. I de uppgifter som ingick i ämnesområdet Familjen och livet tillsammans med andra var skillnaden inte statistiskt signifikant och i ämnesområdet Näring och matkultur var skillnaden mycket signifikant men liten ($p < 0,001$, $d = 0,20$). I uppgifterna i ämnesområdet Konsumenten och det föränderliga samhället var resultatet likartat: skillnaden var mycket signifikant och medelstor ($p < 0,001$, $d = 0,60$). Detsamma gäller för uppgifterna i ämnesområdet Hem och miljö, men effektstorleken låg mellan liten och medelstor. En jämförelse av delområdena i det praktiska provet (figur 58) gav vid handen att det fanns få skillnader mellan språkgrupperna och skillnaderna var inte stora.

FIGUR 58. Skillnader mellan språkgrupperna i delområdena av det praktiska provet

Ovanstående figur visar att endast i fråga om efterarbetena var skillnaden statistiskt signifikant ($p = 0,007$, $d = 0,27$).

En analys av skillnaderna i kunnande mellan de olika verksamhetsområdena för regionförvaltningsverken (figur 59) visar att skillnaden i kunnandet i hela provet mellan sampeleleverna i de svenskspråkiga skolorna i Södra Finland och sampeleleverna i Västra och Inre Finland var nästan signifikant ($p = 0,034$) till Södra Finlands fördel. En likartad skillnad ($p = 0,035$) fanns mellan dessa två verksamhetsområden även i det skriftliga provet. Andra statistiskt signifikanta skillnader mellan verksamhetsområdena fanns inte i de genomsnittliga lösningsandelarna i hela provet, endast i det skriftliga provet eller det praktiska provet. I figur 59 nedan visas skillnaderna i kunnande mellan flickor och pojkar i de olika verksamhetsområdena för RFV.

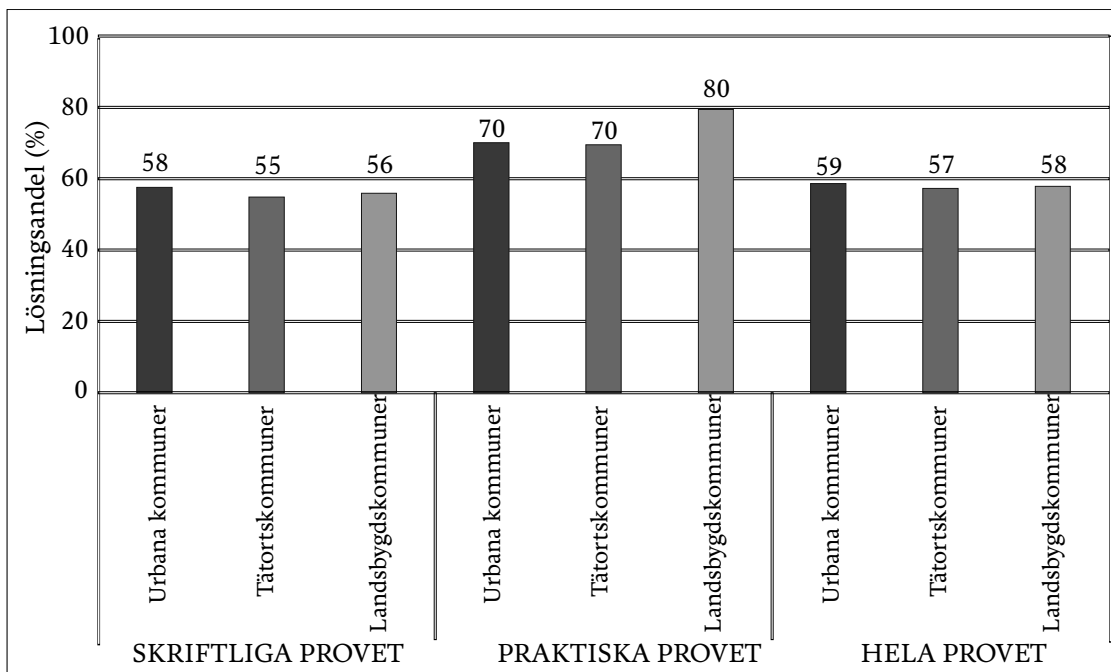

FIGUR 59. Flickors och pojkars kunskande i verksamhetsområdena för RFV i hela provet

En analys av kunskandet i de olika verksamhetsområdena för RFV visar att flickornas lösningssandelar i genomsnitt var 11–12 procentenheter högre än pojkarnas. Skillnaderna mellan flickorna och pojkarna var ungefär lika stora i alla verksamhetsområden. Allt som allt var flickornas kunskande i de svenskspråkiga skolorna signifikant bättre ($p < 0,001$, $f = 0,42$) än pojkarnas kunskande i hela provet.

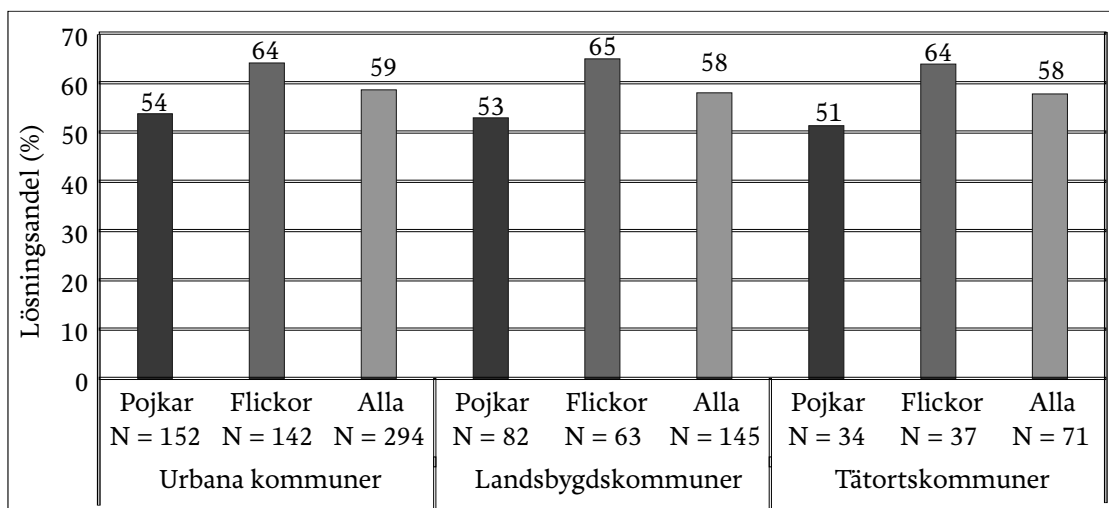
En analys av kunskandet i de svenskspråkiga skolorna (figur 60) i olika kommuntyper visar att sampeleleverna i de urbana kommunerna klarade sig lite bättre i det nationella provet i huslig ekonomi än sampeleleverna i landsbygdskommunerna och tätorts-kommunerna, men skillnaden var inte statistiskt signifikant.

FIGUR 60. Lösningssandelar i olika typer av kommuner

En analys av sampelelevernas genomsnittliga lösningssandelar i alla finskspråkiga och svenskspråkiga skolor med avseende på kommuntyp visar att sampeleleverna i skolorna i landsbygdskommunerna klarade sig i hela provet bättre än sampeleleverna i de urbana kommunerna ($p < 0,001$). Figur 61 visar flickornas och pojkarnas genomsnittliga lösningssandelar i hela provet i de svenskspråkiga skolorna i olika kommuntyper.

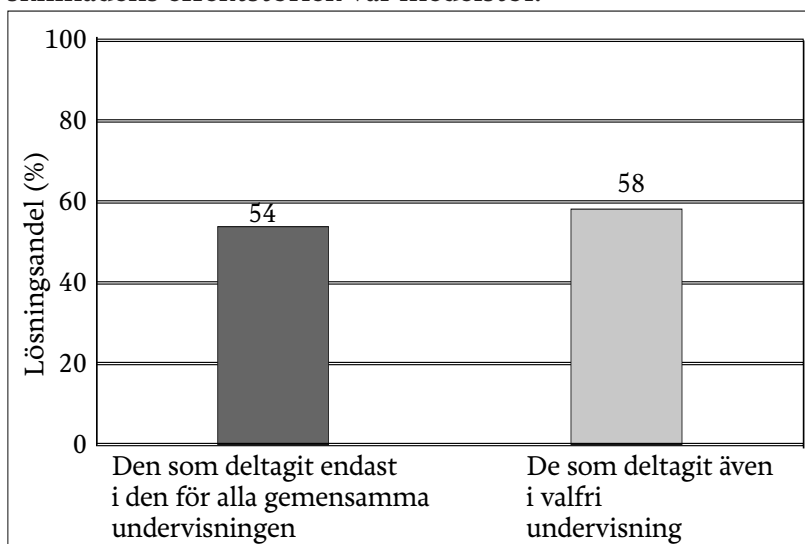

FIGUR 61. Flickornas och pojkarnas resultat i hela provet i olika kommuntyper

Flickornas lösningssandelar i hela provet var i genomsnitt 11–13 procentenheter bättre än pojkarnas lösningssandelar, vilket en analys av skillnaderna i kunskanden mellan könen i de olika kommuntyperna visar.

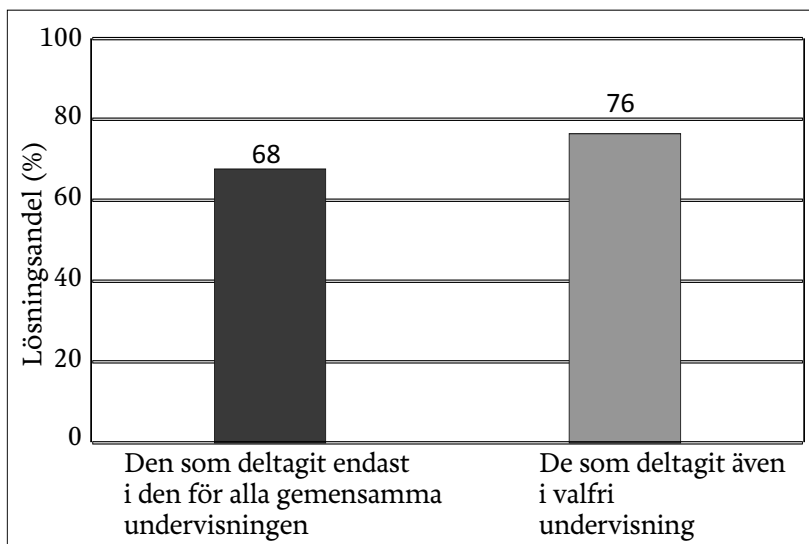
12.3 Sambandet mellan valfri huslig ekonomi och resultaten i det nationella provet

I detta kapitel behandlas skillnaderna i kunnande hos sampeleleverna i de svenskspråkiga skolorna med avseende på om de deltog i valfria studier i huslig ekonomi (i årskurs 8, i årskurs 9 eller i årskurserna 8 och 9) eller endast i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi (som i samskolorna i regel ordnades i årskurs 7). I lösningsandelarna i hela provet fanns en mycket signifikant men relativt liten ($f = 0,17$) skillnad mellan dem som deltagit i valfri undervisning (60 %, standardavvikelse 8,0) och dem som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen (55 %, standardavvikelse 9,7). De sampelelever som haft huslig ekonomi som valfritt ämne hade en lösningsandel på 58 procent (standardavvikelse 7,7). Dessa hade en bättre genomsnittlig lösningsandel ($p < 0,001$, $f = 0,16$) än de som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen (lösningsandel 54 %, standardavvikelse 9,2). Med avseende på hela det praktiska provet (figur 62) hade de som deltagit i valfri undervisning i huslig ekonomi ett signifikant bättre kunnande ($p = 0,009$, $f = 0,22$) och skillnadens effektstorlek var medelstor.

FIGUR 62. Genomsnittlig lösningsandel i det skriftliga provet för sampelelever som studerat huslig ekonomi som valfritt ämne jämfört med sampelelever som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi

Med avseende på de olika ämnesområdena i läroplanen för huslig ekonomi var kunnandet hos de elever som deltagit i valfri undervisning i tre ämnesområden mycket signifikant eller signifikant bättre än kunnandet hos de elever som inte hade deltagit i valfri undervisning i ämnet. Dessa ämnesområden var Familjen och livet tillsammans med andra (lösningsandelarna i de ovannämnda grupperna 68 % och 59 %, $p < 0,001$), Hem och miljö (lösningsandelarna 58 % och 55 %, $p = 0,005$) och Näring och matkultur (lösningsandelarna 53 % och 49 %, $p = 0,005$). I ämnesområdet Konsumenten och det föränderliga samhället förelåg ingen statistiskt signifikant skillnad, och de som deltagit i valfri huslig ekonomi hade till och med en lösningsandel som var en procentenhet lägre än de som inte hade deltagit i valfri undervisning (lösningsandelen 51 %).

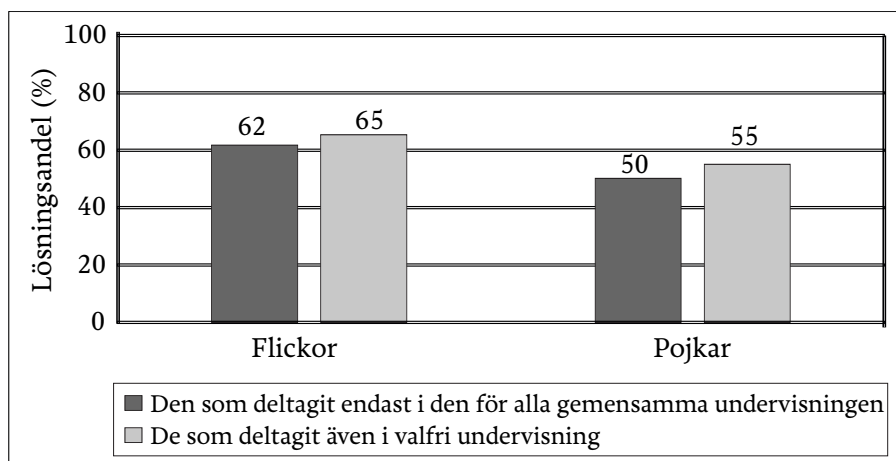

FIGUR 63. Jämförelse av sampelelever som studerat huslig ekonomi som valfritt ämne med sampelelever som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi med avseende på den genomsnittliga lösningsandelen i det praktiska provet

När det gäller skillnaderna mellan de olika delområdena av det praktiska provet kan konstateras att i varje delområde hade de som studerat valfri huslig ekonomi bättre genomsnittliga lösningsandelar än de som inte hade gjort det, men skillnaden var signifikant endast i samarbets- och interaktionsfärdigheterna och nästan signifikant i fråga om planering och efterarbete. Lösningsandelarna i de olika delområdena av det praktiska provet var följande för dem som deltagit i valfri undervisning respektive för dem som deltagit endast i gemensam undervisning i huslig ekonomi: planering (lösningsandelar 72 % och 64 %, $p = 0,012$, $f = 0,23$), praktiskt arbete (lösningsandelar 71 % och 66 %), efterarbete (lösningsandelar 76 % och 67 %, $p = 0,018$, $f = 0,22$) och samarbets- och interaktionsfärdigheter (lösningsandelar 77 % och 69 %, $p = 0,009$, $f = 0,25$), dukning (lösningsandelar 72 % och 64 %), smak (lösningsandelar 82 % och 80 %).

Det förelåg ingen statistiskt signifikant skillnad i lösningsandelarna mellan dem som deltagit i valfri undervisning och dem som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen. I de ovannämnda uppgifterna hade de sampelelever som deltagit i valfri undervisning en lösningsandel på 47 procent (standardavvikelse 10,7), medan lösningsandelen för dem som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen var 45 procent (standardavvikelse 11,5). I de objektiva uppgifterna (flervalsuppgifterna) hade de sampelelever som deltagit i valfri undervisning en genomsnittlig lösningsandel på 64 procent (standardavvikelse 7,5), medan lösningsandelen för dem som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen var 58 procent (standardavvikelse 9,4). Skillnaden var statistiskt mycket signifikant och liten ($p < 0,001$, $f = 0,19$). När det gäller de uppgifter som var uppdelade på olika kvalitativa nivåer för att hantera vardagen (kunnig, skicklig, förstående) hade de svenskspråkiga skolornas sampelelever som deltagit i valfri undervisning i huslig ekonomi statistiskt signifikant bättre resultat ($p = 0,002$, $f = 0,14$) än de som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen endast i uppgifterna av typen kunnig.

I figur 64 visas vilka lösningsandelar i hela provet som flickor och pojkar i svenskspråkiga skolor uppnådde. Lösningsandelarna anges separat för elever som deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi och för elever som också deltagit i valfri undervisning.

FIGUR 64. Resultat som de svenskspråkiga skolornas flickor och pojkar erhöll i hela provet angivna enligt hur mycket undervisning de deltagit i

De pojkar i de svenskspråkiga skolorna som deltagit i valfri huslig ekonomi klarade sig bättre i provet än de pojkar som deltagit endast i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi. Skillnaden var statistiskt mycket signifikant ($p < 0,003$) och medelstor ($f = 0,19$). Också de flickor som deltagit i valfri undervisning klarade sig bättre än de flickor som inte deltagit i denna undervisning, men skillnaden var inte statistiskt signifikant.

12.4 Information som erhöles av lärarna i de svenskspråkiga skolorna

I den lärarenkät som bifogades till den nationella utvärderingen i huslig ekonomi fick lärarna ge sina åsikter om bland annat planeringen av undervisningen i huslig ekonomi, om läroplanen, om bedömningen och om resurserna. Av lärarna i de svenskspråkiga skolorna svarade 21 på lärarenkäten. Lärarnas ålder var 33–60 år. Av dessa var 17 (81 %) behöriga och 4 (19 %) obehöriga hushållslärare. Av de svarande var 47 procent också behöriga lärare i ett annat ämne. Majoriteten (33,3 %) av lärarna hade varit lärare i 11–20 år, 29 procent i 6–10 år och 29 procent i över 20 år. Av de svarande hade 29 procent arbetat som hushållslärare i 6–10 år, 29 procent i 11–20 år och 29 procent i över 20 år.

Av de svarande lärarna i de svenskspråkiga skolorna hade 62 procent deltagit i fortbildning mer än 6 dagar och 24 procent 1–3 dagar. De finskspråkiga skolornas lärare (N = 142) hade i genomsnitt deltagit i fortbildning en kortare tid ($p < 0,001$, $f = 0,32$). Av dessa uppgav 33 procent att de hade deltagit i fortbildning 1–3 dagar och 22 procent mer än 6 dagar. Av de svenskspråkiga skolornas lärare uppgav 71 procent att av de fortbildningar som de deltagit i hade 1–3 dagar anknytning till undervisningen i huslig ekonomi och 14 procent uppgav att ingen av fortbildningsdagarna hade anknytning till denna undervisning. Av de svarande var 71 procent villiga att delta i utbildning även i framtiden och 29 procent svarade att de inte kan säga om de är villiga att delta i fortbildning. Det fortbildningsämne som nämndes mest (29 %) av lärarna var användningen av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen i huslig ekonomi.

Av de svarande hade 48 procent i medeltal 11–15 elever i sina egna undervisningsgrupper i huslig ekonomi i årskurs 9 och 48 procent av de svarande hade 16–20 elever. Endast en av de svarande hade en grupp med mindre än 11 elever. Av dem som svarade på enkäten uppgav 87 procent att de under det aktuella läsåret hade samarbetat med en annan hushållslärare i samma skola och största delen (33,3 %) uppgav att samarbetet bestått av diskussioner om undervisningen i huslig ekonomi och inköp av råvaror, kursplanering tillsammans, utarbetande av undervisningsmaterial, planering av bedömningen och gemensamt deltagande i fortbildning.

Av lärarna använde 29 procent dator både i den egna klassen och i lärarrummet, 14 procent använde dator endast i lärarrummet, 14 % uppgav att de har dator både i lärarrummet och i klassrummet, en interaktiv skrivtavla i ett annat klassrum och i klassrummet där huslig ekonomi undervisas och att eleverna har datorer och pekplattor (t.ex. iPad). Dessutom uppgav 14 procent att de har en dator i lärarrummet och en interaktiv skrivtavla i det egna klassrummet och att eleverna använder datorer.

Av de lärare i svenskspråkiga skolor som svarade på lärarenkäten uppgav 44 procent att de kan använda 81–90 cent per elev och lektion för råvaror som behövs i undervisningen i huslig ekonomi. Av lärarna uppgav 33 procent att de har mer än 1 euro för detta ändamål. Två lärare rapporterade att de kan använda 71–80 cent per lektion och elev och likaså två lärare att de måste klara sig på mindre än 70 cent per elev. Läget i alla sampelskolor rapporteras i kapitel 5.2.2. I de svenskspråkiga sampelskolorna ansåg 85 procent av de lärare som svarade på enkäten att budgeten för huslig ekonomi räcker till för inköp av mångsidiga råvaror som stöder undervisningen.

Av de svarande rapporterade 90,5 procent att de använder och 9,5 procent att de inte använder den nationella läroplanen för huslig ekonomi i sitt arbete. 100 procent uppgav att de använder den lokala läroplanen för huslig ekonomi i sitt arbete. Av dem som rapporterade att de i sitt arbete använder den lokala läroplanen för huslig ekonomi inom den grundläggande utbildningen uppgav 38 procent att de använder den för planering av undervisningen, för kontroll av innehåll och mål och för elevbedömningen. Utöver dessa uppgav 19 procent att de använder den lokala läroplanen för planering och genomförande av undervisningen av elever som behöver stöd.

När det gäller läroplanens ämnesområden i huslig ekonomi uppgav 29 procent att de fokuserar på ämnesområdet Familjen och livet tillsammans med andra, 91 procent på Näring och matkultur, 14 procent på Konsumenten och det föränderliga samhället och 38 procent på Hem och miljö. I genomsnitt fokuserade de svenskspråkiga skolornas lärare en aning mer på Familjen och livet tillsammans med andra och Näring och matkultur än de finskspråkiga skolornas lärare. Av de svarande ansåg 38 procent att det är svårt att undervisa i ämnesområdet Näring och matkultur, 33 procent att Konsumenten och det föränderliga samhället är svårt, 5 procent att Hem och miljö är svårt och endast 3 procent att Familjen och livet tillsammans med andra är svårt. Men 71 procent uppgav att det är lätt att undervisa i ämnesområdet Näring och matkultur. Endast 10 procent av de svarande ansåg att det är lätt att undervisa i Konsumenten och det föränderliga samhället. Tabell 18 i denna rapport innehåller en sammanfattning av de svar som lärarna i sampelskolorna gav på frågorna om vilka av läroplanens ämnesområden de fokuserar på samt på frågan om vilka ämnesområden de upplever som lätta eller svåra.

57 procent av lärarna rapporterade att de har samarbetat bara lite i frågor som gäller läroämnet och 43 procent att de inte alls har samarbetat. Majoriteten av läroämnessamarbetet (38 %) hade gällt läroämnet hälsokunskap, men 5 procent av de svarande uppgav ett av följande ämnen: det andra inhemska språket, främmande språk, geografi, matematik, biologi och slöjd. Av lärarna ansåg 52 procent att det i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen i huslig ekonomi finns lämpligt med områden som har beröringspunkter med andra läroämnen och 24 procent svarade av det finns få gemensamma områden.

12.5 Information som erhöles av rektorerna i de svenskspråkiga skolorna

Nästan alla svenskspråkiga sampelskolors rektorer, totalt 13, svarade på den elektroniska rektorsenkäten. Bland de svarande fanns både män och kvinnor, och alla rektorer som svarade var över 45 år. 77 procent av rektorerna rapporterade att de är ämneslärare. Bland de svarande fanns rektorer som arbetat som rektor i 1–5 år, i 6–10 år och i 11–20 år. I samplet ingick både rektorer i skolor med endast årskurserna 7–9 och rektorer i skolor med alla nio årskurser.

I de svarande rektorernas skolor följdes 1-, 3-, 5- eller 6-periodsystemet, men det vanligaste (62 %) var 5-periodsystemet. Enligt rektorerna var en lektion i sampelskolorna 45 minuter, 67,5 minuter, 70 minuter eller 75 minuter lång, och den vanligaste (45 %) längden var 45 minuter. Den genomsnittliga storleken på undervisningsgrupperna i huslig ekonomi varierade i de svenskspråkiga sampelskolorna mellan 20 och 20 elever, och största delen (38,5 %) av rektorerna uppgav att den genomsnittliga storleken var 16 elever. En majoritet av rektorerna (46 %) rapporterade att den genomsnittliga storleken i årskurs 9 var 15 elever.

Av de svenskspråkiga skolornas rektorer uppgav 74 procent att de hade skaffat läroböcker eller andra läromedel för undervisningen i huslig ekonomi under läsåret 2013–2014. I de finskspråkiga skolorna uppgav en större andel av rektorerna (81,4 %) detsamma. Dessutom ansåg de svenskspråkiga skolornas rektorer att den nya trestegsmodellen för stödet fungerar väl. På frågorna om lärarnas möjligheter till fortbildning svarade alla rektorer att i deras skolor har hushållslärarna möjlighet att delta i fortbildning över två dagar per läsår utan förlorad arbetsförtjänst. Rektorerna hade själv under det aktuella läsåret (2013–2014) deltagit varierande i fortbildning, men alla hade deltagit en aning. Den största gruppen (46 %) uppgav att de deltagit i fortbildning 4–6 dagar och 39 procent att de deltagit mer än 6 dagar.

På frågan om råvaruresurserna (euro/elev/lektion) svarade 62 procent av rektorerna att summan överstiger 91 cent. En del av rektorerna rapporterade att summan inte har beräknats på ett sådant sätt att det finns ett enda belopp att tillgå eller så har kostnaderna slagits ihop med kostnaderna för andra färdighetsämnen. I allmänhet (69 %) ansåg rektorerna att skolan i huslig ekonomi kan uppnå målen i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen med nuvarande resurser ganska väl och 23 procent ansåg att skolan kan uppnå målen mycket väl. Av de svarande rektorerna rapporterade 98 procent att den fysiska miljön i klassrummet för huslig ekonomi stöder undervisning enligt läroplanen.

Eleverna har enligt rektorerna (54 %) möjlighet att delta och påverka frågor som berör dem själva bäst via elevkåren. När det gäller frågorna om vårdnadshavarnas möjligheter till deltagande och påverkan framgick att föräldrakvällarna (40 %) och hem och skola-föreningen (54 %) var de möjligheter som rektorerna nämnde mest.

LÄHTEET

- Bales, P. F. 1970. *Personality and interpersonal behavior*. New York: Holt, Rinehart & Winston, Inc.
- Halinen, I. & Jääskeläinen, L. 2015. *Opetussuunnitelmauudistus 2016. Sivistysnäkemys ja opetuksen eheyttäminen*. Teoksessa H. Cantell (toim.), *Näin rakennat monialaisia oppimiskokonaisuuksia*. Juva: Bookwell Oy.
- Hartonen, M. & Ojala, M.-L. 2014. *Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajat kevätlukukaudella 2013*. Teoksessa T. Kumpulainen (toim.), *Opettajat Suomessa 2013. Koulutuksen seurantaraportit 2014:8*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 64–93.
- Haverinen, L. 1996. *Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena. Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua*. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 164.
- Haverinen, L. & Martikainen, M. 2004. *Rakas lapsi - ei! Kodin kasvattava vuorovaikutus*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Haverinen, L. & Saarilahti, M. 2009. *Arjen hallinnasta arjen vastuuseen? Näkökulmia ja sovelluksia arjen hallinta -käsitteestä*. Teoksessa H. Janhonen-Abreuquah (toim.), *Kodin arki*. Helsinki: Yliopistopaino. 69–83.
- Haverinen, L. 2012. *Kotitalousopettajan koulutus ”Sturella” - muistoja ja ajankuvia vuosilta 1956–2002*. Helsinki: Unigrafia.
- Hautamäki, J., Kupiainen, S., Marjanen, J., Vainikainen, M.-P. & Hotulainen, R. 2013. *Oppimaan oppiminen peruskoulun päättövaiheessa. Tilanne vuonna 2012 ja muutos vuodesta 2001*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hilden, R. & Rautopuro, J. 2014a. *Ruotsin kielen A-oppimäärän tulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013*. Julkaisut 2014:1. Opetushallitus ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hilden, R. & Rautopuro, J. 2014b. *Venäjän kielen A- ja B-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013*. Julkaisut 2014: 5. Opetushallitus ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hilden, R. & Rautopuro, J. 2014b. *Saksan kielen A- ja B-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013*. Julkaisut 2014: 4. Opetushallitus ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Härmälä, M., Huhtanen, M. & Puukko, M. 2014. *Ranskan kielen A- ja B-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013*. Julkaisut 2014: 3. Opetushallitus ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Härmälä, M., Huhtanen, M. & Puukko, M. 2014. *Englannin kielen A-oppimäärän oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013*. Julkaisut 2014: 2. Opetushallitus ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Jakku-Sihvonen, R. 2010. *Oppimistulosten arviointitiedon puntarointia. Hallinnon tutkimus* 29 (4), 317–324.
- Jakku-Sihvonen, R. 2011. *Oppimistuloksia arvioidaan koulutuksen kehittämisen perustaksi*. Teoksessa S. Laitinen & A. Hilmola (toim.) *Taito- ja taideaineiden oppimistulokset - asiantuntijoiden arviointia*. Opetushallitus. Raportti ja selvitykset 2011:11. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy, 6–12.
- Jakku-Sihvonen, R. 2013. *Oppimistulosten arviointijärjestelmistä ja niiden kehittämishaasteista*. Teoksessa A. Räisänen (toim.) *Oppimisen arvioinnin kontekstit ja käytännöt*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:3. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 13–36.

- Kartovaara, E. 2009. Opetuksen järjestäjien ja rehtorien näkemyksiä ja kokemuksia perusopetuksen vuoden 2004 opetussuunnitelmauudistuksesta. Helsinki.
- Kauppila, R. A. 2011. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Juva: Bookwell Oy.
- Kotitalousopettajien liitto ry. 2013. Liittohallituksen suositus peruskoulun kotitalouden opettajan työstä. [Viitattu: 28.11.2014]. Saantitapa: <http://www.kotitalousopettajat.fi/jasenalue/kannanotot-ja-suositukset>. 24.8.2013.
- Kärnä, P., Hakonen, R. & Kuusela, J. 2012. Luonnontieteellinen osaaminen perusopetuksen 9.luokalla 2011. Koulutuksen seurantaraportit 2012: 2. Opetushallitus. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy
- Laitinen, S., Hilmola, A. & Juntunen, M.-L. 2011. Perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla. Opetushallitus. Erweko Painotuote Oy. Laki 628/1998. Perusopetuslaki.
- Laki 1295/2013. Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta.
- Metsämuuronen, J. 2009a. Metodit arvioinnin apuna. Perusopetuksen oppimistulosarviointien ja seurantojen menetelmäratkaisut Opetushallituksessa. Oppimistulosten arviointi 1/2009. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Metsämuuronen, J. 2009b. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitos. Tutkijalaitos. Jyväskylä: International Methelp Oy.
- Metsämuuronen, J. 2013. Pitkittäisaineistoon liittyviä menetelmäratkaisuja. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten pitkittäisarviointi vuosina 2005–2012. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 31–64.
- Myllykangas, M. 2010. Mitä arvioidaan? [Viitattu 29.11.2014]. Saantitapa: Opetushallituksen ylläpitämän verkkopalvelun Edu.fi:n internet-sivu: http://www.edu.fi/perusopetus/kotitalous/ops_kaytanton/oppilaan_arviointi/mita_arvioidaan. 7.5.2010.
- Myllykangas, M. 2002. Kohti pedagogista arviointiajattelua. Oppilasarviointiajattelun ja arviointikäytäntöjen kehittäminen kotitalousopetukseen. Rovaniemi: Rovaniemen painatuskeskus Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a. Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:14. Helsinki: Kopijyvä Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b. Hallitus päätti perusopetuksen tuntiopetuksesta. [Viitattu 20.9.2014]. Saantitapa: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/06/VN_tuntijako.html. 28.6.2012.
- Oukrim-Soivio, N. & Kuusela, J. 2012. Historian ja yhteiskuntaopin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2011. Koulutuksen seurantaraportit 2012:3. Opetushallitus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Ouakrim-Soivio, N. 2013. Toimivatko päättöarvioinnin kriteerit? Oppilaiden saamat arvosanat ja Opetushallituksen oppimistulosten seuranta-arviointi koulujen välisten osaamiserojen mittareina. Raportit ja selvitykset 2013:9. Opetushallitus. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Palojoki, P. 2009. Epilogi – matkalla arjen tutkimukseen ja opetukseen. Teoksessa H. Janhonen-Abruquah (toim.), Kodin arki. Helsinki: Yliopistopaino, 181–187.
- Palojoki, P. 2012. Johdanto. Teoksessa P. Palojoki (toim.), Ruoka, kulttuuri ja oppiminen. Näkökulmia ruokatutkimuksen menetelmiin. Helsinki: Unigrafia. 5–10.
- Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö 1. 1970. Opetussuunnitelman perusteet. Komiteanmietintö 1970: A4. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

- Peruskoulun opetussuunnitelman mietintö 2. 1970. Oppiaineiden opetussuunnitelmat. Komiteamietintö 1970: A5. Helsinki. Valtion painatuskeskus.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 1985. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 1994. Opetushallitus. Helsinki: Edita Oy.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. [Viitattu 31.12.2014]. Saantitapa: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. 22.12.2014.
- Rautopuro 2013, J. 2013. Monitasomallit arvioinnin tukena. Teoksessa A. Räisänen (toim.) Oppimisen arvioinnin kontekstit ja käytännöt. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:3. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 213–224.
- Summanen, A.-M. 2014. Terveystiedon oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Sysiharju, A.-L. 1995. Naisasian tytär – muuttuvien kotien tuki 1891–1990. Vuosisata kotitalousopettajien koulutusta Helsingissä. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.
- Tilastokeskus 2014. Suomen virallinen tilasto (SVT): Esi- ja peruskouluopetus. [Viitattu: 22.11.2014]. Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/pop/2014/pop_2014_2014-11-14_tau_001_fi.html
- Tuomi-Gröhn, T. 2009. Kodin arki ja arjen taidot tutkimuskohteena. Teoksessa H. Janhonen-Abruquah (toim.), Kodin arki. Helsinki: Yliopistopaino, 147–156.
- Turtiainen, E. 2010. Kuva [Viitattu 29.11.2014]. Saantitapa: Opetushallituksen ylläpitämän verkkopalvelun Edu.fi:n internet-sivulla: http://www.edu.fi/perusopetus/kotitalous/ops_kaytanton/oppilaan_arviointi/mita_arvioidaan. 7.5.2010.
- Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998.
- Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012.
- Venäläinen, S. 2010. Interaction in the multicultural classroom: Towards culturally sensitive home economics education. Helsinki: University Print.

LIITTEET

LIITE 1

KOTITALOUDEN NÄYTTÖKOKEEN ARVIOINTIKRITEERIT			
Suunnitelman tekeminen			
Arvosana	Taso	Kriteerit	Esimerkki
1	Heikko	Oppilas: - kieltäytyy tehtävästä - ei ole kiinnostunut - on välinpitämätön	Oppilas - ei tee suunnitelmaa tai osallistuu minimaalisen vähän suunnitelman tekemiseen. - poistuu tilanteesta. - riitelee ja käyttäytyy epäasiallisesti.
2	Välttävä	Oppilas: - ei ole omatoiminen - osallistuu jonkin verran - ei tuo omia näkemyksiään esille	Oppilas - tekee suunnitelmaa jonkin verran, mutta keskittyy moniin ei-aiheeseen liittyviin asioihin suunnittelun aikana. - vähättelee suunnittelun merkitystä. Moni suunnittelun kannalta olennainen asia on oppilalle ”ihan sama.” - ei ymmärrä suunnittelun merkitystä.
3	Tyydyttävä	Oppilas: - tekee, mutta ei perehdy asiaan riittävän huolellisesti - haluaa tehdä vain tiettyjä tehtäviä - jättää suunnitelman ”puolitiehen” - tekee osan asioista hyvässä yhteistyössä muiden kanssa	Oppilas - tekee suunnitelmaa, mutta tarvitsee paljon tukea muilta oppilailta suunnitelman teon eri vaiheissa. - varmisteleo asioita opettajalta tai oppilastovereiltaan kysymällä esim. ”Onks tää ope näin?”
4	Hyvä	Oppilas: - tekee kaiken vaadittavan - toimii yhteistyössä muiden kanssa - suostuu tekemään muitakin kuin itselle mieluisia tehtäviä - on joustava töiden jaossa	Oppilas - tekee suunnitelmaa sujuvasti muiden kanssa. - kuuntelee muiden mielipiteitä ja keskusteleo muiden kanssa. - huolehtii, että suunnitelma tulee tehdyksi ajoissa.
5	Kiitettävä	Oppilas: - perustelee - kehittää - kykenee ongelmanratkaisuun - on ystävällinen ja avulias muita kohtaan	Oppilas - tekee suunnitelmaa huolellisesti perehtyen. - kantaa vastuuta omasta ja muiden tekemisestä suunnittelun aikana. - huolehtii tehtävien jaon tasapuolisuudesta. - ottaa kantaa/auttaa pyytämättä.

Käytännön töiden tekeminen (ruoanvalmistus ja kodinhoito)			
Arvosana	Taso	Kriteerit	Esimerkki
1	Heikko	Oppilas: - kieltäytyy tehtävästä - ei ole kiinnostunut - on välinpitämätön omaa ja muiden työskentelyä kohtaan	Oppilaan työskentelyssä on puutteita lähes kaikilla seuraavista osa-alueista: - hygienia - tarkoituksenmukaiset työvälineet - tarkoituksenmukaiset raaka-aineet - työskentelytekniikka - työturvallisuus - ympäristöystävällisyys - työympäristön siisteys ja ajankäyttö Oppilas ei tee annettua tehtävää tai häiritsee muiden työskentelyä.
2	Välttävä	Oppilas: - ei ole omatoiminen - osallistuu jonkin verran - ei tuo omia näkemyksiään esille	Oppilaan työskentelyssä on puutteita vähintään neljällä seuraavista osa-alueista: - hygienia - tarkoituksenmukaiset työvälineet - tarkoituksenmukaiset raaka-aineet - työskentelytekniikka - työturvallisuus - ympäristöystävällisyys - työympäristön siisteys ja ajankäyttö Oppilas keskittyy moniin ei-aiheeseen liittyviin asioihin näyttökokeen aikana. Moni asia on oppilalle ”ihan sama”.
3	Tyydyttävä	Oppilas: - tekee, mutta ei perehdy asiaan riittävän huolellisesti - haluaa tehdä vain tiettyjä tehtäviä - jättää ”puolitiehen” - tekee osan asioista hyvässä yhteistyössä muiden kanssa	Oppilaan työskentelyssä on puutteita vähintään kahdella seuraavista osa-alueista: - hygienia - tarkoituksenmukaiset työvälineet - tarkoituksenmukaiset raaka-aineet - työskentelytekniikka - työturvallisuus - ympäristöystävällisyys - työympäristön siisteys ja ajankäyttö Oppilas kyselee paljon tehtävän suorittamisen aikana, oppilas tarvitsee paljon tukea tehtävän eri vaiheissa. Oppilas varmistelelee asioita. ”Onks tää ope näin?”
4	Hyvä	Oppilas: - tekee kaiken vaadittavan - toimii yhteistyössä muiden kanssa - suostuu tekemään muitakin kuin itselle mieluisia tehtäviä	Oppilas voi tehdä yhden yksittäisen virheen (esimerkiksi unohtaa esiliinan tiskatessa, käyttää väärää työvälinettä, laittaa uunin päälle, kun taikina on jo valmis ym.). Oppilas kuuntelee muiden mielipiteitä ja huolehtii, että tehtävä tulee tehdyksi ajoissa. Lopputulos on onnistunut.
5	Kiitettävä	Oppilas: - perustelee - kehittää - kykenee ongelmanratkaisuun - on ystävällinen ja avulias muita kohtaan	Oppilaan työskentely on moitteetonta. Oppilas kantaa vastuuta omasta ja muiden tekemisestä. Oppilas ottaa kantaa/auttaa pyytämättä. Tehtävän lopputulos on onnistunut.

Jälkitöiden tekeminen			
Arvosana	Taso	Kriteerit	Esimerkki
1	Heikko	Oppilas: - kieltäytyy tehtävästä - ei ole kiinnostunut - on välinpitämätön	Oppilaan työskentelyssä on puutteita vähintään neljällä seuraavista osa-alueista: - tarkoituksenmukaiset pesu- ja puhdistusaineet - työvälineet - työskentelytekniikka - työn jälki - ajankäyttö
2	Välttävä	Oppilas: - ei ole omatoiminen - osallistuu jonkin verran - ei tuo omia näkemyksiään esille	Oppilaan työskentelyssä on parantamisen varaa vähintään kolmella seuraavista osa-alueista: - tarkoituksenmukaiset pesu- ja puhdistusaineet - työvälineet - työskentelytekniikka - työn jälki - ajankäyttö Oppilas keskittyy työskentelyn aikana moniin asioihin, jotka eivät liity näyttökokeeseen. Moni jälkitöihin liittyvä asia on oppilalle ”ihan sama.
3	Tyydyttävä	Oppilas: - tekee, mutta ei perehdy asiaan riittävän huolellisesti - haluaa tehdä vain tiettyjä tehtäviä - jättää ”puolitiehen” - tekee osan asioista hyvässä yhteistyössä muiden kanssa	Oppilaan työskentelyssä on parantamisen varaa vähintään kahdella seuraavista osa-alueista: - tarkoituksenmukaiset pesu- ja puhdistusaineet - työvälineet - työskentelytekniikka - työn jälki - ajankäyttö Oppilas kyselee paljon tehtävän suorittamisen aikana, oppilas tarvitsee paljon tukea tehtävän eri vaiheissa. Oppilas varmisteleo asioita. ”Onks tää ope näin?
4	Hyvä	Oppilas: - tekee kaiken vaadittavan - toimii yhteistyössä muiden kanssa - suostuu tekemään muitakin kuin itselle mieluisia tehtäviä	Oppilas hallitsee tilanteeseen sopivat työskentelytekniikat ja valitsee asianmukaiset työvälineet sekä pesu- ja puhdistusaineet. Lopputuloksessa voi olla vähän huomautettavaa (esim. tiskialtaassa vähän likaa tiskauksen jälkeen, astianpesukoneessa joku astia väärin sijoitettu, pöydällä vähän likaa ym.). Oppilas kuuntelee muiden mielipiteitä ja huolehtii, että tehtävä tulee tehdyksi ajoissa.
5	Kiitettävä	Oppilas: - perustelee - kehittää - kykenee ongelmanratkaisuun - on ystävällinen ja avulias muita kohtaan	Oppilas hallitsee tilanteeseen sopivat työskentelytekniikat ja valitsee asianmukaiset työvälineet sekä pesu- ja puhdistusaineet. Oppilas korjaa työskentelyvälineet työskentelyn jälkeen pois oikeaoppisesti. Oppilas kantaa vastuuta omasta ja muiden tekemisestä. Oppilas ottaa kantaa/ auttaa pyytämättä. Tehtävän lopputulos on onnistunut.

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot (otetaan huomioon kaikki tehtävän vaiheet: suunnittelu, toteutus, ruokailutavat ja arviointi)			
Arvosana	Taso	Kriteerit	Esimerkki
1	Heikko	Oppilas: - kieltäytyy tehtävästä - ei ole kiinnostunut - on välinpitämätön omaa ja muiden työskentelyä kohtaan	Oppilaan työskentelyssä on puutteita yhtä lukuunottamatta kaikilla seuraavista osa-alueista: - kieltäytyy työskentelmästä toisen oppilaan kanssa - ei syö ruokapöydässä yhdessä toisen oppilaan kanssa. - käyttäytyy muita häiritsevästi tai välinpitämättömästi tai riitelee toisten oppilaiden kanssa - ruokailutavat eivät suju edes välttävästi
2	Välttävä	Oppilas: - ei ole omatoiminen - osallistuu jonkin verran - ei tuo omia näkemyksiään esille	Oppilas - juttelee muiden kanssa, mutta ei ota muiden mielipiteitä ollenkaan huomioon. - syö samanaikaisesti ruokapöydässä toisten kanssa, mutta ei oikeastaan keskustele mitään. Oppilaan ruokailutavoissa voi olla huomautettavaa ja parantamisen varaa.
3	Tyydyttävä	Oppilas: - haluaa tehdä vain tiettyjä tehtäviä - tekee osan asioista hyvässä yhteistyössä muiden kanssa	Oppilas - on ajoittain myönteinen - auttaa kaveria yksittäisessä asiassa - hallitsee ruokailutavat kohtuullisen hyvin
4	Hyvä	Oppilas: - toimii yhteistyössä muiden kanssa - suostuu tekemään muitakin kuin itselle mieluisia tehtäviä - on joustava töiden jaossa	Oppilas - osallistuu neuvotellen yhteistyön tekemiseen - huolehtii tasapuolisuudesta - huolehtii työn valmistumisesta - auttaa muita
5	Kiitettävä	Oppilas: - perustelee - kehittää - kykenee ongelmanratkaisuun - on ystävällinen ja avulias muita kohtaan	Oppilas (vähintään neljä kohtaa) - neuvottelee sujuvasti ja kohteliaasti ryhmän jäsenten kanssa - kuuntelee ja auttaa muita - kunnioittaa muiden mielipiteitä - kantaa vastuuta omasta ja muiden tekemisestä - ottaa kantaa/auttaa pyytämättä - hallitsee hyvät ruokailutavat

Kattaus (arvioidaan ne oppilaat, jotka kattautta tekevät)			
Arvosana	Taso	Kriteerit	Esimerkki
1	Heikko	Oppilas: - kieltäytyy tehtävästä - ei ole kiinnostunut - on välinpitämätön omaa ja muiden työskentelyä kohtaan	Oppilas ei suostu tekemään kattautta, vaikka näin oli suunnitelmaa tehdessä sovittu.
2	Välttävä	Oppilas: - ei ole omatoiminen - osallistuu jonkin verran - ei tuo omia näkemyksiään esille	Oppilas kattaa jotain, mutta puutteita esiintyy vähintään neljällä seuraavista osa-alueista: - oikeanlaiset aterimet sijoiteltu oikein - oikeanlaiset astiat - servetit - pöytäliina/tabletit - tarjoiluastiat - tarjoiluvälineet - juomakannu
3	Tyydyttävä	Oppilas: - tekee, mutta ei perehdy asiaan riittävän huolellisesti - haluaa tehdä vain tiettyjä tehtäviä - jättää kattamisen ””puolitiehen”” - tekee osan asioista hyvässä yhteistyössä muiden kanssa	Oppilas kattaa, mutta puutteita esiintyy kahdella seuraavista osa-alueista: - oikeanlaiset aterimet sijoiteltu oikein - oikeanlaiset astiat - servetit - pöytäliina/tabletit - tarjoiluastiat - tarjoiluvälineet - juomakannu Oppilas kyselee paljon tehtävän suorittamisen aikana ja oppilas tarvitsee paljon tukea tehtävän eri vaiheissa. Oppilas varmistelelee asioita. ””Onks tää ope näin?”
4	Hyvä	Oppilas: - tekee kaiken vaadittavan - toimii yhteistyössä muiden kanssa - suostuu tekemään muitakin kuin itselle mieluisia tehtäviä	Oppilas kattaa, mutta puutteita esiintyy yhdessä seuraavista osa-alueista: - oikeanlaiset aterimet sijoiteltu oikein - oikeanlaiset astiat - servetit - pöytäliina/tabletit - tarjoiluastiat - tarjoiluvälineet - juomakannu Oppilas kuuntelee muiden mielipiteitä ja huolehtii, että tehtävä tulee tehdyksi ajoissa.
5	Kiitettävä	Oppilas: - perustelee - kehittää - kykenee ongelmanratkaisuun - on ystävällinen ja avulias muita kohtaan	Oppilas kattaa ja muistaa kaikki seuraavat asiat: - oikeanlaiset aterimet sijoiteltu oikein - oikeanlaiset astiat - servetit - pöytäliina/tabletit - tarjoiluastiat - tarjoiluvälineet - juomakannu Oppilas kantaa vastuuta omasta ja muiden tekemisestä. Oppilas ottaa kantaa/auttaa spontaanisti ja pyytämättä. Tehtävän lopputulos on onnistunut.

Maku ja ulkonäkö			
Arvosana	Taso	Kriteerit	Esimerkki
1	Heikko	Lopputulos on epäonnistunut.	Leivonnainen tai kiisseli on epäonnistunut (esim. palanut pahasti).
2	Välttävä	Maku on epämiellyttävä (välttävä) ja lopputulosta ei tee mieli syödä.	"Jotain raaka-ainetta on liikaa (esim. suola) tai joku tärkeä raaka-aine on unohtunut."
3	Tyydyttävä	Maussa on jotain vikaa (kohtalainen), mutta lopputulos on syömäkelpoista.	Kiisselissä on paakkuja ja sarvet ovat kovia.
4	Hyvä	Maku ja ulkonäkö ovat hyviä.	Vaikka ulkonäkö ei ole paras mahdollinen, maku on hyvä. Ulkonäkö on hyvä, mutta maussa on hieman parantamisen varaa (esim. juustosarvet ovat vähän liian kovia).
5	Kiitettävä	Erittäin onnistunut lopputulos.	Maku ja ulkonäkö ovat erittäin onnistuneita.

LIITE 2

Tehtävän numero ja nimi	Ratkaisuprosentti			Maksimipistemäärä	Kotitalouden sisältöalue	Tehtävätyyppi	Vaikeustaso
	Kaikki N = 3 473	Tytöt N = 1 687	Pojat N = 1 786				
1. Sosiaalinen vastuu *	0,69	0,69	0,69	5	PY	V	keskivaikea
2. Työvälineen tunnistus	0,37	0,46	0,29	2	KY	T	vaikeampi
3. Vedenkulutus	0,42	0,54	0,31	2	KM	T	vaikeampi
4. GDA	0,78	0,79	0,77	1	KM	V	helpompi
5. Astioiden konepesu	0,50	0,53	0,47	1	KY	V	vaikeampi
6. Lisäaine	0,76	0,80	0,72	1	KM	V	helpompi
7. pH	0,51	0,53	0,48	1	KY	V	keskivaikea
8. Ruoanvalmistusmenetelmät	0,67	0,74	0,61	1	RR	V	keskivaikea
9. Maidon kuumennus	0,76	0,80	0,71	1	RR	V	helpompi
10. Kattaus	0,22	0,28	0,17	2	PY	T	vaikeampi
11a. Ruokarytmi	0,70	0,80	0,60	1	RR	T	keskivaikea
11b. Ruokarytmi	0,52	0,63	0,41	3	RR	T	keskivaikea
12. Kulutusluotto	0,92	0,92	0,92	1	KM	V	helpompi
13. Kodin juhlat	0,76	0,85	0,68	2	PY	V	helpompi
14. Pakkausmerkinnät	0,63	0,73	0,55	1	KM	T	keskivaikea
15. Sosiaalinen vastuu	0,78	0,83	0,73	5	PY	V	helpompi
16. Jätehuolto	0,71	0,73	0,70	3	KY	V	keskivaikea
17a. Ruokakori 1	0,57	0,67	0,49	1	RR	T	keskivaikea
17b. Ruokakori 2	0,83	0,89	0,77	1	RR	T	helpompi
17c. Ruokakori 3	0,64	0,75	0,54	1	RR	T	keskivaikea
18. Astioiden käsinpesu	0,84	0,92	0,77	1	KY	V	helpompi
19. Ravitsemus	0,50	0,53	0,48	3	RR	V	vaikeampi
20. Raaka-ainemäärä	0,73	0,74	0,73	2	RR	T	keskivaikea
21. Sosiaalinen vastuu	0,78	0,82	0,74	5	PY	V	helpompi
22. Ravintokuitu	0,27	0,33	0,21	2	RR	T	vaikeampi
23. Raaka-aineen tunnistus	0,57	0,64	0,51	3	RR	T	keskivaikea
24. Ympäristömerkit	0,76	0,81	0,71	2	KM	V	helpompi
25. Pyykinpesu koneella	0,71	0,79	0,65	5	KY	T	keskivaikea
26a. Hyvät tavat 1	0,50	0,56	0,45	2	PY	T	vaikeampi
26b. Hyvät tavat 2	0,51	0,60	0,43	2	PY	T	keskivaikea
26c. Hyvät tavat 3	0,61	0,71	0,50	1	PY	T	keskivaikea
27. Sosiaalinen vastuu	0,73	0,80	0,67	5	PY	V	keskivaikea
28. Tahranpoisto	0,62	0,69	0,55	3	KY	V	keskivaikea
29. Maksuhäiriömerkintä	0,56	0,61	0,51	3	KM	T	keskivaikea
30. Kuluttajansuojalaki	0,54	0,53	0,54	1	KM	V	keskivaikea
31a. Leivonta 1	0,77	0,90	0,64	1	RR	V	helpompi
31b. Leivonta 2	0,56	0,72	0,41	2	RR	V	keskivaikea

32. Luomutuote	0,50	0,58	0,43	1	KM	T	vaikeampi
33. Lähiruoka	0,60	0,66	0,53	1	KM	T	keskivaikea
34a. Ravitsemussuositukset	0,86	0,92	0,80	1	RR	V	helpompi
34b. Ravitsemussuositukset 2	0,75	0,82	0,69	1	RR	V	keskivaikea
35. Hoito-ohjemerkit	0,28	0,35	0,21	2	KY	V	vaikeampi
36. Sydän- ja verisuoni- taudit	0,13	0,15	0,09	3	RR	T	vaikeampi
37. Vaatehuolto	0,76	0,82	0,71	3	KY	V	helpompi
* Tehtävä poistettiin analyysivaiheessa sen huonon reliabiliteetin vuoksi.							

KOTITALOUDEN NÄYTTÖKOE

KIRJALLISET OHJEET OPPILAILLE SUUNNITTELUN TUEKSI:

1. Tehtävänne on ryhmänä suunnitella ja toteuttaa seuraavat tehtävät:

- valmistaa kiisseli (saatte valita itse millainen)
- leipoa juustosarvet
- silittää opettajan osoittamat tekstiilit
- puhdistaa opettajan osoittamat kaapit
- arvioida itseänne tehtävän jälkeen

Kirjatkaa käytännön töihin liittyvä suunnitelma paperille ja työskennelkää suunnitelman mukaisesti. Opettajat arvioivat työskentelyänne (suunnittelu, työskentelyn sujuvuus, jälkityöt, kattaus, ergonomia, ekologisuus, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot), joten keskittykää suunnitteluun ja toteutukseen huolellisesti. Lopuksi jokainen ryhmän jäsen arvioi työskentelyään.

Tutustukaa annettuihin kiisseleiden ja pikataikinalaivonnaisten ohjeisiin. Käytettävissä on seuraavia raaka-aineita:

- kotimaisia pakastemarjoja (mansikoita **tai** vadelmia **tai** mustikoita) (2 dl)
- marjamehutiivistettä (1 dl)
- appelsiini (1 kpl)
- maitoa (laktoositon, 5 dl)
- kaakaojauhetta (2 rkl)
- sokeria
- jauhoja (vehnäjauhoja, hiivaleipäjauhoja)
- säilykepersikoita (2 puolikasta)
- appelsiinimehua (4 dl)
- juustoa (palana 100g)
- kermaviiliä (laktoositon) 2 dl
- suolaa, leivinjauhetta, öljyä, maissi- tai ohratärkkelystä, perunajauhoja, vanilliinisokeria
- kananmuna

Huomioikaa, että vain yllä oleva määrä raaka-aineita on käytössä. Kaikkia aineita ei ole pakko käyttää.

2. Jakakaa työt niin, että jokaiselle tulee yksi (yksintehtävä) työ seuraavista:

- kiisseli (saatte yhdessä valita millainen)
- juustosarvet
- silitystehtävä (kaksi tekstiiliä)
- kaapin/kaappien puhdistus (opettajan osoittama(t) kaappi/kaapit)

3. Jakakaa jokaiselle lisäksi yksi (yksintehtävä) jälkityö seuraavista:

- astioiden käsin pesu (kaikkien ruoanvalmistusastioiden ja työvälineiden pesu)
- astioiden kuivaus (kaikkien (paitsi ruokailussa käytettävien) astioiden kuivaus)
- pöydän puhdistus (kaikkien käytettyjen pöytien pesu) ja lattian puhdistus
- ruokapöydän tyhjennys (aterian jälkeen) ja astianpesukoneen täyttäminen

4. Kirjatkaa ryhmänne työt suunnittelupaperiin ja varatkaa työpisteelle tarvittavat raaka-aineet, työvälineet ja puhdistusaineet. Kysykää koetta valvovalta opettajalta, jos ette löydä haluamaanne työvälinettä tai raaka-ainetta.
5. Tehkää tehtävänannon mukaiset tehtävät.
6. Huolehtikaa, että **kaikki ruoanvalmistuksessa käytetyt työvälineet** tulee pestyä käsin ja työpisteenne tulee siivottua tekemänne suunnitelmapaperin mukaisesti. Vain ruokailussa käytetyt astiat ja ruokailuvälineet voidaan laittaa astianpesukoneeseen.
7. Kattakaa ruokapöytään välipalakattaus valmistamienne ruokien mukaan ja ruokailkaa yhdessä. Suorittakaa ruokailun jälkeiset jälkityöt.
8. Lopuksi jokainen tekee itsenäisesti koetta koskevan oppilaan itsearviointilomakkeen opettajan ohjeen mukaisesti.

Aikataulu suunnittelun tueksi:

Näyttökoe		
5-10 min.	Opettajan tehtävänanto	
80-85 min.	Suunnittelu	15 min.
	Käytännön työt Jälkityöt Ruokailu	60 min.
	Itsearviointi	10 min.

KIITOS YHTEISTYÖSTÄNNE!

LIITE 4

KOTITALOUS

Opettajan arviointilomake

Ohje: Vastaa tummentamalla yksi ympyrä kuhunkin kohtaan.

OPH täyttää
koulukoodi

--	--	--	--

Koulun nimi: _____

Työskentelen tässä koulussa kotitalousopettajana kyllä en

Oppilas 1 oppilasnumero

(Huom! oppilasnumerot (1-8) löytyvät rehtorin antamasta)

Kotitalous valinnaisaineena 8-9 lk kyllä ei
Ryhmä 1 2

1. Suunnitelman tekeminen	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
2. Käytännön työt (ruoanvalmistus/kodinhoito)	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jälkityöt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Kattaus ☐ ei tehnyt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Maku	1	2	3	4	5
Juustosarvet	☐	☐	☐	☐	☐
Kiisseli	☐	☐	☐	☐	☐

Oppilas 2 oppilasnumero

Kotitalous valinnaisaineena 8-9 lk kyllä ei
Ryhmä 1 2

1. Suunnitelman tekeminen	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
2. Käytännön työt (ruoanvalmistus/kodinhoito)	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jälkityöt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Kattaus ☐ ei tehnyt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Maku	1	2	3	4	5
Juustosarvet	☐	☐	☐	☐	☐
Kiisseli	☐	☐	☐	☐	☐

Oppilas 3 oppilasnumero

Kotitalous valinnaisaineena 8-9 lk kyllä ei
Ryhmä 1 2

1. Suunnitelman tekeminen	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
2. Käytännön työt (ruoanvalmistus/kodinhoito)	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jälkityöt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Kattaus ☐ ei tehnyt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Maku	1	2	3	4	5
Juustosarvet	☐	☐	☐	☐	☐
Kiisseli	☐	☐	☐	☐	☐

Oppilas 4 oppilasnumero

Kotitalous valinnaisaineena 8-9 lk kyllä ei
Ryhmä 1 2

1. Suunnitelman tekeminen	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
2. Käytännön työt (ruoanvalmistus/kodinhoito)	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jälkityöt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Kattaus ☐ ei tehnyt	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
Maku	1	2	3	4	5
Juustosarvet	☐	☐	☐	☐	☐
Kiisseli	☐	☐	☐	☐	☐

Käännä ->

Näyttökokeeseen osallistuvat oppilaat ja oppilasnumerot

Nimi:

Oppilasnumero:

Kirjoitustilaa kommenteille:

LIITE 5

OPETTAJAN OHJE

Kotitalouden näyttökokeen ohjeet

Näyttökokeeseen valmistautuminen

Yleistä: Näyttökokeen suorittaa kaksi neljän hengen ryhmää (ryhmä 1 ja ryhmä 2) samana päivänä peräkkäin. Yhden ryhmän näyttökoe kestää 90 min. Tarkemmat ohjeet oppilaiden valintaan löytyy opettajan ja rehtorin ohjeista. **Kotitalouden näyttökokeeseen liittyy paljon huomioitavia asioita ja näin ollen näyttökokeeseen liittyvään materiaalipakettiin kannattaa tutustua huolellisesti etukäteen.** Näyttökokeessa tarvittavat raaka-aineet tulee varata kotitalousluokkaan hyvissä ajoin. Jokaista näyttökoetta arvioi kaksi kotitalousopettajaa.

Näyttökokeen toteuttaminen

Näyttökoe		
5-10 min.	Opettajan tehtävänanto	
80-85 min.	Suunnittelu	15 min.
	Käytännön työt	60 min.
	Jälkityöt	
	Ruokailu	
	Itsearviointi	10 min.

Ennen näyttökokeen aloitusta

Opettajat varmistavat, että tehtävän alkaessa opetuskeittiöön on varattu:

- tehtävään osallistuvien oppilaiden nimilista, jossa on oppilasnumerot (2 kpl, rehtorilta)
- oppilaan tehtäväpaperit (näyttökoe), 4 kpl
- oppilaiden suunnittelupaperit, 2 kpl (ryhmän yhteinen), 8kpl (oppilaan oma)
- tarvittavat raaka-aineet
- kopiot ohjeista (kiisselit, juustosarvet, silitys ja kaapin puhdistus), 8 kpl
- lyijykyniä ja pyyhekumeja (opettaja varaa nämä)
- arviointilomakkeet opettajille (2 x 2 kpl)

- itsearviointilomakkeet oppilaille (8 kpl/ koulu)
- näyttökokeen arviointikriteerit (vain opettajien käyttöön, 2 kpl)
- silitettävät tekstiilit (kaksi puuvillaista paitapuseroa (joissa on hoito-ohjemerkit) **JA** kaksi esiliinaa)
- siivottavat kaapit: 1 ryhmä: kuiva-ainekaappi, 2 ryhmä: kuiva-ainekaappi. (Kuiva-ainekaapin tilalle voi myös valita luokan kuiva-ainevaraston hyllyjä 2 kpl molemmille ryhmille.)
- maalarinteippiä. Laita oppilasnumero (rehtorin listan mukaisesti) maalarinteipillä esim. oppilaan hihaan työskentelyvaiheessa. Siirrä nämä numerot jokaiseen näyttökokeen opettajan arviointilomakkeeseen. Näin opettajien on helppo seurata kyseisen oppilaan työskentelyä ja siirtää arvioinnit oikeaan kohtaan lomakkeessa.

Oppilailla tulee olla käytettävissä seuraavia **raaka-aineita**:

- kotimaisia marjoja (mansikoita **tai** vadelmia **tai** mustikoita) (4 dl)
- marjamehutiivistettä (2 dl)
- appelsiini (2 kpl)
- maitoa (vähälaktoosinen) (1 l)
- kaakaojauhetta
- sokeria
- jauhoja (vehnäjauhoja, hiivaleipäjauhoja)
- säilykepersikoita (4 puolikasta)
- appelsiinimehua (8 dl)
- juustoa (200 g palana, esim. Emmental)
- kermaviiliä (vähälaktoosinen, 4 dl)
- kananmuna (juustosarvien voiteluun)
- suolaa, leivinjauhetta, öljyä, maissi- tai ohratärkkelystä, perunajauhoja, vanilliinisokeria
- leivinpaperia

Oppilailla tulee olla opetuskeittiön työpisteessä käytettävissä seuraavia **työvälineitä**: kulhoja (muutama erilainen), veitsi, leikkuulauta, haarukkavatkain, kierrevatkain, mittasarja, leivinpaperia ja kattiloita.

Opetuskeittiön vesipisteellisessä työpisteessä tulee olla käytettävissä esiliinoja, käsisaippuaa, käsitiskiainetta, tiskiharja, astiapypyhe, leivinliina, käsipypyhe, pöytäpypyhe, höyrysilitysrauta (veden kaatokannu), neljä silitettävää tekstiiliä (kaksi esiliinaa ja kaksi puuvillaista paitapuseroa), siivousvälineet (sanko, siivousliina, pesuaineita ym.), uunipelti, lautasliinoja, tarjoiluastioita, pöytäliina tai tabletteja pöydän kattausta varten, työskentelytasoa, uuni ja liesi.

Esivalmisteluna ennen varsinaista koetilannetta opettajien tehtävänä on asetella raaka-aineet opetuskeittiöön valmiiksi (kaikki raaka-aineet pöydällä, mutta ei valmiiksi työpisteissä). Työvälineet oppilaat etsivät itse, kun aloittavat itsenäisen työskentelyn. Suunnittelun tueksi oppilaille annetaan OPH:sta lähetetty ohjepaperi, jossa on jokaiseen työtehtävään liittyviä ohjeita.

Tavoitteena on arvioida myös oppilaan raaka-aineiden ja työvälineiden valintaa ja siksi ei ole tarkoituksenmukaista nostaa valmiiksi esille kaikkia tarvittavia välineitä.

Oppilaille osoitetaan opetuskeittiöstä hyvä työskentelypaikka sekä suunnittelu- että valmistusvaiheessa. Opettajat pitävät huolen, että kaikki kahdeksan oppilasta (molemmissa ryhmissä kaksi tyttöä ja kaksi poikaa) suorittavat näyttökokeen. Jos joku oppilaista puuttuu, tulee opettajan pyytää rehtoria valitsemaan saamansa ohjeen mukaan listalta seuraava oppilas puuttuvan tilalle. Samoin jos jollain on ruoka-aineallergioita (muuta kuin laktoosi-intoleranssi), rehtori valitsee ohjeen mukaan listalta seuraavan oppilaan puuttuvan tilalle. Varaoppilaat poissaolevien tilalle sekä oppilaiden mahdolliset allergiat kannattaa selvittää jo ennen varsinaista koepäivää (heti kun materiaalipaketti saapuu koululle).

Näyttökokeeseen valikoituneille oppilaille pitää kertoa kokeeseen osallistumisesta etukäteen. Oppilaalle voi sanoa, että hänet on valittu koulustanne suorittamaan kotitalouden näyttökokeetta yhdessä seitsemän muun oppilaan kanssa ja että näyttökokeessa on kotitalouden opiskeluun liittyviä käytännön tehtäviä. Oppilaalle voi myös sanoa, että näyttökoe kestää 90 minuuttia ja sen ideana on kehittää kotitalousopetusta Suomessa sekä kartoittaa millaisia taitoja oppilaat ovat kotitalousopetuksessa oppineet. Näyttökokeen voi sanoa vaikuttavan korottavasti valinnaisen kotitalouden numeroon.

Näyttökokeen kulku

Suunnitteluvaihe ja raaka-aineiden ja työvälineiden valinta

1. Toinen kotitalousopettaja antaa tehtäväpaperit oppilaille ja **lukee koko tehtävänannon (kohdat 1–8) ääneen**. Tämän jälkeen oppilaat saavat tutustua ohjeistukseen ja aloittaa suunnittelun. Pyritään miellyttävään ja kannustavaan työskentelyilmapiiriin.
2. Oppilaat suunnittelevat työnjaon ilman opettajan ohjausta. Opettajat voivat kannustaa ja motivoida oppilasta paneutumaan tehtävään. Jos oppilas kysyy jotakin tehtävään liittyvää asiaa, opettajat vastaavat ainoastaan tehtäväpaperin pohjalta, eivätkä anna muita ohjeita. Opettajat eivät ohjaa oppilaiden ideointia.
3. Kun ryhmän yhteinen suunnitelma (ryhmän suunnittelupaperi) on valmis, he voivat siirtyä oman työskentelyn suunnitteluun (oppilaan oma suunnittelupaperi). Heti kun oppilas on saanut oman työskentelynsä suunniteltua, hän voi siirtyä käytännön töihin (vaikka 15 min. ei olisi kulunutkaan).

Työskentelyvaihe

4. Käytännön töiden aikana (ruoanvalmistus/kodinhoito) oppilaat työskentelevät ilman opettajan opastusta. Suullinen vuorovaikutus opettajan kanssa on luvallista, mutta opettajat eivät saa ohjata tai avustaa työskentelyä.
5. Oppilaiden käytössä ovat kaikki työpisteestä löytyvät työvälineet. Työturvallisuudesta vastaa opettaja. Mikäli opettajan arvion mukaan oppilas ei työturvallisuuteen vedoten voi

työskennellä tietyllä välineellä tai koneella, on opettajan tehtävänä ohjata oppilas käyttämään vaihtoehtoisia työvälineitä.

6. Viimeistään 20 min. ennen näyttökokeen loppumista, tulee opettajien sanoa: ”Nyt on kymmenen minuuttia aikaa syödä loppuun ja tehdä jälkityöt ja sitten siirrytään **arviointivaiheeseen.**”
7. Itsearviointin jälkeen oppilas palauttaa tehtäväpaperin opettajalle. Opettajat varmistavat, että tehtäväpaperissa, suunnittelupapereissa ja itsearviointipapereissa on oppilaiden nimet ja opettaja täyttää lomakkeisiin koulukohtaiset oppilasnumerot (opettajan arviointilomakkeessa olevan oppilasnumeron ja oppilaan itsearviointilomakkeen oppilasnumeron tulee olla samat).

Ohjeita arviointiin:

1. Opettaja siirtää jokaisen oppilaan oppilasnumeron (rehtorin tekemä oppilaslista, jossa oppilaat on numeroitu 1–8) arviointilomakkeeseen kunkin oppilaan kohdalle.
2. Näyttökokeen aikana opettajat arvioivat oppilaan koko työskentelyprosessia. Tarkoitus on arvioida suunnittelua ja suunnitelmallisuutta, raaka-aineiden valintaa, työvälineiden valintaa, työskentelyn sujuvuutta, hygieniaa, työympäristön siisteyttä, pesu-/puhdistusaineen valintaa, jälkitöiden tekemistä ja lopputulosta.

Oppilaan arvioinnissa käytetään näyttökoea varten laadittuja arviointikriteereitä. Tässä kokeessa ei siis voida soveltaa muunlaisia arviointikäytäntöjä, jotta arviointi olisi valtakunnallisesti mahdollisimman yhtenäistä kaikkien siihen osallistuvien osalta.

Kaikki tehtäväpaperit ja vastauspaperit, suunnittelupaperit, opettajien arviointilomakkeet, oppilaiden itsearviointilomakkeet, näyttökokeen arviointikriteerit ja kotitalouden näyttökokeen ohjeet palautetaan samassa lähetyksessä kuin tehtävävihkot. Palautusta varten on toimitettu erillisiä palautuskuoria.

Rehtori palauttaa kaikki arviointiaineistot Opetushallitukseen viimeistään 7.4.2014.

Kiitos yhteistyöstänne!

LIITE 6

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

RYHMÄN SUUNNITTELULOMAKE

Koulun koodi (OPH täyttää)

--	--	--	--

Koulun nimi _____

Oppilaiden nimet:

Oppilasnumero (opettaja täyttää)

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

1. Lukekaa tehtävänantopaperi huolellisesti läpi ja vastatkaa alla oleviin kysymyksiin paperin kääntöpuolelle.
2. Pohtikaa yhdessä työnjakoa. Kirjatkaa kuka huolehtii mistäkin tehtävästä.
3. Pohtikaa yhdessä tehtävän ajankäyttöä ja ryhmän tehtäviä. Kirjatkaa tarkka aikataulu paperille.
4. Suunnitelkaa kattaus ja kirjatkaa se paperille.

LIITE 7

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

OPPILAAN SUUNNITTELULOMAKE

Koulun nimi

Oppilaan nimi

Koulukoodi (OPH täyttää)

--	--	--	--

Oppilasnumero (opettaja täyttää)

--

Minkä tehtävän aiot tehdä?

Kirjoita omin sanoin miten (ja millä välineillä) aiot tehtävän suorittaa.

Käännä →

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

OPPILAAN SUUNNITTELULOMAKE

Mikä on mielestäsi tärkeintä huomioida, että pääset onnistuneeseen lopputulokseen?

Paljonko käytät aikaa tehtävän tekemiseen?

LIITE 8

KOTITALOUS

Oppilaan itsearviointilomake

OPH täyttää

koulukoodi:

--	--	--	--	--

OPH täyttää

oppilas nro

--

Koulun nimi: _____

Oppilaan nimi: _____

OHJE: Vastaa tummentamalla ympyrä.

Olen opiskellut kotitaloutta 7. lk 8. lk 9. lk
 Kotitalouden viimeisin arvosanani oli 4 5 6 7 8 9 10

	heikosti	välttävästi	tydyttävästi	hyvin	kiitettävästi
1. Miten suunnitelma onnistui?	☐	☐	☐	☐	☐
2. Miten tekemäsi käytännön työt (ruoanvalmistus/silitys/siivous) sujuivat?	☐	☐	☐	☐	☐
3. Miten sopivien työvälineiden ja/tai raaka-aineiden löytäminen onnistui?	☐	☐	☐	☐	☐
4. Miten työympäristön pitäminen siistinä onnistui?	☐	☐	☐	☐	☐
5. Miten ajankäyttö onnistui?	☐	☐	☐	☐	☐
6. Miten jälkitöiden tekeminen onnistui?	☐	☐	☐	☐	☐
7. Miten ryhmätyöskentely (yhteistyö- ja vuoro-vaikutustaidot) sujui?	☐	☐	☐	☐	☐
8. Tein kattauksen ☐ kyllä ☐ en ☐					
Miten kattaus onnistui?	☐	☐	☐	☐	☐

Kerro mielipiteesi. Tummena ympyrä tai kirjoita vastaus tyhjäan tilaan.

9. Millainen ryhmätehtävä oli? helppo keskivaikea vaikea en osaa sanoa muu (mikä?) _____
10. Mikä asia vaikutti eniten kiisselin valintaan? _____
11. Missä onnistuit erityisen hyvin? suunnittelu työskentely kokonaisuus en osaa sanoa muu (mikä?) _____
12. Mitä olisit voinut tehdä toisin? _____
13. Saitko apua tehtävän suorittamiseen toiselta ryhmän jäseneltä? kyllä ei
- Jos sait, niin missä asiassa sinua autettiin _____

14. Minkä kokonaisarvosanan antaisit itsellesi näyttökokeesta? 4 5 6 7 8 9 10

Käännä ->

5824212183

Lisää tähän muita kommentteja näyttökokeesta
(esim. yhteistyöstä ja näyttökokeesta)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi kotitalouden oppimistuloksia perusopetuksen 9. vuosiluokalla keväällä 2014. Arviointiin osallistui 3 541 oppilasta 104 koulusta. Koulusta 89 oli suomenkielisiä ja 15 ruotsinkielisiä. Tietoa kerättiin sekä kirjallisella kokeella että käytännön työtaito- ja mittaavalla näyttökokeella. Lisäksi arviointiin liitettiin oppilaskysely, opettajakysely ja rehtorikysely. Tässä raportissa esitellään arvioinnin tuloksia.

Raportissa etsitään vastauksia muun muassa seuraaviin

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointivirasto. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakoulu- ja arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla sekä kehittää koulutuksen arviointia.

Lue lisää
karvi.fi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI

ISSN 2342-4176 (Painettu)
ISSN 2342-4184 (Verkkójulkaisu)
ISSN-L 2342-4176

Sähköposti: kirjaamo@karvi.fi
Puhelinvaihe: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5501

karvi.fi